हाम्रो उदयपुरगढीको सेरोफेरो

स्थानीय पाठ्यक्रमः आधारभूत तह (कक्षा १-८)

२०८०

उदयपुरगढी गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

उदयपुर, कोशी प्रदेश

नेपाल

प्रमुख संरक्षकः

श्री मानबहादुर केप्छाकी मगरः- अध्यक्ष

संरक्षकः

श्री जीतबहादुर खड्काः- उपाध्यक्ष

सल्लाहकारः

श्री रमेश राईः- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

श्री ईन्द्रबहादुर राउतः- सामाजिक विकास समिति संयोजक

श्री सहेकबहादुर विश्वकर्माः- कार्यपालिका सदस्य एवम् प्रवक्ता

श्री गुणराज श्रेष्ठः- अधिकृत छैटौं

श्री सन्तोष राय थारुः- अधिकृत सातौं इन्जिनियर

श्री जयनारायण यादवः- स्वास्थ्य शाखा प्रमुख

श्री पुष्पकुमार थापाः- प्रशासन शाखा प्रमुख

श्री पारसमणि फुयलः- कृषि शाखा प्रमुख

श्री वसन्त ढकालः- आर्थिक प्रशासन प्रमुख

प्राविधिक सयोगः

श्री डिकबहादुर राईः- पाठ्यक्रम विज्ञ

पाठ्यक्रम विकास कार्यदलः-

चक्रपाणि भट्टराईः- संयोजक

देविबहादुर राईः- सदस्य

वविन राईः- सदस्य

विशेष सहयोगीः-

भीम मगर

शेखरकुमार बुढाथोकी

अमृत गिरी

मुकेश चौरासिया

कल्पनाकुमारी राना

भाषा सम्पादन : सन्तोषकुमार कार्की

ओमप्रकाश सुवेदी

मुनाकुमारी खत्री

प्रकाशकः उदयपुरगढी गाउँपालिका, उदयपुर, कोशी प्रदेश, नेपाल

सर्वाधिकारः प्रकाशकमा

गाउँ कार्यपालिकाको मितिः २०८०।०४।०७ बैठकबाट स्वीकृत

प्रथम पटक प्रकाशनः २०८०

मुद्रण प्रतिः २००

सेटिङः

मुद्रकः

उदयपुरगढी गाउँपालिकाको लिखित स्वीकृति विना कुनै प्रयोजनको लागि यसको पुरै वा आंशिक भाग हुबहु प्रकाशन गर्न, परिवर्तन गरेर प्रकाशन गर्न, कुनै विद्युतीय साधन वा अन्य तरिकाले रेकर्ड गर्न प्रतिलिपी निकाल्न पाईने छैन।

शुभकामना

नेपाली जनताको सुख र समृद्धिका आकाङ्क्षा र अभिलाषालाई साकार पार्ने सही र सशक्त संयन्त्र वा सरकार भनेकै स्थानीय सरकार हो । नेपालको संविधानमा स्थानीय सरकारलाई आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको सञ्चालन र व्यवस्थापनको अधिकार प्रदान गरिएको छ । कुनै पनि मुलुकको विकास त्यहाँको शिक्षा पद्धति, शिक्षाको गुणस्तर र उत्पादित जनशक्तिको सक्षमतामा निर्भर रहने गर्दछ ।

एउटा नागरिक स्थानीय, राष्ट्रिय र विश्व परिप्रेक्ष्यमा योग्य र सक्षम नभईकन समाज, राष्ट्र र विश्वको विकास र उन्नतिको परिकल्पना नै गर्न सकिदैन। तसर्थ, हरेक नागरिकका रैथाने ज्ञान, सीप, कला, संस्कृतिदेखि विश्वस्तरीय ज्ञान, सीप र प्रविधिगत सक्षमता विकास गरीनु अपरिहार्य छ । यसै सन्दर्भमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाको आधारभूत तहका विद्यालयहरुमा अध्ययनरत बालबालिकाहरुको ज्ञान सीप र क्षमताको अभिबृद्धि गर्दै स्थानीय विषयवस्तुहरुको बारेमा जानकारी साथै स्थानीय सामाजिक, आर्थिक, पर्यटकीय, सांस्कृतिक अवस्थाको आधारभूत तहबाटै स्थानीयकरण गर्ने ध्येयले उदयपुरगढी गाउँपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम (१-८) निर्माण गरेको छ ।

यस उदयपुरगढी गाउँपालिकाको पहिचान स्थापित गर्न थप सहयोग पुऱ्याउने कुरामा म विश्वस्त छु । यो पाठ्यक्रम तयार गर्ने सम्बन्धमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउनु हुने स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा निर्माण समिति, नीति निर्माता, विषयविज्ञ, कार्यदलका सदस्यहरू, रचनात्मक तथा अमूल्य राय, सुझाव प्रदान गर्नुहुने प्राविधिक सल्लाहकार, अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागी हुने जनप्रतिनिधिहरू, राजनितिक दलका प्रतिनिधिहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी एवम् सम्बन्धित सरोकारवालाहरुप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । यो पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाई बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने कार्यमा सम्बद्ध सबैबाट सक्रिय योगदानको अपेक्षा गर्दै स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको यो पहिलो प्रयासमा सबै विषय क्षेत्रहरू नसमेटिएका हुन सक्छन् विद्यालय शिक्षाको यो पाठ्यक्रम गतिशील दस्तावेज भएकाले यसमा सुधार तथा परिमार्जन गर्दै अझ प्रभावकारी तथा जीवनोपयोगी बनाउनका लागि सम्बन्धित सबैबाट निरन्तर रचनात्मक सुझाव प्राप्त हुने अपेक्षा गरेको छु । अन्तमा, यस पाठ्यक्रमको सफल कार्यान्वयनको शुभकामना व्यक्त गर्दै यो पाठ्यक्रमलाई मूर्तरूप प्रदान गर्नका लागि सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्णमा हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

धन्यवाद ।

मानबहादुर केप्छाकी मगर
अध्यक्ष
उदयपुरगढी गाउँपालिका

हाम्रो भनाई

उदयपुरगढी गाउँपालिकाले शिक्षाको विकासका लागि विगत वर्षहरूदेखि नै विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रम र गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आएको सर्वविदितै छ । गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रको विकास अपरिहार्य छ भन्ने तथ्यलाई यस गाउँपालिकाले आत्मसात् गरेको छ । यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकाले स्थानीय ज्ञान, सीप, भाषा, कला, संस्कृति, सम्पदा, स्थानीय आर्थिक क्रियाकलाप लगायतका विषयवस्तु समावेश गरेर विद्यालय, स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहभागिता र सहयोगमा **हाम्रो उदयपुरगढीको सेरोफेरो** विषयक स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम तयार भएको छ । यस पाठ्यक्रमले गाउँपालिकाको भौगोलिक, सांस्कृतिक, पर्यटकीय एवम् धार्मिक र सामाजिक पक्षहरूलाई समेटेको छ । यस पाठ्यक्रमले स्थानीय संस्कार, संस्कृति, पेशा, व्यवसाय लगायत विविध पक्षहरूलाई प्राथमिकता दिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनबाट बालबालिकाहरूमा आफ्नो समुदायमा घुलमिल हुने, स्थानीय सामाजिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक गतिविधिमा सहभागी हुने, परम्परादेखि अभ्यास गरिदै आएका स्थानीय ज्ञान, सीप, स्रोत, सम्पदा तथा प्रविधिको पहिचान गर्ने र समयानुकूल परिष्कार गरी प्रयोगमा ल्याउने लगायतका सक्षमताको विकास गर्न सहयोग पुग्ने छ भन्ने विश्वास लिईएको छ । यस स्थानीय पाठ्यक्रमको विकासमा सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ तथा विशेषज्ञ, शिक्षासेवी, बुद्धिजीवी, स्थानीय जनप्रतिनिधि, शिक्षक, अभिभावक लगायतको योगदान रहेको छ । पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति उदयपुरगढी गाउँपालिका हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनमा सम्बन्धित सबैबाट आवश्यक सहयोग प्राप्त हुने विश्वास गरिएको छ । पाठ्यक्रम क्रमिक रूपमा सुधार र परिमार्जन गर्दै लैजानु पर्ने एउटा गतिशील दस्तावेज भएकाले यसको कार्यान्वयनको अनुभवका आधारमा आगामी दिनमा यस पाठ्यक्रममा आवश्यकता अनुसार सुधार र परिमार्जन गरी यसलाई अझै व्यावहारिक र उपयोगी बनाउँदै लगिनेछ । यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित सबैबाट प्राप्त हुने रचनात्मक सुझावको गाउँपालिका सदैव स्वागत गर्दछ।

उदयपुरगढी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
उदयपुरगढी, उदयपुर
कोशी प्रदेश
नेपाल

२०८०

विषयसूची

परिच्छेद (१) एक

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणः औचित्य र प्रक्रिया

विषय **पृष्ठ नं**

१.१ परिचय

१.२ पाठ्यक्रम विकासका नीतिगत आधार

१.३ स्थानीय पाठ्यक्रम विकासको औचित्य

१.४ पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा अवलम्बन गरेका सिद्धान्त र प्रक्रिया

१.५ पाठ्यक्रम विकास प्रक्रिया

१.६ विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य

परिच्छेद (२) दुई

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम आधारभूत तह (कक्षा १-८)

२.१ परिचय

२.२ तहगत सक्षमता

२.३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धी

परिच्छेद (३) तीन

३.१ विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

(क) कक्षा (१-३) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

(ख) कक्षा (४-५) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

(ग) कक्षा (६-८) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

परिच्छेद (४) चार

सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप

४.१ सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप

(क) कक्षा १-३ का लागि विधि र प्रक्रिया

(ख) कक्षा ४-८ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

४.२ अन्य शिक्षण सिकाइ रणनीति

परिच्छेद (५) पाँच

विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

५.१ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

परिच्छेद (१) एक

स्थानीय पाठ्यक्रम विकास औचित्य र प्रक्रिया

१. परिचय

पाठ्यक्रमले निश्चित कक्षा वा तहको अध्ययन पूरा गरेपछि विद्यार्थीहरूले के-कस्ता सक्षमताहरू हासिल गर्ने छन् र ती सक्षमता हासिल गर्नका लागि के-के सिकाइ उपलब्धीहरु प्राप्त गर्नुपर्दछ भन्ने कुरा निर्धारण गरेको हुन्छ । अपेक्षित सिकाइ उपलब्धी हासिल गर्नका लागि विषयवस्तुको चयन, सिकाइ सहजीकरण विधि वा क्रियाकलापको प्रयोग गर्ने र अपेक्षित सिकाइ उपलब्धीहरू हासिल भयो भएन भनी कसरी यकिन गर्ने भन्ने कुराको मार्गदर्शन पनि पाठ्यक्रमले नै निर्धारण गर्नुपर्दछ । यही अवधारणा अनुसार सिकारुले हासिल गर्नुपर्ने सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धी र ती सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धी प्राप्तिका लागि आवश्यक विषयवस्तु लगायत सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक निर्देशन सहितको सिकाइ योजनाका रूपमा बालबालिकाको सिकाइलाई मार्गदर्शन गर्न आवश्यक पर्ने तथ्यहरू पनि समावेश गरी यो स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यसमा विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले गरेको नीतिगत व्यवस्था समेतलाई मध्यनजर गरी त्यसमा उल्लेख गरिएका पक्षहरूलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

२. पाठ्यक्रम निर्माणका नीतिगत आधार

स्थानीय पाठ्यक्रमलाई अवधारणागत रूपमा प्रस्ट्याउने क्रममा नेपालका विभिन्न कानुनी तथा नीतिगत दस्तावेजले विशेष प्राथमिकता दिएका छन् । तीमध्ये हाल कार्यान्वयनमा रहेका कानून तथा नीतिहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रमका बारेमा निम्नानुसार उल्लेख भएको पाइन्छः-

(क) नेपालको संविधान

नेपालको संविधानको भाग ३ मा मौलिक हकको व्यवस्था अन्तर्गत धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हकको व्यवस्था गरिएको छ । यसको उपधारा (२) मा प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो समुदायको सांस्कृतिक जीवनमा सहभागी हुन पाउने हक हुने छ र उपधारा (३) मा नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपी, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संवर्द्धन र संरक्षण गर्ने हक हुने छ भन्ने प्रावधान रहेको छ । यसका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास र प्रभावकारी कार्यान्वयन नै एक सशक्त माध्यम रहेको हुन्छ ।

(ख) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (ज) (४) मा मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्था गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्थालाई इङ्गित गरेको छ । यस्तै उक्त ऐनको दफा ११ (ज) (१८) मा स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सीप र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र स्तरीकरण गर्ने व्यवस्था समावेश गरिएको छ । तसर्थ यो व्यवस्थाका लागि पनि स्थानीय पाठ्यक्रम जरुरी हुन जान्छ ।

(ग) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि कक्षा १-३ मा साप्ताहिक पाठ्यभार ५ अर्थात् वार्षिक १६० कार्यघण्टा र कक्षा ४-८ मा पाठ्यभार ४ अर्थात् वार्षिक १२८ कार्यघण्टा छुट्याइएको छ । उक्त प्रारूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धमा निम्नलिखित व्यवस्था समावेश गरिएको छः-

(अ) स्थानीय आवश्यकताको पहिचानमा स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरिने छ ।

(आ) राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको ढाँचाका आधारमा पाठ्यक्रमको स्थानीय तहमा अनुकूलन गरी स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरिने छ ।

(इ) स्थानीय पाठ्यक्रममा आवश्यकता अनुसार विषयवस्तुहरू परिमार्जन तथा सिकाइ उपलब्धीको मापन गर्ने कार्य स्थानीय तहबाट गरिने छ ।

(ई) स्थानीय आवश्यकतामा आधारित पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्दा बालकेन्द्रित, स्थानीय आवश्यकतामुखी हुने गरी लचकता प्रदान गरिने छ ।

(उ) राष्ट्रिय पाठ्यक्रमको संरचनाभित्र रही स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय रूपमा स्थानीय तहलाई सक्षम र जिम्मेवार बनाइने छ ।

(ऊ) स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम, कक्षाकोठाको व्यवस्थापन तथा शैक्षणिक विधिका सम्बन्धमा विद्यालयले निर्णय लिने छ ।

(ए) स्थानीय पाठ्यक्रमको स्वीकृति प्रदेश वा स्थानीय तहमा रहने पाठ्यक्रमसम्बद्ध संरचनाबाट हुने छ ।

(घ) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६

नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुरद्वारा २०७६ सालमा तयार पारिएको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६ (मातृभाषा सहित) समेतले राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ लाई आधार मानेर स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण र लागू सम्बन्धी मार्गदर्शन प्रदान गरेको छ ।

विश्वव्यापी रूपमै स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका उदाहरणहरू अध्ययन अवलोकन गर्ने हो भने सबैजसो देशहरूमा स्थानीय परिवेश र आवश्यकता अनुसार स्थानीय प्रकृति, संस्कृति, भाषा, परम्परागत सीप र प्रविधिलाई नै उजागर गर्नेगरी पाठ्यक्रमहरू निर्माण गरी लागू गर्ने गरेको पाइन्छ । जसबाट विद्यार्थीहरूमा स्थानीय प्रविधिमा आधारित सीपको विकास हुन्छ भने स्थानीय धरोहरहरूको प्रवर्द्धन र संरक्षण गर्दै उक्त कुराहरूलाई दैनिक क्रियाकलापसँग जोड्नसमेत सक्षम हुनेछन् ।

यसरी लागू गरिने स्थानीय विषयको पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय परिवेशको प्रकृति, संस्कृति, परम्परागत प्रविधि, सीपको उपयोग, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न प्रेरित गर्नुका साथै आर्थिक क्रियाकलापमा समेत सहयोग पुऱ्याउने आशा गरिन्छ ।

उल्लेखित सन्दर्भ र कानुनी तथा नीतिगत आधार अनुसार नेपाल सरकारबाट एकीकृत पाठ्यक्रम (कक्षा १-३) को ढाँचा, २०७६ शैक्षिक वर्ष, २०७७ र आधारभूत शिक्षा पाठ्यक्रम, २०७७ (कक्षा ४-८) स्वीकृत भई शैक्षिक वर्ष, २०७८ देखि क्रमशः लागू भइरहेका छन् । उक्त संरचनामा भएका व्यवस्था अनुसार स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माण स्थानीय तहबाटै गरिनु सान्दर्भिक हुने देखिन्छ । त्यसै कुरालाई मध्यनजर राखी यो पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ ।

३. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको औचित्यः

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले पाठ्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रम १०० पूर्णाङ्कको समावेश गरी अध्यापन गराउनुपर्ने प्रावधान राखिएकाले त्यसलाई मध्यनजर गरी यो पाठ्यक्रम तयार पारिएको हो । विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ले सिकाइलाई जीवनोपयोगी र समयसापेक्ष बनाउन स्थानीय तहबाट नै आवश्यकता औंल्याएर पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुपर्ने सन्दर्भमा आधारभूत तह अन्तर्गत कक्षा १-८ का लागि यो पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ । केन्द्रीय पाठ्यक्रमले मात्र विद्यार्थीहरूलाई दैनिक जीवनमा आवश्यक पर्ने स्थानीय ज्ञान, सीप, आचरण र व्यवहारका सम्पूर्ण सक्षमताहरू पूरा गर्न नसक्ने भएकाले स्थानीय परिवेश अनुसारको ज्ञान र सीप आर्जन गर्नका लागि स्थानीय विज्ञकै सहभागितामा पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता महसुस गरी संवैधानिक र नीतिगत रूपमा भएको व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्नु स्थानीय तहको कर्तव्य भएको हुनाले उदयपुरगढी गाउँपालिकाले यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरेको हो । उयदयपुरगढी गाउँपालिकाको स्लोगन **पर्यटन, कृषि र पूर्वाधार, उदयपुरगढी विकासको आधार**लाई साक्षात्कार गरी पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा स्थापित गर्ने मूलभूत उद्देश्यका साथ विद्यार्थीलाई तल्लो कक्षा देखि नै स्वागत सत्कारका विषयहरु देखि स्थानीय स्रोत, साधन उपयोग सफा, सुन्दर गाउँबस्ती आदि जस्ता कार्यको सिकाइ उपलब्धी हासिल गर्न अभ्यस्त बनाउनु नै यस पाठ्यक्रमको उद्देश्य रहेको छ । तलका बुँदाहरूले यसको औचित्यलाई अझ स्पष्ट पार्नेछ :

(क) स्थानीय तहको ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई संरक्षण गरी उत्पादनमुखी र सीपयुक्त नागरिक तयार गरी नेपाली कला, सौन्दर्य तथा सीपको प्रवर्द्धन गर्न,

(ख) स्थानीय तहका कला, संस्कृति, परम्परा, पर्यटकीय क्षेत्र, सीप, भाषा आदिको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्न,

(ग) गाउँ क्षेत्रको भौगोलिक, लैङ्गिक, भाषिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक तथा प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न,

(घ) परम्परागत पेशा, व्यवसाय र प्रविधिलाई संरक्षण, सम्वर्द्धन र विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउन,

(ङ) आदर, सत्कार, संस्कृति तथा पहिचानको तरीका अवलम्बन गर्न ।

४. पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा अवलम्बन गरेका सिद्धान्त र प्रक्रियाः

सर्वाङ्गीण बालविकासको अवधारणालाई बिचार गरी बालकेन्द्रित सिकाइ सिद्धान्तमा आधारित भई विकास गरिएको यो पाठ्यक्रमले मूलतः राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा उल्लेख गरिएका सिद्धान्तहरूलाई नै पाठ्यक्रम विकासका सिद्धान्तका रूपमा लिएको छ । यो पाठ्यक्रम विकास गर्दा उदयपुरगढी गाउँपालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक तथा भाषिक लगायतका विविधतालाई समावेश गरिनुका साथै स्थानीय आवश्यकतामा आधारित ढाँचा अवलम्बन गरिएको छ । यस पाठ्यक्रममा नेपाली मूल्य र मान्यता तथा पूर्वीय ज्ञानको प्रतिनिधित्वका साथै विद्यार्थीको सहभागिता, कार्य तथा खोजलाई जोड दिइएको छ ।

५. पाठ्यक्रम विकास प्रक्रियाः

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका आधार, मान्यता तथा सिद्धान्त अनुरूप विभिन्न भेला, बैठक, कार्यशाला तथा छलफलबाट प्राप्त सुझाव, ज्ञान, विज्ञान तथा प्रविधिमा भएका विकास तथा परिर्वतन र स्थानीय आवश्यकता र अपेक्षाको विश्लेषण समेतका आधारमा पाठ्यक्रमको विकास गर्नका लागि निम्न प्रक्रिया अवलम्वन गरिएको थियोः

(क) पाठ्यक्रम विकासका लागि यस गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले आफ्नो अध्ययन तथा अनुभवमा आधारित भई पाठ्यक्रमका विविध पक्ष तथा क्षेत्रहरू पहिचान स्थानीय बुद्धिजीवीहरू, प्रधानाध्यापकहरू, सम्बन्धित सरोकारवालाहरू समेतको उपस्थितिमा बृहत कार्यशालाबाट निर्धारण गरिएका थियो ।

(ख) शिक्षक तथा विशेषज्ञहरूको संलग्नतामा विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका विषय क्षेत्रमा विद्यार्थीले हासिल गर्नुपर्ने तहगत सक्षमता तथा विषयगत सिकाइका क्षेत्र र सिकाइ उपलब्धी तथा विषयवस्तुको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको थियो ।

६. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यः

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन्ः

(क) प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

(ख) सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यता प्रति प्रतिबद्ध, राष्ट्र र राष्ट्रियता प्रति बफादार, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरीक तयार गर्ने,

(ग) श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगार उन्मुख, उत्पादनमुखी, उद्यमशील र सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,

(घ) व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पऱ्याउने,

(ङ) प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, सम्वर्द्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने,

(च) प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यता अनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने,

(छ) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्व परिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने,

(ज) वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सीप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुझबुझ भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने,

(झ) रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सीप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूण नागरिक तयार गर्ने,

(ञ) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचान प्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने,

(ट) जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोप प्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने,

(ठ) सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने,

परिच्छेद - दुई

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम आधारभूत तह (कक्षा १-८)

१. परिचय

पाठ्यक्रमको विकास ज्ञान तथा प्रविधिको विकास र विस्तार, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सन्दर्भहरू, समसामयिक समाजका आवश्यकता, स्थानीय परिवेश तथा व्यक्तिको आवश्यकता समेतको सापेक्षतामा गरिन्छ । पाठ्यक्रम विकासमा भौगोलिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, आर्थिक आदि पक्षले समेत प्रभाव पारेको हुन्छ। पाठ्यक्रममा विषय तथा विषयवस्तुको छनौट गर्दा विशेष गरेर अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा व्यापकता पाएका विषय र राष्ट्रिय आवश्यकताका विषयलाई मुख्य विषयको रूपमा लिइएको हुन्छ । जुन राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेटेको हुन्छ। राष्ट्रियस्तरमा निर्माण हुने पाठ्यक्रम मात्र पर्याप्त हुन नसक्ने भएकाले स्थानीय विषयको रूपमा पाठ्यक्रम ढाँचा भित्र निश्चित स्थान दिइएको हुन्छ । नेपाल यस्तो देश हो, जहाँ प्राकृतिक, सांस्कृतिक, सामाजिक, आर्थिक, जैविक तथा व्यावहारिक ज्ञान, सीप, स्रोत र सम्पदाका आधारमा धेरै विविधता रहेका छन् । यस्ता विविधतालाई केन्द्रीय पाठ्यक्रमले सम्बोधन गर्न नसक्ने हुन्छ । अतः स्थानीय तहमा उपलब्ध विविधतायुक्त विषय क्षेत्रलाई समेटी तिनको संरक्षण गर्न एवम् त्यस्तो स्रोत र सीप भावी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्नका लागि पालिका स्तरमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन गर्न लागेको हो । प्रारम्भिक कक्षादेखि ऐच्छिक विषयका रूपमा पठनपाठन हुने स्थानीय विषयका विषयवस्तु अवधारणा, अभ्यास र प्रस्तुतिमा आधारित छन् । यसमा बालबालिकालाई सिकाइ प्रति उत्प्रेरित गराउन आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिगत सक्षमता, सिकाइ उपलब्धी, सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

बालबालिकाहरूलाई आफू रहेको ठाउँ, गाउँ आदिको भौगोलिक तथा प्राकृतिक स्वरूपप्रति परिचित गराउने, आफू र आफ्नो परिवार, समुदायका विगतका सम्बन्धमा खोजीनीति गर्न प्रेरित गर्ने र उनीहरूलाई मितव्ययी भई परिवार तथा स्थानीय समुदायका पेशा आर्थिक क्रियाकलापका बारेमा जानकारी लिन प्रेरणा जगाउने, स्वस्थ र स्वच्छ समाजको निर्माण गर्ने, पर्यटनस्थलका बारेमा जानकारी गराउने अपेक्षा गरिएको छ । यस पाठ्यक्रममा विभिन्न समयमा गरिएको छलफलका आधारमा सातवटा विषयक्षेत्र अन्तर्गत निम्न पक्षहरु समावेश गरिएको छ जस अन्तर्गत:

१. हाम्रो उदयपुरगढी

२. हाम्रो समाज र संस्कृति

३. उदयपुरगढीको भूगोल

४. हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा

५. हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप

६. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा खेलकूद

७. विपद् व्यवस्थापन

विषयवस्तुको समायोजन गर्दा स्थानीय विषयक्षेत्रका मूलभूत मूल्यमान्यतालाई ध्यान दिई पाठ्यक्रमलाई सरल, प्रायोगिक, समयसापेक्ष र स्तरीय बनाइएको छ । यस पाठ्यक्रममा मूल्याङ्कन सम्बद्ध पक्ष नेपाल सरकारको केन्द्रीय पाठ्यक्रमको समकक्षी हुने गरी मिलान गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।

२. तहगत सक्षमता

आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा स्थानीय पाठ्यक्रममा आधारित पाठ्यवस्तुको अध्ययन पूरा गरेपछि बालबालिकामा देहायका सक्षमता हासिल हुने छन् :

(क) कक्षा १-३ का तहगत सक्षमता

१. परिवार, छिमेक, गाउँ र वडाको परिचय ।

२. आफ्नो समुदाय भित्रका भौगोलिक अवस्था ऐतिहासिक सांस्कृतिक सम्पदाहरुको जानकारी ।

३. आफ्नो समुदाय तथा वडा भित्रको विभिन्न भाषाभाषि, जातजाति, चाडपर्व र रहनसहन संस्कृतिको पहिचान।

४. आफ्नो क्षेत्र भित्रका पेशा, व्यवसाय, पर्यटन एवम् आर्थिक क्रियाकलापहरुको आधारभूत पक्षहरुको पहिचान।

५. व्यक्तिगत स्वास्थ्य, सरसफाई, पोषण तथा साधारण खेलकूदको विकास ।

६. स्थानीय मौलिक उत्पादनहरुको पहिचान ।

७. विपद् प्रतिकार्यको जानकारी र विपद् व्यवस्थापनका उपायहरु अवलम्वन ।

(ख) कक्षा ४ र ५ को तहगत सक्षमता

१. आफू बस्ने गाउँ भित्रको टोल विकास संस्था र आफनो वडाको महत्वबोध ।

२. उदयपुरगढीको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, जनसांख्यिक अवस्थाको पहिचान गरी त्यसको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा तत्परता ।

३. आफू बस्ने वडा र उदयपुरगढी गाउँपालिकाको प्राकृतिक बनोटका आधारमा भौगोलिक अवस्थाको परिचय बोध।

४. आफू बस्ने वडा इतिहास, उदयपुरगढी गाउँपालिकाको व्यक्तित्व र साँस्कृतिक सम्पदाको परिचय र सम्वर्द्धनमा सहभागिता ।

५. आफ्नो वडा र उदयपुरगढी गाउँपालिका भित्र अपनाइएको परम्परागत पेशा, व्यवसाय, प्रविधि र पर्यटन आदि आर्थिक क्रियाकलापको बोध र सीप विकासमा सहभागिता ।

६. उदयपुरगढी गाउँपालिकाभित्र स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुदको अवस्था पहिचान र योजना निर्माणमा सहभागिता ।

७. वडा र गाउँपालिकामा भएका प्रकोपहरुको पहिचान र प्रतिकार्य योजनाको बोध ।

(ग) कक्षा ६ - ८ को तहगत सक्षमता

१. उदयपुरगढी गाउँपालिकाको शाखागत काम, संरचना, विकासको पूर्वाधारको अवस्था, कार्यरत विभिन्न संघसंस्थाको परिचय र महत्वबोध ।

२. वडा र गाउँपालिका भित्रका जनसांख्यिकी विवरण, जीवनशैली, सामाजिक विविधता, भाषा, धर्म र संस्कृतिको पहिचान र सम्वर्द्धनमा सहभागिता ।

३. उदयपुरगढीको सिमाना, क्षेत्रफल, हावापानी, वनस्पति, जडीबुटी, धरातलीय स्वरुप र मानवीय क्रियाकलापयुक्त भौगोलिक तथ्यको पहिचान र योजना निर्माण सीप ।

४. उदयपुरगढीको ऐतिहासिक स्थलहरु, ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरु तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको पहिचान र सम्मान सीप ।

५. उदयपुरगढी गाउँपालिका भित्र अपनाईएका परम्परागत पेशा, कृषि, पशुपालन, पर्यटन, व्यापार, घरेलु उद्योग, गाउँपालिकाले अर्थतन्त्र विकासमा गरेको योगदान आदिको परिचय र आर्थिक गतिविधिमा सरिकता ।

६. उदयपुरगढी गाउँपालिका भित्र भएका स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद आदिको पहिचान तथा तिनीहरुको सम्वर्द्धनमा सहभागिता ।

७. उदयपुरगढी गाउँपालिकाको मुख्य-मुख्य विपद्हरुको पहिचान र विपद् कार्यका लागि गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरुको जानकारी तथा विपद् प्रतिकार्यका लागि योजना निर्माण सीप ।

३. कक्षा/तहगत सिकाइ उपलब्धी

कक्षागत तथा तहगत सिकाई उपलब्धी

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	हाम्रो उदयपुरगढी	१.आफ्नो परिचय बताउन २. परिवारको सदस्यहरुको परिचय दिन, ३.आफ्नो विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको परिचय दिन, ४. आफू बसेको गाउँको छोटो विवरण दिन	१. परिवारको परिचय दिन । २.आफ्नो गाउँको परिचय दिन ३.आफ्नो वडाको सामान्य परिचय दिन ।	१.आफ्नो छिमेकी गाउँहरुको सामान्य विवरण दिन । २.आफू बस्ने टोलमा भएका विकासको संस्थाको परिचय दिन । ३. वडाको परिचय दिन । ४.वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको सामान्य विवरण दिन ।	१. टोल विकास समितिको गठन प्रक्रिया बताउन । २.टोल विकासका कार्यहरु बताउन । ३. वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरु बताउन । ४. वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको काम बताउन ।	१. टोल विकासको महत्व उल्लेख गर्न । २. आफ्नो वडाको जनप्रतिनिधिहरुको परिचय दिन । ३. वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको महत्व बताउन । ४. वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरु सूचीकृत गर्न ।	१.गाउँपालिकाको परिचय दिन । २.गाउँपालिकाको कार्यालयका शाखाहरुको नाम बताउन । ३.गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने सेवाहरु उल्लेख गर्न । ४. गाउँपालिका भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको नाम र ठेगाना वताउन ।	१.गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार बताउन । २. विभिन्न शाखाहरुबाट प्राप्त हुने सेवाहरु उल्लेख गर्न । ३. गाउँपालिका भित्र रहेका संघ संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने सेवाहरु उल्लेख गर्न । ४.गाउँपालिकामा उपलब्ध विकासका पूर्वाधारहरु बताउन ।	१.गाउँपालिकाको गठन प्रक्रिया उल्लेख गर्न । २. गाउँपालिकाको प्रमुख र उप प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकारको सुची बनाउन । ३.गाउँपालिकाको महत्व र औचित्य दर्शाउन । ४.गाउँपालिकामा न्याय सम्पादन प्रक्रिया बताउन । ५.गाउँपालिकामा रहेका विकासका पूर्वाधारहरुको अवस्था बताउन ।

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
२	हाम्रो समाज र संस्कृति	१.आफ्नो मातृ भाषाको पहिचान गर्न । २. आफ्नो टोलमा गाईने गित लयबद्धरुपमा गाउँन उच्चारण गर्न । ३. आफू र परिवारले लगाउने लुगा पहिचान गर्न । ४.आफ्नो परिवारमा मनाईने चाड पर्व उल्लेख गर्न ।	१. टोलको जनसाङ्ख्यिकी विवरण दिन । २.टोल भित्र बोलिने भाषाहरुको पहिचान गर्न । ३.आफ्नो गाउँ टोलमा वसोवास गर्ने जात जातिको जात जाति उल्लेख गर्न । ४.टोलमा निर्मित स्थानीय हस्तकला तथा भेषभुषाको विवरण दिन । ५. आफ्नो छिमेक वा टोलमा मनाईने चाड पर्वहरु उल्लेख गर्न ।	१.आफ्नो गाउँको जनसाङ्ख्यिकी विवरण दिन । २.गाउँपालिकामा बोलिने भाषाहरु उल्लेख गर्न । ३.टोलमा बनाईने खानाहरुको परिचय दिन । ४.वडा भित्र वसोवास गर्ने विभिन्न जात जातिहरुको परिचय दिन । ५. वडा भित्र मनाईने चाड पर्वहरु वर्णन गर्न ।	१.वडाको जनसाङ्ख्यिकी विवरण दिन । २. आफ्नो समुदायको जन्म मृत्यु र विवाहको संस्कार परिचय दिन । ३.आफ्नो टोलमा गरिने विभिन्न धार्मिक संस्कारहरु बताउन । ४.वडा भित्र मनाईने चाड पर्वहरुको वर्णन गर्न । ५. आफ्नो समुदायमा प्रयोग हुने लोक बाजाहरु उल्लेख गर्न ।	१.गाउँपालिकाको जनसाङ्ख्यिकी विवरण दिन । २. विभिन्न जातिहरुको जन्म संस्कारका बारेमा बताउन । ३.आफ्नो वडा भित्र गरिने विभिन्न धार्मिक संस्कारहरु बताउन । ४.गाउँपालिका भित्र मनाईने चाडपर्वहरु वर्णन गर्न । ५.वडा भित्र प्रयोगमा आउँने लोक बाजाहरु वर्णन गर्न ।	१.वडा भित्र वसोवास गर्ने जातिहरुको परिचय दिन । २. आफ्नो समुदायमा भएको मौलिक उत्पादनहरुको परिचय दिई महत्व बताउन । ३. आफ्नो समुदाय भित्रका मानिसहरुको जीवनशैली उल्लखेख गर्न । ४.वडाभित्रका भाषा, संस्कृति र धर्म प्रतिको आपसी मेलमिलाप कायम गर्न । ५. आफ्नो समुदायको मौलिक कलाहरुको परिचय दिन ।	१. गाउँपालिका भित्र वसोवास गर्ने जातिहरुको परिचय दिन । २ वडा भित्र हुने मौलिक स्थानीय उत्पादनहरुको परिचय दिन । ३.आफ्नो वडा भित्रका मानिसहरुको जीवनशैली उल्लेख गर्न । ४. गाउँपालिका भित्रका भाषा, संस्कृति र धर्म प्रतिको आपसी मेलमिलाप कायम गर्न । ५ आफ्नो वडा भित्रको मौलिक कलाहरुको परिचय दिन ।	१.गाउँपालिका भित्रका सामाजिक विविधता बताउन । २. गाउँपालिका भित्र हुने मौलिक उत्पादनहरुको परिचय दिन । ३. गाउँपालिका भित्रका मानिसहरुको जीवनशैली उल्लेख गर्न । ४. गाउँपालिका भित्र भएको धार्मिक तथा भाषिक सहिष्णुता बताउन । ५.गाउँपालिका भित्रको मौलिक कलाहरुको परिचय दिन ।

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
३	उदयपुरगढी को भूगोल	१. आफ्नो घरको वरिपरिको भौगोलिक अवस्था वर्णन गर्न ।	१. आफ्नो टोलको भौगोलिक विवरण दिन ।	१.आफ्नो वडाको भूगोलको परिचय दिन । २. आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी नालाको	१. वडाको नक्सा अध्ययन गर्ने । २. आफ्नो वडाको हावापानी	१. आफ्नो वडाको नक्सा निर्माण गर्न । २. आफ्नो वडा भित्रको हावापानी वर्णन गर्न ।	१.गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुप वर्णन गर्ने । २.गाउँपालिकाको वडागत क्षेत्रफल सिमाना आदिको	१.गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुपको नक्सा अध्ययन गरी नक्सामा उतार गर्न ।	१. उदयपुरगढी गाउँपालिकाको भू-सूचना प्रणालीको पहिचान गरी व्यवहारमा लागू गर्न ।

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		२. आफ्नो घर वरिपरि भएका नदी नाला पोखरी आदि उल्लेख गर्न ३. आफ्नो घर वरिपरिका रुख विरुवाहरु उल्लेख गर्ने ।	२.आफ्नो गाउँको भौगोलिक परिचय दिन । ३.आफ्नो गाउँमा भएका नदी नाला पोखरी आदि वर्णन गर्न । ४.आफ्नो टोलमा भएका रुख विरुवाहरु उल्लेख गर्न । ५.आफ्नो टोलमा पालेका पशुपन्छीको नाम बताउन ।	परिचय । ३. आफ्नो वडा भित्र धरातलीय स्वरुप र हावापानीको विवरण दिन । ४. आफ्नो वडा भित्रका पोखरी झर्ना भञ्याङ आदिको परिचय दिन । ५.वडा भित्रका मुख्य-मुख्य वनस्पति उल्लेख गर्न ।	उल्लेख गर्ने । ३..वडा भित्रका पशुपन्छीका विवरण दिन । ४. आफ्नो वडा भित्रको वनस्पतिको परिचय दिने । ५. वडा भित्रका नदी नाला, पोखरी आदिको संक्षिप्त परिचय दिने ।	३. वडा भित्र पाईने घर पालुवा र वन्यजन्तुहरुको परिचय दिन । ४.वडा भित्र पाईने सबै प्रकारका वनस्पतिको वर्णन गर्न । ५.वडा भित्रका नदी ताल, पोखरी भञ्ज्याङ., झर्ना, पर्वत आदिको वर्णन गर्ने ।	विवरण बताउन । ३.गाउँपालिकामा पाइने हावापानी उल्लेख गर्न । ४.गाउँपालिका भित्र भएका मुख्य मुख्य वनस्पतिहरु उल्लेख गर्न । ५. गाउँपालिका भित्र भएका मुख्य मुख्य नदी नाला, पोखरी झर्ना, पोखरी आदि उल्लेख गर्ने ।	२.गाउँपालिकाको राजनैतिक नक्सा अध्ययन गर्न । ३.गाउँपालिकामा भएका वडागत हावापानीको तुलनात्मक अध्ययन गर्न । ४.गाउँपालिकामा पाईने वनस्पतिहरु वर्णन गर्न । ५. गाउँपालिका भित्र भएका नदी नाला, पोखरी, झर्नाको वर्णन गर्न ।	२.गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुपको विवरण तयार पारी नक्सा उत्तार गर्न । ३. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा हावापानीले मानिसको जनजीवनमा पारेको प्रभाव उल्लेख गर्न । ४.गाउँपालिका भित्र पाईने जडीबुटीको बारेमा वर्णन गर्न । ५.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा नदिले जीवनमा पारेको प्रभाव बताउन ।
४	हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा	१.आफ्नो परिवारको छोटो ऐतिहासिक विवरण दिन । २.आफ्नो छिमेकमा भएका असल व्यक्तित्वहरुका पहिचान गर्न । ३.आफ्नो वरिपरि छिमेकमा रहेका मठ, मन्दिर,	१. आफ्नो छिमेकी टोलहरुको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिको पहिचान गर्न । २. वडाभित्र रहेका असल नायक व्यक्तित्वहरुको नाम उल्लेख गर्न । ३.आफ्नो वडाको	१.आफ्नो छिमेकी टोलहरुको ऐतिहासिक विवरण दिन । २. छिमेकी वडाहरु भित्र रहेका नायकहरुको नाम उल्लेख गर्न । ३. आफना वडाको छिमेकी वडाहरुभित्र रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरुको	१. वडाको ऐतिहासिक परिचय दिन । २.वडा गाँउका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरुको जीवनी वर्णन गर्न । ३.भूगोल पार्क उदयपुरगढी, महाँकाली मन्दिरको वर्णन गर्न ।	१. वडा भित्र रहेका ऐतिहासिक स्थलहरुको वर्णन गर्न । २.गाउँपालिकाको ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरुको जीवनी बताउन । ३. घ्याम्पा थुम्का , ज्वालादेवी मन्दिर,केलालुड.. शिखर गुम्बाको संक्षिप्त परिचय दिन ।	१.उदयपुरगढीको छोटो ऐतिहासिक परिचय दिन । २.गाउँपालिका भित्रका प्रेरणादायी स्थानीय व्यक्तित्वहरुको पहिचान गरी सम्मान गर्न । ३. विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	१.उदयपुरगढीको इतिहास उल्लेख गर्न । २. गाउँपालिका भित्रका प्रेरणादायी स्थानीय व्यक्तित्वहरुको पहिचान गरी सम्मान गर्न । ३.विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा स्थलहरुको पहिचान गरी तिनको महत्व	१.उदयपुरगढी भित्र रहेका महत्वपूर्ण ऐतिहासिक स्थलहरु उदयपपुरगढी, पञ्चावती मन्दिर, राजाजी मन्दिर, ककनी थान अठासी धामको विवरण दिन । २. उदयपुरगढी गाउँपालिकाका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरुको जीवनी बताउन ।

क्र.स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		चौतारा, गुम्बा, चर्चको पहिचान गर्न ।	छिमेकी वडाहरु भित्र रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरु वर्णन गर्न ।	वर्णन गर्न ।			स्थलहरुको पहिचान गरी तिनको महत्व र संरक्षणको उपायहरु बताउन	संरक्षणका उपायहरु बताउन ।	

क्र.स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
५	हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप	१..आफ्नो परिवारले अपनाएका पेशा व्यवसाय उल्लेख गर्न । २.आफ्नो घरमा पालिने पशुपन्छीहरुको छोटो विवरण दिन । ३.आफ्नो घरमा भएका करेसाबारीको वर्णन गर्न । ४.आफ्नो परिवारमा सञ्चालित परम्परागत औजारहरुको परिचय दिन ।	१. आफ्ना छिमेकीहरुले गर्ने पेशा तथा व्यवसाय बताउन । २.आफ्नो गाउँमा पालिने घर पालुवा जनावरको वर्णन गर्न । ३.आफ्नो गाउँमा पाईने तरकारी तथा फलफूलहरु उल्लेख गर्न । ४.गाउँमा भएका परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरु उल्लेख गर्न ।	१.आफ्नो टोलको पेशा व्यवसाय उल्लेख गर्न । २. आफ्नो वडाको घर पालुवा जनावरको वर्णन गर्न । ३. मौसमी र बेमौसमी रुपमा उत्पादन हुने फलफुल तथा तरकारीको सामान्य परिचय दिन । ४. वडाभित्र रहेका	१. आफ्नो वडा भित्रको मानिसहरुले गर्ने पेशा र व्यवसाय बताउन । २.आफ्ना छिमेकी वडाहरुको पशुपालनको अवस्था बताउन । ३.वडामा लगाईएका व्यवसायिक तरकारी तथा फलफुलको फर्म बारे बताउन ।	१.छिमेकी वडाहरुले अपनाउँदै आएको पेशाको परिचय दिन । २. आफ्नो गाउँपालिका भित्र पालिने पशुपालनको अवस्था उल्लेख गर्न । ३.गाउँपालिका भरी उत्पादन हुने सबै प्रकारका तरकारी तथा फलफूलको परिचय दिन ।	१.गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय पेशाहरुको परिचय दिन, सम्मान गर्न । २.पशुपालनको स्याहार हेरचाह बारे बताउन । ३. स्थानीय स्तरमा गरिने केही प्रमुख तरकारी तथा फलफुल खेतीको परिचय र महत्व बताउन । ४. गाउँपालिका भित्र रहेका साना परम्परागत उद्योगहरुको परिचय दिन ।	१.गाउँपालिकामा रहेका पेशाहरुको वर्गीकरण गर्न । २. पशुमा लाग्ने रोगहरुको पहिचान गरी रोकथामको उपाय बताउन । ३.गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरुको परिचय दिन र महत्व उल्लेख गर्न । ४.स्थानीय पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थानको पहिचान महत्व र संरक्षणको उपायहरु अवलम्बन गर्न ।	१.गाउँपालिकामा रहेका सार्वजनिक पेशाहरुको वर्गीकरण गर्न । २.गाउँपालिकामा पालन गरिएका पशुमा लाग्ने रोगहरुको पहिचान गरी रोकथामको उपाय बताउन । ३. स्थानीय स्तरमा गरिने तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग र तिनको रोकथामको उपायहरु उल्लेख गर्न ।

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
		५.आफ्नो गाउँ टोलमा रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरुको परिचय दिन ।	५.वडा भित्रका पर्यटकीय क्षेत्र उल्लेख गर्न ।	विभिन्न साना उद्योगहरु, हस्तकला आदि बताउन । ५.आफ्नो गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थानहरु उल्लेख गर्न ।	४.छिमेकी वडाहरु भित्र अपनाईएका स्थानीय उद्योग र प्रविधि उल्लेख गर्न । ५.भालु खोला, छिरेश्वर अठासी धाम ताप्लिडाँडाको सामान्य परिचय दिन । ६. स्थानीय हाट बजारको परिचय दिन ।	४. वडा भित्र रहेका स्थानीय उद्योगहरुको महत्व बताउन । ५. तिन तले झर्ना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेला आदि वर्णन गर्न । ६.गाउँपालिका भित्रको हाट बजार उल्लेख गर्न ।	५.स्थानीय पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थानहरुको पहिचान, महत्व र संरक्षणका उपायहरु अवलम्बन गर्न । ६. गाउँपालिका भित्र पाईने स्थानीय जडिबुटीहरुको परिचय दिई महत्व बताउन । ७.स्थानीय हाटबजारको परिचय र महत्व बारे बताउन ।	५. स्थानीय जडीबुटीहरुको संरक्षण, उत्पादन तथा प्रशोधन सम्बन्धी जानकारी दिन । ७. स्थानीय हाटबाजरको बारेमा वर्णन गर्न ।	४. गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरु फर्निचर, उद्योग, टेलरिङ्ग, इलेक्ट्रिसियन, अन्न पिसाउने मिल परिचय दिई महत्व उल्लेख गर्न । ५.चुनिया झर्ना, महादेव थान, ईन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव थान, चुलाढुङ्गा आदिका बारेमा परिचय दिन । ६. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाईने जडिबुटीहरुको संरक्षण, उत्पादन तथा प्रशोधन सम्बन्धी जानकारी दिन । ७. नेपालटार बजार, बुधवारे हाट, पिडिवास आदिको वर्णन गर्न ।

क्र.स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा२	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
६.	स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद	१.व्यक्तिगत सरसफाईको क्षेत्र तथा सीप बताउन । २.आफ्नो परिवारमा खाने खानाको नामहरु बताउन । ३.आफू र आफ्नो परिवारका सदस्यहरु विरामी हुँदा उपचारका लागि जाने स्थान बताउन । ४.आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरुले खेल्ने खेलको नाम बताउन ।	१. आफ्नो घरको सरसफाईसँग सम्बन्धित संरचना तथा प्रविधिहरु बताउन । २.पोषिलो खानाको परिचय दिन । ३.गाउँघर क्लिनिकको परिचय दिन । ४.गाउँघरमा खेलिने खेलको नाम बताउन ।	१. व्यक्तिगत सरसफाई तथा स्वस्थ्य आचरणका उपायहरु बताउन । २.गाउँघरमा पाईने पोषिलो खाना उल्लेख गर्न । ३. आफ्नो वडाको स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाको परिचय दिन । ४.वडाभित्र खेलिने खेलहरुको सामान्य परिचय दिन ।	१. व्यक्तिगत सरसफाई तथा वातावरणबाट हुने फाइदाहरु उल्लेख गर्न । २.वडा भित्र पाईने उत्पादित कृषि जन्य पोषिलो खाना उल्लेख गर्न । ३. वडा भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सामान्य परिचय दिन । ४.गाउँपालिकामा खेलिने खेलको परिचय दिन । ५. प्राथमिक उपचारका परिचय दिन ।	१.आफ्नो वडा भित्र भएका सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका गतिविधिहरु उल्लेख गर्न । २ गाउँपालिका भित्र पाईने उत्पादित कृषिजन्य पोषिलो खानाको विवरण बताउन । ३. वडाको स्वास्थ्य चौकीबाट प्राप्त हुने स्वास्थ्य सेवाहरु उल्लेख गर्न । ४.गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरु र तिनिहरुको फाईदा उल्लेख गर्न । ५ वडाभित्र अपनाईएका प्राथमिक उपचारहरु बताउन ।	१.गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका गतिविधिहरु उल्लेख गर्न । २. पोषणको परिचय र पोषिलो खानामा हुने तत्वहरु वर्णन गर्न । ३. गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको परिचय दिन । ४.स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरुको परिचय दिन । ५.गाउँपालिका भित्र अपनाईएका प्राथमिक उपचारका तरिकाहरु उल्लेख गर्न ।	१. गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका चुनौती हरु उल्लेख गर्न । २.गाउँपालिकामा उपलब्ध पोषणयुक्त खाना र यसले पारेको सकारात्मक प्रभाव बताउन । ३. गाउँपालिका भित्र स्वाथ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरु उल्लेख गर्न । ४.भलिबल, बास्केटबल, छेलो, ज्याभिलिन थ्रो आदि खेलको परिचय दिन । ५. योगका परिचय दिन र अभ्यास गर्न । ६. सामान्य दुर्घटना वा चोटपटकमा गरिने प्राथमिक उपचारका परिचय र तरिकाहरु बताउन ।	१. गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका समस्या र सामाधानका लागि गाउँपालिकाको भूमिका उल्लेख गर्न । २.पोषणयुक्त कृषिजन्य उत्पादनका लागि पालिकाले गरेका कार्यहरु बताउन । ३. गाउँपालिका भित्र स्वाथ्यहरुसँग सम्बन्धित समस्याहरु समाधानका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरु उल्लेख गर्न । ४. गाँउपालिकामा खेलिने खेलहरु (फुटबल, टेबल टेनिस,ब्याडमिन्टन, चेस) को परिचय दिन । ५.योगका तरिका तथा फाईदाहरु उल्लेख गर्न । ६. गाउँपालिकामा हुने विभिन्न प्रकारका दुर्घटनाहरुको प्राथमिक उपचार विधि उल्लेख गर्न ।

क्र. स.	क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
७	बिपद् व्यवस्थापन	१. आफ्नो घर वरपर हुन सक्ने जोखिम तथा बिपद्हरुको पहिचान गर्न । १. जोखिमबाट बच्ने सामान्य उपाय बताउन ।	१. आफ्नो टोल र विद्यालय वरपर रहेका प्रकोपहरुको पहिचान गर्न । २. गाउँ घरमा बिपद्पूर्व अपनाउनु पर्ने सावधानी बताउन ।	१.वडा भित्र रहेका विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरुको पहिचान गर्न । २. बिपद्बाट सुरक्षित रहने उपायहरु बताउन ।	१. वडा भित्र रहेका विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरुको वर्गीकरण गर्न । २. बिपद् प्रतिकार्यको परिचय दिन ।	१.गाउँपालिका भित्र आउन सक्ने बिपद्हरुको परिचय दिन । २. बिपद् प्रतिकार्यका लागि वडाले चालेका कदमहरु बताउन ।	१.तावा खोलाको बाढी, हनुमाने पहिरो, धप्पर पहिरो, बलान खोला बाढी प्रकोप, हावा हुरी परिचय दिन । १.बिपद् प्रतिकार्यका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका उल्लेख गर्न ।	१.गाउँपालिका भित्रका बिपद् र यसबाट सिर्जित समस्या पहिचान गरी सामाधान गर्न । २.बिपद् प्रतिकार्यका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरु बताउन र सहयोग गर्न ।	८.सिम्ले पहिरो, सित्तले पहिरो, बैजनाथ खोलाको बाढी, झाडापखाला, चट्याङ, मौसमी ज्वरो आदिको परिचय दिन । २.बिपद् व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्था र उदयपुरगढी गाउँपालिकामा कार्यान्वयनको अवस्था बताउन ।

परिच्छेद – तीन

(क) कक्षा (१-३) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
१	हाम्रो उदयपुर गढी	१ आफ्नो परिचय वताउन।	१ आफ्नो नाम थर २ उमेर. ३ रुचि. ४ परिवारको. सदस्यको विवरण ५ठेगाना.	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो नाम थर सोध्दै उनीहरूका नाम बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • शिक्षकले आफूलाई मन पर्ने बानी बताउदै विद्यार्थीको बानीका बारेमा जाकारी लिई विद्यार्थीगत उनीहरूको बानीको सूची बनाउँने । • म।यस कक्षाका शिक्षक.........ले, मेरो उमेर।भनी .... आफ्नो उमेर बताउँने र सोही क्रियाकलाप गराई विद्यार्थीलाई आफ्नो उमेर उल्लेख गर्न लगाउँने । • माथिको विवरण समेटिने गरी आफ्नो नमुना परिचय दिने र यसका अतीरिक्त परिवार सदस्यको विवरण र ठेगाना समेत उल्लेख गरी परिचय दिने। विद्यार्थीलाई ध्यान पूर्वक सुन्न र अवलोकन गर्न लगाउँने । • परिचय कसरी दिन सकिन्छ अझ थप प्रष्ट पार्न भिडियो क्लिप देखाउँने । • परिचय खेल खेलाउँने र राम्रो परिचय दिने समूहलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	१ प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क, तपाईंको नाम के हो ? ख, आफ्नो बसोवासको ठेगाना वताउनुहोस् । ३ उमेर रूचि परिवार सदस्य संख्या वताउनुहोस् । २ मुल्याङ्कनका साधन रूजू सूची अवलोकन ५ आफ्नो परिचय वताउनु होस	५
		२ परिवारको सदस्यहरू	१ आफ्नो परिवारको सदस्यहरू	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कूनै व्यक्तिको परिवारको चित्र देखाउँदै सो परिवारको नाम उमेर पेशा आदि	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क परिवारको	६

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
		को परिचय दिन ।	२ परिवारका सदस्यका नाम ३ परिवारका सदस्यहरूको उमेर ४ परिवारका सदस्यहरूको पेशा ५ परिवारका सदस्यहरूको रुचि		विवरण आदिका वारेमा चित्र छलफल गराउने र विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने • शिक्षकले कुनै एक विद्यार्थीको परिवारका सदस्यहरू उनीहरूका नाम र उमेर आदि विवरण समेटिएको वुदाँ तालिका प्रदर्शन गराई वर्णन गर्न र विद्यार्थीहरूलाई पनि उस्तै उस्तै विवरण माथि अभ्यास गराउने। • मानिसहरूले गर्ने पेशा वा काम गरिरहेको चित्र प्रदर्शन गर्दै पेशाहरूको पहिचान गराउने र आफ्नो परिवारको सदस्यहरूको पेशा उल्लेख गराउने र विद्यार्थीगत विवरण वोर्डमा टिपोट गर्दै जाने। • रुचिहरू सँग सम्वन्धित विभिन्न भिडियो देखाई आफ्नो रुचि वताउने र विद्यर्थीका परिवारको रुचि उल्लेख गराई वोर्डमा टिपोट गरी छलफल गर्ने। • माथि उल्लिखित कुनै एक विद्यार्थीका परिवारको सदस्य नाम उमेर पेशा र रुचि समेटएको परिवारका सदस्यहरूको परिचयको नमुना तालिका प्रदर्शन गरी पलैपालो सोका आधारमा मौखिक अभ्यास गराउने • माथि उल्लिखित विवरका आधारमा	सदस्यहरूको नाम भन्नुहोस् । २ मुल्याङ्कनका साधन अवलोकन रूजु सूची ३ लिखित कार्यः क परिवारका सदस्यहरूको नाम, उमेर, पेशा र रुचिको विवरण खुल्ने सूची तयार गर्नुहोस् ।	

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
					विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो परिवारका सदस्यको परिचय विवरण लिखित रूपमा तयार गर्न लगाउने • विद्यार्थीले तयार गरेका उकृष्ट विवरण कक्षाकोठमा टाँस गर्ने		
		३आफ्नो विद्यालय र छिमेकी विद्यालय को परिचय दिन	१ आफ्नो र छिमेकी विद्यालयको नाम २ ठेगाना र स्थापना मिती ३ सञ्चालित कक्षा ४ शिक्षकहरूको संख्या ५आफ्नो विद्यालयको प्रध्यानधापक र कक्षा शिक्षकको नाम ६ आफ्नो विद्यालयको कक्षाकोठा र भवन संख्या	वौद्धिक सिप सामाजिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई पलैपालो आफ्नो र छिमेकी विद्यालयको नाम सोध्ने तिनीहरूको नाम वोर्डमा टिपोट गर्दै गर्ने। • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो र छिमेकीको विद्यालयको नाम भन्दै चित्र देखाउदै विद्यार्थीहरूलाई एकआपसमा समूहमा छलफल गराउने, आफ्नो र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न र चिन लगाउने र सोको अभ्यास गराउने। • आफ्नो र छिमेकी विद्यालयको नाम, ठेगाना, स्थापना मिती, सञ्चालित कक्षा र शिक्षकहरूको संख्या विवरण भएको तालिका चार्ट प्रदर्शन गराउदै सो वारेमा समूहमा छलफल र वर्णन गर्ने र विद्यार्थीहरूमा अभ्यास गराउने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो विद्यालयको शिक्षकहरूको संख्या वताउने र आफ्नो विद्यालयको प्र. अ. र कक्षा शिक्षकको नाम भन्न लगाउने र सो विषयमा अभ्यास गराउने । आफ्नो विद्यालयको	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क विद्यलयको नाम वताउनुहोस् ख तपाईंको विद्यालयको प्रधानाध्यपकको नाम के हो ? २ मुल्याङ्कनका साधन अवलोकन मौखिक तथा लिखित कार्य ३ आफ्नो विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको छोटो परिचय दिनुहोस्	७

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
					कक्षाकोठा र भवनको वा विद्यालय परिसर वरपर स्थलगत अवलोकन गराउने र आफ्नो विद्यालयको कक्षाकोठा र भवन संख्या सङ्कलन गर्न लगाउने र सो संख्या कक्षामा विद्यार्थीहरूलाई पालै पालो प्रस्तुत गर्न लगाउने ती सङ्ककलित कक्षाकोठा र भवन सख्याको वोर्डमा टिपोट गर्दै जाने । • पाठ्याङ्स अध्ययन गरी लिखित रूपमा विवरण वा सूची तयार गर्ने तथा गर्न लगाई अभ्यास गराउने ।	।	

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
		४ आफू बसेको गाउँको छोटो विवरण दिन	१ आफ्नो गाउँको नाम २ ठेगाना ३ घरधुरी संख्या ४ मानिसहरूको मुख्य पेशा	सामाजिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एउटा गाउँको चित्र देखाउँदै सो गाउँको नाम, घरधुरी संख्या, मानिसहरूको मुख्य पेशा आदि विवरण आदिका वारेमा चित्र छलफल गराउने र विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने • मेरो गाउँको नाममा वस्छु ....हो। म .... भनि शिक्षकले नमुना शिक्षण गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो अभ्यास गर्न लगाउने र उत्कृट प्रस्तुती	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः • तपाईंको गउँको नाम के हो तपाईंको गउँमा जम्मा कती	६

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
					गर्नेलाई पुर्नवल प्रदान गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो गाउँको भिडियो वा वृतचित्र देखाउने विद्यर्थीका आफ्नो गाउँको घरधुरी संख्या उल्लेख गराई वोर्डमा टिपोट गरी छलफल गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर मानिसहरूले काम गरिरहेको देखेका छौ भनि सोध्ने र विद्यार्थीहरूबाट आएका उत्तरहरूलाई वोर्डमा टिपोट गर्दे जाने र समूगत रूपमा छलफल गर्ने ।	घरधुरी संख्या रहेको छ २ मूल्याङ्कनका साधन २ अवलोकन ३ मौखिक सञ्चार	
२	हाम्रो समाज र संस्कृती	१ आफ्नो मातृ भाषाको पहिचान गर्न	१ मातृ भषामा अभिवादन गर्न २ मातृ भषामा अभिवादन गर्दा प्रयोग हुने शव्दहरूको नेपाली भाषामा पहिचान गर्न	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई मातृ भाषा र नेपाली भाषामा अभिवादन गरेको भिडियो क्लिप्स देखाउँदै विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने • कक्षामा रहेका विद्यार्थीका आधारमा विभिन्न भाषामा अभिवादन गर्ने तरिका सङ्कलन गर्ने नमस्कार), प्रणाम, दण्डवत, ढोग, झोर्ले, दर्शन, ल्हास्सो, फ्याफुल्ला, तारेमाम, जोजोलोप्पा, रामराम हौवा(...... • कक्षामा सङ्कलित भाषामा सम्बन्धित विद्यार्थीलाई अभिवादन गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो भाषामा कसरी अभिवादन गरिन्छ भन्न लगाउने • सबैले भन्ने • विद्यार्थीहरू लाई मातृ भाषामा भएको भाषा लाई नेपाली भाषा सिकाउन	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क तपाईंको मातृ भाषा कुन हो २ मूल्याङ्कनका साधन मौखिक अवलोकन	६

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
		३ आफ्नो टोलमा गाईने गीत लयवद्ध रूपमा गाउने अभ्यास गर्न	१ मेलापात २ विवाह ३ चाडपर्व ४ अन्य अवसर	गायन सिप सञ्चार सिप सामाजिकीकरण सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफूलाई मनपर्ने वा जानेको गीत गाउन लगाउने, छलफल गर्न र विषयमा प्रवेश गर्ने • शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई वालगीत र रायमहरू गाउन लगाउने र शिक्षक, विद्यार्थी संगसगै गाउने र गाउन अभ्यास गराउने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो टोलमा हुने विवाह, मेलापात, चाडपर्वको भिडियो देखाउदै छलफल गर्ने र सो अनुसार विद्यार्थीहरूलाई पनि गाउन अभ्यास गराउने राम्रो गाउनेलाई पूर्नवल गर्ने • रेडियो नेपाल र भिडियोमा गीत गाएको सुनाउने वा प्रदर्शन गर्ने छलफल गर्ने विद्यार्थीहरूलाई गाउन अभ्यास गराउने ।	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क आफूलाई मनपर्ने गीत गाउनुहोस् ख आफ्नो टोलमा प्रचलित गीत गाउनुहोस् २ प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन ३ अवलोकन ४ मौखिक सञ्चार	७
		४ आफू र आफ्ना परिवारले लगाउने लुगा पहिचान गर्न।	१ विशेष अवसरमा लगाउने • दौरा सुरूवाल ढाका टोपी • गुन्यु चोली सारी चोला चौबन्दी सामान्य अवसरमा पुरूषः सट पेन्ट , टिर्सट महिलाः कुर्था	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै कार्यक्रमको भिडियो क्लिप्स देखाउदै विशेष अवसर लगाउने लुगा र समान्य अवसर लगाउने लुगाको छलफल गर्दै विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न समारोह सभा समेलन वा औपचारिक ठाउँमा लगाउने लुगाहरूको चित्र देखाउदै छलफल गर्न र विद्यार्थीहरू लाई विशेष अवसर लगाउने लुगा पहिचान गर्न लगाउने • मानिसहरूले लगाउने लुगाहरूको भिडीयो प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीहरूलाई सामान्य अवसर लगाउने लुगा र विशेष अवसरमा लगाउने लुगाका बारेमा छलफल गर्ने र सो पहिचान गर्न लगाउने	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क तपाईंले तथा तपाईंका परिवारले लगाएको लुगाको नाम के हो २ प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन ३ अवलोकन ४ मौखिक सञ्चार	७

एकाइ. क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
			सुरूवाल				
		५ आफ्नो परिवारमा मनाईने चाड पर्व उल्लेख गर्न	१दशै २ तीहार ३उधौली उभौली ४ तमु ल्होसार ५ सोनाम ल्होसार ६ माघी ७ लाखे	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एक परिवारमा मनाईने चडपर्वको भिडियो वा चित्र देखाई छलफल गर्ने र विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने • वालवालिकाहरूलाई आफ्नो परिवारमा मनाईने चाडपर्वको नाम पालैपालो भन्न लगाउने र वोर्डमा टिपोट गर्दैं जाने र सो चाडपर्वमाक गरिने क्रियाकलपहरूका वारेमा वर्णन गर्न लगाउने • दशै, तीहार ,उधौली उभौली, तमु ल्होसार, सोनाम ल्होसार, माघी, लाखे आदि चाडपर्वको भिडियो देखाउदै ती चाडपर्पहरूमा के के क्रियाकलापहरू गरिन्छ, सोको वारेमा समूहगत रूपमा छलफल गर्ने र यी चाडपर्वहरूका मौलिकपनको वारेमा वर्णन गर्ने • माथिका चाडपर्वहरूको सूची वनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः • तपाईंको परिवारमा मनाईने चाडपर्वको नाम भन्नुहोस् । • मौखिक • अवलोकन • लिखित कार्य परिवारमा मनाईने चाडपर्पहरूको नामको सूची तयार गर्न लगाउने ।	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा द्द
३	उदयपुरगढीको भूगोल	१ आफ्नो वरिपरीको भौगोलिक अवस्था बर्णन गर्न ।	१ खोलानला २ पोखरी ३ वनजङ्गल ४ पर्वत ५ झरना ५ हावा पानी	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• खोलानला, पोखरी, वनजङ्गल, पर्वत, झरन, हावा पानी struture overview क्रियाकलाप गराउने। • खोलानाला र पोखरीको नाम आदि विवरण समेटिएको बुँदा चार्ट तालिका प्रदर्शन गर्ने छलफल गर्ने र सो विवरण तयार गर्ने अभ्यास गराउने। • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो वरपर रहेको रूखविरूवाहरको नाम पालैपालो भन्न लगाउने र वोर्डमा टिपोट गर्दै जाने र आफ्नो वरपरको वनजङ्गलको वर्णन गर्न। • आफ्नो वरपर रहेका पर्वत झरनाहरूको नाम भन्न लगाउने र वोर्डमा टिपोट गर्दे जाने र समूहगत रूपमा छलफल गराउने र थप पृष्ठपोषण गर्ने • आफ्नो वरपर कुन महिनाका जाडो हुने गर्मि हुने कुन महिनामा पानी पर्ने र नपर्ने विद्यार्थीहरूलाई भन्न लगाउने र वोर्डमा टिपोट गर्ने र छलफल गराउने। • पाठ्याङ्स अध्ययन गरी लिखित रूपमा विवरण वा सूची तयार गर्न लगई परिचय दिने ।	१ प्रश्नोत्तर क्रियाकलपः तपाईं वस्ने ठाउँको नाम वताउनुहोस् । तपाईंको घरवरपरको भौगोलिक अवस्थाको परिचय दिनुहोस् २ अवलोकन ३ मौखिक लिखित कार्य आफ्नो घर वरपरको भौगोलिक परिचय दिनुहोस् ।	७

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा दृड
		२ आफ्नो घर वरिपरी भएका नदी नाला पोखरी आदि उल्लेख गर्ने	२ आफ्नो वरपरको नदीनाला, खोला, पोखरी तावा, बैजनाथ, पौवा, धमिले खोला, मौवासी खोलावलान , खोला, सत्यवती खोला आदि ईन्द्रवती।	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो वरपरको नदीनाला खोला र पोखरीको पालैपालो नाम सोध्ने तिनीहरूको नाम वोर्डमा लेख्दै जाने र छलफल गर्ने • आफ्नो वरवर रहेका नदीनाला खोला पोखरी आदि समेटिएको तालिका चार्ट वनाई प्रदर्शन गर्दे समूहगत रूपमा छलफल र अन्तक्रिया गर्ने सो विवरण अभ्यास गर्ने लगाउने • आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर वा नजिकै रहेको नदीनाला खोला पोखरीको स्थलगत भ्रमण गराएर तिनीहरूको वर्णन गर्न । • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर रहेको नदीनाला खोला पोखरी सूची तयार गर्न लगाउने ।	१प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क नजिकको खोला नदी पोखरी नाम भन्नुहोस। २ मौखिक ३ लिखित कार्य विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर रहेको नदीनाला खोला पोखरीहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।	७

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा ह्इ
		३आफ्नो . घर वरिपरिका ,रुख विरुवाहरु को नाम उल्लेख गर्न	१ आफ्नो घर वरिपरिका रुख , विरुवाहरु बाँस ,साल , ,चिलाउने ,सिसौं बोट ,करम ,साज ,धगेरो ,भलायो ,हाडे ,कटुस ,उतिस धगेरो आदि ।	बौद्धिक र सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो विद्याल वरपर फुलवारी कार्यक्रममा प्रत्येक विद्यार्थीहरूलाई घरमा भएको फुलको विरूवा ल्याउन लगाई फुलको वरूवाहरू रोप्न लगाउने छलफल गर्ने र आजको पाठ शुरू गर्ने । • आफ्नो विद्यालय वरपरहरेको रूख विरूवाहरूको अवलोकन गराउदै ती वोटविरूवाहरूको नाम भन्न लगाउने र तपाईंको घर वरपर कस्ता कस्ता रूख विरूवाहरू पाईन्छ सोध्ने दिएको जवाफ लाई वोर्डमा टिपोट गर्दै जाने छ्फल गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर रहेको वोटविरूवाहरूको सूची लगार गर्न लगाउने ।	१ प्रश्नोत्तर क्रियाकलापः क तपाईंको वरिपरिको रूख वोटविरूवाको नाम भन्नुहोस् २ अवलोकन ३ लिखित कार्य विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर वाटो विद्यालय वरपर रहेको वोटविरूवाहरूको सूची लगार गर्नुहोस् ।	७
		४ आफ्नो घरमा पालेका पशु पंक्षीको नाम बताउने	१ आफ्नो घरमामा पालेका पशुपंक्षी नाम बताउन • गाई, भैसी ,बाखा , कुखुरा , वुङगुर , परेवा आदि	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफूले चिनेका घरपालुवा पशुपंक्षीको नाम भन्न लगाउने र शिक्षकले वोर्डमा टिपोट गर्न लगाउने • विद्यार्थीहरूबाट घरपालुवा जनावरहरूको संक्षेसित सूची तयार गर्न लगाउने । • विद्यार्थीलाई पलैपालो घरमा पालेका पशुपंक्षीको नाम भन्न लगाउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको घरमा पालिने पशुपंक्षीको नाम भन्न २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोक	७

एकाइ क्षेत्र	विषय बस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयबस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा १८
४	हाम्रो इतिहास र सास्कृतीक सम्पदा	१ आफ्नो परिवारको छोटो ऐतिहासिक विवरण दिन	१ परिवारको सम्वन्ध परिवारका अग्रज व्यक्तित्वको नाम	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो परिवारको वाजे वुवा आफ्नो सम्वन्ध भन्न लगाउने, छलफल गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो परिवारको वुवा हजुरवुवा लगायतका परिवारका सदस्यहरूको नाम भन्न लगाउने साथै आफ्नो कापीमा लेखन लगाउने र शिक्षकले आवश्यक सहयोग गर्ने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको वाजे र वुवा तथा परिवारका अन्य सदस्यहरू सँगको सम्वन्ध बताउनु होस । • आफ्नो अग्रज पुस्ताहरूको नाम लेख्नुहोस् । • मौखिक संचार	६
		२ आफ्नो छिमेकमा भएका असल व्यक्तित्वको पहिचान गर्न	१ असल व्यत्तित्वका नामहरू २ उनीहरूले गरेका असल कार्यहरू	सम्मान गर्ने सिप वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एक असल व्यक्तिको भिडियो प्रदर्शन गर्दै छलफल गर्ने र विषय प्रवेश गर्ने • आफ्नो छिमेकमा भएका असल व्यक्तित्वहरूको नाम लेखिएको सूची तालिका तयार गरी दैखाउँदै समूहमा छलफल र अन्तक्रिया गर्ने सो असल व्यक्तित्व नाम सूची वनाउन अभ्यास गराउने • स्रोत शिक्षण सञ्चालन गर्ने • असल व्यक्तित्वहरूको वारेमा तयार पारिएको भिडियो वा पाठ्य सामाग्री प्रस्तुत गरी विषयवस्तुको जानकारी दिने र उनीहरूले गरेका कार्यहरूको चर्चा गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • असल व्यक्तिहरूको नाम भन्नुहोस् । • असल व्यक्तित्वहरूले गरेका २ वाटा असल काम	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा द्द
						वताउनुहोस् • अवलोकन • रूजु सूची • लिखित कार्य असल व्यक्तित्वहरूको नामको सूची वनाई असल कार्यहरू लेखुहोस् ।	
		३. आफ्नो वरिपरि छिमेकमा रहेका मन्दिर, चौतारा , गुम्बा, चर्च, को पहिचान गर्न	१ मन्दिर २ गुम्वा ३ चर्च	सास्कृतिक सिप सञ्चार	• विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो वरपर रहेका मन्दिर गुम्वा चर्चको नाम सोध्ने तिनीहरूको नाम वोर्डमा टिपोट गर्दै जाने र छलफल गर्ने । • यी मन्दिर गुम्वा चर्च को वारेमा तयार परिएको भिडियो वा पाठ्यसामग्री प्रस्तुत गरि विषयवस्तुको जानकारी गराउने	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • आफ्नो छिमेकमा रहेको मन्दिर गुम्वा चर्च को नाम भन्नुहोस् । • अवलोकन • श्रेणी मापन	६

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	कार्य घण्टा ३२
५	हाम्रो पेशा , व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप	१.आफ्नो परिवारले अपनाएका पेशा व्यवसाय उल्लेख गर्न	१ पेशा र व्यवसायको सामान्य परिचय २ विभिन्न प्रकारका पेशाहरू • कृषि • व्यपार • जागिर • वैदेशिक रोजगार	सञ्चार सिप	• विभिन्न काम गरिरहेको तस्बिर वा भिडियो देखाई छलफल गर्ने कसले के काम गर्छन चिन्न लगाउने, बताउने शिक्षण), लुगा सिलाउने, कर्मचारी, किसान, पशुपालन, डकर्मी, सिकर्मी, डोको बनाउने आदि (• शिक्षकले आफ्नो पेशा वताउने • कुनै एउटा परिवारका सदस्यहरूको पेशा व्यवसायको बारेमा चित्रमा वा भिडियो देखाएर बुझाउने • आफ्नो परिवारमा कसकसले के के पेशा — गर्नुहुन्छ पालै पालो भन्न लगाउने • विद्यार्थीहरूलाई भिडियो दैखाउदै वैदेशिक रोजगारको वारेमा वुझाउने • विद्यालय वरपरको कृषि, व्यापार, उद्योग, संस्थामा भ्रमण गराई विभिन्न पेशा तथा व्यवसायको अवलोकन गराउने र थप जानकारी दिने	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तापाईको परिवारको पेशा के हो • पेशा र व्यवसायको परिचय दिन २ अवलोकन ३ लिखित कार्य	७
		४. आफ्नो घरमा पालेका पशु पंक्षीको छोटो विवरण दिन ।	१ पशुपंक्षीको नाम • गाई , भैसी, वाख, कुखुरा हाँस बङगुर खरायो परेवा लौकाट	सञ्चार सिप	• विभिन्न घरपालुवा पशुपंक्षीहरूको तस्बिर वा भिडियो देखाई छलफल गर्ने ।तपाईंको घरमा के के घरपालुवा पशुपंक्षी रहेका छन् नाम सोध्ने तिनीहरूको नाम वोर्डमा टिपोट गर्दे जाने र छलफल गर्ने • गाई भैसी वाखा कुखुरा हाँस वङगुर परेवा लौकाट सबैको चित्र प्रदर्शन गर्दै पालै पालो	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • आफ्नो घरपालुवा पशुपंक्षी नाम भन्न भन्नुहोस् । २ अवलोकन ३ आफ्नो परिवारमा	६

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	कार्य घण्टा ३२
			आदि २ शारीरिक वनावट		विद्यार्थीहरूलाई चित्र दैखाउदै सो पशुपंक्षीको नाम भन्न र चिन्न लगाउने सो अभ्यास गराउने । • गाई भैसी वाखा कुखुरा हाँस वङगुर परेवा लौकाटको सबैको चित्र प्रदर्शन गर्दै पालै पालो विद्यार्थीहरूलाई चित्र दैखाउदै सो पशुपंक्षीको नाम भन्न र चिन्ह लगाउने सो अभ्यास गराउने शारीरिक आरप्रकार वा वनावटको पनि ज्ञान गराउने	रहेका घरपालुवा जनावरको शारिरीक वनावट भन्नहोस् ।	
		३.आफ्नो घरमा भएका करेसाबारी को वर्णन गर्न ।	१ करेसाबारीको परिचय २ करेसाबारीको आकार प्रकार ३ आफ्नो करेसावारी भएका फलफूल र तरकारी	वौद्धिक सिप जीवनपयोगी सिप सञ्चार सिप	• करेसावारीको चित्र र पोस्टर देखाएर विद्यार्थीहरू लाई करेसावारीको परिचय दिने • आफ्नो घरमा भएको केरेसावारी दैखाउदै करेसावारीको आकारप्रकारको जानकारी गराउने। • करेसावरीमा भएका फलफूल र तकारीको नाम भन्न लगउने • फिल्ड भिजिट शिक्षण गर्ने	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • करेसावारीमा फल्ने फलफूल र तरकारीहरूको नाम वताउनुहोस् २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	६
		४.आफ्नो परिवारमा सञ्चालित परम्परागत	१ परिवारमा प्रयोग हुने परम्परागत औजारहरूको	जीवनपयोगि सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एक व्यक्तिको परिवारमा प्रयोग गर्ने परम्परागत औजारहरूको चित्र देखाउदै समूहमा छलफल गर्ने र विषय प्रवेश गर्ने	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • घरमा प्रयोग हुने परम्परागत औजारहरूको नाम	७

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	कार्य घण्टा ३२
		औजारहरू को परिचय दिन	परिचय कुटो, कोदालो ,हलोजुवा, जाँतो ढिकी आदि		• परम्परागत औजारहरूको नामको सूची तयार गरी प्रदर्शन गर्ने र सो औजारहरूको नाम सूची तयार गर्न लगाउने अभ्यास गराउने । • परिवारमा प्रयोग गरिएको परम्परागत औजारहरूको नाम तयार गरिएको भिडियो वा पाठ्य सामग्रीको विषय जानकारी तथा छलफल गराउने।	भन्नुहोस् २ लिखित कार्यः परम्परागत औजारहरूको सूची तयार गर्नुहोस २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	
		५.आफ्नो गाउँ टोलमा रहेका पर्यटकीय क्षेत्रको परिचय दिन	१ गाउँटोलका घुम्न लायक ठाउँहरूको नाम जस्तै उदयपुरगढी दरवार ढुङग्रे थाम अर्जुन डहर परेवा झरना आदि	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो गाउँटोलका घुम्न लायक ठाउँहरूको भिडियो देखाउदै ती ठाउँहरूको नाम र विशेषताको वारेमा वर्णन गर्ने। • आआफ्नो गाउँटोलमा रहेका स्थानीय घुम्न -लायाक ठाउँहरूको क्षेत्र भ्रमण गराउने र ती ठाउँहरूमादेखेका वस्तुहरूको टिपोट गर्ने , गराउने र छलफल गर्दै कक्षाकोठामा पालै पालो भन्न वा प्रस्तुत गर्न लगाउने र थप पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको गाँउटोलमा घुम्न लायक ठाउँहरू कहाँ कहाँ छन् २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	६

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २२
६	स्वास्थ्य , पोषण ,सरसफाई तथा खेलकुद	१.व्यक्तिगत सरसफाईको क्षेत्र तथा सिप बताउँन ।	१ व्यक्तिगत सरसफाई गर्ने तरिका • हातमुख धुने • दाँत माइने • नुहाउने • सफा कपडा लगाने • शौचालय प्रयोग गर्न	स्वास्थ्य साक्षरता सिप सञ्चार सिप	• वालवालिकालाई व्यक्तिगत सरसफाई र स्वस्थ्य आचरण सिकाउन चित्र पोस्टर जस्ता सामग्री प्रयोग गर्ने । • वालवालिकाहरूलाई हातमुख धुने, दाँत माझ्ने ,नुहाउने ,सफा कपडा लगाउने, शौचालय प्रयोग गर्ने आदि विषयमा अभिनय विधि अपनाएर शिक्षण गर्ने । • सो को बारेमा छलफल गर्ने र अभ्यास गराउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः •तपाइँ कती कती दिनमा नुहाउनुहुन्छ •सरसफाई गरेको भूमिका अभिनय गरेर देखाउनुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन • रूजुसूची	५
		२.आफ्नो परिवारमा खाने खानाको नामहरू बताउँन ।	१आफ्नो परिवारमा खाने खानाहरूको नामहरू जस्तै दाल भात तरकारी ,रोटी आदि माछा मासु र फलफुल दुध दहि आदि	स्वास्थ्य साक्षरता सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न प्रकारका खानाको चित्र देखाउदै तिनीहरूको नाम सोध्ने । छलफल गर्ने र विषय प्रवेश गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई हरेक वार खाना चारको चित्र देखाउदै आफ्नो घरमा खाने खानाको नाम सोध्ने वोर्डमा लेख्दै जाने छलफल गराउने आफ्नो घरमा खाने खानाको नाम पहिचान गर्न लगाउने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईंलाई मनपर्ने कुनै ४ वटा खानाको नाम भन्नुहोस । आफ्नो परिवारमा खाने खानाको नाम वताउनुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	५

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २२
		२ आफू र आफ्नो परिवारका सदस्यहरू विरामी हुँदा उपचारका लागि जाने स्थान बताउन	१ विरामा हुदा उपचारका स्थानहरू समान्य विरामी (गाउँघर क्लिनिक, स्वाथ्थ चौकी) कडा रोग लागेमा (अस्पताल)	स्वास्थ्य साक्षरता सिप सञ्चार सिप	• परिवारका सदस्यहरू सामान्य विरामी हुदा गाउँघर क्लिनिक र स्वास्थ्य चौकीमा गई उपचार गर्नुपर्ने विषयमा अन्तरक्रियात्मक छलफल गर्ने । • कडा रोग लागेमा अस्पतालमा गएर उपचार गराउनु पर्छ भनि जानकारी गराउने । • स्रोत व्यक्ति शिक्षण गराउने । • विद्यार्थीमा नमुना छनौट विधिबाट प्रश्नोतर गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • परिवारमा विरामी हुदाँ कस्ले उपचार गर्छ • सामान्य तथा जटिल रोग लागेमा विरामी लाई कहाँ कहाँ उपचार गराउनु पर्छ	६
		४आफु र . आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले खेल्ने खेलको नाम बताउँन।	१आफू र आफ्ना परिवारका सदस्यहरूले खेल्ने खेलहरू डन्डिवियो कपर्दी भलिवल फुटवल व्यामिन्टन आदि ।	खेलकुद सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई मनपर्ने खेलको नाम वताउन लगाउने । • आफ्नो परिवारमा के के खेल खेल्नुहुन्छ सोध्ने वोर्डमा लेख्दै जाने र छलफल गर्ने । • आफ्नो परिवारका सदस्यहरू वा स्थानीय रूपमा खेलिने खेलहरूको जानकारी गराउदै प्रयोगात्मक अभ्यास गराउने • स्रोत व्यक्ति शिक्षण	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईं कुन खेल खेल्न मन पर्छ। • तपाईंको परिवारले खेल्ने खेलको नाम वताउनुहोस् । २ अवलोकन	६

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा १०
७	बिपद् व्यवस्थापन	१ . आफ्‌नो घर वरपर हुनसक्ने जोखिम तथा बिपद्हरूको पहिचान गर्न ।	१ आफ्नो घर वरपर हुनसक्ने बिपद् आउने जोखिमहरू वाढी पहिरो आगलागी आँधिहुरी चटयाङ्ग भुकम्प महामारी आदि	योजना सिप सञ्चार सिप	• आफू वसेको वरपर हुने बिपद् र जोखिमको बिपद् दर्शाउने एउटा भिडियो क्लिप्स् देखाउने • भिडियोमा देखिएका कुरा भन्न लगाउने • हाम्रो गाउमा हुने बिपद्हरूमा छलफल गर्ने • मानिसलाई अपरझट आएपर्ने ठूलो समस्या प्रकोपको बारेमा पनि पोष्टर वा भिडियो देखाएर छलफल गर्ने, • बिपद् के ले ल्याएको छ कसरी आएको छ छलफल गर्ने • बिपद्का प्रकारहरू शिक्षकले भन्ने तथा श्रुती उच्चारण गर्न लगाउने । बाढी बिपद्का नामहरू लेख्न लगाउने, पहिरो, चटयाङ्ग, भू कम्प, महामारी। (.......	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको वरपर कस्तो कस्तो प्रकारको बिपद् र जोखिमहरू देख्नु भएको छ भनुहोस् २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	५
		१ . जोखिमबाट बच्ने सामान्य उपाय बताउँन।	१ आफू वसेको वरवरको बिपद् जोखिमबाट बच्ने उपाय • बिपद् अगाडि • बिपद्को वेला	योजना सिप सञ्चार सिप	• आफू वसेको वरपर हुने बिपद् र जोखिमको वारेमा अन्तरक्रिया छलफल प्रश्नोत्तर गरी जानकारी गराउँदै बिपद् अगाडि गर्नुपर्ने कार्यहरू वोर्डको प्रयोग गर्दै श्रुती उच्चारण गर्न लगउने । • बिपद्को वेलामा गर्न सकिने उपायहरू भूमिका अभिनय तथा चित्र छलफल गराउदै बिपद् बाट बच्ने उपायहरू जानकारी गराउने । • विद्यार्थीहरूलाई प्रश्नोत्तर गरी पृष्ठपोषण दिदै सारांश वताउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको गाउँ टोलमा के कस्तो बिपद्हरू हुने गर्दछन् • त्यस्ता जोखिम हुनुपुर्व जोखिमबाट वच्न के कस्ता उपायहरू भएका छन्? • त्यस्ता जोखिमको समयमा जोखिम बाट वच्न के कस्ता उपायहरू भएका छन्	५

कक्षा २

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
१	हाम्रो उदयपुरगढी	१. परिवारको परिचय दिन	१ परिवारको परिचय परिवारको सदस्यहरू परिवारको सदस्यको पेशा परिवारका व्यतकगत विवरण	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एक परिवारको चित्र देखाउदै के के देख्यौं भनि सोध्ने र सो उत्तर वोर्डामा टिपोट गर्दै जाने छलफल गर्ने र परिवारको परिचय दिने • रूख चित्रमा परिवारको सदस्यहरूको नाम लेखी देखाउने परिवार सदस्यहरू नाम वताउन लगाउने । • मानिसहरूले काम गरिरहेको भिडियो देखाउदै परिवारका सदस्यहरूको पेशा पता लगाउन लगाउने र छलफल गर्ने • कुनै एक परिवारको नमूना व्यक्तिगत विवरण प्रदर्शन विधिको प्रयोग गर्दै प्रस्तुत गर्ने तथा विद्यार्थीहरूलाई परिचयको अभ्यास गर्न लगाउने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईंको परिवारको सदस्यहरूको नाम भन्नुहोस् । परिवार भनेको के हो २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	८
		२आफ्नो गाउँको परिचय दिन ।	१आफ्नो गाउँको परिचय ठेगाना भौगोलिक अवस्था घरधुरी संख्या मुख्य जातजाति पेशा	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई कुनै एक गाउँको चित्र देखाउदै आफ्नो गाउँको छोटकरीमा परिचय दिन लगाउने र छलफल गर्ने • मेरो गाउँको नाम‘‘‘‘। हो म‘‘॥ वस्छु भनि शिक्षकले नमुना परिचय दिने र विद्यार्थीहरूलाई पनि अभ्यास गराउने आफ्नो गाउँको परिचय र ठेगाना वताउन लगाउन । • शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई उदाहरण स्वरूप	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईं कुन टोल वा गाउँमा वस्नुहुन्छ तपाईंको गाँउको धरातलीय स्वरूप घरधुरी संख्या मुख्य जातजाती पेशा हावापानी समेटी एक अनुच्छेदमा	८

एकाइ क्षेत्र	विषय वस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
					आफ्नो गाउँको धरातलीय स्वरूप घरधुरी संख्या मुख्य जातजाती • पेशा हावा पानी आदिको छलफल गराउँदै भौगोलिक अवस्थाको वारेमा वताउने साथै नमुना छनौट गरी विद्यार्थीलाई प्रश्नोत्तर गर्दै आफ्नो गाँउको परिचय दिन लगाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	परिचय दिनुहोस् • मौखिक सञ्चार • अवलोकन	
		३.आफ्नो वडाको सामान्य परिचय दिन ।	१ आफ्नो वडाको परिचय • ठेगाना • वडाको सिमाना • जनसंख्या	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• वालवालिकाहरूलाई आफू वसेको वडा नं। र ठाउँ र वडाकार्यालय सोध्ने आवश्यकता अनुसार विद्यार्थीलाई सुधारात्मक शिक्षण गर्दै वताउनमा सहयोग गर्ने • वडाको भौगोलिक नक्सा प्रदर्शन विधिद्वारा प्रस्तुत गर्दै पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिण सिमाना विद्यार्थीलाई पहिचान गर्न लगाई आफ्नो कापीमा टिपोट गर्न लगाउने । • वडाको जनसङ्ख्याको विवरण तालिका वा वोर्ड मार्फत विद्यार्थीलाई जानकारी गराउदै टिपोट गर्न लगाउने • टिपोट गरिएका विषयहरू निश्चित समयसम्म सस्वर वाचन गर्न लगाउने । • नमुना छनौट गर्दै विद्यार्थीलाई मौखिक रूपमा वडाको परिचय दिन लगाउने साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईं कती नं. वडा मा वस्नुहुन्छ ? • तपाईं वडा को नाम के हो र कार्यालय कहाँ पर्छ ? • आफ्नो वडाको सिमाना वताउनसहोस् । • तपाईं वस्ने वडाको एक अनुच्छेदमा परिचय दिनुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	८

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
२	हाम्रो समाज र संस्कृति	१ . टोलको जनसंखि कीय विवरण वताउन	१ टोलको जनसंख्या विवरण • जातीगत • लिङ्गगत • उमेरगत	सञ्चार सिप	• विद्यार्थीलाई आफ्नो टोलको नाम भन्न लगाई वोर्डमा टिपोट गर्ने । • आफ्नो टोलमा हुनसक्ने जातजाती अनुमानित जनसंख्या पहिचान गर्न लगाउने । • आफ्नो टोलको जनसंख्या विवरण उल्लिखित चार्ट विद्यार्थीलाई देखाउदै जातीगत लिङ्गगत उमेरगत जनसंख्याको परिचय दिने र दिन लगाउने, चार्टमा भएको विवरण टिपोट गर्न लगाउने, सस्वर वाचन छलफल गर्ने गराउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईं टोलमा कस्ता कस्ता मानिस वसोवास गर्छन् ? • जनसंख्याको प्रकृती अनुसार विवरण तयार गर्नुहोस । २ मौखिक ३ श्रेणी मापन	५
		२. टोल भित्र बोलिने भाषाहरू को पहिचान गर्न ।	२ टोलमा भित्र वोलिने भाषाहरू • नेपाली • मगर • तामाङ्ग • राई • नेवार भषा • गुरूङ्ग भाषा आदि ।	सामाजिकीकरण सिप सञ्चार सिप	• नेपालमा वोलिने विभिन्न भाषाहरूको चित्र मार्फत देखाउने छलफल गर्ने । • वाललिकाहरूलाई पालै पालो आफ्नो भाषा वोल्न नाम भन्न लगाउने र आफ्नो टोलमा वोलिने भाषाहरूको नाम वताउन लगाउदै छलफल गर्ने । • टोल भित्र वोलिने विभिन्न भाषाहरूको चिन्ह र भन्न लगाउने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईं कुन भाषा वोल्नुहुन्छ • तपाईंको टोलमा कुन कुन भाषा वोलिन्छ	५
		३आफ.्नो गाउँटोल	३ आफ्नो गाउँटोलमा वसोवास गर्ने	सामाजिकीकरण सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो गाउँटोल विद्यालय वरपर वसोवास गर्ने जात जातीहरूको फिल्ड भिजिट विधि प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईंको टोलमा कुन	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
		मा वसोवास गर्ने जात जाती उल्लेख गर्न।	जात जाती • व्राहम्ण, • क्षेत्री • मगर, • तामाङ्ग • राई • नेवार • दमाई • विश्वकर्मा		• नेपालमा वसोवास गर्ने विभिन्न जात जातीहरू चित्र मार्फत देखाउने छलफल गर्ने । • वाललिकाहरूलाई पालै पालो आफ्नो जातजातीको नाम भन्न लगाउने र आफ्नो टोलमा भएका जातजातीको नाम वताउन लगाउदै छलफल गर्ने । • पृष्ठपोषण	कुन जात जातीहरू वसोवास गर्छन्	
		४टोलमा . निर्मित स्थानीय हस्तकला तथा भेषभुषा को विवरण दिन ।	४ टोलमा निर्मित स्थानीय हस्तकला तथा भेषभुषा • मुडा बाँसका सामानहरू डोको डालो घुम आदि • साराङ्गी वासुरी • दौरा सुरूवाल टोपी गुन्यु चौवन्दी आदि	जीवन उपयोगी सिप सञ्चर सिप	• आफ्नो स्थानीय स्तरमा निर्मित हस्तकलाका नमूना सामाग्री देखाएर पहिचान गर्न लगाउने • विद्यार्थीहरूको आफ्नो घर वा टोलमा पाईने हस्तकलाका सामाग्रीहरू भन्न लगाई वोर्डमा टिपोट गर्ने तथा विद्यार्थीहरूलाई उल्लिखित सामाग्रीहरू आफ्नो कापीमा टिपोट गर्न लगाउने । • आफ्नो परिवार साथी र छिमेकीमा लगाएको लुगाहरूको चित्र देखाउदै पहिचान गर्न लगाउने साथै सुधारात्मक शिक्षण मार्फत पृष्ठपोषण प्रयोग गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंले लगाएको लुगाको नाम के हो ? • तपाईंको घर छिमेक टोलमा निर्मित कुनै ५ वटा हस्तकलाका सामाग्रीको नाम वताउनुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	६
		५ .	५छिमेक टोलमा	जीवन	• नेपालमा मनाईने चाडपर्वको तालिका	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
		आफ्नो छिमेक वा टोलमा मनाईने चाड पर्वहरू उल्लेख गर्न ।	वा टोलमा मनाईने चाड पर्वहरू १दशै २ तिहार ३उधौली उभौली ४ तमु ल्होसार ५ सोनाम ल्होसार ६ माघी ७ लाखे ८ तिज ९ शिवरात्री १० कृसमस	उपयोगी सिप सामाजिकीकरण सिप सञ्चार सिप	देखाउँदै विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो परिवार छिमेक र टोलमा मनाईने चाडपर्वको पहिचान गर्न लगाउने र शिक्षकले आवश्यक सहयोग गर्ने । • आफ्नो परिवार छिमेक टोलमा मनाईने चाडपर्वरहरूको नाम भन्न लगाउने र यस गतिविधिमा वालवालिकाहरूलाई अवोलकन गराई सोको चाडपर्वको वारेमा वताउन लगाउने र आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	• तपाईंको टोल छिमेकमा मनाईने चाडपर्व केके हुन् ? २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २८
३	उदयपुरगढी को भूगोल	१ . आफ्नो टोलको भोगोलिक विवरण दिन ।	१ आफ्नो टोलको भौगोलिक विवरण १ खोलानाला २ पोखरी ३ वनजङ्गल ४ पर्वत	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• शिक्षकले आफ्नो घर टोल विद्यालय वरपर भएका भोगोलिक ठाउँहरूको अवलोकन गराउँदै तिनीहरूलाई अवलोकित कुराहरूको टिपोट गर्न लगाउने । • विद्यार्थीहरूले टिपोट गरेका कुराहरूलाई संश्लेसन गरी वोर्डमा विद्यार्थीहरूलाई वोलाई	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईं वसेको ठाउँको नाम के हो • आफ्नो टोलको भौगोलिक विवरण	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २८
			५ झरना ५ हावा पानी		पालै पालो अध्ययन गर्न लगाउने । • विद्यार्थीहरूलाई विषयवस्तु अनुसारका प्रश्न सोधि आवश्यक सहयोग गरि पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	प्रस्तुत गर्नुहोस् । • अवलोकन	
		२.आफ्नो गाउँको भौगालिक परिचय दिन ।	१ आफ्नो गाउँको साँध सिमना २ गाउँको क्षेत्रफल ३ वनजङ्गल ४ हावापानी	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो घर साथीको घरको साँध सिमना भन्न लगाई साँध सिमनाको अवलोकन गराई शिक्षण गर्ने वडाको भ्रमण गराउने नभए चित्र देखाउने र साध सिमानाको बारेमा छलफल गर्ने । • छिमेकी गाउँको नाम लेख्न लगाउने आफ्नो गाउँको साँध सिमाना भन्न लगाउने । आवश्यक सहयोग गर्ने गाउँको क्षेत्रफल, वनजङ्गल र हावापानीको स्थिती देखिने प्रदर्शन सामाग्री शिक्षकले निर्माण गरि विद्यार्थीहरूलाई देखाउदै छलफल गराउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • आफ्नो गाउँको भौगोलिक अवस्थाको परिचय दिनुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	६
		३.आफ्नो गाउँमा भएका नदी नाला पोखरी आदि वर्णन गर्न	३आफ्नो गाउँमा भएका नदी खोला पोखरी • तावा, बैजनाग, पौवा, धमिले खोला, मौवासी खोलावलान , खोला, सत्यवती	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो गाउँघरमा भएका नदी खोला पोखरीको नाम छलफल ,अन्तरक्रिया , प्रत्यक्ष अवलोकन जस्ता विधि तथा साधनहरूको प्रयोग गरि सिकाइसहजीकरण गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई सिकाइसहजीकरण पश्चात आफ्नो गाउँमा भएको नदीनाला पोखरी आदिको छोटकरीमा वताउन शिक्षकले	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • आफ्नो गाउँको नदी खोला पोखरीको नाम भन्न लगाउने • आफनो गाउँमा भएका नदी नाला पोखरी आदि वर्णन	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २८
			खोला आदि • ईन्द्रवती।		उत्प्रेरित गर्दै विद्यार्थीलाई भन्न लगाउने । • विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था हेरी आवश्यक सहयोग गर्ने ।	गर्नुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	
		४.आफ्नो टोलमा भएका रुख विरुवाहरू उल्लेख गर्न ।	४ आफ्नो टोलमा भएका वोट विरूवाहरू जस्तै • वासँ ,साल, सिसौ, चिलाउने ,करम , ,हाडे ,साज ,धगेरो उतिस ,भलायो कटुस धगेरो आदि।	वौद्धिक सिप व्यवसायिक सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफूले चिनेका बोटबिरुवाहरूको नाम भन्न लगाउने • विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाहरूको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको सूची तयार गर्न लगाउने • विद्यार्थीले तयार गरेको सूची पालै पालो नमुना छनौट विधिबाट अगाडि आई वाचन गर्न लगाउने	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • आफ्नो घर तथा टोलमा भएका रूखविरूवाहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	५
		५.आफ्नो टोलमा पालेका पशु पंक्षिको नाम बताउन।	५ आफ्नो टोलमा पालेका पशुपंक्षी नाम बताउन • गाई, भैसी , बाख्रा, कुखुरा, वुङगुर, परेवा आदि	जीवन उपयोगी सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफूले चिनेका घरपालुवा पशुपंक्षीको नाम भन्न लगाउने र शिक्षकले वोर्डमा टिपोट गर्न लगाउने • विद्यार्थीहरूबाट घरपालुवा जनावरहरूको संक्षेसित सूची तयार गर्न लगाउने । • विद्यार्थीलाई पलैपालो टोलमा पालेका पशुपंक्षीको नाम भन्न लगाउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको टोलमा पालिने पशुपंक्षीको नाम भन्न २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोक	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा १८
४	हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा	१आफ्नो छिमेकी टोलहरूको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी पहिचान गर्न ।	१ आफ्नो छिमेकी टोलहरूको ऐतिहासिक पृष्ठभुमी पहिचान • आफ्नो छिमेको वा टोलको ऐतिहासिक परिचय	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• वालवालिकालाई आफ्नो छिमेक टोलका ऐतिहासिक ठाउँहरूको शिक्षकले भन्ने र विद्यार्थीलाई नाम भन्न लगाउने • आफ्नो टोलको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि विद्यार्थीलाई भन्न लगाउने र शिक्षकले सिकाइसहजीकरण गर्ने । • विभिन्न टोलबाट आएका विद्यार्थीहरूको टोलको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि वोर्डमा क्रमशः शिक्षकको संशोधन सहित पलैपालो उल्लेख गर्ने विद्यार्थीहरूलाई सस्वरवाचन सहित - आफ्नो कापीमा प्रत्येक टोलका ऐतिहासिक पृष्ठभूमि टिपोट गर्न लगाउने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईंको छिमेकी टोलको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि पहिचान गरी छोटकरीमा कुनै २ वटा छिमेकी टोलको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि पहिचान गर्नुहोस्। २ मूल्याङ्कनका साधन अवलोक	६
		२. वडाहरू भित्र रहेका नायक व्यक्तित्वहरूको नाम उल्लेख गर्न ।	२ वडाहरूभित्र रहेका नायक व्यक्तित्वहरूको नाम • वडाका नायक व्यक्तित्व १ वडाः टकनाथ पोखरेल २ वडाः विर्खबहादुर तामाङ्ग , काशिनाथ काफ्ले ३ वडाः रामध्वज तामाङ्ग ४ वडाः गम्भिरवहादुर थापा ,	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो वडामा नमुना कार्य गर्ने व्यक्तिहरूको नाम विद्यार्थीलाई भन्न लगाउने • वडा नं. १ देखि ८ सम्मका पाठ्यक्रमले तोकेको व्यक्तिहरूको नाम नामेसी मौखिक रूपमा विद्यार्थीलाई वताउदै आफ्नो वडाको नायक व्यक्तित्व पहिचान गर्न	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः तपाईंको वडामा रहेको नायक व्यक्तित्वहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । २ मूल्याङ्कनका साधन • अवलोक	७

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा १८
			मोहन सिं ग्रङजा ५ वडाः खिलाराज निरौला ६ वडाः लक्ष्मिप्रसाद ढुङगाना टकनाथ खतिवडा ७ वडाः तुलसी राई ८ वडाः लालबहादुर कार्की , तुलबहादुर खपाङगी		लगाउने ▪ स्रोत व्यक्ति शिक्षण		
		३. आफ्ना वडाको छिमेकी वडाहरूभित्र रहेका साँस्कृतिक सम्पदाहरू को वर्णन गर्न ।	३ वडा भित्रका साँकृतीक सम्पदा आफ्नो वडा तथा छिमेकी वडामा रहेका सास्कृतीक सम्पदाहरू जस्तै • उदयपुरदरवार • पञ्चावती मन्दिर • हाडेटार मन्दिर • ककनी थान • अठ्ठासी धाम • काभ्रेपानी	वौद्धिक सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो वडा भित्र रहेका विभिन्न साँस्कृतीक सम्पदाहरूको चित्र पोस्टर वा दृश्य सामाग्री मार्फत विद्यार्थीहरूलाई छलफल प्रदर्शन तथा प्रश्नोउत्तर मार्फत प्रष्ट पार्ने • छिमेकी वडाहरूभित्र रहेका सास्कृतिक सम्पदाहरूको चित्र पोस्टर वा दृश्य सामाग्री सम्वन्धित वडाका विद्यालयका संग समन्वय गरी कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने । • विद्यार्थीट्टहरूलाई अन्तरक्रियात्मक रूपमा छिमेकी वडाको सास्कृतिक सम्पदाको सामाग्रीहरूको प्रयोग गर्दै जानकारी गराउने । • आवश्यक पृष्ठपोषण र सुधारामत्क शिक्षण गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको वडाको साँस्कृतिक सम्पदाको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् । • तपाईंको छिमेकी वडाको साँस्कृतिक सम्पदाको छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् । २मूल्याङ्कनका साधन • अवलोकन	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा ३२
५	हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप	१. आफ्ना छिमेकीहरूले गर्ने पेशा तथा व्यवसाय बताउँन	१आफ्ना छिमेकीहरूको अपनाएका पेशा तथा व्यवसायहरू १ पेशा र व्यवसायको सामान्य परिचय २ विभिन्न प्रकारका पेशाहरू • कृषि • व्यपार • जागीर • वैदेशिक रोजगार आदि ।	व्यवसायिक सिप योजना सिप सञ्चार सिप	• विभिन्न काम गरिरहेको तस्बिर वा भिडियो देखाई छलफल गर्ने कसले के काम गर्छन चिन्न लगाउने, बताउने शिक्षण), लुगा सिलाउने, कर्मचारी, किसान, पशुपालन, डकर्मी, सिकर्मी, डोको बनाउने आदि (• शिक्षकले आफ्नो पेशा वताउने • कुनै एउटा परिवारका सदस्यहरूको पेशा व्यवसायको बारेमा चित्रमा वा भिडियो देखाएर बुझाउने • आफ्नो परिवारमा क-कसले के के पेशा गर्नुहुन्छ पालै पालो भन्न लगाउने । • विद्यार्थीहरूलाई भिडियो देखाउदै वैदेशिक रोजगारको वारेमा वुझाउने • विद्यालय वरपरको कृषि, व्यापार, उद्योग, संस्थामा भ्रमण गराई विभिन्न पेशा तथा व्यवसायको अवलोकन गराउने र विद्यार्थीलाई टिपोट गर्न लगाउने। टिपोट गरिएका पेशा कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाई ।आफ्नो छिमेकीले गर्ने पेशा के के हुन् स्पष्ट पार्दै पृष्ठपोषित गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः • तपाईंको परिवारले कुन पेशा तथा व्यवसाय अपनाउनु हुन्छ • तपाईंको छिमेकीले अपनाएका पेशा तथा व्यवसाय के के हुन् ? मुल्याङ्कनका साधन अवलोकन	६
		२आफनो . गाउँमा	२ आफ्नो गाउँमा घरपालुवा	व्यवसायिक सिप	• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न घरपालुवा जनावरहरूको पोष्टर देखाउदै पहिचान गर्न	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः •तपाईंको गाउँमा कुन कुन	७

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा ३२
		पालिने घर पालुवा जनावरको वर्णन गर्न	जनावरको वर्णन गर्न • गाई, भैसी, बख्रा वंगुर आदि • शारिरीक वनावट तथा आहार	योजना सिप सञ्चार सिप	लगाउने । • आफ्नो घर छिमेक र गाँउमा भएका घरपालुवा जनावरको नाम विद्यार्थीलाई भन्न लगाई विद्यार्थीहरू विच छलफल गर्न लगाउने । • ती घरपालुवा जनावरको शारिरीर वनावट तथा तिनीहरूको आहारको वारेमा विद्यार्थीलाई सोध्ने , विद्यार्थीका प्रतिकृयालाई वोर्डमा व्यवस्थित गरी शिक्षकले विद्यार्थीलाई सस्वर वाचन गर्न - लगाउने । • शिक्षकले घरपालुवा जनावरको नमुना वर्णन गर्दै विद्यार्थीलाई पनि गर्न लगाई आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।	घरपालुवा जनावर पाईन्छ • तपाईंको गाँउमा भएका घरपालुवा जनावरको शारिरीक वनावट कस्तो कस्तो रहेको छ ? • ती घरपालुवा जनावरलाई कस्तो आहार दिनुपर्छ । •मौखिक संचार	
		३.आफनो गाउँमा पाईने तरकारी तथा फलफुलरू उल्लेख गर्न।	१ आफ्नो गाउँमा पाईने तरकारी रायो राग, गोलभेडा, आलु, भिन्डी, तीतेकरेला आदि २ आफ्नो गाउँमा पाईने फलफूलहरूको आँप, सुन्तला,	व्यवसायिक सिप योजना सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घरमा हुने तरकारी तथा फलफूलको नाम भन्न लगाउने । • विभिन्न तरकारी तथा फलफूलको चित्र देखाउदै विद्यार्थीलाई पहिचान गर्न लगाउने । • आफ्नो गाउँघर विद्यालय वरपर भएका तरकारी तथा फलफुल के के देखेका छौ छलफल गराउदै भन्न लगाउने । • फिल्ड भिजिट शिक्षण गर्ने	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः •तपाईंको गाउँघरमा फल्ने फलफूल र तरकारी के के छन् भन्नुहोस् मुल्याङ्कनका साधन • मौखिक • अवलोकन	७

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा ३२
			लिचि, अवा, कागती, नास्पती आदि			• श्रेणी मापन	
		४ .गाउँमा भएका परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरू उल्लेख गन	४ गाउँमा भएका परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरू • जाँतो, ढिकी, पानीघटा, तेल पेल्ने तथा अमिलो वनाउने कोल, गोरूगाडा , आरन आदि	व्यवसायिक सिप योजना सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरूको चित्र देखाउदै छलफल गर्ने । • विद्यालय वरपरको स्थानीय परम्परागत परविधिको स्थलगत अध्ययन गराउने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर तथा गाउँमा प्रयोग गरिने परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरूको के के छन् सोधी वोर्डमा टिपोट गर्ने तथा विद्यार्थीलाई सस्वर -वाचन गराई टिपोट गर्न लगाउने ।	१ प्रश्नोउत्तर क्रियाकलप • आफ्नो घरमा प्रयोग हुने परम्परागत प्रविधिहरू बताउनुहोस् । • गाउँघरमा प्रयोग गरिने परम्परागत स्थानीय प्रविधिहरूको सूचि तयार गर्नुहोस । • अवलोकन	६
		५ .वडा भित्रका पर्यटकीय क्षेत्र उल्लेख गर्ने	५ वडा भित्रका पर्यटकीय क्षेत्रहरू • मन्दिर • नदी • पोखरी • झरना • पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक क्षेत्रहरू	व्यवसायिक सिप योजना सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो वडामा घुम्न लायक ठाउँहरूको भिडियो वा चित्र देखाउदै ती ठाउँहरूको नाम र विशेषताको वारेमा वर्णन गर्ने। • आ आफ्नो वडामा-रहेका स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रहरूको ठाउँहरूको क्षेत्र भ्रमण गराउने र ती ठाउँहरूमा देखेका वस्तुहरूको टिपोट गर्ने, गराउने र छलफल गर्दै कक्षाकोठामा पालै पालो भन्न वा प्रस्तुत गर्न लगाउने र थप पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	१प्रश्नोउत्तर क्रियाकलपः आफ्नो वडा भित्रका पर्यटकीय क्षेत्रको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । • अवलोकन	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २२
६	स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद	१ . आफ्नो घरको सरसफाई संग सम्बन्धित संरचना तथा प्रविधिहरू वताउँन।	१ आफ्नो घरको सरसफाईसंग सम्वन्धित संरचना • धारा • वाथरूम • शौचालय • डस्विन आदि २ प्रविधिहरू • फिल्टर • हिलटेक आदि	स्वास्थ्य साक्षता सिप सञ्चार सिप	• सरसफाई सम्वन्धि संरचनाहरूको चित्र वा पोस्टर देखाई पढ्न लगाउने • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घरमा प्रयोग भएका सरसफाईसंग सम्वन्धित संरचना के के छन् सोधि छलफल गर्न लगाउने । • शिक्षकले सरसफाई संग सम्वन्धित प्रविधिहरूको वोर्डमा नमुना चित्र वनाई विद्यार्थीहरूलाई पनि वनाउन लगाई उचित पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घरमा प्रयोग गरिने सरसफाई संग सम्वन्धित संरचना र प्रविधिहरूको सूची वनाई प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	१ तपाईंको घरमा शौचालय धारा छन् • तपाईंहरूको घरमा भएको सरसफाई संग सम्वन्धित संरचना के के छन् • तपाईंहरूको घरमा भएको सरसफाई संग सम्वन्धित कुनै २ वटा प्रविधिको चित्र वनाउनुहोस् • तपाईंहरूको घरमा भएको सरसफाई संग सम्वन्धित संरचना तथा प्रविधिको सूची वनाउनुहोस् • अवलोकन	६
		२.पोसिलो खानाको परिचय दिन	१ पोसिलो खानाको परिचय • दुधजन्य खाना		• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न प्रकारका खानाको चित्र देखाउदै तिनीहरूको नाम सोध्ने । छलफल गर्ने र विषय प्रवेश गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई हरेक वार खाना चारको	• पोसिला खाना भनेको के हो • आफ्नो घरमा प्रयोग हुने पोसिलो खानाको	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २२
			• मासुजन्य खाना • अन्न तथा गेडागुडी • फलफूल • रसायनिक पदार्थ नभएको खाना		चित्र देखाउदै आफ्नो घरमा खाने खानाको नाम सोध्ने वोर्डमा लेख्दै जाने छलफल गराउने आफ्नो घरमा खाने खानाको नाम पहिचान गर्न लगाउने • पोसिलो खानाको चित्र पोस्टर चार्ट तालिका देखाएर विद्यार्थीहरूलाई तिनीहरूको आफ्नो घरमा कुन कुन पोसिलो खाने कुरा प्रयोग हुन्छ छलफल गर्दै सुधारात्मक शिक्षण गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई पोसिलो खाने कुराको परिचय अन्तरक्रियात्मक तरिकाबाट पुर्नवल सहित प्रदान गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई पनि परिचयको अभ्यास गराउने ।	सूची तयार गर्नुहोस् • पोसिलो खानको छोटरीमा परिचय दिनुहोस् • अवलोकन	
		३गाउँघर. क्लिनिकको परिचय दिन	३ गाउँघर क्लिनिकको परिचय • स्वास्थ्य स्वयमसेविका • उपचारका सामग्री • घरदेखि गाउँघर	स्वाथ्य साक्षता सिप सञ्चार सिप	• आफ्नो गाउँको गाउँघर क्लिनिक कहाँ छ भनि प्रश्न गर्दै विद्यार्थीहरूबाट प्रतिक्रिया लिई विषय प्रवेश गर्ने । • गाउँको गाउँघर क्लिनिकको स्वास्थ्य स्वयमसेविकाको नाम भन्न लगाउने शिक्षकले सहयोग गर्ने • विद्यार्थीहरूलाई आ(आफ्नो घरदेखि गाउँघर क्लिनिकसम्म जान लाग्ने समय कती लाग्छ प्रश्न सोधि वोर्डमा टिपोट गर्न लगाउने	• तपाईंको गाउँ स्वास्थ्य स्वयमसेविकाको नाम के हो • तपाईंको गाउँघर क्लिनिकमा के कस्ता उपचारका सामग्रीहरू उपलव्ध छन् • तपाईंको आफ्नो घर देखि गाउँघर क्लिनिकसम्म जान	६

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २२
			क्लिनिकसम्म जान लाग्ने समय		• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न उपचारका सामाग्रीहरूको चित्र प्रदर्शन विधिबाट प्रस्तुत गर्दै आफ्नो गाउँघर क्लिनिकमा भएका सामाग्रीहरू वताउन लगाउने र शिक्षकले पुर्नवल सहित सहयोग गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई गाउँघर क्लिनिको परिचय अन्तरक्रियात्मक तरिका बाट पुर्नवल सहित प्रदान गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई पनि परिचयको अभ्यास गराउने ।	कती समय लाग्छ । • गाउँघर क्लिनिकको परिचय दिनुहोस् अवलोकन	
		४. गाउँघरमा खेलिने खेलको नाम बताउँन।	४ गाउँघरमा खेलिने खेलहरूको नाम • डन्डिवियो ,कपर्दी ,भलिवल ,फूटवल व्यामिन्टन आदि । प्रयोगात्मक अभ्यास	स्वाथ्य साक्षता सिप खेलकुद सिप सञ्चार सिप	• टोलमा खेलिने खेलहरू विद्यार्थीहरूलाई भन्न लगाई विषयवस्तुमा प्रवेश गर्ने । • आफ्नो गाउँघरमा उनीहरूले देखेका खेलहरूको सूची तयार गर्न शिक्षकले आवश्यक सहयोग गर्ने । • विद्यार्थीहरूलाई सहजताका आधारमा केही खेलहरूको प्रयोगात्मक अभ्यास गर्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाउने । • शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक पृष्ठपोषण दिने ।	• तपाईंलाई कुन खेल मन पर्छ • गाउँघरमा खेलिने खेलहरूको नाम भन्नुहोस् । • अवलोकन	५

एकाइ क्षेत्र	विषयवस्तु को क्षेत्र	सिकाई उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा १०
७	बिपद् व्यवस्थापन	१ आफ्नो टोल र विद्यालय वरपर रहेका प्रकोपहरू को पहिचान गर्न ।	१ आफ्नो टोल र विद्यालय वरपरको प्रकोप • बाढी • पहिरो • भुक्षय • भुकम्प • आँधिहुरी • चटयाङ • आगलागी आदि	सञ्चार सिप	• शिक्षकले विभिन्न प्रकोपहरू भएको चित्र देखाई तिनीहरूको अवलोकन गराउने । • तपाईंहरूको टोल तथा विद्यालयको वरपर चित्रमा देखाइए मध्येमा कुन कुन प्रकोपहरू भएका छन् भनि प्रश्न सोध्ने विद्यार्थीहरूले दिएको प्रतिक्रियालाई वोर्डमा टिपोट गर्ने र गर्न लगाउने । • टिपोट गरिएका प्रकोपहरू सस्वरवाचन - गर्न लगाउने • आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	• तपाईंले प्राकृतीक प्रकोप भएको देखु भएको छ • तपाईंको टोल तथा विद्यालय वरपर भएका प्रकोपहरूको नाम भन्नुहोस्। • अवलोकन	५
		२गाउँ . घरमा बिपद्पूर्व अपनाउनु पर्ने सावधानी बताउन ।	२ बिपद् पूर्वका प्रतीकार्य • वाढी नियन्त्रण • पहिरो नियन्त्रण • ढडेलो नियन्त्रण आदि	योजना सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई विभिन्न बिपद् तथा जोखिम भएका भिडियो, पोस्टर......देखाउदै यसबाट हुन सक्ने क्षतीको अन्तरक्रियात्मक जानकारी गराउने • आफ्नो गाउँघरमा भएका त्यस्ता विपद्हरूको छलफल गरि सूची तयार गर्न लगाउने • प्रत्येक किसिमका विपद्पूर्व अपनाउनु पर्ने सावधानिहरू लेखिएको तालिका माथि छलफल गरी विद्यार्थी माझ प्रस्तुत गर्दै सस्वरवाचन गर्न लगाउने • सावधानिको उपायहरू टिपोट गर्न लगाउने • आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।	• तपाईंको गाउँघरमा विपद्पूर्व के कस्ता सावधानीहरू अपनाउनु भएको छ	५

कक्षा ३

	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धी	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सीप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
१	हाम्रो उदयपुरगढी	१.आफ्नो छिमेकी गाउँहरुको सामान्य विवरण दिन ।	१.छिमेकी गाउँहरुको नाम २.छिमेकी गाउँहरुको ठेगाना ३.छिमेकी गाउँहरुको भूगोल	सञ्चार सीप	• छिमेकी गाउँहरुको फोटो देखाउदै उक्त गाउँहरु विद्यार्थीहरुले चिने नचिनेको सो विषयमा छलफल गराउने । • गाउँका नाम र ठेगाना बोर्डमा टिपोट गर्ने । • कुनै एक छिमेकी गाउँको भ्रमण गराउने । • छिमेकी गाउँहरुको धरातलीय अवस्था, हावापानी तथा वन जंगलका बारेमा बुँदा चार्ट मार्फत सामान्य जानकारी दिने । • छिमेकी गाउँहरुको विवरण बनाउन लगाउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँको गाउँको नाम के हो ? • तपाईंको गाउँमा सबै भन्दा बढी पानी पर्ने महिना कुन हो ? **सीप परीक्षण** • तपाईंको गाउँको विवरण झल्कने तालिका बनाउनुहोस् ।	६
		२.आफू बस्ने टोलमा भएका टोल विकास संस्थाको परिचय दिन ।	१. टोल विकास संस्थाको अर्थ । २. आफू बस्ने टोलमा भएका टोल विकास संस्थाको नाम र कार्यालयको ठेगाना । ३.आफू बस्ने टोलमा भएका टोल विकासले गरेका कामहरु ।	सामाजिक सीप	• आफ्नो टोलमा भएका टोल विकास संस्थाको कार्यालयको फोटो र साइन बोर्ड देखाउदै टोल विकासको संस्थाको धारणा दिने । • बालुवामा आफ्नो गाउँ र टोल विकास संस्थाको नमुना बनाउन अभ्यास गराउने । • टोल विकास संस्थाको प्रतिनिधि आमन्त्रण गरी टोल विकास संस्थाले गरेका कार्यहरुको जानकारी दिन लगाउने । • टोल विकास संस्थाको चित्र बनाई कक्षामा टाँस गराउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँको टोल विकास संस्थाको अध्यक्ष को हुनुहुन्छ ? • तपाईंको टोल विकास संस्थाको कार्यालय कहाँ छ ? **सीप परीक्षण** • तपाईंको टोल विकास संस्थाको परिचय खुल्ने तालिका बनाउनुहोस् ।	६
		३. वडाको परिचय दिन ।	१. वडाको नीतिगत व्यवस्था । २.वडाको सिमाना र क्षेत्रफल । ३.वडाका मुख्य-मुख्य गाउँहरु । ४. वडाको कार्यालय ।	बौद्धिक सीप	• वडा कार्यालयको फोटो देखाई वडा गठनको नीतिगत व्यवस्थाको बारेमा छलफल गराउने । आवश्यक बुँदाहरु टिपोट गराउने । • गाउँपीलकाको नक्सा देखाई वडाको सिमाना छुट्याई दिने । • ्गाउँपालिकाको प्रोफायल देखाई वडाको क्षेत्रफलको विवरण दिने । • प्रोजेक्टरमा वडाको मुख्य-मुख्य गाउँहरु देखाउने र उक्त गाउँहरुको चिनारी गराउने । • प्रोजेक्टरमा वडा कार्यालयको फोटो देखाई कार्यालयको विवरण दिने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँको वडाको क्षेत्रफल कति हो ? • तपाइँको वडाका मुख्य-मुख्य गाउँहरु कुन-कुन हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** • वडा प्रतिको व्यवहार अवलोकन गरी श्रेणी मापनमा अभिलेख गर्ने ।	६

	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धी	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सीप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २४
					● वडाको छोटो विवरण तयार पार्न लगाउने ।		
	हाम्रो उदयपुरगढी	४.वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरूको सामान्य विवरण दिन ।	१. संघ संस्थाको अर्थ । २. वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको नाम र कार्यालयको ठेगाना । ३. वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुको पदाधिकारीहरुको विवरण । ४.वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुले गर्ने कार्यहरु ।	सञ्चार सीप	● सा. व. उ. स., रे. सो. आदि संक्षिप्तरुपहरु प्रस्तुत गर्दै उक्त संक्षिप्तरुपहरुको पूरा रुप के हुन्छ भनी मस्तिष्क मन्थन गराउने र विभिन्न संघ संस्थाहरुको अर्थ प्रष्ट पार्ने । ● वडामा रहेका विभिन्न संघ संस्थाहरुको छोटो विवरण समेटिएको लेख अध्ययन गर्न लगाई उक्त संघ संस्थाहरुको नाम, ठेगाना र पदाधिकारीहरुको नाम टिपोट गर्न लगाउने । ● वडा भित्र रहेका संघ संस्थाहरुले गर्ने कार्यहरुको विवरण बुँदा चार्टमा प्रस्तुत गरी छलफल गराउने । ● आफ्नो वडामा रहेका कुनै एक संस्थाको भ्रमण गराउने र उक्त संस्थाको विवरण कक्षामा प्रस्तुत गराउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा रहेका कुनै २ वटा संघ संस्थाका नाम भन्नुहोस् । ● तपाईंको वडाका भएका कुनै एक संस्थाले गर्ने २ वटा कामहरु के-के हुन ? **व्यवहार अवलोकन** ● वडामा रहेका संघ संस्था प्रतिको व्यवहार अवलोकन गरी श्रेणी मापनमा अभिलेख गर्ने ।	६

	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धी	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सीप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१.आफ्नो गाउँको जनसाङ्ख्यिकी विवरण दिन ।	१.वडाको जम्मा जनसंख्या २.जातिगत विवरण ३. पेशागत विवरण ४.उमेरगत विवरण	बौद्धिक सीप	● आगमन विधि प्रयोग गरी जनसंख्या शब्दको अर्थ र आशय माथि छलफल गराउने । ● जनसंख्याको जातिगत, पेशागत र उमेरगत विवरण भएको तालिका प्रस्तुत गरी छलफल गराउने । ● जनसंख्याको जातिगत, पेशागत र उमेरगत विवरण भएको तालिका निर्माण गर्न लगाउने । ● वडामा भएका जनसंख्याको बारेमा हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता गराउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा जम्मा जनसंख्या कति छ ? **सीप परीक्षण** ● वडामा रहेका जनसंख्यालाई तालिकामा देखाउनुहोस् ।	५
		२.गाउँपालिकामा बोलिने भाषाहरु उल्लेख गर्न ।	१. नेपाली भाषा २. राई भाषा ३. मगर भाषा ४. तामाङ्ग भाषा ५. नेवारी भाषा	भाषा प्रति सम्मान सीप तथा **सामाजिकीकरण** सीप	● "नमस्कार", "घर", "आमा", "बुवा", "काका" जस्ता नेपाली भाषाका विभिन्न शब्दहरु अन्य विभिन्न भाषाहरुमा अडियोबाट सुनाई नेपाली भाषामा तिनीहरुलाई के भनिन्छ भनी छलफल गराउने । ● जातिगत रुपमा विद्यार्थीहरुको समुह बनाउने र केही नेपाली शब्दहरुलाई आ-आफ्नो भाषामा उल्था गर्न Run to the Board खेल खेलाउने । ● प्रत्येक जात जातिका विद्यार्थीहरुलाई अगाडी बोलाई	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● नेपाली भाषामा बोलिने कुनै ५ वटा शब्दहरुलाई तपाईंको भाषामा के भनिन्छ ? **व्यवहार अवलोकन** ● अरु भाषा प्रति सम्मान गरे नगरेको सो को आधारमा रुजु सूची बनाई जाँच गर्ने ।	५

	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धी	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सीप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
					आफ्नो जात र आफूले बोल्ने भाषाका नाम सहित आफ्ना भाषाका १०/ १० वटा शब्दहरुको सूची दिन लगाउने । ● वडामा बोलिने भाषाहरुको चार्ट प्रस्तुत गरी पाठको निष्कर्ष दिने ।		
	हाम्रो समाज र संस्कृति	३.टोलमा बनाईने खानाहरुको परिचय दिन ।	१.दाल भात तरकारी २.पनिर, खिर, क्वाँटी, सेल रोटी, ३. मासु जन्य खाना, ममः	सञ्चार सीप	■ विभिन्न प्रकारका परिकारहरुको फोटो देखाई परिकारका बारेमा structure Overview क्रियाकलाप गराउने । ■ विभिन्न प्रकारका परिकारका मेनुहरु समुहगत रुपमा वितरण गरी आफ्नो टोलमा खाईने परिकारमा चिनो हाल्न लगाउने । ■ विद्यार्थीहरुलाई विभिन्न समूहमा विभाजन गरी एक-एक वटा खानाको कार्ड वितरण गर्ने र उक्त खानाको बारेमा विवरण तयार पार्न लगाउने र प्रस्तुत समेत गराउने । ■ टोलमा बनाईने खानाहरुको विवरण भएको चार्ट मार्फत विषयवस्तुको सारांस दिने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको टोलमा खाईने मुख्य-मुख्य परिकारहरु के-के हुन ? ● खिर, क्वाँटी बनाउन के-कस्ता सामाग्रीहरु आवश्यक पर्छ ? उल्लेख गर्नुहोस् ।	५
		४.वडा भित्र वसोवास गर्ने विभिन्न जातिहरुको परिचय दिन ।	१.बाहुन, क्षेत्री, नेवार, तामाङ्ग, मगर, राई, गुरुङ, दमाई, कामी, सार्की २. जात जातिहरुको पेशा ३.जात जातिहरुको मुख्य-मुख्य वस्ति तथा टोलहरु	जाति प्रतिको सम्मान सीप	● निम्न विवरण समेटिएको बोर्डमा तालिका प्रस्तुत गरी उक्त तालिकामा विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो नाम र थर लेख्न लगाउने । (तालिका: क्र. स. | नाम | थर/जात) ● विद्यार्थीहरूले लेखेका आफ्ना जातका सूचीका आधारमा कक्षामा भएका विद्यार्थीहरुको जातको सूची तयार पार्न लगाउने । ● वडामा भएका विभिन्न जात जातिहरु, उनीहरुका पेशा तथा वडा भित्र उनीहरु वसोवास गर्ने जातिगत रुपमा मुख्य-मुख्य वस्तिहरुको वृत्तचित्र देखाउने र विवरण तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गराउने । ● समुहगत रुपमा प्रस्तुत गरीएको विवरणको मूल्याङ्कन अर्को समूहबाट गराउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा रहेका मुख्य-मुख्य जातिहरु के-के हुन् ? ● तपाईंको वडामा रहेका कुन-कुन गाउँमा कुन-कुन जातिहरु वसोवास गर्दछन् ? **व्यवहार अवलोकन** ● अन्य जाति प्रति सहिष्णुता राखे/नराखेको आधारमा रुजु सूची बनाई जाँच गर्ने ।	६
		५ वडा भित्र मनाईने चाड पर्वहरु वर्णन गर्न ।	१. दशैं , तिहार ,तिज, शिवरात्री , चैत्रे दशैं २.बैसाखे पूर्णिमा , चण्डि नाच , साउने संक्रान्ति , लाखे , ल्होसार , ३. चाड अनुसारका क्रियाकलापहरु ४. विभिन्न चाडवाडमा खाईने खानाहरु ५. चाडवाडमा लगाईने पोशाकहरु	संस्कार प्रतिको सम्मान सीप	● गाउँमा मनाईने जात्रा तथा चाडपर्वको नामहरु पुनरावलोकन गराउने । ● वडामा मनाईने चाडहरुको नाम र चाडमा गरिने क्रियाकलापहरुको बारेमा तयार पारिएका पाठ्यांस अध्यनन गर्न लगाई Hot Chair Game खेल खेलाउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा मनाईने मुख्य - मुख्य चाडहरु के-के हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** ● अरुको चाँडवाड प्रति सहिष्णुता राखे नराखेको आधारमा रुजु सूची बनाई जाँच गर्ने ।	५
					● वडामा मनाईने चाडहरुमा खाईने खाना र पोशाकको विवरण भएको तालिका समूहमा अध्ययन गर्न लगाउने		

	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाई उपलब्धी	विषयवस्तुको विस्तृतिकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सीप	सम्भावित सिकाई सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा २६
					र अध्ययनका आधारमा जोडा मिलाउने क्रियाकलाप गराउने । जस्तै : **क** — **ख** क्वाँटी — माघि आङदी पाङदेन — लाखे नाच गान गर्ने — ल्होसार घलेक — चण्डी		

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofĺg	sfo{ 306f @*
३	उदयपुरगढीको भूगोल	१.आफ्नो वडाको भूगोलको परिचय दिन ।	१. सिमाना तथा क्षेत्रफल २. वडाका मुख्य-मुख्य गाउँ वस्तिहरु	बौद्धिक सीप	• आफ्नो गाउँ टोलमा भएको हावापानीको पूनरावलोकन गराउने । • गाउँपालिकाको नक्सा अध्ययन गर्न लगाउने । नक्सामा आफ्नो वडाको छिमेकी वडाहरुको पहिचान गराउने । आफ्नो वडाको सिमानाको विवरण दिने । गाउँपालिकाको प्रोफायलबाट वडाको क्षेत्रफलको विवरण दिने । • नक्सामा आफ्नो वडा भित्र पर्ने मुख्य-मुख्य गाउँहरुको देखाउने र संकेत भर्न लगाउने । • बालुवाको किस्ती तयार पारी वडाको नक्सा बनाउन लगाई आफ्नो वडाको भू-धरातलीय स्वरुप र गाउँहरु देखाउने लगाउने । • आफ्नो वडाको भूगोलको बारेमा अनुच्छेद लेख्न लगाउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईँको वडाको छिमेकी वडाहरु कुन-कुन हुन् ? **सीप परीक्षण** • वडाको नक्सा बनाई मुख्य-मुख्य गाउँहरु भर्न लगाउने र कुनै त्रुटी भएमा आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।	६
		२ . आफ्नो वडा भित्र रहेका नदी नालाको परिचय दिने	१. वलान, तावा खोला, वडहरे खोला, बैजनाथ खोला, पौवा खोला, छौँडे खोला, ललहरी खोला, बैजनी खोला, सत्यवती खोला आदि	बौद्धिक सीप	• विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो गाउँको नाम र गाउँ नजिकै भएका नदीहरुको नाम क्रमश: बोर्डमा लेख्न लगाउने । • उक्त सूचीमा छुटेका गाउँहरु र खोलाहरुका नाम थप लेखी वडामा भएका खोलाहरुका सूची तयार पारी दिने । • वृत्त चित्रमा अथवा गुगलमा खोलाहरु देखाई उक्त खोलाहरुको विवरण टिपोट गराउने । समूहगत रुपमा	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईँको वडाको मुख्य-मुख्य खोलाहरु कुन-कुन हुन् ? • तपाईँका वडामा भएका नदीहरुले कुन-कुन गाउँ छोएर बग्दछ ?	५
३.	**उदयपुरगढी- को भूगोल**				प्रस्तुत गराउने । खोलाको उदगमस्थल र खोलका आसपासका गाउँहरुहरुको विवरण बताउने । • वडाको नक्सा समूहगत रुपमा वितरण गरी उक्त नक्सामा नदीहरु भर्न लगाउने ।	**सीप परीक्षण** • वडाको नक्सा बनाई मुख्य-मुख्य नदीहरु भर्न लगाउने र कुनै त्रुटी भएमा आवश्यक	

<table>
<tr><th>PsfO{</th><th>ljifoj:t'sf] If]q</th><th>l;sfO{ pknAwL</th><th>ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f</th><th>;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk</th><th>;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk</th><th>d"Nofĺg</th><th>sfo{ 306 f @*</th></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>सहजीकरण गर्ने ।</td><td></td></tr>
<tr><td>३.आफ्नो वडा भित्रको धरातलीय स्वरुप र हावा पानी को विवरण दिने ।</td><td></td><td>बौद्धिक सीप</td><td>

प्रोजेक्टरमा विभिन्न प्रकारका धरतालीय स्वरुपहरु देखाउदै धरातलीय स्वरुपको परिचय दिने ।
वडाको धरातलीय स्वरुपको विवरण भएको पाठ्यांस जोडिमा अध्ययन र जोडिमा साराँस क्रियाकलाप गराई अध्ययन गराउने । अध्ययनको आधारमा तलको तालिका भर्न लगाउने ।

<table>
<tr><td>नदी किनारी भूभाग</td><td>टार</td><td>समथर भूभाग</td><td>पर्वतीय भूभाग</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

वडाको नक्सा देखाउदै सबै भन्दा गर्मी र सबै भन्दा जाडो ठाउँहरुको पहिचान गराउने ।
सबै भन्दा बढी पानी पर्ने र कम पानी पर्ने महिनाको बारेमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप मार्फत छलफल गराउने ।

</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप

तपाइँको वडाको सबै भन्दा गर्मी र सबै भन्दा जाडो स्थानहरु कुन-कुन हुन् ?
तपाइँको वडाको समथर भुभागहरु कुन-कुन हुन् ?

सीप परीक्षण

वडाको नक्सा बनाई मुख्य-मुख्य टार, पर्वतीय भूभाग आदि स्थानहरु भर्न लगाउने र कुनै त्रुटी भएमा आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।

</td><td>५</td></tr>
<tr><td>४. आफ्नो वडा भित्रको पोखरी , झर्ना , भञ्ज्याङ्ग आदिको परिचय दिने ।</td><td>१. ईन्द्रावती पोखरी , चौकी भञ्ज्याङ्ग , अँधेरी खोलाको झर्ना , परेवा झर्ना , तीन तले झर्ना , पाँडे भञ्ज्याङ्ग</td><td>बौद्धिक सीप</td><td>

ईन्द्रावती पोखरी, अँधेरी खोलाको झर्ना आदिको फोटो देखाउदै Structure Overview क्रियाकलाप मार्फत विषयवस्तुको परिचय दिने ।
वडागत रुपमा रहेको पोखरी, झर्ना, भञ्ज्याङ्ग आदि विवरण भएको गाउँपालिकाको प्रोफायल विद्यार्थीलाई अध्ययन गर्न लगाई आफ्नो वडामा भएको पोखरी, झर्ना, भञ्ज्याङ्ग आदिको विवरण तयार पार्न लगाउने ।
आफ्नो वडामा भएको पोखरी, झर्ना, भञ्ज्याङ्ग आदिको क्षेत्रफल, अवस्थिती र ठेगाना आदिको विवरण समेटिएको तालिका प्रस्तुत गरी तिनीहरुका बारेमा जानकारी दिने ।

</td><td>निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।

तपाइँको वडामा भएका झर्नाहरु कुन-कुन हुन् ?
तपाइँको वडामा भएका भञ्ज्याङ्गहरु कुन-कुन हुन् ?
तपाइँको वडामा भएका पोखरीहरु कुन-कुन हुन् ?

</td><td>६</td></tr>
<tr><td rowspan="2">३</td><td rowspan="2">उदयपुगढीको भूगोल</td><td></td><td></td><td></td><td>

आफ्नो वडामा भएको पोखरी, झर्ना, भञ्ज्याङ्ग आदिको क्षेत्रफल, अवस्थिती र ठेगाना आदिको विवरणमा आधारित विभिन्न शब्दहरु प्रयोग गरी Unscrambling Anagram क्रियाकलाप गराउने ।
जस्तै : वारेप, रिधेअ, कीचौ, डेपाँ ......आदि

</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>५. वडा भित्रका मुख्य-मुख्य वनस्पति उल्लेख गर्ने ।</td><td>१. साल, सिसौ, खयर, चिलाउँन, वर्रा, हाडे, बोट धयरो, करम, भलायो,
२. धयरो, पैनेटी, वनमारा, धुर्सुल</td><td>बौद्धिक सीप</td><td>

आफ्नो गाउँ टोलमा पाईने विभिन्न प्रकारका वनस्पतिका पूनरावलोकन गराउने । ठूला र मसिना प्रकारका वनस्पतिहरुको नाम बोर्डमा नदोहोरिने गरी समूहगत रुपमा टिपोट गर्न लगाउने ।
सामुदायिक वनका पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरी वडा

</td><td>निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।

तपाइँको वडाभित्र पाईने अग्ला वनस्पतिहरु के-के हुन् ?
तपाइँको वडाभित्र पाईने मसिना

</td><td>६</td></tr>
</table>

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofíg	sfo{ 306f @*
					भित्र पाईने वनस्पतिका नाम, उक्त वनस्पतिहरुका उचाई, पातको प्रकार, वर्ष भरि हरियो हुने वा नहुने आदि विवरणमा आधारित अन्तरक्रिया कार्यक्रम गराउने । ● वडाको नक्सामा कुन-कुन ठाउँमा कुन-कुन वनस्पति पाईन्छ सो विवरण भर्न लगाउने । ● वडामा पाईने वनस्पतिहरुको नाम र उपयोगिताका बारेमा कानेखुसी खेल खेलाउने ।	वनस्पतिहरु के-के हुन् ?	

<table>
<tr><th></th><th>ljifoj:t'sf] If]q</th><th>l;sfO{ pknAwL</th><th>ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f</th><th>;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk</th><th>;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk</th><th>d"Nofíg</th><th>sfo{ 306f !*</th></tr>
<tr><td>४</td><td>हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा</td><td>१.आफ्नो छिमेकी टोलहरुको ऐतिहासिक विवरण दिन ।</td><td>१.छिमेकी टोलहरुको विगतको सामाजिक अवस्था
२. छिमेकी टोलहरुको विगतको विकासको अवस्था
३. छिमेकी टोलहरुको विगतको मानिसहरुको आर्थिक क्रियाकलाप</td><td>बौद्धिक सीप</td><td>● "हाम्रो छिमेकी गाउँहरु- हिजो र आज "शीर्षकमा छिमेकी गाउँहरुको विगतको सामाजिक अवस्था, विकासको अवस्था र मानिसहरुको विगतको आर्थिक क्रियाकलाप आदि विवरण भएको पाठ्यांश वितरण गरी समूहमा अध्ययन र समूहमा प्रस्तुती क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।
● आफ्नो छिमेकी गाउँहरुको विगत र वर्तमान झल्कने वृत्त चित्र प्रस्तुत गर्ने र नोट तयार पार्न लगाउने ।
● आफ्नो छिमेकी गाउँहरुको विगतको अवस्था झल्काउने शब्दहरुलाई "बालुवामा लेख्ने" खेल खेलाउने ।
● छिमेकी गाउँका ज्येष्ठ नागरिक बोलाई अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने ।</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
● तपाईंको छिमेकी टोलहरुमा १० वर्ष अघि मानिसहरु कुन-कुन पेशा गर्दथे?
व्यवहार अवलोकन
▪ छिमेकी टोलहरुको विगत प्रति सम्मान गर्ने नगर्ने सो सम्बन्धमा अवलोकन गरी रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।</td><td>६</td></tr>
<tr><td>४</td><td>हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा</td><td>२. छिमेकी वडाहरुभित्र रहेका नायकहरुको नाम उल्लेख गर्न ।</td><td>१. गम्भिर बहादुर थापा, मोहनसिं ग्रान्जा, जगत बहादुर मगर, तुल बहादुर मगर, टंकनाथ पोखरेल, लालबहादुर कार्की, टंक प्रसाद खतिवडा, तुलसी राई आदि ।</td><td>ऐतिहासिक व्यक्तित्व प्रति सम्मान सीप</td><td>● गम्भिर बहादुर थापा, मोहनसिं ग्रान्जा, जगत बहादुर मगर, तुल बहादुर मगर, टंकनाथ पोखरेल, लालबहादुर कार्की, टंक प्रसाद खतिवडा, तुलसी राई आदिको जीवनी समेटिएको विवरण कथा कथन विधि प्रयोग गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने ।
● कथामा सुनेका आधारमा निम्न विवरण भएको तालिका भर्न लगाउने ।
<table>
<tr><th>क. स.</th><th>नाम</th><th>ठेगाना</th><th>जन्म</th><th>कामहरु</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
● तपाईंको छिमेकी वडाका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरु को-को हुन् ?
व्यहार अवलोकन
▪ छिमेकी टोलहरुको वडाका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरुलाई सम्मान गर्ने वा नगर्ने सो सम्बन्धमा अवलोकन गरी रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन</td><td>६</td></tr>
</table>

					● माथि उल्लेखित आफ्नो वडाको व्यक्तित्वको बारेमा संवाद तयार पारी विद्यार्थीहरुलाई संवाद गर्न लगाउने । ● आफ्नो वडाको व्यक्तित्वको भूमिका अभिनय गराउने ।	गर्ने । ।	
		३. आफ्ना वडाको छिमेकी वडाहरुभित्र रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरुको वर्णन गर्न ।	१. पञ्चावती मन्दिर, उदयपुरगढी दरवार, अठासी धाम, काभ्रेपानी, गैँडेश्वर महादेव, हाडेटारको मन्दिर, घ्याम्पा थुम्का आदि ।	सम्पदा प्रति सम्मान सीप	● विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो छिमेकी वडाहरु भित्र रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरुको स्थलगत भ्रमण गराई विवरण टिपोट गराउने । समूहगत रुपमा कक्षामा प्रस्तुत गरी समुहगत रुपमा नै मूल्याङ्कन गराउने । ● आफ्नो वडासँग सम्बन्धित पञ्चावती मन्दिर, उदयपुरगढी दरवार, अठासी धाम, काभ्रेपानी, गैँडेश्वर महादेव, हाडेटारको मन्दिर, घ्याम्पा थुम्का मध्येका सांस्कृतिक सम्पदाहरुको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरी छलफल गराउने । ● आफ्नो वडामा रहेका सांस्कृतिक सम्पदाहरुको विवरणको बारेमा पोष्टर देखाउने र सोही अनुसार बनाउन लगाउने । ● राम्रा पोष्टरहरु कक्षामा टाँस गर्ने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ तपाईंको वडाका सांस्कृतिक सम्पदाहरु के-के हुन् ? **व्यहार अवलोकन** ▪ वडाका सांस्कृतिक सम्पदाहरु प्रति सम्मान गरे वा नगरेको अवलोकन गरी रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।	६

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofĺg	sfo{ 306f #@
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	१.आफ्नो टोलको पेशा व्यवसाय उल्लेख गर्न ।	१. पेशा व्यवसायको परिचय २. कृषि तथा पशुपालन ३. उद्योग तथा व्यापार ४. पर्यटन तथा रोजगार	योजना निर्माण सीप	● विभिन्न पेशा तथा व्यवसायहरूको चित्र देखाउदै तिनीहरूको पहिचान गर्न लगाउने र पेशाको परिचय दिने । ● पेशा र व्यवसायसँग सम्बन्धित विवरण आउने गरी निम्न तालिका समूहगत रुपमा बोर्डमा टिपोट गराउने ।	निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ▪ आफ्नो टोलमा अपनाईएको पेशाहरु के-के हुन् ? ▪ तपाईंको टोलमा के-कस्ता खेतिपाति गरिन्छ ?	६
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**				**पेशा** / **गरिएका कामहरु** कृषि / धान खेती.... पशुपालन / गाई बाख्रा..... व्यापार / किराना पसल .... ● विद्यार्थीहरुले दिएको विवरणको आधारमा समष्टिगत विवरण तयार पारी थप प्रष्ट पार्ने । ● आफ्नो टोलमा अपनाईएका पेशाहरुको क्रियाकलापको अभिनय गर्न लगाउने । ● विद्यालय वरपर गरिएका पेशा तथा व्यवसायहरुको		

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofÿg	sfo{ 306f #@
					अवलोकन भ्रमण गराउने ।		
		२. आफ्नो वडाको घर पालुवा जनावरको वर्णन गर्न ।	१. घर पालुवा जनावरहरु : गाई, बाखा, भैंसी, बंगुर, खरायो, कुकुर, बिरालो २. घर पालुवा जनावरहरुको शारिरीक वनावट ३ घर पालुवा जनावरहरुको खाना तथा वासस्थान	योजना निर्माण सीप	● कुनै एक काल्पनिक पशुपालकले तयार पारेको पशुपालनको विवरण प्रस्तुत गरी घट्ना अध्ययन विधिबाट विषयवस्तुको प्रस्तुती गर्ने । ● घटना अध्ययन विधिमा प्रस्तुत गरे जस्तै विद्यार्थीहरुले आफ्नो वडामा पालन गरीएको पशुहरुको विवरण तयार पार्न लगाउने । ● घर पालुवा जनावरहरुको शारिरीक वनावट खाना तथा वासस्थान आदिका बारेमा भिडियो देखाउदै आफूले तयार पारेका विवरणमा गल्ति भए सच्याउन लगाउने । ● घर पालुवा जनावरहरुको विवरणको बारेमा हाजिरी जवाफ क्रियाकलाप गराउने ।	निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ▪ आफ्नो टोलमा पालिने घर पालुवा जनावरहरु के-के हुन् ? ▪ गाई र बाखाले खाने खानाहरु के-के हुन् ? ▪ भैंसी र बँगुरको शारिरीक वनावट बताउनु होस् ।	६
		३. मौसमी र बेमौसमी रुपमा उत्पादन हुने फलफुल तथा तरकारीको सामान्य परिचय दिन ।	१. मौसमी तरकारी : आलु, लौका, करेला, फर्सि, सिमी २. बमौसमी तरकारी : बोडी, बन्दा, फर्सी ३. मौसमी फलफुल : आँप, आप, कटहर, अम्बा, लिची आदी । ४. बेमौसमी फलफुल : काक्रा, मेवा आदि ।	योजना निर्माण तथा जीवनोपयोगी सीप	● विद्यार्थीलाई उनीहरुले आफ्नो करेसाबारीमा के-कस्ता तरकारी तथा फलफुल लगाएका छन् सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप मार्फत छलफल कार्यक्रम गर्ने । ● कुन-कुन महिना कुन-कुन तरकारी तथा फलफुल विद्याथीहरुको करेसा बारीमा तथा गाउँमा उत्पादन हुन्छ सो सम्बन्धमा छलफल गरी मौसमी र बेमौसमी तरकारी तथा फलफुलको धारणा स्पष्ट पार्ने । ● गाउँमा उत्पादन गरिने मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी र फलफुलको बारेमा तयार पारिएका पाठ्यांश कक्षामा प्रस्तुत गरी बुँदा टिपोट गराउने । ● आफ्नो गाउँमा उत्पादन हुने गाउँमा उत्पादन गरिने	निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ▪ आफ्नो टोलमा उत्पादन गरिने मौसमी तरकारीहरु के-के हुन् ? ▪ तपाइँको टोलमा के-कस्ता बेमौसमी फलफुलहरु उत्पादन गरिन्छ ? ▪ तपाइँको टोलमा के-कस्ता बेमौसमी तरकारीहरु उत्पादन गरिन्छ ?	७
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**				मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी र फलफुलको बारेमा "Run to the Board "क्रियाकलाप गराउने ।		
		४. वडाभित्र रहेका विभिन्न साना उद्योगहरु, हस्तकला आदि बताउने	१.उद्योगहरु : ढाका कपडा तयार पार्ने उद्योग, फलामका सामान बनाउने उद्योग २. हस्तकलाका सामानहरु : फर्निचरका सामानहरु, बासबाट निर्माण गरिने कलाका सामानहरु	योजना निर्माण सीप	● हामीले घरमा दैनिक प्रयोग गर्ने सामानहरु कहाँबाट आउँछ, कहाँ बन्छ भनी प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप मार्फत उद्योगको धारणा स्पष्ट पार्ने । ● आफ्नो छिमेक तथा गाउँमा रहेका साना उद्योग तथा हस्तकला उद्योगहरुको स्थलगत भ्रमण गराई उक्त उद्योगहरुबाट उत्पादित सामान, विक्री हुने ठाउँ र उक्त सामानको उपयोगिताका बारेमा विवरण टिपोट गर्न लगाउने । ● तयार पारिएका विवरण कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ उद्योग भनेको के हो ? ▪ तपाइँको वडा भित्र के-कस्ता हस्तकलाका सामानहरु पाईन्छ ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ वडामा उत्पादन हुने सामानहरु प्रयोग गर्ने वा नगर्ने सो का आधारमा श्रोणीमापन तालिका बनाई व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने ।	७

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofĺg	sfo{ 306f #@
					• शिक्षक आफूले बुँदा चार्टमा विवरण तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने र वडामा रहेका विभिन्न पेशाहरुको जानकारी दिने । • विभिन्न पेशाहरुको भूमिका अभिनय गर्न लगाउने ।		
		५.आफ्नो वडा भित्रका पर्यटकीय स्थानहरु उल्लेख गर्न ।	१. अर्जून डहर पार्क, अँधेरी खोलाका झर्ना, परेवा झर्ना, उदयपुरगढी दरवार, छेलो भञ्ज्याङ्ग, तीन तले झर्ना, चियाबारी पिक्निक स्पोर्ट, काभ्रेपानी, हाँडेटार गुफा आदि ।	बौद्धिक सीप	• मानिसहरु कस्ता-कस्ता ठाउँहरु घुम्न जान्छन ? ती ठाउँहरु घुम्दा के-कस्ता फाइदा हुन्छ आदि प्रश्नहरु गर्दै पर्यटकीय स्थानहरुको अवधारणा दिने । • विद्यार्थीहरुलाई आफ्नो वडा भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम र सो ठाउँका रमणीय कुराहरु के-के हुन् सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर गर्दै उक्त स्थानहरुको सूची तयार पार्ने । • अर्जून डहर पार्क, अँधेरी खोलाका झर्ना, परेवा झर्ना, उदयपुरगढी दरवार, छेलो भञ्ज्याङ्ग, तीन तले झर्ना, चियाबारी पिक्निक स्पोर्ट, काभ्रेपानी, हाँडेटार गुफा आदि मध्ये आफ्नो वडामा रहेका पर्यटकीय स्थलको वृत्त चित्र देखाई उक्त स्थानको विशेषता बताउने । • माथि उल्लेखित पर्यटकीय स्थलहरुको पोष्टर तयार पारी कक्षामा टाँस गराउने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ गाउँपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको नाम भन्नुहोस् ? ▪ तपाईँको वडा भित्र के-कस्ता हस्तकलाका सामानहरु पाईन्छ ? **सीप परीक्षण** • वडामा रहेका पर्यटकीय स्थानहरुको बारेमा तालिका निर्माण गरी विवरण बनाउन लगाउने ।	६

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofĺg	sfo{ 306f @@

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofílg	sfo{ 306f @ @
६	**स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद र प्राथमिक उपचार**	१. व्यक्तिगत सरसफाई तथा स्वस्थ आचरणका उपायहरु बताउन ।	१. व्यक्तिगत सरसफाईको परिचय २. व्यक्तिगत सरसफाई भित्र पर्ने कुराहरु : दाँत माझ्ने, नुहाउँने, सफा कपडा लगाउने, नङ काट्ने आदि । ३. स्वस्थ आचरणः सरसफाई गर्ने, फोहोर नियन्त्रण गर्ने, वासी खाना नखाने, घर वरिपरि सफा राख्ने आदि ।	स्वास्थ्य साक्षरता	• हातमूख धोएको, नुहाएको, ब्रस गरेको आदि व्यक्तिगत सरसफाईको फोटो देखाउदै विषयवस्तुको बारेमा Structure Overview क्रियाकलाप गर्ने । • कुनै एक मानिसको दैनिक स्वास्थ्य गतिविधि सम्बन्धीको कार्यतालिका प्रस्तुत गर्दै उनीहरुको व्यक्तिगत सरसफाईका बारेमा विवरण सूची तयार पार्न लगाउने तथा व्यक्तिगत सरसफाई के हो र यस भित्र के-कस्ता कुराहरु पर्दछन् बुँदा टिपोट गराउने । • सरसफाई गर्ने, फोहर नियन्त्रण गर्ने, वासी खाना नखाने, घर वरिपरि सफा राख्ने आदि स्वस्थ आचरणका पोष्टरहरु देखाई यसका उपायहरुका बारेमा छलफल गर्ने । आवश्यक बुँदा टिपोट गराउने । • स्वस्थ आचरणका बारेमा WATA (Walk Around Talk Around) क्रियाकलाप गराउने । • स्वस्थ आचरण पालन नगर्दा हुने वेफाइदाहरुको बारे Unscrambling anagram खेल खेलाउने । **गिरो, मीराबी, खापला, उँआ, रीफोहो**	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ व्यक्तिगत सरसफाई भित्र के-के कुरा पर्दछ ? ▪ स्वस्थ आचरण भनेको के हो ? **व्यवहार अवलोकन** • विद्यार्थीको दैनिक रुपमा सरसफाईको गतिविधि अवलोकन गरी श्रेणीमापन तालिका बनाई व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने ।	६
		२.गाउँघरमा पाईने पोषिलो खाना उल्लेख गर्ने	१. पोषिलो खानाको विशेषता २. पोषिलो खानाहरु : • दुग्ध जन्य खाना • माछा मासु • दाल तथा तरकारी र गेडागुडी • फलफुल	स्वास्थ्य साक्षरता	• साग बहादुर र भात बहादुरको पोष्टर देखाई पाषिलो खानाको परिचय दिने । पोषिलो खानाले शरिरलाई के-कस्तो फाइदा हुन्छ सो सम्बन्धमा प्रष्ट पार्ने । • पोषिलो खानाको बारेमा तयार पारिएका पाठ्यांस जोडिमा अध्ययन र जोडिमा प्रस्तुती क्रियाकलाप मार्फत अध्ययन गराउने र आवश्यक बुँदा टिपोट गरी प्रस्तुत गराउने । • गाउँ घरमा पाईने पोषिलो खानाको बारेमा Run to the board खेल खेलाउने । • पोषिलो खानाको बारेमा गीत तयार पारी आफूले गाउँने र विद्यार्थीलाई पनि गाउँन लगाउने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ पोषिलो खाना भनेको के हो ? ▪ पोषिलो खानाको प्रकारहरु बताउनुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** • विद्यार्थीहरुले पोषिलो खानाको महत्व राखे नराखेको तथा जंक फुड सेवन गरे नगरेको अवलोकन गरी श्रेणीमापन तालिका बनाई व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने ।	५
६	**स्वास्थ्य, पोषण, खेलकुद र प्राथमिक उपचार**	३. आफ्नो वडाको स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाको परिचय दिन ।	१. स्वयम्सेविकाको नाम र ठेगाना २.स्वयम्सेविकाको व्यक्तिगत विवरण । ३. स्वयम्सेविकाका गर्ने सेवा तथा कामहरु ।	स्वास्थ्य साक्षरता	• आफ्नो वडामा कार्यरत स्वयम्सेविकाको फोटो देखाई उनीहरुले चिने नचिनेको सो बारेमा छलफल गर्दै नीजको नाम र ठेगाना बताईदिने । • वडाको स्वयम्सेविकाले के-काम गर्नु हुन्छ सो सम्बन्धमा विद्यार्थीबाट जानकरी लिने र विद्यार्थीलाई जानकारी नभए निजको काम र निजले पुऱ्याउने सेविकाको बारेमा कुनै एक नमुना स्वयम्सेविकाको परिचय कार्यक्रम भिडियो मार्फत देखाई प्रष्ट पार्ने । • कुनै विद्यार्थीको आफन्त स्वयम्सेविका भए उनलाई	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ आफ्नो वडाको स्वयम्सेविकाको नाम र ठेगाना बताउनुहोस् । ▪ स्वयम्सेविकाले गर्ने कुनै ३ वटा कामहरु के-के हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** • आफ्नो वडाको स्वयम्सेविका प्रति विद्यार्थीको व्यवहारका	

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;Defljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofÿg	sfo{ 306f @ @
					उहाँको परिचय दिन लगाउने । ● कक्षामा विद्यार्थीहरुलाई स्वयम्सेविका र विरामीहरुको भूमिका अभिनय गर्न लगाउने । ● स्वयम्सेविको परिचय पत्र बनाउन लगाई धारण गराउने ।	अधारमा श्रेणीमापन तालिका बनाई व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने ।	
		४.वडाभित्र खेलिने खेलहरुको सामान्य परिचय दिन ।	१. डण्डी बियो, कपर्दी, चेस, भलीबल, फुटबल, व्याडमिन्टन, रिले दौड, क्रिकेट २. खेलाडी संख्या र खेल्ने स्थानको नाम ३. मुख्य-मुख्य गाउँ अनुसार खेलीने खेलहरु	खेलकुद साक्षरता	● विद्यार्थीहरुलाई आफूलाई मन पर्ने खेलहरुको नाम भन्न र बोर्डमा पालै पालो लेख्न लगाउने । ● वडा भित्र खेलिने खेलहरुको नाम समूहगत रुपमा टिपोट गरी प्रस्तुत गराउने । ● वडाभित्र खेलिने खेलहरु, खेलाडी संख्या र खेल्ने स्थानको नाम मुख्य-मुख्य गाउँ अनुसार खेलिने खेलहरु आदि विवरण समेटिएको पाठ्यांश कक्षामा प्रस्तुत गरी विद्यार्थीहरुले तयार पारेको विवरण गल्ति भए सच्याउन लगाउने । ● केही खेलहरुको नमुना खेल खेल्ने अभ्यास गराउने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ तपाईंको वडामा खेलिने खेलहरु के-के हुन् ? बताउनुेहोस् । **व्यवहार अवलोकन** ● स्थानीय खेलहरु खेल्न लगाई श्रेणीमापन तालिका बनाई व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने ।	६

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;efljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;efljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofÿg	sfo{ 306f !)
		१.वडा भित्र रहेका विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरुको पहिचान गर्न ।	१. प्रकोपको सामान्य अर्थ २. मुख्य-मुख्य प्रकोपहरु : बाढी, पहिरो, आगलागी, हावाहुरी, चट्याङ, ज्वरो तथा हैजा आदि ।	बौद्धिक सीप	● बाढी, पहिरो, हावा हुरी जस्ता प्रकोपहरुको पुनरावलोकन गराउने । ● आफ्नो वडा भित्र रहेका प्रकोपहरुको सूची बनाउन लगाउने । ● आफ्नो वडाभित्र रहेका प्रकोपहरुको नाम, आउने मुख्य महिनाहरु र यिनीहरुले पुऱ्याउने क्षतिका बारेमा तयार पारिएका वृत्र चित्र वा पाठ्यांश प्रस्तुत गरी वडामा आउने प्रकोपहरुको परिचय दिने । ● वडामा आएका प्रकोपले भर्खरै पुऱ्याएका क्षतिका बारेमा स्थलगत भ्रमण गराउने र विवरण टिपोट गर्न लगाउने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ▪ प्रकोप भनेको के हो ? ▪ तपाईंको वडामा आउने प्रकोपहरु के-के हुन् ? बताउनु होस् ?	५

PsfO{	ljifoj:t'sf] If]q	;sfO{ pknAwL	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;efljt Jojxf/ s'zn ;Lk	;efljt l;sfO{ ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"NofÍg	sfo{ 306 f !)
		२. बिपद्‌बाट सुरक्षित रहने उपायहरु बताउन ।	१. प्रकोपहरुको लक्षण पहिचान र सुरक्षित स्थानमा रहनु । २. सुरक्षित स्थानको व्यवस्थापन तथा निर्माण ३. बाढी पहिरो नियन्त्रण ४. डढेलो नियन्त्रण	योजना सीप, वौद्धिक सीप	• बिपद्‌हरुबाट बच्न के-के गर्न सकिन्छ ? छलफल गर्ने र टिपोट गर्ने । • प्रकोप आउनु पूर्व र आई सकेपछि के-के गर्नु पर्छ ? सो सम्बन्धमा भिडियो देखाई प्रकोपबाट बच्ने उपायहरु बताउने । • बिपद्‌बाट बच्ने उपायहरुका बारेमा नमूना अभ्यास गराउने । • प्रकोपबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा तालिका तयार पार्न लगाउने र कक्षामा टाँस गर्ने ।	**निम्न प्रश्नहरुका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** • प्रकोपबाट बच्न के-के गर्नु पर्छ ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ बिपद्‌ आउदा बच्न गरिने अभ्यासहरु गर्न लगाउने । उनीहरुको क्रियाकलाप अवलोकन गर्ने र सो का आधारमा रुजु सूची निर्माण गरी मूल्याङ्कन गर्ने ।	५

(ख) कक्षा (४-५) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

<table>
<tr><th>qm= ;=</th><th>ljifoj:t'sf] If]q</th><th>l;sfO pknlAw</th><th>ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f</th><th>;Defljt Jojxf/ s'zn l;k</th><th>;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk</th><th>d"Nofª\sg</th><th>sfo{ 306f</th></tr>
<tr><td>१</td><td>हाम्रो उदयपुरगढी</td><td>१. टोल विकास समितिको गठन प्रक्रिया बताउन,</td><td>१.टोल विकास समितिको गठन प्रक्रिया
▪ टोल विकासको आवश्यकता
▪ टोल विकास समिति गठनको आधार र औचित्य (कानुनी, सामाजिक, आर्थिक)
▪ टोल विकास समितिमा रहने सदस्य सङ्ख्या र पदाधिकारीहरू,</td><td>बौद्धिक सिप</td><td>• टोल विकास समितिका बारेमा पुनरावलोकन गराउने,
• टोल विकास समितिमा के कति पदाधिकारीहरू हुन्छन् र के कस्ता प्रक्रियाबाट उनीहरू छनौट हुन्छन् सो सम्बन्धमा तयार पारिएको पाठ्यसामग्री जोडीमा अध्ययन र जोडीमा प्रस्तुत गर्न लगाउने,
• उनीहरूले तयार पारेका सामग्री र प्रस्तुतीका बारेमा आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,
• टोल विकास समितिका पदाधिकारीहरूका सङ्गठन तालिका देखाइ निर्माण गर्न लगाउने,
• शिक्षकले तयार पारेको टोल विकास समितिका अध्यक्ष र सदस्यको संवादमा भूमिका अभिनय गर्न लगाउने,</td><td>१. प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप :
क.टोल विकास समितिका आवश्यकता बताउनुहोस् ।
ख.टोल विकास समितिका पदाधिकरीहरू को को हुन्छन् ?
२.लिखित कार्य :
टोल विकास समितिका सङ्गठन तालिका बनाउन लगाउने र ठिक बनाए नबनाएको चेक गरी पृष्ठपोषण दिने,</td><td>३</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>२. टोल विकासका कार्यहरू बताउन,</td><td>१.टोल विकास कार्यहरू (सडक विद्यालय, भवन, खानेपानी, विद्युतीकरण, सञ्चार)
▪ सामाजिक सद्भाव कायम गर्ने,
▪ आर्थिक विकासमा सहयोग गर्ने ।
▪ सामाजिक सांस्कृतिक काममा सहयोग गर्ने,
▪ स्वच्छ वातावरण र फोहर व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने,
▪ वडा र गाउँपालिकाको काममा सहयोग गर्ने,</td><td>बौद्धिक सिप सामाजिक सिप जस्वनोपयोगी सिप , सञ्चार सिप</td><td>• टोल विकास समितिले गर्ने कामहरूको पुनरावलोकन गराउने,
• आ-आफनो गाउँमा टोल विकास समितिले के कस्ता कामहरू गरिरहेका छन् सो सम्बन्धमा TPS गराउने,
• टोल विकास समितिले के कस्ता कामहरू गरिरहेका छन् सो सम्बन्धमा जानकारी लिन मिल्ने गरी प्रश्नावली तयार पार्न लगाउने र टोल विकास समितका अध्यक्षहरूलाई बोलाई सो प्रश्नावलीका आधारमा प्रश्न गर्दै विवरण लिन लगाउने,
• सूचनाका आधारमा प्रतिवेदन तयार गराइ प्रस्तुत गराउने,
• टोल विकास समितिका कामहरू न्युज प्रिन्टमा प्रदर्शन गर्न लगाउने,</td><td>१.प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप :
क.टोल विकासका कार्यहरू के के हुन् ?
ख.टोल विकास संस्थाले कुन कुन क्षेत्रमा काम गर्छ ?
२. व्यवहार अवलोकन :टोल विकास संस्थाका आवश्यकता र महत्वका बारेमा बोध गरे नगरेको तलको रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।
तलको जस्तौ श्रेणीमापन तालिका बनाइ मूल्याङ्कन गर्ने ,
<table><tr><th rowspan="2">विद्यार्थीको नाम</th><th colspan="2">सहभागिता</th><th colspan="3">व्यवहर परिवर्तन</th></tr><tr><th>सामाजिक कार्य</th><th>सांस्कृतिक कार्य</th><th>न्यून</th><th>मध्यम</th><th>उत्तम</th></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table></td><td>६</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>३. वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू बताउन ,</td><td>१.वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू
▪ घट्ना दर्ता, जन्म दर्ता , विवाह दर्ता, मृत्यु दर्ता,बसाइँ सराइ दर्ता, सम्बन्ध विच्छेद दर्ता ,
▪ नाता प्रमाणित
▪ विभिन्न प्रकारका</td><td>बौद्धिक सिप सामाजिक सिप जस्वनोपयोगी सिप , सञ्चार सिप</td><td>• वडाका काम ,कर्तव्य र अधिकारको पुनरावलोकन गराउने,
• हामी वडा कार्यालयमा किन जान्छौ ? के कस्ता सेवाहरू वडा बाट प्राप्त गर्न सकिन्छ ? सो सम्बन्धमा छलफल गराउने,
• वडा बाट प्राप्त हुने सेवाहरूको सूची समूहमा अध्ययन गर्न लगाइ समूहमा प्रस्तुत गर्न लगाउने,</td><td>१. प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
क. वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू के के हुन् ?
ग. घटना मुचुल्का भनेको के हो ?</td><td>६</td></tr>
</table>

			सिफारिसहरू ▪ विभिन्न घट्नाको मुचुल्का ▪ विकाससँग सम्बन्धित सेवाहरू		● वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको तालिका बनाउन लगाउने, ● वडाको कामको पोष्टर बनाउन लगाउने ,		

क्र. स.	विषयवस्तुको क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित व्यवहार कुशल सिप	सम्भावित सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन	कार्य घण्टा
	हाम्रो उदयपुरगढी	४. वडा भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको काम बताउन	१ वडा भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरू (टोल विकास, विद्यालय, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, सहकारी संस्था, कृषि समूह, आमा समूह, रेडक्रस सोसाईटी, प्रहरी चौकी) २.सङ्घ संस्थाका कामहरू ▪ टोल विकास (विकास निर्माण, सामाजिक कार्य, व्यवस्थापन आदि) ▪ विद्यालय (शिक्षा दिने) ▪ स्वास्थ्य सेवा केन्द्र (औषधी उपचार गर्ने, गर्भवती महिलाको जाँच गर्ने, सुत्केरी गराउने, बालबालिकालाई खोप दिने, स्वस्थ्य सम्बन्धी तालिम दिने, परिवार नियोजनको काम गर्ने आदि) ▪ सहकारी संस्था : बचत गर्ने, ▪ कृषि समूह : व्यवसायिक खेती गर्ने, पशुपालन गर्ने, दुग्ध पदार्थ उत्पादन गर्ने, ▪ आमा समूह : महिला हिंसा हुन नदिने, हिंसामा परेकालाई सहयोग गर्ने, एक अर्कामा सहयोग गर्ने, ▪ पशु सेवा केन्द्र : घर पालुवा जनावरको उपचार, उन्नत जातको पशुपालनमा सहयोग, कुकुरलाई रेबिज विरुद्धको ईन्जेक्सन दिने, ▪ रेडक्रस : समाज सेवागर्ने, एम्बुलेन्स सेवा,	वौद्धिक सिप, सामाजिक सिप, जस्वनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप,	▪ आफनो वडामा रहेका विभिन्न सङ्घ संस्था र सरकारी कार्यालय विद्यार्थीले देखे नदेखेको बारेमा प्रश्न गर्ने र छलफल गरी नाम टिपोट गर्ने । (हुलाक, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, रेडक्रस, पशु सेवा कार्यालय, सहकारी, महिला संस्था) ▪ व्यक्तिगत तथा समूहमा प्रत्येक संस्थाको काम ,टिपोट गर्न लगाइ प्रस्तुतीकरण गराउने, ▪ विद्यालय नजिकको संस्था भ्रमण गराइ तिनीहरूको पदाधिकारीसँग अन्तरक्रिया गराउने, ▪ संस्थाले गरेका कामहरूको अवलोकन गराइ तिनीहरूको टिपोट गराउने, ▪ वडामा भएका पदाधिकारीलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी संस्थाका कार्यहरूको बारेमा बताउन लगाउने, ▪ संस्थाको नाम र कामको चार्ट बनाइ प्रस्तुत गर्ने र छलफल गर्ने, ▪ सङ्घ संस्थाको चिनारी र कार्य झल्काउने भिडियोहरू प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने,	▪ वडा भित्र हुने कुनै २ वटा संस्थाहरूको नाम वताउ । ▪ सहकारी संस्थाको मूख्य काम के हो ? ▪ आमा समूहले के के काम गर्छ ? **२.लिखित कार्य** ● वडामा भएका संस्थाको नाम र कामको तालिका बनाउन लगाउने र अवलोकन गर्ने ● विद्यार्थीको सिकाइ स्तरलाई रुजुसूची बनाई जाँच गर्ने ।	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१.वडाको जनसङ्ख्या विवरण दिन,	१.जनसङ्ख्याको आधारभूत धारणा ▪ जातिगत, उमेरगत, पेशागात, धर्मगत, भाषागत आदि आधारमा गरिने जनसङ्ख्याको विश्लेषण २. वडाको जनसाङ्ख्यिकी विवरण ▪ जातिगत विवरण ▪ उमेरगत विवरण भाषागत विवरण ▪ धर्मगत विवरण ▪ पेशागत विवरण	वौद्धिक सिप, सामाजिक सिप, जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप,	● जनसङ्ख्यालाई जातिगत, उमेरगत, पेशागत, धर्मगत, भाषागत आधारमा वर्गीकरण गरी विवरण लिन पर्ने भनी बताउने, ● वडाको जनसङ्ख्यिकी विवरण विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराइ जातिगत, उमेरगत, पेशागत, धर्मगत, भाषागत, समूहगत रुपमा क्षेत्रगत तवरले विवरण तयार पार्न लगाउने, ● समूहगत रुपमा प्रस्तुत गरी समूहबाट मूल्याङ्कन गराउने, आवश्यक पृष्ठपोषण दिने, ● जनसाङ्ख्यिकी विवरणका बारेमा संवाद तयार पारी	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● जनसङ्ख्या भनेको के हो ? ● जनसङ्ख्यालाई के के का आधारमा वर्गीकरण गरिन्छ ? **लेखन कार्य** ● आफनो वडाको जनसङ्ख्याको विवरण तयार पार्न लगाउने र	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
					सम्वाद गर्न लगाउने,	उनीहरूको कार्यव्यवहारको अभिलेख श्रेणी मापन तालिकामा राख्ने,	
		२. आफनो समुदायको जन्म, विवाह, मृत्युको संस्कार परिचय दिन,	१.संस्कारको अर्थ २.जन्म सम्बन्धी संस्कार ● पास्नी, न्वारान, चोखिने कार्य, नाचगान गरी खुशी मनाउने पुरोहितबाट कर्म गराउने, ३. विवाह सम्बन्धी संस्कार ● बेल विवाह, मागी विवाह, चोरी जन्ति जाने, प्रेम विवाह, जारी विवाह, विवाह, जग्गे कार्य, इङ्गेजमेन्ट, दुरान ४.मृत्यू सम्बन्धी संस्कार ● कपाल खौरने, सेतो कपडा लगाएर आशोच बार्ने, किरिया कर्म गर्ने, नुन तेल बार्ने, समाधि गर्ने, जुठो बार्ने, घाट लाने, जलाउने, गाड्ने, पुरेत लगाउने, धामी लगाउने, दान दक्षिणा गर्ने, पुराण लगाउने, चौताारा बनाउने आदि ।	वौद्धिक सिप, सामाजिक सिप, जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप,	● कक्षाका विद्यार्थीहरूलाई आफ्ना जातिगत नाम लेख्न लगाउने, ● जन्म, मृत्यु र विवाह संस्कारका बारेमा विद्यार्थीहरूलाई पालै पालो भन्न लगाउने, ● जन्म, मृत्यु र विवाह संस्कारका बारेमा तयार पारिएको भिडियो कक्षामा देखाइ सो बारेमा नोट बनाउन लगाउने, ● विभिन्न जातिका स्थानीय मानिसहरूलाई बोलाई अन्तरक्रिया गराउने, ● समाजमा त्यस्तो कार्य भइरहेको भए अवलोकन गराउने, ● उक्त संस्कारको बारेमा छोटा छोटा लेख तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● जन्म सम्बन्धी कुनै २ वटा संस्कार भन, ● मृत्यू सम्बन्धी कुनै २ वटा संस्कारहरू उल्लेख गर्नुहोस् । ● विवाह सम्बन्धी संस्कारहरू के के हुन ? **लेखन कार्य** ● जन्म, मृत्यू, विवाह सम्बन्धी संस्कारको तालिका बनाइ भर्न लगाउने र सो को अवलोकन गर्ने, ● विवाहका प्रकार र विशेषताहरू लेख्न लगाउने र सो को अवलोकन गर्ने आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,	५
		३.आफ्नो टोलमा गरिने विभिन्न धार्मिक संस्कारहरू वताउन,	१.हिन्दु ● पूजा, आराधना, व्रत बस्ने, मूर्ति पूजा गर्ने, भजन किर्तन गर्ने २.बौद्ध ● हिंसा नगर्ने, ध्यान गर्ने, बुद्ध मन्त्र भएको तोरण घरमा राख्ने, ३.इसाई ● प्रार्थना गर्ने, क्यारोल गाउने, मैनवत्ति बाल्ने, उपहार साटासाट गर्ने,	सहभागिता सिप	● आफूले र आफ्नो टोलका मानिसहरूले मान्ने धर्मका नाम भन्न र लेख्न लगाउने, ● ती धर्म मान्ने मानिसहरूले के कस्ता समयमा के कस्ता कार्यहरू गर्छन् सो सम्बन्धमा विवरण भन्न र लेख्न लगाउने, ● क्रियाकलापको नाम, संलग्न मानिसहरू, समय, तिथि, गरिने क्रियाकलापहरू आदि समेटी, वप्तिस्म, ब्रतबन्ध, विभिन्न पूजाआजाहरू, बुद्धको पूजा आदिका बारेमा विवरण भएको साम्रगी उपलब्ध गराउने र समान प्रकृतिको विवरण बनाउन लगाउने ,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● आफनो टोलमा भएको धर्मको नाम वताऊ । ● हिन्दु धर्ममा के को संस्कारहरू गरिन्छ ? ● प्रार्थना गर्ने, क्यारोल गाउने कुन धर्मको संस्कार हो ? ● किरातहरूले गर्ने धार्मिक क्रियाकलाप के के हुन्?	५

qm= ;=	**ljifoj:t'sf] If]q**	**l;sfO pknlAw**	**ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f**	**;Defljt Jojxf/ s'zn l;k**	**;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk**	**d"Nofª\sg**	**sfo{ 306f**

२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**		४.किराँत ● पकृतिको पूजा गर्ने, मुन्धुम पाठ गर्ने, सुम्निमा र पारुहाङको पूजा गर्ने ५.इस्लाम ● नमाज पढ्ने, हज गर्ने, दान गर्ने, रमजानको ब्रत बस्ने	वौद्धिक सिप सामाजिक सिप जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप	● भूमिका अभिनय गराउने ,	**लेखन कार्य** ■ किराँत धर्मका धर्म संस्कारहरूको सूची बनाउन लगाइ आवश्यक सहयोग गर्ने, **व्यवहार अवलोकन** ● नमाज गरेको भूमिका अभिनय गराउने र सो को अवलोकन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,	
		४.वडा भित्र मनाइने चाड पर्वहरूको वर्णन गर्न,	१. हिन्दु ● दशैं, तिहार माघे संक्रान्ति, फागु पूर्णिमा, ईन्द्रजात्रा, जनैपूर्णिमा २.वौद्ध ■ वुद्ध पूर्णिमा, ल्होसार, मनिरिम्दु, तीजि पर्व, यारतुङ, सकादावा ३.इस्लाम ■ बकर ईद, हेरम ४.इसाई ■ क्रिसमस, ईस्छर सन्डे ५. किराँत :उधौली, उभौली	वौद्धिक सिप, सामाजिक सिप, जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप,	● वडा भित्र मनाइने विभिन्न चाडहरूको पालै पालो नाम भन्न र लेख्न लगाउने, ● विद्यार्थीहरूरुलाई उक्त चाडको भिडियो देखाउने र नोट तयार पार्न लगाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● चाड पर्व मनाएको भूमिका अभिनय गर्न लगाउने, ● चाडपर्वको पोष्टर बनाइ प्रदर्शन गर्न लगाउने, ● आफनो वडामा मनाइने चाडपर्वहरूको बारेमा साथीलाई पत्र लेख्न लगाउने,	**लेखन कार्य** ● वडा भित्र मनाइने चाडहरूको नामको सूची वनाऊ । ● वडाले गर्ने कामको पोष्टर बनाऊ । ● तपाईंले मनाउने चाड पर्वको बारेमा साथीलाई पत्र लेख्नुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** ● बकर ईद मनाएको भूमिका अभिनय गरेर देखाउन लगाउने, श्रेणिमापन तालिका प्रयोग गरी मूल्याङ्कन अभिलेख राख्ने,	४
		५. आफनो समुदायमा प्रयोग हुने लोक बाजाहरू उल्लेख गर्न	१.लोक बाजाको अर्थ र परिचय २.आधुनिक बाजा र लोक बाजामा फरक ३.विभिन्न प्रकारका लोक बाजाहरू (मादल, मुर्चुङगा, बाँसुरी, सारङ्गी, मुरली, सहनाई, टेम्को, दमाह, शङख, झ्याम्टा, डमरु, खैंजडी)	जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप, प्रयोगत्मक सिप,	● आफनो वडामा रहेका महत्वपूर्ण लोक बाजाहरूको चित्र देखाउँदै लोक बाजाहरूको पहिचान गराउने, ● चित्रमा देखिएका लोक बाजाहरू मध्ये कुन कुन आफनो वडामा छ सो को टिपोट बनाउन लगाउने, ● स्थानीय बाजाका पारखीहरूलाई बोलाई अन्तरक्रिया गराउने, ● स्थानीय बाजाहरू बजाउन अभ्यास गराउने, ● स्थानीय बाजाका चित्रहरू बनाउन लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● लोक बाजा भनेको के हो ? ● वडामा बजाइने बाजाहरू के के हुन ? **व्यवहार अवलोकन** ● स्थानीय बाजाका चित्रहरू बनाउन लगाइ श्रेणिमापनको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	१. वडाको नक्सा अध्ययन	१.गाउँपालिकाको नक्सामा आफनो वडाको पहिचान २..वडाको सिमाना र क्षेत्रफल		● उदयपुरगढीको नक्सा देखाई आफनो वडाको पहिचान गराउने, ● वडाको नक्सा पहिचान गरिसकेपछि वडा	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● आफनो वडाको सिमाना र क्षेत्रफल बताऊ ।	४

		गर्न ।	आफ्नो वडाको छिमेकी वडाहरू ३.वडाहरूको क्षेत्रफलको तुलना ४.आफ्नो वडाको मूख्य स्थानहरू		छुट्टिनेगरी रङग भर्न लगाउने, ● व्यक्तिगत वा समूहगत रुपमा तयार पारेको नक्सा प्रदर्शन गर्न लगाउने, ● वडाको मुख्य स्थानहरू नक्सामा भर्न लगाउने ,	● वडाका मूख्य स्थानहरू कुन कुन हुन्? भन ।	

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	२. आफनो वडाको हावापानी उल्लेख गर्न,	१. हावापानीको शाब्दिक अर्थ २.हावापानीका तत्वहरू (वार्षिक तापक्रम, वार्षिक वर्षाको अवस्था, मौसम आदि) ३ आफनो वडाको हावापानीको अवस्था ■ वडाको वार्षिक तापक्रमको अवस्था (गर्मी, जाडो महिनाहरू र कुन ठाउँमा गर्मी र कुन ठाउँमा जाडो हुने) ■ वर्षाको अवस्था (कुन कुन महिनामा के कति पानी पर्ने) ■ मौसम (कहिले कहिले ज्यादा मौसम परिवर्तन हुने)	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप प्रयोगत्मक सिप	● वडामा भएका मूख्य हावापानीको क्षेत्रहरू नक्सामा देखाई वर्णन गर्ने, ● तापक्रम, वर्षा, मौसम आदि विवरण समेटिएको तालिकामा वडाको हावापानीको विवरण भर्न लगाउने, ● बाह्रै महिनाको रेखाचित्र बनाई आफनो वडाको हावापानीको अवस्थाका आधारमा रेखाचित्र तल माथि गरी खिच्न लगाउने, ● हावापानीको रेखाचित्रको नमुना दिई प्रतिलिपि बनाउने अभ्यास गराउने र कक्षामा प्रदर्शन गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा कुन कुन महिना जाडो हुन्छ ? ● तपाईंको वडामा कुन कुन महिना महिना बढी वर्षा हुन्छ ? **लेखन कार्य** ● हावापानीको रेखा चित्रको नमुना दिई प्रतिलिपि बनाउन लगाउने,	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	३..वडा भित्रका पशुपंक्षीाका विवरण दिन,	१.वडा भित्र पालिने घर पालुवा जनावरहरू :गाई, भैंसी, बाखा । बंगुर, खरायो आदि २.वडा भित्र पीलने पंक्षिहरू : कुखुरा, हाँस, टर्की, परेवा ३. घर पालुवा जनावरको शारीरिक आकार प्रकार र आहार ४ वडा भित्र पालिने पंक्षीहरूको शारीरिक आकार प्रकार र आहार	योजना सिप	● आफनो घरमा के कस्ता पशु तथा चौपायाहरू पालन गरिरहेका छन् सो सम्बन्धमा लेख्न र भन्न लगाउने । ● वडा सचिवलाई आमन्त्रण गरी वडा भित्र पालन गरिने पशुहरूको वारेमा विवरण दिने गरी श्रोत कक्षा सञ्चालन गर्ने, ● पशुको नाम, खाना, उपयोगिता, वासस्थान आदिका बारेमा तालिका बनाइ विवरण तयार पार्न लगाउने, ● नजिकै पायक पर्ने स्थानहरू वा पशु फार्ममा अवलोकन गराउने, ● घर पालुवा पशुको चित्र बनाउन लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा पालिने पशु तथा चौपायाहरूको नाम भन्नुहोस् । **लेखन कार्य** ● पशुको नाम, खाना, उपयोगिता, वासस्थान आदिका बारेमा तालिका तयार पार्न लगाउने,	५
		४. आफनो वडा भित्रको वनस्पतिको	१.वनस्पतिका प्रकार २.अग्ला रुखहरू :साल, साज, चिलाउने, बाँजी, करम, चिउरी ३.बुट्यान :बनमारा, अंगेरी, पैनेटी, पहेले,	जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप, प्रयोगत्मक	● वडाभित्र पाइने वनस्पतिका बारेमा TPS क्रियाकलाप गराउने , ● वनस्पतिको नाम, उचाइ, मोटाइ, पातको प्रकार आदि विवरण	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा पाइने अग्ला कुनै ५ वटा	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
		परिचय दिन	धयँरो ४.अग्ला ठाउँमा हुने रुखहरू :चिलाउने, उत्तिस, धयँरो, कटुस ५.होचा ठाउँमा हुने रुखहरू :साज, हर्रो, बर्रो, सेता वनमारा, पैनेटी, ओले	सिप	समेटी बुँदा तालिका निर्माण गरी कक्षामा प्रदर्शन गर्ने र वर्णन गर्ने, • शिक्षकले तयार पारेको तालिकालाई राम्रो अक्षर पारी विद्यार्थीलाई कापिमा सार्न लगाउने, • वडा भित्र पाइने वनस्पतिको प्रकारका बारेमा हाजिरी जवाफ क्रियाकलाप गराउने, • वडामा पाइने वनस्पतिका बारेमा चित्र बनाउन लगाउने, • वनस्पतिहरूको उपयोगको बारेमा बताइदिने र विद्यार्थीलाई लेख्न लगाउने,	रुखहरूको नाम भन्नुहोस्, **लेखन कार्य** • वनस्पतिको नाम, उचाई, मोटाई, पातको प्रकार आदि विवरण समेटी बुँदा तालिका निर्माण गर्न लगाउने,	
		५. वडा भित्रका नदी नाला, पोखरी आदिको संक्षिप्त परिचय दिन,	१.वडा भित्रका नदीहरू २.वडा भित्रका तालहरू ३. वडा भित्रका पोखरीहरू	जीवनोपयोगी सिप, सञ्चार सिप, प्रयोगत्मक सिप	• वडा भित्र भएका नदी ताल, पोखरी झरना पर्वत आदिको बारेमा लेख्न र भन्न लगाउने • वडा भित्र भएका नदी ताल, पोखरी झरना पर्वत आदिका फोटो देखाइ वर्णन गर्ने, • उक्त स्थानहरूमध्ये नजिकका कुनै एक स्थानमा भ्रमण गराउने, • विद्यार्थीहरूलाई तालिकामा विवरण टिपोट गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईंका वडामा पाइने नदी तथा तालहरूको नाम भन्नु होस् । **लेखन कार्य** • वडा भित्र पाइने नदी तथा तालहरूको विवरण तालिकामा भर्न लगाउने,	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
४	**हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा**	१. वडाको ऐतिहासिक परिचय दिन,	१.संघीय व्यवस्था अघि वडाको अवस्था २.वडा निर्माणको पृष्ठभूमि ३.वडा भित्रको ऐतिहासिक स्थलहरू ४..वडा निर्माण अघि र पछि वडाको सामाजिक, आर्थिक र राजनीतक अवस्थाको संक्षिप्त परिचय	विगत प्रति सम्मान	• चित्र, पोष्टर वा श्रव्य दृश्य सामग्री मार्फत नयाँ वडा गठन हुनु पूर्वको अवस्थाको बारेमा जानकारी दिने, • वडामा कुनै एतिहासिक स्थल भए सो को परिचय दिने, • बुँदा चार्ट प्रदर्शन गर्दै वडा निर्माणको पृष्ठभूमी वताइ दिने, • वडा निर्माण हुनु पूर्व र भइ सके पछिको परिवर्तन र विकासको तुलनात्मक अध्ययन गराउँदै वडा निर्माणको ऐतिहासिक औचित्य प्रष्ट पार्ने, • पाठ बारे उनीहरूले ग्रहण गरेको धारणाका बारेमा semantic map क्रियाकलाप गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईंको वडा कसरी बनेको थियो बताउनुहोस् । **लेखन कार्य** • वडा निर्माण मिति, ऐतिहासिक स्थान, वडामा भएका परिवर्तनहरू समेटी तालिका निर्माण गर्न लगाउने,	४

		२.वडा/ गाउँका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरूको जीवनी वर्णन गर्न ,	१.टंक पोखरेल, जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीको पारिवारिक पृष्ठभूमी २.टंक पोखरेल, जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीको जीवनी विवरण ३.टंक पोखरेल, जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीले गरेका कार्यहरू ४. टंक पोखरेल, जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीले पुर्‍याएको सामाजिक योगदान उनीहरूका कामको ऐतिहासिक महत्व	ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरू प्रति सम्मान गर्ने सिप	• टंक पोखरेल, जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीको फोटो देखाउँदै चित्र छलफल गराउने, • यी व्यक्तिवहरूको नाम, ठेगाना, सामाजिक योगदान आदिको बारेमा निर्माण गरिएको तालिकाबाट उनीहरूको जीवनी प्रस्तुत गर्ने, • उनीहरूको जीवनीको बारेमा तयार पारिएको भिडियो देखाउँने, • शिक्षक आफूले तयार पारेको विवरण विद्यार्थीलाई सफा अक्षरमा सार्न लगाउने, • हाम्रा नायकहरू सम्मान कसरी गर्ने भन्ने विषयमा नाटकीकरण गराउने, • उनीहरूका चित्र बनाउन लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • टंक पोखरेलको जन्म कहिले भएको थियो ? **अवलोकन कार्य** • टक पोखरेल , जगत बहादुर खपाङ्गी र नरबम कार्कीका तस्विर राखी उनीहरूको जन्म दिवस मनाउन लगाइ विद्यार्थीहरूका क्रियाकलापलाई रुजू सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
४	**हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा**	३.भूगोल पार्क उदयपुरगढी, महाकाली मन्दिरको वर्णन गर्न ।	१.भूगोल पार्कको परिचय २.भूगोल पार्कको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी ३.भूगोल पार्कको ऐतिहासिक महत्व ४.महाकाली मन्दिरको परिचय ५.महाकाली मन्दिरका ऐतिहासिक पृष्ठभूमी ६. महाकाली मन्दिरका ऐतिहासिक महत्व	ऐतिहासिक स्थलहरू प्रति सम्मान सिप	• भूगोल पार्क उदयपुरगढी, महाकाली मन्दिर आदिको फोटो देखाइ चित्र छलफल गराउने, • भूगोल पार्क उदयपुरगढी, महाकाली मन्दिर आदिको बारेमा तयार पारिएको विवरण जोडीमा अध्ययन र जोडीमा प्रस्तुती क्रियाकलाप मार्फत अध्ययन र प्रस्तुती गराउने, • विद्यार्थीहरूबाट प्रस्तुत गरिएको बुँदाहरू शिक्षकबाट आवश्यक मात्रामा पृष्ठपोषण दिने, • गाउँपालिकाको नक्सामा उक्त स्थानहरू भर्न लगाउने, • उपरोक्त स्थलहरूको बारेमा छोटो अनुच्छेद लेखन गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • भूगोल पार्क कहाँ पर्छ ? • महाकाली मन्दिर कहिले बनेको हो ? **अवलोकन कार्य** • गाउँपालिकाको नक्सामा भूगोल पार्क र महाकाली मन्दिर भर्न लगाइ अवलोकन गर्ने र सिकाइ स्तर श्रेणीमापन तालिकामा जाँच गर्ने,	**५**
५	**हाम्रो पेशा , व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	१. आफनो वडा भित्रको मानिसहरूले गर्ने पेशा र व्यवसाय बताउन,	१.पेशा र व्यवसायको परिचय २.वडा भित्र मानिसले अपनाएका विभिन्न पेशाहरू : कृषि, पशुपालन, व्यापार, वैदैसिक रोजगार, सिकर्मी काम, डकर्मी काम, फलामको काम, सरकारी सेवा, शिक्षण, ईलेक्ट्रिसियन आदि ३.वडा भित्र मानिसले अपनाएको पेशाहरूको तुलनात्मक अवस्था र विश्लेषण	पेशाप्रति सम्मान	• विभिन्न पेशा झल्काउने फोटोहरू देखाउँदै विभिन्न पेशाको अनुमान गराउने, • आफनो वडाभित्र कुन कुन मानिसले के कस्ता पेशा अपनाएको छ सो सम्बन्धमा भन्न र लेख्न लगाउने, • विद्यालय नजिक गरिने विभिन्न पेशाहरूको अवलोकन गराउने र नोट तयार पार्न लगाउने, • सबै विवरण समेटी वडाका मानिसहरूले अपनाउने पेशा र व्यवशाय सम्बन्धी जानकारी	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईँको वडामा अपनाईने कुनै २ वटा पेशा बताउनुहोस् । • सिकर्मी र डकमीले गर्ने कामहरू भन्नुहोस् । **लेखन कार्य** • आफनो वडाभित्र अपनाईएका पेशाका विवरण तयार पार्न	३

					दिने, • वडामा गरिने पेशाहरूको बारेमा छोटो अनुच्छेद लेख्न लगाउने,	लगाउने,	
		२.आफना छिमेकी वडाहरूको पशुपालनको अवस्था बताउन।	१.छिमेकी वडाहरूमा गरिएका पशुपालनको परिचय २.छिमेकी वडाहरूमा गरिएका पशुपालनहरूको अवस्था : गाई, भैंसी, बाख्रा, बंगुर, कुखुरा, हाँस, परेवा, माहुरी ३.व्यवसायीकता र आम्दानीको स्थिति ४पशुपालनमा नयाँ प्रविधिको प्रयोगको अवस्था	पेशा प्रति सम्मान	• आफनो वडामा गरिने पशुपालनको बारेमा पुनरावलोकन गराउने, • छिमेकी वडाहरूको बारेमा पुनरावलोकन गराउने, • छिमेकी वडाका मानिसहरूले र आफनो वडाका मानिसहरूले गर्ने मिल्ने र नमिल्ने पेशाहरूको सूची तयार पार्न लगाउने, • विद्यार्थीहरूले तयार पारेका सूची समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने र आवश्यक रुपमा शिक्षकले पृष्ठपोषण दिने, • छिमेकी वडाका मानिसहरूले गर्ने पशु पालन पेशाका बारेमा चित्र बनाउन लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईँको छिमेकी वडामा पालिने पशु तथा चौपायाहरू कुन कुन हुन् ? **लेखन कार्य** • छिमेकी वडाभित्र गरिने पशु पालनको विवरण तयार पार्न लगाउने,	३

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
५	**हाम्रो पेशा , व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	३.वडामा लगाइएका व्यवसायिक तरकारी तथा फलफूलको फार्म बारे बताउन,	१.व्यवसायिक तरकारी तथा फलफूल खेतीको परिचय २.आधुनकि कृषि फार्मको परिचय र उपयोगीता ३. वडामा लगाइएका विभिन्न प्रकारका व्यवसायिक तरकारीहरू (कोभी, वन्दा, आलु,, टमाटर, फर्सी, भिन्डी, खोर्सानी, लौका, बोडी आदि) ४.वडामा लगाईने व्यवसायिक फलफूलहरू (आँप, कटहर, केरा, लिचि, काँक्रा, भुइँकटहर, अनार आदि ।	कृषि पेशा प्रति सम्मान र व्यवहार कौशल सिप	• आफ्ना घरमा उत्पादन हुने तरकारीका बारेमा पुनरावलोकन गराउने, • वडामा उत्पादन हुने तरकारीका बारेमा जानकारी दिन लगाउने, • वडाको कुन कुन गाउँमा कुन कुन तरकारी र फलफुल उत्पादन हुन्छ सो सम्बन्धमा आपसमा छलफल गरी लेख्न र प्रस्तुत गर्न लगाउने, • वडाको नक्सा देखाउँदै वडामा उत्पादन हुने तरकारीको नाम उक्त नक्सामा भरेर देखाउने, • सफा पारेर नक्सा सार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईँको छिमेकी वडामा पालिने पशु तथा चौपायाहरू कुन् कुन् हुन् ? **लेखन कार्य** • छिमेकी वडाभित्र गरिने पशु पालनको विवरण तयार पार्न लगाउने,	३

		४.छिमेकी वडाहरूभित्र अपनाईएका स्थानीय उद्योग र प्रविधि उल्लेख गर्न	१.स्थानयि उद्योग र प्रविधिको प्रयोग २.छिमेकी वडाहरूभित्र अपनाइएका स्थानीय उद्योग र प्रविधि :तेल पेल्ने कोल, फर्निचर, धान कुट्ने घट्टा, ढाका उद्योग, ग्रिल उद्योग, हतियार बनाउने आरन ३. छिमेकी वडाहरूभित्र अपनाईएका स्थानीय उद्योग र प्रविधिले आय आर्जनमा पारेको सकारात्मक प्रभाव	औद्योगिक साक्षरता	• आफनो वडाभित्र अपनाईएका स्थानीय उद्योग र प्रविधिको पुनरावलोकन गराउने, • तेल पेल्ने कोल, ढाका कपडा बुन्ने कारखाना, औजार बनाउने आरान मिल, फर्निचर उद्योग आदि कुन कुन वडाको कुन कुन गाउँमा छ सो सम्बन्ध्मा छलफल गरी लेख्न र प्रस्तुत गर्न लगाउने, • स्पष्ट पार्नका लागि स्थानीय उद्योग र प्रविधिको बारेमा तयार पारिएको चार्ट वा पावर प्वार्यन्टबाट देखाउने, • स्थानीय उद्योग र प्रविधिको बारेमा उनीहरूको धारणा मापन गर्न semantic map क्रियाकलाप गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँको छिमेकी वडामा प्रयोगमा ल्याईएको स्थानीय उद्योगहरू के के ? **लेखन कार्य** • छिमेकी वडाभित्र प्रयोगमा ल्याईएका स्थानीय उद्योग र प्रविधिको विवरण तयार पार्न लगाउने,	५
		५.भालु खोला , छिरेश्वर अठासी धाम ,ताप्लिडाँडाको सामन्य परिचय दिन,	१.भालु खोला , छिरेश्वर अठासी धाम ताप्लिडाँडाको परिचय २.भालु खोला , छिरेश्वर अठासी धाम ताप्लिडाँडाको पर्यटकीय विशेषता ३.भालु खोला , छिरेश्वर अठासी धाम ताप्लिडाँडाका धार्मिक , सामाजिक , ऐतिहासिक र पर्यटकीय महत्व ४.गाउँपालिकाले उक्त स्थलहरूको विकासमा गरेको योगदान	पर्यटन साक्षरता	• भालु खोला, छिरेश्वर अठासी, धाम ताप्लिडाँडाका बारेमा Brain storming क्रियाकलाप गर्ने, • भालु खोला, छिरेश्वर अठासी धाम, ताप्लिडाँडा आदिलाई पर्यटकीय स्थलको रुपमा अर्थ्याउने, • भालु खोला, छिरेश्वर अठासी धाम, ताप्लिडाँडा आदिको ठेगाना, पर्यटकीय विशेषता, आउने मानिसहरूको सङ्ख्या, लाग्ने शुल्क आदि विस्तृत विवरण पावर प्वाईन्टबाट प्रस्तुत गरी उक्त पर्यटकीय स्थ्लहरूको पूर्ण विवरण दिने, • WATA क्रियाकलाप गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • ताप्लि डाँडा र छिरेश्वर अठासी धाम को ठेगाना बताउनुहोस् । **लेखन कार्य** • भालु खोला, छिरेश्वर अठासी धाम, ताप्लिडाँडाको विवरण बनाउन लगाउने,	४

qm = ;=	ljifo j:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{306f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	६. स्थानीय हाट बजारको परिचय दिन,	१.हाट बजारको परिचय र विशेषता २.स्थानीय हाट बजारः जरुवा बजार, हजारे बजार, मनसिंटार घट्टा बजार, पिढिवास बजार, नर्कटे बजार, कुरकुनटार बजारको सामान्य परिचय ३.हाट बजार लाग्ने दिन र बजार भर्न आउँने मानिसहरूको गाउँ र सङ्ख्या ४.हाट बजारमा किनमेल हुने सामानहरू	योजना निर्माण सिप जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप प्रयोगत्मक सिप	• धेरै तरकारी उत्पादन भयो भने कहाँ लाने होला, फलफूल किन्न पर्यो भने कहाँ जाने होला आदि प्रश्न गरी स्थानीय हाट बजारको अर्थ र परिभाषा स्पष्ट पार्ने । • आफनो गाउँ नजिक कुन हाट बजार छ, त्यहाँ के कस्ता वस्तुहरू किनमेल गर्न पाइन्छ र के कस्ता सामानहरू विक्रि गर्न सकिन्छ ? सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • ठेगाना, नाम, किन्न पाइने सामान र विक्रि हुने सामान, आउने मानिसको अनुमानित सङ्ख्या आदि विवरण समेटिएको पावर प्वाईन्ट कक्षामा प्रस्तुत गरी स्थानीय हाट बजारको बारेमा जानकारी दिने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँको गाउँ नजिक गाउँपालिका को हाट बजार कुन कुन हुन् ? **लेखन कार्य** • नाम, ठेगाना, किन्न पाइने सामान र विक्रिहुने सामान, आउने मानिसको अनुमानित सङ्ख्या आदि विवरण समेटी तालिका निर्माण गर्न	**५**

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>● स्थानीय हाट बजारको चित्र बनाउन लगाउने,</td><td>लाउँने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,</td><td></td></tr>
<tr><td>६.</td><td>स्वास्थ्य,पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद</td><td>१. व्यक्तिगत सरसफाई तथा वातावरणबाट हुने फाइदाहरू उल्लेख गर्न</td><td>१.व्यक्तिगत सरसफाईको परिचय
२.वातावरणको परिचय
३.सरसफाई तथा वातावरण र रोगको विचको सम्बन्ध्ध
४..व्यक्तिगत सरसफाई र वातावरणबाट हुने फाइदाहरू :
▪ रुघा खोकी, महामारी, कोभिड आदि रोग नलाग्ने
▪ किटाणुबाट बाँच्न सकिने
▪ शरीरलाई सफा र सुन्दर राख्ने
▪ घरायसी सुन्दरता बढाउने</td><td>सरसफाइ सम्बन्धी सिप प्रयोगत्मक सिप जीवनोपयोगी सिप</td><td>● व्यक्तिगत सरसफाईको बारेमा पुनरावलोकन गराउने,
● कस्ता मानिसलाई बढी रोग लाग्छ र कस्ता ठाउँमा बढी रोग लाग्छ सो सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गर्दै व्यक्तिगत सरसफाईबाट हुने फाइदाको बारेमा विषय प्रवेश गराउने,
● सफा वातावरणबाट हुने फाइदाहरूका बारेमा TPS क्रियाकलाप गराउने,
● व्यक्तिगत सरसफाइ र वातावरणबाट हुने फाइदाका बारेमा लेखिएको पाठ्य सामग्री अध्ययन गर्न लगाई Hot Chair Game खेलाउने,
● विषयवस्तुको निष्कर्ष दिने,
● सरसफाईको पोष्टर खोजी टाँस गर्न लगाउने,</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
● सरसफाई बाट हुने फाइदाहश्र के के हुन् ?
व्यवहार अवोकनन
● विद्यार्थीको सरसफाई सम्बन्धी व्यवहार रुजु सूची बनाइ मापन गर्ने ।<table><tr><td>क्र. स.</td><td>विद्यार्थीको सरसफाई</td><td>छ</td><td>छैन</td></tr><tr><td>१</td><td>नङ काटेको</td><td></td><td></td></tr><tr><td>२</td><td>सफा कपडा लगाएको</td><td></td><td></td></tr><tr><td>३</td><td>मुख धोएको</td><td></td><td></td></tr></table></td><td>३</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>२.वडा भित्र पाइने उत्पादित कृषि जन्य पोषिलो खाना उल्लेख गर्न,</td><td>१.पोषिलो खानाको परिचय
२.कृषि जन्य उत्पादन र पोषिलो खाना विचको सम्बन्ध
३.वडामा उत्पादन हुने कृषि जन्य पोषिलो खाना
▪ अन्न समूह :धान मकै, कोदो, गहुँ, फापर, दाल, कागुनो,
▪ तरकारी समूह : कोभी, बन्दा, आलु, सिमी</td><td>प्रयोगत्मक सिप जीवनोपयोगी सिप</td><td>● पोषणको बारेमा पुनरावलोकन गराउने,
● कृषिजन्य उत्पादन र पोषिलो खानाको सम्बन्ध वताइ दिने,
● आफ्नो गाउँ घरमा पाइने कृषि जन्य उत्पादन पुनरावलोकन गराउने,
● वडाभित्रका अन्य गाउँहरूमा धान मकै, कोदो, गहुँ, फापर, दाल, कागुनो, आदि के कस्ता अन्नबाली र तरकारी, दुग्धजन्य पदार्थहरू आदि उत्पादन हुन्छ सो सम्बन्धमा छलफल गराइ लेख्न लगाउने,</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
● कृषि जन्य उत्पादन को ३ वटा उदाहरण दिनुहोस् ।
लेखन कार्य
● वडा भित्र उत्पादन हुने कृषि जन्य उत्पादन को विवरण तयार पार्न लगाउने,</td><td>४</td></tr>
</table>

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
६.	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**		▪ बोडी, फर्सि लौका, करेला ▪ दुग्धजन्य पदार्थहरू : दुध, दहि, पनिर, मोहि, घ्यू, कुराउनी		● वडाभित्रका अन्य गाउँहरूमा धान मकै, कोदो, गहुँ, फापर, दाल, कागुनो आदि के कस्ता अन्नबाली र तरकारी तथा दुग्ध जन्य पदार्थहरू आदि उत्पादन हुन्छ सो सम्बन्धमा तयार पारिएको चार्ट टाँस गरी विवरण दिने, ● सफा तरिकाले कापीमा तालिका सार्न लगाउने,		
		३. वडा भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको सामान्य परिचय दिन,	१.स्वास्थ्य संस्थाको परिचय २.वडा भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको नाम र काम ▪ स्वास्थ्य चौकी :स्वास्थ्य जाँच, औषधी उपचार केन्द्र, गर्भवती	स्वास्थ्य र सरसफाइ सिप	● विरामी हुँदा कहाँ उपचार गर्न जाने भनी प्रश्न गर्दै स्वास्थ्य संस्थाको बारेमा विषय प्रवेश गराउने, स्वास्थ्य चौकी, गाउँ घर क्लिनिक, औषधी पसल आदि स्वास्थ्य संस्थाहरू हुन् भनी प्रष्ट पार्ने, ● आफ्नो वडाभित्र यस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरू के कस्ता	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडा भित्र रहेका कुनै २ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् ।	४

			महिलाको जाँच गर्ने, सूत्केरी गराउने, बालबालिकालाई खोपदिने, स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम दिने, परिवार नियोजनको काम गर्ने, ▪ गाउँघर क्लिनिक : स्वास्थ्य जाँच, औषधी उपचार, ▪ औषधी पसल: ओषधी विक्रि गर्ने,		छन् सो सम्बन्धमा छलफल गराउने, ● पावर प्वाईन्टबाट आफनो वडाभित्र यस्ता स्वास्थ्य संस्थाहरूको परिचय वा विवरण दिने, ● सफा पारेर नोट कापिमा सार्न लगाउने,	**अवलोकन कार्य** ● सामुदायिक स्वास्थ्य गतिबिधिमा विद्यार्थीको क्रियाकलाप अवलोकन गरी श्रेणि मापनबाट गरी मूल्याङ्कन गर्ने,	
		४.गाउँ पालिकामा खेलिने खेलको परिचय दिन,	१.खेलका परिचय र वर्गीकरण (शारिरिक, बोद्धिक, घरभित्र र बाहिर खेलिन खेलहरू) २.गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरू ▪ कवड्डि, डन्डि बियो, भलिबल, फुटबल, खोखो, छेलो, चेस, क्यारमबोर्ड, लङ जम्प, हाई जम्प, ब्याडमिन्टन	आधारभूत खेलकुद सिप	● वडामा खेलिने खेलहरूको पुनरावलोकन गराउने, ● खेलको वर्गीकरण गरी परिचय दिने । ● गाउँ पालिकामा खेलिने खेलहरूको बारेमा तयार पारिएको पाठ सामग्री उपलब्ध गराइ केही प्रश्नहरू सोधी उत्तर दिन लाउने ● आवश्यक रुपमा पृष्ठपोषण दिँदै विषयवस्तुको बारेमा पूर्ण जानकारी दिने, ● स्थानीय खेलहरू खेल्ने अभ्यास गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा खेलिने कुनै ३ वटा खेलहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । **अवलोकन कार्य** ● गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरूको विवरण तयार पार्न लगाउने र मिले नमिलेको चेक गर्ने,	३
		५. प्राथमिक उपचारका परिचय दिन,	१.प्राथमिक उपचारको अर्थ र परिचय २. प्राथमिक उपचारका विधिहरू ▪ आगोले पोल्दा : घिउ कुमारी दल्ने ▪ ज्वरो आउँदा : सिटामोल तातो पानी दिने	प्रयोगत्मक सिप जीवनोपयोगी सिप	● चोटपटक लाग्नेवित्तिकै, विरामी हुने वित्तिकै अस्पताल जानु पूर्व हामी के कस्ता उपचार गर्छौं सो सम्बन्धमा सामूहिक रुपमा प्रश्न गरी व्यक्तिगत रुपमा उत्तर माग गर्ने, विद्यार्थीको उत्तर बोर्डमा टिपोट गर्ने, ● उदाहरण सहित प्राथमिक उपचारको परिचय दिने, ● चोट पटक लाग्दा, वेहोस हुँदा, झाडा पखाला लाग्दा, आउँ लाग्दा सामान्य विरामी हुँदा, गाडीबाट लड्दा, आगोले पोल्दा, घाउ खटिरा आउँदा गरिने प्राथमिक उपचार बताउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● प्राथमिक उपचार भनेको के हो ? **लेखन कार्य** ● गाउँपालिकामा अपनाइने प्राथमिक उपचारको सूची बनाउन लगाउने र चेक गरी आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	**;Defljt** l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nof¹\sg	sfo{ 306f
६.	**स्वास्थ्य , पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**		घाउ खटिरा आउँदा : मल्हम लाउने, गाडी बाट लड्दा : आराम गर्न दिने, पानी खान दिने, सित्तल पार्न हावा खान दिने, घाउमा मल्हम पट्टि गर्ने, आउँ पर्दा : दहि खाने ज्वरो नभएमा पखालो लागेमा : मालभोक केरा पोलेर खाने, आम्बोकको बोक्रा सामान्य चोटपटकमा : ठुलो औले, अपुताको रस, एक्ले गलेनी, पदम चाल सिम्रक आदि लगाउने,	प्रयोगत्मक सिप जीवनोपयोगी सिप	● माथि उल्लेखित अवस्थामा गरिने प्राथमिक उपचारको भिडियो देखाउने, ● उक्त उपचार विधिको बारेमा तयार भएको तालिका सफा पारी बनाउन लगाउने,		
७	**बिपद्**	१. वडा भित्र रहेका	१.प्रकोपको परिचय	बिपद्	● विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरूको पुनरावलोकन	**प्रश्नोत्तर**	३

	व्यवस्थापन	विभिन्न प्रकारका प्रकोपहरूको परिचय दिन	२..वडा भित्र रहेका विभिन्न प्रकारका प्रकोप र उक्त प्रकोपले पुर्‍याउने क्षतिहरू : ■ बाढी : घर बगाउँने, मानिस बगाउने, खेत बगाउने, ■ पहिरो : घर वस्ति पुर्ने, जग्गा बगाउने, अन्न बाली पुर्ने, ■ सर्पदंश : अकालमा मर्ने ■ आगलागी : घर, अन्न बाली डढाउने, मानिसको ज्यान लिने, अंगभंग हुने ■ भुकम्प: घरको क्षति हुने, मानिसको ज्यान जाने, सडक क्षति हुने,	व्यवस्थापन सिप	गराउने, ● बाढी, पहिरो, आगलागी, सर्पदंश, भुकम्प आदि प्रकोपहरू वडा भित्र भए नभएको र भएमा के कस्तो अवस्थामा रहेको सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, ● वडा भित्र रहेको बाढी, पहिरो, आगलागी, सर्पदंश, भुकम्प आदि प्रकोपहरूको बारेमा पाठ्य सामग्री प्रस्तुत गरी विद्यार्थीलाई वडामा भएका प्रकोपहरूको बारेमा परिचय दिने, ● नजिकको प्रकोप अवलोकन गराउने, ● प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने,	● बिपद्को कुनै २ वटा उदाहरूणाहरू दिनुहोस् । ● आगलागिबाट हुने क्षतिहरू के के हुन् ? **लेखन कार्य** ● वडामा रहेका प्रकोपहरूको विवरण तालिकामा भर्न लगाउने र चेक गरी आवश्यक भए पुन सिकाउने,	
		२. बिपद्को प्रतिकार्यको परिचय दिन,	१.बिपद्को प्रतिकार्यको परिचय २.बिपद् प्रतिकार्यमा गरिने कार्यहरू ■ बिपद् पूर्व गरिने कार्यहरू : बाढी, पहिरो छेक थुन गर्ने, जोखिम युक्त संरचना निर्माण तथा पूनः निर्माण गर्ने, घर वरपर सफा राख्ने, ■ बिपद् आईरहेको बेला गरिने कार्यहरू : सूरक्षित स्थानमा जाने वा बस्ने, भुकम्पका बेला Duck Cover Hold गर्ने, नआत्तिने ■ बिपद् पछि गरिने कार्यहरू : संचारको उचित प्रयोग गर्ने, पुनःनिर्माण कार्यमा जुट्ने,	बिपद् व्यवस्थापन सिप	● बाढी आउने, आगलागी हुँदा, सर्पदंश, पहिरो आउने आदि प्रकोप आउनु अगाडी, आईरहेको र आईसकेपछि हामी के गर्छौं सो सम्बन्धमा छलफल गराउने र बिपद्को प्रतिकार्यको बारेमा परिचय दिने, ● बिपद् प्रतिकार्यको भिडियो देखाउँदै विषयवस्तु प्रष्ट पार्ने, ● बिपद् प्रतिकार्यको बारेमा सामान्य Drill गराउने, ● बिपद् प्रतिकार्यको सम्बन्धमा के गर्ने र के नगर्ने सो सम्बन्धमा लेख्न लगाउने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,	**व्यवहार अवलोकन** ● बिपद् प्रतिकार्य प्रति विद्यार्थीको गतिविधि अवलोकन गरी श्रेणी मापन तालिकाको प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्ने,	३

sIff %

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{306f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	१. टोल विकासको महत्व उल्लेख गर्न,	१.टोल विकासका कामका संक्षिप्त पुनरावलोकन, २. विकास महत्वहरू ■ सचेतना बढाउने, ■ बचतको ज्ञान र सिप दिने, ■ टोलमा एकता कायम गर्ने,	सामाजिकीकरण सिप	● टोल विकासको गठन विषयमा पुनरावलोकन गराउने, ● टोल विकास गठन हुँदा र नहुँदाका फरकहरूको सूची तयार पार्न लगाइ टोल विकासको महत्वबोध गराउने, ● टोल विकासको महत्व न्युज प्रिन्टमा लेख्न लगाइ प्रस्तुत गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● टोल विकास गठनका कुनै २ वटा फाइदा बताउनुहोस् । **व्यवहार अवलोकन**	४

			▪ एक अर्कामा सहयोगको भावनाको विकास गर्ने, ▪ टोल विकास निर्माणको काम गर्ने,		• टोल विकासको महत्व तथा कार्यहरूको बारेमा टोल विकासको अध्यक्ष र गाउँलेको विचमा भएको संवाद तयार पारी भूमिका अभिनय गराउने,	• गाउँमा रहेका टोल विकास संस्था प्रतिको व्यवहारका आधारमा रुजु सूची प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्ने,	
		२. आफनो वडाको जनप्रतिनिधिहरु को परिचय दिन,	१.वडा गठनको कानुनी आधार २.वडाको पदाधिकारीहरूको नाम र पद ३.वडाका पदाधिकारीहरूको चयन प्रक्रिया ४.आफनो वडाको गठन मिति ५. वडाका जनप्रतिनिधिहरूको जिम्मेवारी	बौद्धिक सिप	• आफनो वडाका जनप्रतिनिधिहरूको नाम र ठेगाना बताउन लगाउने, • वडा गठनको नीतिगत व्यवस्थाका बारेमा नेपालको संविधान २०७२ को पाठ सार अध्ययन गर्न दिई नोट तयार पारी प्रस्तुत गर्न लगाउने, • पाठयसामग्री सहित आवश्यक पृष्ठपोषण दिने, • वडाको गठन प्रक्रियाको ढाँचा तयार पारी टाँस गर्न लगाउने, • वडाका जनप्रतिनिधिहरूको जिम्मेवारी सोधेर लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • वडाका जनप्रतिनिधिहरूको नाम र पद भन्नुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** • नमुना वडा गठन गर्न लगाइ रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	५
		३. वडा भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको महत्व बताउन,	१.वडा भित्र रहेका संस्थाहरू २.वडा भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको महत्व ▪ स्वास्थ्य चौकी : उपचार सेवा दिने ▪ प्रहरी चौकी: सुरक्षा दिने ▪ हुलाक कार्यालय : सञ्चार सेवा दिने ▪ टोल विकास संस्था : टोलको विकास गर्ने	बौद्धिक सिप	• वडा भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको कामको पुनरावलोकन गराउने, • उक्त संस्थाहरूले गरेको कामको सकारात्मक प्रभाव उल्लेख गर्न लगाउने र संस्थाहरूको महत्वबोध गराउने, • सङ्घ संस्थाहरूको महत्व बुँदा चार्टमा टाँस गरी विस्तारमा वर्णन गर्ने, • सङ्घ संस्थाहरूको महत्व बुँदागत रुपमा न्युज प्रिन्टमा लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँका वडामा भएका कुनै २ वटा संस्थाको नाम भन्नुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** • वडामा भएका संस्थाहरूका नाम र सेवाका सूचीहरूकको विवरण भएको तालिका निर्माण गर्न लगाउने र नमिलेमा पुनः सिकाउने,	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
		४. वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू सूचीकृत गर्ने	१.वडा कार्यालयका कामहरू २.वडाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू ▪ पञ्जीकरण (जन्म दर्ता, मृत्यु दर्ता, विवाह दर्ता, नाता प्रमाणित, सिफारिस गर्ने ▪ विकास निर्माणका कामहरू	बौद्धिक सिप	▪ हामी वडा के कति कामले जान्छौं भनी लेख्न र भन्न लगाउने, ▪ वडा कार्यालयमा भ्रमण गराइ वडा कार्यालयमा राखिएका नागरिक वडापत्र अध्ययन गरी वडाबाट हुने सेवाहरूको विवरण तयार पार्न लगाउने, ▪ वडा अध्यक्ष र सेवा ग्राहीको विच भएको	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाइँका वडाबाट प्राप्त हुने कुनै २ सेवाहरू बताउनुहोस्,	६

					सम्वादको नाटकीकरण गर्ने,		
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१..गाउँपालिकाको जनसाँख्यीकी विवरण दिन,	१. जनसांख्यिकीको अवधारणा २.गाउँपालिकाको जनसांख्यीकी विवरण ▪ जातिगत, उमेरगत, पेशागत, धर्मगत, भाषागत ▪ वडागत जनसङ्ख्याको वितरण	वौद्धिक सिप	• जनसांख्यिकीको आधारभूत तत्व बताइ दिने, • जातिगत, उमेरगत, पेशागत, धर्मगत, भाषागत सबै विवरण खुल्ने जनसाँख्यिकी विवरण भएको गाउँपालिकाको प्रोफायल विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराइ जातिगत, उमेरगत, पेशागत, धर्मगत, भाषागत समूहगत रुपमा विवरण तयार पार्न लगाउने, • जनसाँख्यीकी विवरणको तालिका निर्माण गरी प्रदर्शन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईंको गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या बताउनुहोस्। • जनसङ्ख्यालाई के के का आधारमा वर्गीकरण गरिनेछ ?	४
		२. विभिन्न जातिहरूको जन्म संस्कारका बारेमा बताउन,	१.विभिन्न जातिहरूको जन्म संस्कार ▪ क्षेत्री ब्राम्हण : ११ दिनमा न्वारान गर्ने , ५ देखि ६ महिनामा पास्नी ▪ मगर : ७ दिन देखि ११ दिनमा न्वारन	वौद्धिक सिप सामाजिक सिप	• जातिगत संस्कारका बारेमा पुनरावलोकल गराउने, • विद्यार्थहिरूलाई आ-आफनो जातिगत संस्कार भन्न लगाउने, • गाउँपालिकामा भएका जातिहरूको जन्म संस्कारका बारेमा गाउँका जेष्ठ नागरिकहरूसँग सोधपुछ गरी विवरण तयार पारी कक्षामा भन्न लगाउने, • विवरण सहित आवश्यक पृष्ठपोषण दिने, • जातिगत संस्कारका बारेमा छोटो अनुच्छेद लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • आफनो जातिको जन्म संस्कार बताउनुहोस्।	५
		३.आफनो वडा भित्र गरिने विभिन्न धार्मिक संस्कारहरू बताउन,	१.धार्मिक संस्कारको परिचय २.आफनो वडा भित्र गरिने विभिन्न धार्मिक संस्कारहरू हिन्दू : पूजा आराधना, व्रत बस्ने, भजन किर्तन बौद्धः हिंसा नगर्ने, ध्यान गर्ने इसाई : प्रार्थना गर्ने, क्यारोल गाउने किराँतः प्रकृतिको पूजा गर्ने, मुन्धुम पाठ गर्ने ईस्लाम : नमाज गर्ने, हज गर्ने, रमजानको व्रत बस्ने	सामाजिक सिप सहभागिता सिप	• धार्मिक संस्कारको परिचय दिने, • विभिन्न धार्मिक संस्कारहरूको बारेमा पोष्टरहरू देखाइ छलफल गराउने, • आ-आफनो धार्मिक संस्कार भन्न लगाइ तुलनात्मक अध्ययन गराउने, • विभिन्न धार्मिक संस्कारका बारेमा तयार पारिएका भिडियोहरू देखाइ प्रष्ट पार्ने, • विभिन्न धार्मिक स.स्कारहरूका बारेमा तालिका निर्माण गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • कुनै दुईओटा धर्मको संस्कार उल्लेख गर्नुहोस्। **अवलोकन** • आफना बाहेक अन्य धर्म मान्ने मानिसप्रति विद्यार्थीको व्यवहार अवलोकन गरी सोको मूल्याङ्कन रुजु सूचीका आधारमा गर्ने,	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f

२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	४.गाउँपालिका भित्र मनाईने चाडपर्वहरू वर्णन गर्न,	१.गाउँपालिका भित्र मनाइने चाडपर्वहरू ▪ दशैं: हिन्दुको महान् चाड ▪ तिहार:हिन्दुको दोश्रो ठुलो चाड ▪ ल्होसार : बौद्धहरूको ठुलो चाड ▪ उधौली उभौली :राईहो ठुलो चाड ▪ क्रिसमस : क्रिस्चियनको ठुलो चाड ▪ फागु पूर्णिमा : हिन्दुको चाड ▪ तिज : हिन्दुको चाड ▪ बकर ईद : मुस्लिमको चाड	सामाजिक सिप	• गाउँपालिका भित्र मनाइने विभिन्न चाडपर्वहरूको बारेमा TPS क्रियाकलाप गराउने, • विभिन्न चाडपर्वहरूको बारेमा भिडियो देखाउने, • भिडियो हेरेको आधारमा पालैसँग वर्णन गर्न लगाउने, • विभिन्न चाडपर्वहरूको मनाउने तरिकाका बारेमा तुलनात्मक तालिका निर्माण गर्न लगाउने,	**पश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा मनाइने कुनै २ वटा चाडहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस्, **लेखन कार्य** • गाउँपालिकामा मनाइने चाडहरूको तालिका निर्माण गर्न लगाउने र चेक गर्ने,	५
		५.वडा भित्र प्रयोगमा आउने लोक बाजाहरू वर्णन गर्न,	१.लोक बाजा र आधुनिक बाजाविच को फरक २.वडा भित्र प्रयोगमा आउने लोक बाजाहरू ▪ मादल ,पञ्चे बाजा ,नर्सिङ्गा ,सहनाई ,मुर्चुङ्गा ,बाँसुरी ,मुरली ,बिनायो,भ्याम्टा	सामाजिक सिप	• विभिन्न प्रकारका लोक बाजाहरूको चित्र देखाउँदै बाजाको पहिचान गराउने, • आफनो समुदायमा के कस्ता बाजाहरू पाइन्छ सो सम्वन्धमा लेख्न र भन्न लगाउने, • गाउँपालिकामा पाइने बाजाहरूको विवरण प्रस्तुत गर्दै लोक बाजाहरूको परिचय दिने, • चित्रका आधारमा वर्णन गर्न लगाउने, • उपलब्ध हुने बाजाहरू बजाउन अभ्यास गराउने,	**पश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा प्रयोगमा ल्याइने कुनै २ वटा बाजाहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् । **लेखन कार्य** • गाउँपालिकामा पाइने बाजाहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने र उपयुक्त रुपमा बनाउन नसक्नेलाई सहयोग गर्ने,	४
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	१. आफनो वडाको नक्सा निर्माण गर्न,	१.नक्सा निर्माण सिप ▪ कार्बन विधि: ▪ ट्रेसिङ विधि: ▪ फ्रिहयाण्ड विधि : २.गाउँपालिकाको नकसा निर्माण कार्य ३.आफनो वडाको नक्सा निर्माण कार्य ४.रङ भर्ने कार्य	प्रयोगत्मक सिप	• उदयपुरगढीको नक्सा देखाइ आफनो वडाको पहिचान गराउने, • ट्रेसिङ विधिबाट नक्सा निर्माण सिप सिकाउने, • उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण गरी आफनो उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण गराउने, • वडाको नक्सामा रङ भर्न लगाउने, • वडाका मुख्य मुख्य स्थानहरू भर्न अभ्यास गराउने,	**सिप परीक्षण** • आफनो वडाको नक्सा सार्न लगाइ वडाको मुख्य स्थानहरू भर्न लगाउने, • नजानेमा आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्ने,	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	२. आफ्नो वडा भित्रको हावापानी वर्णन गर्न,	१.हावापनीको आधारभूत तत्वहरू : वर्षा, तापक्रम र मौसम २.आफ्नो वडा भित्रको हावापानीको अवस्था **वर्षा** : पानी पर्ने र नपर्ने महिनाहरू, सबभन्दा बढी पानी पर्ने स्थानहरू	प्रयोगत्मक सिप	• आ-आफनो गाउँमा के कस्तो हावाापानी पाइनेछ सो बारे लेख्न र भन्न लगाउने, • टोल र गाउँ अनुसार मौसम, वर्षा र तापक्रमको विवरण भएको पाठ सामग्री प्रदर्शन	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • तपाईंको वडामा सबैभन्दा बढी जाडो महिना कुन हो ?	५

			तापक्रम :गर्मी र जाडो हुने महिनाहरू, गर्मी र जाडो ठाउँहरू **मौसम** : मौसम परिवर्तन हुने महिनाहरू		गरी वडाको हावापानीको बारेमा वर्णन गर्ने, ● वडामा सबै भन्दा बढी पानी पर्ने महिना र गर्मी महिना र गर्मी तथा जाडो स्थानहहरूको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरी जानकारी दिने र सोहि अनुसार निर्माण गर्न लगाउने,	● पानी सबभन्दा बढी कहिले पर्छ ? ● तपाईंको वडाको सबैभन्दा गर्मी स्थान कुन हो ?	
		३. वडा भित्र पाईंने घर पालुवा र वन्यजन्तुहरको परिचय दिन,	१.वडा भित्र पाइने घर पालुवा र वन्यजन्तुहरूको विच फरक २ वडामा पाइने घर पालुवा जनावरहरू ▪ गाई, बाखा, भैँसी, बंगुर, कुकुर, विरालो ३.वडामा पाइने जंगली जनावरहरू ▪ मृग, बाँदर, भालु, खरायो, साल,	पशु स्वास्थ्य साक्षरता	● आफनो घरमा पाइने र वनमा पाइने जनावरहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने, ● नजिकैको वन कार्यालयको कर्मचरीलाई आमन्त्रण गरी वडामा पाइने जनावरहरूको बारेमा अन्तरक्रिया गराउने, ● वडामा पाइने जनावरहरूको नाम र चित्र बनाउन लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● आफनो वडामा पालिने गरिने जनावरको नाम भन्नुहोस् । ● वडामा पाइने कुनै ५ वटा वन्य जन्तुहरूको नाम भन्नुहोस् ।	५
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	४.वडा भित्र पाइने वनस्पतिको वर्णन गर्न,	१.वडा भित्र पाइने वनस्पतिहरू **अग्ला रुखहरू :** साल, साज, करम, हाडे, चिउरी **बुट्यानहरू** :बनमारा, पैनेटी, धयँरो, पहेले, अँगेरी **सदावहार रुखहरू:** साल, चिलाउने, चिउरी **अति उपयोगी रुखहरू:** साल, सिसौ, सत्तिसाल **होचा ठाउँमा पाइने रुखहरू** साल, साज, हाडे, करम **अग्ला स्थानमा पाइने रुखहरू** :चिलाउने, धयँरो, चिउरी कटुस	योजना निर्माण सिप	● वडा भित्र पाइने वनस्पतिका बारेमा KWL क्रियाकलाप गराउने । ● गाउँपालिकाको नक्सामा वडामा भएका वनस्पतिहरूको सङ्केत भर्न लगाउने । ● वनस्पतिको सामान्य विवरण खुल्ने तालिका बनाउन लगाउने । ● वडामा पाईंने वनस्पतिका बारेमा पोष्टर बनाउन लगाउने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा कुन कुन विरुवाहरू पाइनेछ ? ● आफनो वडामा पाईंने कुनै ५ वटा होचा रुखहरूको नाम बताउनुहोस् ।	५
		५.वडा भित्रका नदी, ताल, पोखरी, भञ्ज्याङ, झरना, पर्वत आदिको वर्णन गर्न,	१.वडा भित्रका विभिन्न भौगोलिक वस्तुहरू ▪ नदी ▪ ताल ▪ पोखरी ▪ झरना ▪ पर्वत	योजना निर्माण सिप	● वडा भित्र भएका नदी ताल, पोखरी झरना पर्वत आदिको बारेमा विद्यार्थीहरूमा छलफल चलाउने, ● वडा भित्र भएका नदी ताल, पोखरी झरना पर्वत आदिका बारेमा बुँदा चार्टमा विवरण टाँस गरी वर्णन गर्ने, ● विद्यार्थीहरूलाई विवरण तालिकामा भर्न लगाउने, ● गाउँपालिकाको नक्सामा उक्त स्थानहरू भराउने,	**सिप परीक्षण** ● आफनो वडाको नक्सा सार्न लगाइ वडाको मुख्य नदी पोखरी र झरना आदि भर्न लगाउने, ● आवश्यक सहजीकरण गर्ने,	४
४	**हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा**	१. वडा भित्र रहेका ऐतिहासिक स्थलहरूको वर्णन गर्न ,	१.ऐतिहासिक स्थलका विशेषता २. वडा भित्रका ऐतिहासिक स्थलहरू ▪ मन्दिर ▪ चौतारा ▪ नदी/खोला	सामाजिक सिप	● वडा भित्र रहेका ऐतिहासिक स्थालहरूको भ्रमण गराइ जानकारी व्यक्तिलाई उक्त स्थानको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि बताउन लगाइ ऐतिहासिक औचित्य पुष्टि गराउने ● विद्यार्थीहरूलाई त्यस्तै अन्य ऐतिहासिक स्थलहरूको बारेमा विवरण प्रस्तुत गर्दै तालिकामा विवरण टिपोट गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाईंको वडामा भएका मन्दिर, चौतारा, विद्यालय को नाम बताउनुहोस् ।	५

qm	ljifoj:t'sf]	l;sfO	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{

<table>
<tr><th>= ;=</th><th>If]q</th><th>pknlAw</th><th></th><th>Jojxf/ s'zn l;k</th><th></th><th></th><th>306f</th></tr>
<tr><td>४</td><td>हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा</td><td></td><td>▪ ताल
▪ पाखरी
▪ पुरानो कार्यालय
▪ विद्यालय</td><td></td><td>• टिपोट गरिएका बुँदाहरू कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने,
• उक्त ऐतिहासिक स्थलहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूमा के कस्तो धारणा वस्यो सो सम्बन्धमा Semantic map क्रियाकलाप गराउने,</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>२.गाउँपालिकाको ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरूको जीवनी बताउन,</td><td>• गञ्जसिंह गलान, गरुडध्वज कार्की र नारायण बहादुर मगरको व्यक्तिगत जीवनी
• गञ्जसिंह गलान, गरुडध्वज कार्की र नारायण बहादुर मगरले गरेका कार्यहरू
• गञ्जसिं गलान, गरुडध्वज कार्की र नारायण बहादुर मगरको समाजमा योगदान</td><td>सामाजिक सिप</td><td>• गञ्जसिंह गलान, गरुडध्वज कार्की र नारायण बहादुर मगरको फोटो देखाइ उक्त व्यक्तित्वहरू उनीहरूलाई जानकारी छ छैन सो सम्बन्धमा छलफल गराउने,
• यी व्यक्तित्वहरूको बारेमा तयार पारिएको भिडियो वा पाठ्य सामग्री प्रस्तुत गरी विषयवस्तुको जानकारी दिने,
• यी व्यक्तिवहरूको नाम, ठेगाना, योगदान आदिको बारेमा तालिका निर्माण गराउने,
• ती व्यक्तित्वहरूको भूमिका अभिनय गराउने,
• "हाम्रा नायकहरू " भन्ने विषयमा कविता लेख्न लगाउने,</td><td>व्यवहार अवलोकन
• विद्यालयमा १.गञ्जसिंह गलान, गरुडध्वज कार्की र नारायण बहादुर मगरको फोटो देखाइ नाम र योगदान भन्न लगाउने र सहि नभनेमा पुनः सिकाइ क्रियाकलाप गराउने,</td><td>५</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>३. घ्याम्पा थुम्का, ज्वालादेवी मन्दिर, केवालुङ शिखर गुम्बाको संक्षिप्त परिचय दिन,</td><td>• घ्याम्पा थुम्का, ज्वालादेवी मन्दिर, केवालुङ शिखर गुम्बाको विवरण<table><tr><th>नाम</th><th>ठेगाना</th><th>स्थापना मिति</th><th>हेर्न जाने मानिसको सङ्ख्या</th></tr><tr><td>घ्याम्पा थुम्का</td><td>वडा नं ४</td><td>राणाकाल</td><td>३००</td></tr><tr><td>ज्वालादेवी मन्दिर</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>केवालुङ शिखर गुम्बा</td><td>६</td><td>२०७८</td><td>१०००</td></tr></table></td><td>सम्मान सिप</td><td>• घ्याम्पा थुम्का, ज्वालादेवी मन्दिर, केवालुङ शिखर गुम्बा आदिका बारेमा तयार पारिएको घट्ना अध्ययन सम्बन्धको विवरण अध्ययन गरी नाम, ठेगाना, वार्षिक रुपमा घुम्न आउने मानिस आदिबारे स्थानीय स्तरमा विक्रि हुने सामान आदिको बारेमा बुँदागत रुपमा टिपोट गराउने,
• समूहगत रुपमा वुँदा प्रस्तुत गरी समुहगत रुपमा मूल्याङ्कन गराउने, पृष्ठपोषण दिने,
• उपरोक्त स्थलहरूको बारेमा लिफलेट तयार पार्न लगाउने,</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
• तपाईंको वडामा भएका गुम्बा र मन्दिरको नाम बताउनुहोस् ।
• केवालुङ गुम्बा कहाँ पर्छ ?
• घ्याम्पाथुम्काको ठेगाना र यहाँ देख्न सकिने कुनै २ वटा कुराहरू लेख्नुहोस् ।</td><td>४</td></tr>
<tr><td>५</td><td>हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप</td><td>१.छिमेकी वडाहरूले अपनाउदै आएको पेशाको परिचय दिन,</td><td>• .छिमेकी वडाहरूमा गरिएका पेशाहरू
▪ कृषि
▪ पशुपालन
▪ व्यापार, सरकारी सेवा, वैदेशिक रोजगार</td><td>सामाजिक सिप</td><td>• आफना छिमेकी वडाहरूमा मानिसहरूले गर्दे आएको काम र पेशाको बारेमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप गराउने र विद्यार्थीहरूको जवाफ बोर्डमा टिपोट गर्दै जाने,
• छिमेकी वडाका वडा सचिवलाई बोलाइ उक्त वडामा मानिसहरूले अपनाउँदै आएको पेशाको बारेमा श्रोत कक्षा लिन लगाउने,
• गाउँ पालिकाको नक्सामा छिमेकी वडाको पेशा लेख्ने,</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
• वडामा मानिसहरूले गर्ने कुनै ५ वटा पेशाको नाम बताउनुहोस् ।</td><td>२</td></tr>
</table>

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
५	**हाम्रो पेशा , व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**		● ढाका , फर्निचर आदि उद्योगको काम				
		२. आफनो गाउँपालिका भित्र पालिने पशुपालनको अवस्था उल्लेख गर्न,	१.गाउँपालिका भित्र गरिने पशुपालनहरू : गाई, बाखा, भैंसी, बंगुर, कुखुरा, हाँस, परेवा, माहुरी २.पशु पालनमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग ३.आम्दानीको अवस्था	योजना नर्माण सिप	● आफनो वडा भित्र के कस्ता पशु पालन गरिन्छ सो सम्बन्धमा विषयवस्तु पुनरावलोकन गराउने, ● गाउँपालिका भित्र के कस्ता पशुपालन गरिन्छ सो सम्बन्धमा छलफल गराउने र तुलनात्म्क अध्ययन गराउने, ● गाउँपालिकाको पशु शाखाका शाखा प्रमुखबाट कक्षा लिन लगाउने, ■ गाउँपालिकाको नक्सामा वडागत रुपमा पालिने पशुहरूको विवरण भर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँ पालिकामा पालिने पशुहरूको नाम बताउनुहोस् । **लेखन कार्य** ● गाउँ पापलकामा पालिने पशुको नाम, पाल्ने तरिका र दिने फाइदाको बारेमा तालिका निर्माण गर्न लगाउने,	**५**
		३. गाउँपालिका भरी उत्पादन हुने तरकारी तथा फलफूलको परिचय दिन,	१.मौसमी र वेमौसमी तरकारीको परिचय २.फलफूल खेतीको परिचय ३. गाउँपालिकामा गरिने मौसमी तरकारी आलु, फर्सी, लौका घिरौला, सिमी, बोडी ४.गाउँ पालिकामा गरिने वेमौसमी तरकारी :वन्दा, कोभी, ब्रोकाउली, मिटर बोडी र वेमौसमी तरकारीहरू ५.गाउँपालिकामा गरिने फलफूल खेती :आँप, कटहर लिची काँक्रा, भुईकटहर, अम्बक, अनार, उखु	योजना निर्माण सिप	● मौसमी र वेमौसमी तरकारीका बारेमा छलफल र परिचय गराउने, ● उदयपुरगढी गाउँ पालिकामा गर्ने गरिएको मौसमी वा वेमौसमी तरकारीको नाम भन्न लगाउने र टिपोट गर्न गर्न लगाउने, ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा के कस्ता फलफूल खेती गरिन्छ सो सम्बन्धमा विवरण तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्ने, ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा गरिने तरकारी खेती र फलफुलको बारेमा हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता गराउने, ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने तरकारी र फलफूलको नमुना सङ्कलन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा पाइने कुनै ५ ओटा तरकारीको नाम बताउनु होस् । ● गाउँपालिकामा पाइने कुनै पाँच ओटा फलफूलको नाम बताउनु होस् ।	५
		४. वडा भित्र रहेका स्थानीय उद्योगहरूको महत्व बताउन,	१.उत्पादन हुने सामानहरू २.स्थानीय उद्योगको महत्वः ■ स्थानीय कच्चा पदार्थको प्रयोग ■ स्थानीय मानिसले काम पाउने ■ स्थानीय मानिसको आम्दानी बढ्ने ■ मानिस काममा लागि फजुल कार्य समाजमा नहुने,		● आफनो घरमा प्रयोग हुने डोरी, नाम्लो, डोको , दाम्लो, सुकुल, दुना टपरी, कपासको वत्ति कहाँबाट आउँछ भनी छलफल गराउने, उनीहरूको जावाफ बोर्डमा टिपोट गर्ने, ● स्थानीय साना उद्योगहरूको विवरण सहित वर्णन गरिदिने, ● स्थानीय उद्योगहरूको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रस्तुत गर्ने, ● यी उद्योगहरूको महत्व वर्णन गरिदिने, ● स्थानीय जानकारको सहयोग लिई यी सामान निर्माणका सामान्य अभ्यास गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** ● वडा भित्र उत्पादित कुनै ५ ओटा सामानहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् ।	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] lf]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	५. तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेलाको वर्णन गर्न,	१.तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेलाको विवरण **तिन तल्ले झरना :** वडा नं ३ मा रहेको, तावा खोलाको शिर, वार्षिक रुपमा १००० मानिस जाने, **अर्जुन डहर पार्क :** वडानं ७ मा रहेको, वार्षिक रुपमा २००० मानिस जाने **ककनी मेला :** वडा नं ५ मा रहेको, वार्षिक रुपमा २००० मानिस जाने, वर्षमा एक पटक मेला लाग्ने,	सामाजिक सिप	● तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेला आदिको चित्र छलफल गराउँदै उक्त पर्यटकीय स्थानहरूको बारेमा पहिचान गराउने, ● आफ्नो क्षेत्रमा रहेका र विद्यालय नजिकै रहेका उपरोक्त पर्यटकीय स्थलहरूको अवलोकन गराउने र प्रतिवेदन तयार पार्न लगाइ कक्षामा समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेला आदिका बारेमा तयार पारिएका पाठ्य सामग्रीका आधारमा विषयवस्तु थप प्रष्ट पार्ने, ● तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क, ककनी मेला आदिका बारेमा आदिको चित्र कोर्न लगाउने वा पोष्टर तयार पार्न लगाउने, ● उक्त स्थानहरूमा भ्रमण लैजाने वा गएको विद्यार्थीलाई त्यहाँको बारेमा वर्णन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** ● तिन तले झरना कहाँ पर्छ ? ● अर्जुन डहर पार्कमा वार्षिक रुपमा कति मानिस घुम्न जान्छन् ? ● ककनी मेला कहिले लाग्छ ? **लेखन कार्य** ● तिन तल्ले झरना, अर्जुन डहर पार्क र ककनी मेलाको विवरण तालिकामा भर्न लगाउने,	**५**
		६.गाउँपालिका भित्रको हाट बजार उल्लेख गर्ने,	१.हाट बजारको परिचय २.गाउँपालिका भित्रको हाट बजार मानसिंटार बजार, हाडेवास बजार, नर्कटे बजार, नेपालटार बजार, जरुवा बजार, हजारे बजार, गढी बजार । ३.यी हाट बजारमा किनमेल हुने सामानहरू	प्रयोगत्मक सिप	● हामीलाई सामान आवश्यक पर्दा हामी खरिद गर्न कहाँ जान्छौ भनी प्रश्न गर्दै हाट बजारको अवधारणा दिने, ● गाउँपालिका भित्र हाट बजार कहाँ कहाँ छ भनी प्रश्न गर्दै विद्यार्थीबाट विवरण प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● सामान किनवेचको प्रक्रिया बताइ दिने ● गाउँपालिकाको नक्सामा उक्त स्थानहरू भर्न लगाई सङ्केत भर्न लगाउने, ● हाम्रो हाट बजारको महत्वको बारेमा गीत लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** ● मानसिंटार बजार कहाँ पर्छ ? ● हाडेवास बजारमा के के सामान किन बेच हुन्छ ? ● नेपालटार बजारमा कुन कुन वडाका मानिस किनमेल गर्छन् ?	४
६.	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	१.आफनो वडा भित्र भएका सरसफाई तथा फोहर मैला व्यवस्थापनका गतिविधिहरू उल्लेख गर्न,	१. फोहर मैला व्यवस्थापनका परिचय २.आफ्नो वडा भित्र भएका सरसफाई ▪ खानेपानीको उपलब्धता ▪ नाली, ढलको अवस्था ▪ सार्वजनिक शौचालय ▪ डम्पिङ साईटको व्यवस्था ▪ प्लास्टिकरहित बजार व्यवस्थापन	योजना निर्माण सिप	● सरसफाई र फोहर मैलाको बारेमा पुनरावलोकन गराउने, ● वडा भित्र रहेका नाली, ढल, सार्वजनिक शौचालय, डम्पिङ साईट, स्वच्छ खानेपानी सहित, बगैंचा निर्माण, प्लास्टिक रहित बजार व्यवस्थापन आदिको अवस्था के छ भनी छलफल गराउने, ● वडा कार्यालयमा विद्यार्थीलाई भ्रमण गराइ नाली, ढल, सार्वजनिक शौचालय, डम्पिङ साईट, स्वच्छ खानेपानी आदिको अवस्थाका बारेमा अन्तरक्रिया गराउदै विवरण टिपोट गराउने, ● वडा कार्यालयमा भएका सरसफाई तथा फोहर मैला व्यवस्थापनका गतिविधिहरूका बारेमा पोष्टर तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** ● फोहरमैला व्यवस्थापनका कुनै ३ वटा उपाय बताउनुहोस् । ● वडाभित्र सरसफाईको अवस्था कस्तो छ , उल्लेख गर्नुहोस् । **लेखन कार्य** ● विद्यालयको सरसफाईको गतिविधिका आधारमा व्यवहार अवलोकन गरी रुजु सूचीमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
६.	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	२ गाउँ पालिका भित्र पाइने उत्पादित कृषि जन्य पोषिलो खानाको विवरण बताउने,	१.अर्गानिक र जंक फुडको परिचय २.गाउँ पलिका भित्र पाइने उत्पादित कृषि जन्य पोषिलो खाना ▪ **अन्न बाली समूह** : मकै, कोदो, धान, फापर, कागुनो, घैया ▪ **दाल समूहः** मसुर, मस्याम, मास, गहत, कुर्थि ▪ तरकारी समूह :कोबी, आलु, बोडी, सिमी, ▪ **फलफूल समूह** : आँप, लिचि, केरा, आरु ▪ **दुग्ध जन्य पदार्थ** : दुध, दहि, पनिर घिउ	योजना निर्माण सिप	• पोषिलो खानाको बारेमा पुनरावलोकन गराउने, • अर्गानिक खाना र जङ्क फुडको विभेदमाथि छलफल गराउने, • पोषिलो खाना र कृषिजन्य उत्पादनको सम्बन्ध बताइ दिने, • वडामा उत्पादन हुने धान मकै कोदो, फापर, तोरी, गहुँ, विभिन्न प्रकारका तरकारीका बारेमा छलफल गराउने, • वडामा उत्पादन हुने धान मकै कोदो, फापर, तोरी, गहुँ, विभिन्न प्रकारका तरकारीको भिडियो वा फोटो देखाउने, यस बारेमा छलफल गराउने, • कृषि जन्य पोषिलो खानाको बारेमा वक्तृत्व कला प्रतियोगिता गराउने, • कृषि जन्य उत्पादनको नमुना ड्रोईङ पेपरमा टाँस गरी कक्षामा टाँस गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** • फोहर मैला व्यवस्थापनका कुनै ३ वटा उपाय बताउनुहोस् । • वडाभित्र सरसफाइको अवस्था कस्तो छ, उल्लेख गर्नुहोस् । **लेखन कार्य** • विद्यालयको सरसफाइको गतिविधिका आधारमा व्यवहार अवलोकन गरी रुजु सूचीमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४
		३. वडाको स्वास्थ्य चौकीबाट प्राप्त हुने स्वास्थ्य सेवाहरू उल्लेख गर्न,	१.वडाको स्वास्थ्य चौकीको परिचय (ठेगाना, स्वास्थ्य कर्मीको सङ्ख्या र पद, नाम, नीतिगत व्यव्स्था) २.वडाको स्वास्थ्य चौकीबाट प्राप्त हुने स्वास्थ्य सेवाहरू : ▪ स्वास्थ्य जाँच गर्ने, ▪ सामान्य उपचार गर्ने, ▪ गर्भवती महिलाको जाँच र उपचार ▪ विभिन्न खोपहरू दिने, ▪ स्वास्थ्य शिविरहरू सञ्चालन गर्ने, ▪ निशुल्क औषधी वितरण गर्ने,	बैद्धिक सिप जीवनोपयोगी सिप	• वडामा रहेको स्वास्थ्य चौकी देखेको छ की छैन सो सम्बन्धमा प्रश्न गर्दै वडामा रहेको स्वास्थ्य चौकीको परिचय दिलाउने • स्वास्थ्य चोकीबाट के कस्ता सेवाहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ सो सम्बन्धमा प्रश्नावलीहरू तयार पार्न लगाउने, • स्वास्थ्य चौकीको प्रमुख बोलाइ विद्यार्थीहरूलाई निर्धारित प्रश्नहरू सोध्न लगाइ अन्तरवार्ता लिन लगाउने, • स्वास्थ्य चौकीबाट प्राप्त हुने स्वास्थ्य सेवाहरूको विवरण अन्तरवार्ताका आधारमा तयार पार्न लगाउने, • स्वास्थ्य चौकीको पोष्टर कक्षामा प्रदर्शन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रि याकलाप** • स्वास्थ्य चौकीबाट प्राप्त हुने कुनै दुईओटा सेवाहरूको नाम बताउनुहोस् । • व्यवहार अवलोकन कोही मानिस बिरामी हुँदा उसलाई स्वास्थ्य कार्यालय पठाउने वा स्वास्थ्य सल्लाह के कस्तो दिन्छ सो का आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।	३
		४. गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरू र तिनीहकरुको फाइदा उल्लेख गर्न,	१, स्थानीय खेलहरूः डण्डिबियो, कपर्दी, रुमालचोरी २. खेल र स्वास्थ्य बिचको सम्बन्ध ३. गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरूले पुचाउने फाइदा : ▪ शरीर स्वस्थ र तन्दुरुस्त राख्ने, ▪ समयको उचित उपयोय	शारीरिक विकास सिप, खेल्ने सिप	• मानिसहरू खेल किन खेल्छन् सो सम्बन्धमा प्रश्न गर्दै खेल मनोरञ्जन र शारीरिक फाइदाको लागि खेलिने सम्बन्धमा धारणा स्पष्ट बनाइ दिने, • स्थानीय खेलहरू खेलाउने, • खेलका नाम, त्यस बाट हुने शारीरिक फाइदा, सामाजिक फाइदा आदिको विवरण भएको खाली तालिका बोर्डमा प्रस्तुत गरी छलफलको र भिडियो प्रदर्शनको माध्यमबाट तालिका भरी दिने,	प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप • खेलकुदबाट हुने कुनै ३ ओटा फाइदा लेख्नुहोस् ।	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
६.	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**		▪ सम्बन्ध विकास गर्ने, ▪ गाउँ पालिकाको पहिचान दिने, ▪ दिमाग ताजा राख्न,		• आ आफनो कापिमा टिपोट गर्न लगाउने, • आफ्ना साथीलाई आफ्नो गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरू र सो खेलहरूको फाइदाको बारेमा पत्र लेख्न लगाउने,	• खेलकुदको महत्व बुझी खेल खेले नखेलेको सो सम्बन्धमा मूल्याङ्कन गर्ने,	
		५ वडाभित्र अपनाइएका प्राथमिक उपचारहरू बताउन,	१.प्राथमिक उपचारका परिचय २.वडा भित्र अपनाईएका प्राथमिक उपचारहरू **चोट पटक लाग्दा:** बेटाडाईन लगाउने, सेक्ने, ब्याडन्जे गर्ने, **आगोले पोलेमा :** घीउ कुमारी लगाउने, हावाले सेक्ने, **सर्पले टोकेमा** : पानी खान नदिने, टोकेको भाग माथि डोरीले बाँध्ने । **हात खुट्टा मर्केमा** : ब्यान्डेज गर्ने, सामान्य पेनकिलर दिने आदि,	प्राथमिक उपचार सिप परमपरागत उपचार सिप	• चोटपटक लागेमा, सर्पले टोकेमा, आगोले पोलेमा अस्पताल जानु अघि हामी के कस्ता उपचार गर्छौ सो सम्बन्धमा छलफल गर्दै प्राथमिक उपचारको परिचय दिने, • आफ्नो वडाका मानिसहरूले के कस्ता प्राथमिक उपचारहरू अपनाइरहेका छन् सो सम्बन्धमा समूहमा छलफल गरी बुँदागतमा रुपमा टिपोट गरेर समूहमा नै प्रस्तुत गर्न लगाउने, • वडा भित्र मानसिहरूले अपनाइरुहेका प्राथमिक उपचारका बारेमा तयार पारिएका पाठ्य सामग्री बोर्डमा प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीहरूले तयार पारेका सामग्री सच्याउन लगाउने, • प्राथमिक उपचारका पोष्टरहरू निर्माण गरी टाँस गर्न लगाउने,	**तलका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** • चोट पटक लाग्दा के कस्ता प्राथमिक उपचारको औषधी प्रयोग गर्नु पर्छ ? • कस्ता विरामीलाई पानी खान दिनु हुदैन ?	४
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	१.गाउँपालिका भित्र आउन सक्ने बिपद्हरूको परिचय दिन,	१.बिपद्को प्रकारहरू २.गाउँपालिका भित्र आउने बिपद्हरू **हावा हुरी** : सबै स्थानहरूमा हावा हुरी आउने । घरको छाना उडाउने, रुखहरू भाँची बाटो थुन्ने, बाली नाली सखाप पार्ने **बाढी** : घर खेत बगाउने, मानिसको ज्यान लिने, बैजनाथ खोला, तावा खोला, बलान खोला, छौडे खोला, पौवा खोला, झिरी खोला आदिको किनारमा यस्ता बाढी आउने **पहिरो :** मध्य पहाडी भूभाग र चुरे क्षेत्रमा यस्तो पहिरो जाने घर पुर्ने, मानिसको ज्यान जाने, खेत	योजना निर्माण सिप	• एक्कासी बाढी आउँदा, पहिरो जाँदा, डढेलो जाँदा, भुकम्प आउँदा हामी के गर्छौ, हाम्रो जनजीवनमा कस्तो असर पर्छ भनी छलफल गर्दै बिपद्को परिचय दिने । बिपद् मानिसको जीवनमा एक्कासी आई पर्ने प्राकृतिक समस्या भनी परिभाषित गर्ने । • बाढी, पहिरो, डढेलो, आगलागि, सर्पदंश भुकम्प आदिमध्ये भर्खरै घटेका कुनै एक बिपद्को घट्ना अध्ययन गराई उक्त बिपद्बाट भएको क्षतिको विवरण प्रस्तुत गर्ने र बिपद् मानिस र समाजमा ज्यादै संवेदनसील विषय भएको बोध गराउने । • बाढी, पहिरो, डढेलो, आगलागि, सर्पदंश भुकम्प आदिबाट हुन सक्ने क्षतिहरको सूची तयार पार्न लगाउने । • उदयपुरगढीमा घट्न सक्ने बाढी, पहरो, डढेलो, आगलागि, सर्पदंश भुकम्प आदि बिपद्को पाठ्य सामग्री अध्ययन गर्न लगाउने । • उदयपुरगढीको नक्सामा उक्त बिपद् घट्न सक्ने स्थलहरू भरी कक्षामा समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	तलका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने, • उदयपपुरगढी गाउँपालिकामा रहेका मुख्य मुख्य बिपद्हरू के के हुन् नाम बताउनुहोस् । **सिप परीक्षण** : • भूकम्प बाट बाँच्नका लागि गरिने डक कभर होल्डको भूमिका अभिनय गराउने र ठिक तरिकाले गरे नगरेको अवलोकन गरी उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने,	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
			बारी पुर्ने, वन जंगल नास हुने, **भूकम्प** : प्राय सबै स्थानहरूमा यस्ता भुकम्प जाने र मानव निर्मित संरचनाहरू ध्वस्त हुने, मानिसको ज्यान जाने,		● आवश्यक पृष्ठपोषण दिने ।		
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	२. बिपद् प्रतिकार्यका लागि वडाले चालेका कदमहरू बताउन,	१.बिपद् प्रतिकार्यका लागि वडाले चालेका कदमहरू ▪ बिपद् शिक्षा कार्यक्रम ▪ बाढी पहिरो नियन्त्रण ▪ राहत वितरण कार्यक्रम ▪ रेडक्रससँग साझेदारी कार्यक्रम ▪ .सुरक्षित आवास कार्यक्रम	योजना निर्माण सिप	● बिपद् आउनु अगाडि, आईरहेको बखत र आई सकेपछि हामी के गर्छौं ? सो सम्बन्धमा छलफल गर्दै बिपद् प्रतिकार्यको परिचय दिने, ● बिपद् प्रतिकार्यका लागि हामीले व्यक्तिगत रुपमा के काम गरिरहेका छौ सो सम्बन्धमा TPs क्रियाकलाप गराउने, ● विद्यालयमा वडाध्यक्षलाई बोलाइ बिपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी वडाले के काम गरिरहेको छ सो सम्बन्धमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने,	**लेखन कार्य** गाउँपालिकाले बिपद् व्यवस्थापनका लागि गरेका कामहरूको सूची तालिकामा भर्न लगाउने र सो को मूल्याङ्कन गर्ने,	३

(ग) कक्षा (६-८) को विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	१.गाउँपालिकाको परिचय दिन,	१.गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय २.संरचना ३.पदाधिकारी विवरण ४.वडागत विवरण	सञ्चार सिप बैद्धिक सिप	▪ गाउँपालिकाको बारेमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा समूहमा छलफल गराइ प्रस्तुत गर्न लगाउने, ▪ बुँदा चार्ट मार्फत गाउँ पालिकाको परिचय खुल्ने विषयवस्तु प्रदर्शन गरी प्रष्टिकरण दिने, ▪ सन्दर्भ सामग्री पुस्तकालयमा अध्ययन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● तपाइँको गाउँपालिकाको अध्यक्ष को हुनुहुन्छ ? ● यस गाउँपालिकामा कतिओटा वडाहरू छन् ?	४
		२.गाउँपालिकाको कार्यालयका शाखाहरूको नाम बताउन,	१.गाउँपालिकाको कार्यालयका शाखाहरू (शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखा,महिला तथा बालबालिका शाखा, योजना शाखा, कृषि बिकास शाखा, सहकारी शाखा, पञ्जीकरण शाखा, पशु सेवा शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा)	अध्ययन सिप, सञ्चार सिप	▪ गाउँपालिकाको कार्यालयको चार्ट प्रस्तुत गरी जोडीमा अध्ययन र जोडीमा प्रस्तुती क्रियाकलाप गराउने, ▪ प्रवचन विधिद्धारा विषयवस्तुमा प्रष्टिकरण गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● यस गाउँपालिकामा भएका कुन ५ वटा शाखाहरूको नाम बताउनुहोस् । ● कृषि विकास शाखाको कुनै २ वटा कामहरू के के हुन् ?	५
		३. गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने सेवाहरू,	१.गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा (खानेपानी आपूर्ति, बिपद् व्यवस्थापन, विद्युत, सडक, सडक बत्ति,फोहोरमैला व्यवस्थापन, घटना दर्ता, स्वास्थ्य सेवा, शैक्षिक सहयोग)	कार्य सञ्चालन	▪ TPS ▪ पाठ्यांश अध्ययन र प्रस्तुती, ▪ video प्रस्तुती र नोट टिपोट कार्य, ▪ नाटकीकरण ▪ फिल्ड भिजिट	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने कुनै ५वटा सेवाहरू बताउनुहोस् ।	५
		४. गाउँपालिका भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको नाम र ठेगाना वताउन,	१.गाउँपालिका भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूको नाम र ठेगाना ● सहास नेपाल, ● सानिमा बैंक, ● सहकारी संस्थाहरू	सञ्चार , प्रस्तुतीकरण कार्य	● Brain Storming ● पुस्तकालय अध्ययन ● Video प्रस्तुती र नोट टिपोट कार्य ● फिल्ड भिजिट, ● श्रोत व्यक्ति आमन्त्रण	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** यस गाउँपालिकामा भएका कुन ५ वटा संस्थाहरूको नाम लेख्नुहोस् ।	६
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१.वडा भित्र वसोवास गर्ने जातिहरूको परिचय दिन,	१.विविध जातजातिहरू : धिमाल, योगी, गुरुङ, राई, शेर्पा, तामाङ, मगर, क्षेत्री, खड्गी, नेवार २.जात जातिप्रति सम्मान तथा सद्भाव	सामाजिक सिप बौद्धिक सिप	▪ MIx Freeze Pair क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, ▪ वडा कार्यालयमा फिल्ड भिजिट गराइ विवरण लिन लगाउने, ▪ जातिगत विवरण सम्बन्धी भिडियो दृश्यावलोकन गराउने, ▪ जातिगत विवरणकालागि लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ यस गाउँपालिकामा भएका कुनै ५ ओटा जातीहरूको नाम भन्नुहोस् **व्यवहार अवलोकन** ▪ अन्य जातिहरूसँग मिलेर बसे नवसेको सो को मूल्याङ्कन गरी श्रेणी मापन प्रयोग गरेर अभिलेख राख्ने,	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
		२. आफ्नो समुदायमा भएको मौलिक उत्पादनहरूको परिचय दिइ महत्व बताउन,	१.उदयपुरगढीको मौलिक उत्पादन (मुडा, बाँसका टेबल कुर्सि, डोको, डालो, घुम, राडी, हलो, दालमोट, दुनोट, पाउरोटी) ▪ मौलिक उत्पादनको महत्व ▪ मौलिक उत्पादनका चुनौतिहरू ▪ मौलिक उत्पादनको प्रोत्साहन	सामाजिक सिप	• Structure Overview क्रियाकलाप गराउने, • स्थानीय उत्पादनहरूको नमुना देखाइ सो का बारेमा वर्णन गराउने, • स्थानीय उत्पादनहरूको बारेमा तयार पारिएको पाठ्यांस अध्ययन गर्न लगाइ समूहगत रुपमा टिपोट प्रस्तुत गर्न लगाउने, • फिल्ड भिजिट गराइ समुदायमा भएका स्थानीय उत्पादनहरूको सङ्कलन गर्न लगाउने, • स्थानीय उत्पादनहरूको बारेमा लिफलेट तयार पार्न • लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ यस गाउँपालिकामा उत्पादन भएका कुनै ५ ओटा मोलिक उत्पादनहरू बताउनुहोस् । ▪ चोयाका सामानहरू कुन कुन वडामा निर्माण हुन्छन् ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ मौलिक उत्पादनको प्रयोगमा उनीहरूको प्रतिक्रियाका आधारमा ▪ रुजु सूची बनाइ मूल्याङ्कन गर्ने,	५
		३. आफ्नो समुदाय भित्रका मानिसहरूको जीवनशैली उल्लेख गर्न,	१.हाम्रो जीवनशैली ▪ सामाजिक परम्परा र संस्कार ▪ वेषभुषा, गरगहना, चाडपर्व, उत्सव, जात्रा २.विभिन्न जीवनशैलीप्रति सहभागिता र सम्मान	सामाजिक सिप	• आफनो समुदाय भित्र रहेका मानिसहरूको जीवनशैलीका बारे KWL क्रियाकलाप गराउने, • विभिन्न प्रकारका जीवनशैलीका बारेमा Video देखाइ समूहगत रुपमा बुँदा टिपोट गराउने, • श्रोत व्यक्तिको कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने, • विद्यालयको स्मारक भ्रमण गराइ नोट टिपोट गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ मानिसका जीवनशैली भित्र के कस्ता कुराहरू पर्छन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकाका मानिसले के कस्ता कपडाहरू लागाउछन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिका भित्र कस्ता जात्राहरू मनाईन्छ ?	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
२	**हाम्रो संस्कृति र समाज**	४.वडाभित्रका भाषा, संस्कृति र धर्म प्रतिको आपसी मेल मिलाप कायम गर्न,	१.धर्म र संस्कृति २.गाउँपालिकामा बोलिने भाषाहरू (मगर, तामाङ, चाम्लिङ राई) ३.गाउँपालिकामा मानिने धर्महरू (हिन्दु, बौद्ध, क्रिष्चियन) ४.सबै धर्म र संस्कृतिप्रति सहभागिता र सम्मान	सामाजिक सिप	• विभिन्न कला र संस्कृति झल्काउने चित्रहरूको छलफल गराइ नोट प्रस्तुत गर्न लगाउने, • विभिन्न कला र संस्कृति झल्काउने भिडियो देखाइ नोट टिपोट गर्न लगाउने, • केही नेपाली शब्दहरू प्रस्तुत गरी आफ्नो भाषामा अनुवाद गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, • आफनो संस्कारसँग सम्बन्धित नमूना क्रियाकलाप गराउने र अन्यलाई टिपोट गर्न लागाउने, • विभिन्न धर्मको चार्ट बनाइ समानता र भिन्नता बारे प्रष्ट पार्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा बोलिने मुख्य भाषाहरू के के हुन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा मनाईने मुख्यमुख्य धर्महरू कुन कुन हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ अन्य धर्मालम्बिहरू प्रतिको व्यवहारको आधारमा सिकाइको व्यवहार मापन गर्ने ।	४
		५. आफनो समुदायको मौलिक कलाहरूको परिचय दिन,	१.विभिन्न मौलिक कलाहरूको परिचय २.मौलिक कलाको आबश्यकता ३.मौलिक कलाको संबर्द्धन	सामाजिक सिप बौद्धिक सिप	• समुदायमा उपलब्ध कलाहरूको बारेमा TPS क्रियाकलाप गराउने, • समुदायमा रहेका कलाहरूको बारेमा तयार पारिएका कलाहरूको पाठ्यांश अध्ययन गराउने र नोट तयार पार्न लगाउने, • गुगल मार्फत विभन्न कलाहरूको खोजी गराइ आफ्नो समुदायमा पाइने र नपाइने कलाहरूको पहिचान गराउने, • मौलिक कलाहरूको आवश्यकताको सूची निर्माण गर्न लगाउने • आफ्नो समुदायमा पाइने कलाहरूको सम्बर्धनका बारेमा लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	**लेखन कार्य** • मौलिक कलाको आवश्यकता र महत्वका बारेमा तालिका निर्माण गर्न लगाउने, कार्य स्तर हेरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान र सहजीकरण गर्ने	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३.	**उदयपुरगढीको भूगोल**	१. गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुप वर्णन गर्न,	१.गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुप ▪ तराई क्षेत्र, नदी तट दुन क्षेत्र, मध्य पहाडी भुभाग २.धरातलीय स्वरुपले पार्ने विविधता ▪ हावापानीको विविधता	सञ्चार सिप	• उदयपुर जिल्लाको नक्सामा उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सा देखाइ अध्ययन गराउने, • मुख्य मुख्य धरातलीय भुभागहरूको भ्रमण गराइ नोट टिपोट गराउने, • वडा छुट्टिनेगरी उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण गरी धरातलीय स्वरुपहरू देखाउन लगाउने, • चुरे दक्षिणका तराई क्षेत्र, बैद्यनाथ खोला र तावाखोलाको आसपासका दुन क्षेत्र र मध्य पहाडी भुभागहरूको तुलनात्मक अध्ययन गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँ पालिकाको समथर भुभागहरू कुन कुन हुन् ? • उदयपुरगढी गाउँपालिकाका अग्ला स्थानहरू कुन कुन हुन् ? बताउनुहोस् । **सिप परीक्षण**	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
			▪ वनस्पतिको विविधता ▪ अन्नबाली उत्पादन ▪ जिवजन्तुको विविधता		● धरातलीय स्वरुपको आधारमा पाइने विविधताहहहरू जस्तै :हावापानी, वनस्पति, अन्नबाली, जीबजन्तुहरूको बारे छलफल गराउने,	● गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण गरी हावापानीको क्षेत्र निर्धारण गर्न लगाउने,	
		२. गाउँपालिकाको वडागत क्षेत्रफल सिमाना आदिको विवरण बताउने,	१.वडागत क्षेत्रफल सिमाना र विवरण २.भौगोलिक अवस्थिति ३.वडागत गाँउटोलहरू ४.वडागत खोला,नदि,खोल्साहरू ५.वडाहरूबीचको सम्बन्ध र सहकार्य	नक्सा निर्माण सिप	● उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सामा वडागत भौगोलिक अवस्था समेटिएको विवरण अध्ययन गर्न लगाइ समान प्रकृतिको नक्सा निर्माण गर्न लगाउने, ● उदयपुरगढीको बुकलेट अध्ययन गरी वडागत सिमाना र क्षेत्रफल विवरण तयार पार्न लगाउने र समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● उदयपुरगढीको वडागत खोला, मुख्य मुख्य गाउँहरूको विवरण भएको पाठ्यसामग्री पावर प्वाईन्टमा देखाइ बुँदागत रुपमा स्पष्ट पार्ने । ● वडाहरू विचको सम्बन्ध र सहकार्यको बारेमा छलफल गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● उदयपुरगढी गाउँपालिकाको सबभन्दा ठुला र सबभन्दा साना वडा बताउनु होस् । ● उदयपुरगढी गाउँपालिकाको मूख्य नदीहरूको नाम बताउनुहोस् । ● सबभन्दा बढी गाउँ टोल कुन वडामा रहेको छ ?	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
३.	**उदयपुरगढीको भूगोल**	३.गाउँपालिकामा पाइने हावापानी उल्लेख गर्न,	१.गाउँपालिकामा भएको हावापानीको अवस्था ▪ हावापानी-उष्ण मनसुनी, न्यानो समशितोष्ण, ▪ ठण्डा समशितोष्ण, लेकाली हावापानी	योजना निर्माण सिप	● धरातलीय स्वरुप र हावापानीको अन्तरनिहित सम्बन्ध हुने वताइ दिने, ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा उष्ण, उष्ण मनसुनी,न्यानो समशितोष्ण,ठण्डा समशितोष्ण र लेकाली हावापानी पाइने तथ्य नक्सा मार्फत वर्णन गर्ने, ● हावापानीका क्षेत्रहरू गुगल खोजी गरी प्रदर्शन गर्ने, ● विभिन्न स्थानहरूको नाम दिई	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● उदयपुरगढी गाउँपालिकाको सबभन्दा जाडो र सबभन्दा गर्मी ठाउँहरू बताउनुहोस् । ● जाडो स्थानका मानिसहरू के कस्ता कपडा लाउँछन् ? ● गर्मी ठाउँहरूमा कस्ता पशुहरू पालिन्छन् ?	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
					सो स्थानमा पाइने हावापनीको विवरण भर्न परियोजना कार्य दिने,		
		४.गाउँपालिका भित्र भएका मुख्य मुख्य वनस्पतिहरू उल्लेख गर्न,	१.गाउँपालिका भित्रका मुख्य मुख्य वनस्पतिहरू वनस्पति वर्गीकरणः ▪ उष्ण प्रदेशीय सदाबहार ▪ समशीतोष्ण पतझर, २.साल, सिसौ, खयर, अमला, हर्रो, वर्रो आदि मूख्य वनस्पतिहरू ३.वनस्पतिको उपयोगिता	प्रतिकार्य योजना निर्माण सिप	• गाँउपालिका क्षेत्रभित्र पाइने वनस्पति र तिनका विशेषता माथि छलफल गर्दै वनस्पति पाइने क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने, • विद्यालय वरपर पाइने वनस्पति सङ्कलन र अवलोकन गर्न लगाइ त्यसको विशेषता पत्ता लगाउन भन्ने, • सामूदायिक वन तथा वन कार्यालयमा कार्यरत व्यक्तिहरूबाट श्रोत व्यक्तिको रुपमा विषयवस्तु अध्यापन गराउने, • साल, सिसौ, खयर, अमला, हर्रो, वर्रो, आदिको नमुना कक्षामा प्रस्तुत गरी यिनीहरूको उपयोगिता बताउने, • स्पेसिमिन कक्षामा राख्न लगाउने, • उदयपुरगढीमा वनस्पतिको उपयोगिताका बारेमा छलफल गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने मुख्य रुखहरूको नाम दिनुहोस् । • उदयपुरगढी गाउँ पालिकामा पात नझर्ने रुखहरू कुन कुन हुन् ? **लेखन कार्य** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने वनस्पतिहरूको विवरण तालिकामा भर्न लगाउने, • आवश्यक सहजीकरण र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने,	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{306 f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	५. गाउँपालिका भित्र भएका मुख्य मुख्य नदी, पोखरी, झरना, आदि उल्लेख गर्न,	१.हाम्रा नदीनाला, पोखरी र झरना, २.नदी प्रबाह क्षेत्र : तावा खोला, बैजनाथ खोला, बलान खोला ,पौवा खोला ३.मुख्य मुख्य पोखरी र झरनाहरू	योजना निर्माण सिप	• बैजनाथ खोला, तावा खोला, वलान खोला, पौवा खोला, झिझरी खोला, अँधेरी खोला, बढहरे खोला, धमिले खोला, माटे खोला, मौवासी खोला आदि उदयपुरगढीको कहाँ कहाँ पर्दछ छलफल गर्न लगाउने, • सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्षहरूसँग सहयोग लिई सा खोलाहरूको विवरण तयार पार्न लगाउने • प्रदर्शन विधिबाट ईन्द्रावती पोखरी, परेवा झरना, अँधेरी झरना, तीन तले झरना आदिको परिचय र महत्व बताइ दिने, • सम्बन्धित वडाका विद्यार्थिहिरूलाई सो झरना र पोखरी भ्रमण गर्न लगाउने र विवरण तयार पार्न लगाउने, • नक्सा निर्माण गरी उक्त नक्सामा सो झरनाहरू र पोखरी भर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा रहेका मुख्य खोलाहरूको नाम दिनुहोस् । **लेखन कार्य** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा भएका नदीहरू र उक्त नदीहरूको प्रवाह क्षेत्र तालिकामा देखाउनुहोस् ।	४
४	**हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा**	१.उदयपुरगढीको छोटो ऐतिहासिक परिचय दिन,	१.उदयपुरगढीको छोटो ऐतिहासिक परिचय २.महत्वपूर्ण स्थानहरूको विवरण ३.पुरानो सदरमुकाम गढी (टुडिखेल, माइस्थान, पुरानो गढी, ब्रम्हचारी जोगी धारा, ऐतिहासिक विद्यालय :पञ्चावती माध्यमिक विद्यालय)	सञ्चार सिप अध्ययन सिप बौद्धिक सिप	• उदयपुरगढी को इतिहासका बारेमा विद्यार्थीका जानकारीका बारेमा छोटो प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • टुडिखेल, माइस्थान, पुरानो गढी, ब्रम्हचारी जोगी धारा, ऐतिहासिक विद्यालय :पञ्चावती माध्यमिक विद्यालय पुरानो सदरमुकाम गढी आदिको बारेमा तयार पारिएका पाठ्य सामग्री प्रदर्शन गरी विषयवस्तुको जानकारी दिने, • टुडिखेल,माइस्थान,पुरानो गढी,ब्रम्हचारी जोगी धारा, ऐतिहासिक विद्यालय :पञ्चावती माध्यमिक विद्यालय पुरानो	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको पुरानो सदरमुकामा उदयपुरगढीमा पाइने कुनै ४ वटा ऐतिहासिक कुराहरू बताउनुहोस् । **अवलोकन कार्य** • विद्यलायमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाको ऐतिहासिक स्थलहरूको तस्विर राखि उक्त तस्विरहरू प्रति विद्यार्थीहरूको प्रतिक्रियाका आधारमा व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने,	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
					सदरमुकाम गढीको बारेमा तयार भएको विवरण सार्न लगाउने, ● माथिका ठाउँहरूको बारेमा प्लेकार्ड तयार पार्न लगाउने,		

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
४	**हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा**	२.गाउँपालिका भित्रका प्रेरणदायक स्थानीय व्यक्तित्वहरूको पहिचान गरी सम्मान गर्न,	१.स्थानीय व्यक्तित्वहरू २.(वृष बहादुर तामाङ, खिलाराज निरौला, रामध्वज तामाङ .र लाल बहादुर कार्की) ३. जीवनी ४.समाजमा पुचाएको योगदान	पुर्खाप्रति सम्मान सिप	● ऐतिहासिक व्यक्तित्वको फोटो र क्याप्सन तयार पारी बुक कर्नरमा राख्न लगाउने, ● समय रेखा निर्माण गरी सो नायकहरूको जीवनीको तुलनात्क अध्ययन गराउने,	**अवलोकन कार्य** ● यी ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरूको बारेमा उनीहरूको प्रतिक्रियाका आधारमा व्यवहार पक्षको मूल्याङ्कन गर्ने, ● यसका लागि रुजु सूची प्रयोग गर्ने,	५
		३. विभिन्न धार्मिक तथा सास्कृतिक सम्पदा स्थलहरूको को पहिचान गरी तिनको महत्व र संरक्षणका उपायहरू बताउन ,	१.हाम्रा धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू:सोलीघोप्टे डाँडा, सित्तलेश्वर महादेव , सलहेश मन्दिर, र पेमा छ्योलिङ गुम्बा काभ्रेपानी २.परिचय ३.अवस्थिति ४.विशेषताहरू	ऐतिहासिक सम्पदाप्रति सम्मान गर्ने सिप	● पायक पर्ने उपरोक्त स्थानहरूको भ्रमण गराइ नोट टिपोट गर्ने परियोजना कार्य गराउने, ● उक्त स्थानहरूको बारेमा स्थानीय जानकारहरूसँग सोधपुछ गरी सानो लेख तयार पार्न लगाउने, ● सामाजिक सञ्जालको प्रयोगबाट उक्त स्थानहरका बारेमा जानकारी सङ्कलन गर्ने परियोजना कार्य गराउने, ● गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण गरी उक्त स्थानहरू भर्न लगाउने ● उक्त स्थानहरूका बारेमा लिफलेट तथा प्लेकार्ड	**सिप परीक्षण कार्य** -(सोलिघोप्टे डाँडा, सित्तलेश्वर महादेव, सलहेश मन्दिर, र पेमा छ्योलिङ गुम्बा काभ्रेपानीका बारेमा लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	४

					तयार पार्न लगाउने,		
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	१. गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय पेशाहरूको परिचय दिन र सम्मान गर्न,	१.गाउँ पालिकामा रहेका स्थानीय पेशाहरूको परिचय २.हाम्रा पेशा तथा व्यवसायहरू : खेतिपाती, पशुपालन, सिकर्मी, डकर्मी, शिक्षक, डाक्टर, कर्मचारी,	श्रमप्रति सम्मान सिप	• गाउँपालिकामा रहेका पेशाहरूका सम्बन्धमा तयार पारिएका पाठ्याँश प्रदान गरी जिग्स विधिबाट सिकाइ क्रियाकलाप गराउने, • पेशाको विवरण झल्कने चार्ट तयार पारी कक्षामा टाँस गराउने, • कुनै दुईओटा पेशाको बारेमा गीत लेख्न लगाइ गाउन लगाउने, • कुनै २ ओटाको पेशा अनुसार काम गर्दै गरेको अभिनय गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा अपनाइएका कुनै ४ वटा पेशाहरूको नाम बताउनुहोस् । **अवलोकन कार्य** • स्थानीय पेशाहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूको प्रतिक्रियाका आधारमा व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने, • यसका लागि रुजु सूची प्रयोग गर्ने ।	३

विद्यार्थी को नाम	सम्मान गरे नगरेको	संरक्षण कार्य मा सहभागिता	संकलन कार्य

sq m= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेशा , व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	२.पशुपालनको स्याहार हेरचाह बताउन ,	१.पशुपालनको स्याहार हेरचाह - पशुपालन तरिका - आहार बिहार - खोर गोठ तथा बास व्यवस्थापन - पशुको स्वास्थ्य तथा उपचार	प्रयोगात्मक सिप	▪ पशु पालनको सम्बन्धमा चित्र छलफल गराउने , ▪ पशुपालन तरिका-आहार बिहार-खोर गोठ तथा बास व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण भएको पाठ्यसामग्री जोडमा अध्ययन र जोडीमा सारांश क्रियाकलाप गराउने, ▪ पशुपालनको बारेमा तयार पारिएको भिडियो क्लिप देखाइ थप छलफल गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पशुपालन र तिनीहरूको हेरचाह कसरी गरिएको छ ? **लेखन कार्य** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा गरिने पशुपालनको बारेमा तालिकामा विवरण तयार पार्न लगाउने,	४

		३. स्थानीय स्तरमा गरिने केही प्रमुख तरकारी तथा फलफुल खेतीको परिचय र महत्व बताउन,	१.स्थानीय स्तरमा गरिने केही प्रमुख तरकारी तथा फलफूल खेतीको परिचय र महत्व २.आलु खेती, काउली खेती, गोलभेडा खेती, आँप, सुन्तला, लिची, मेवा ३.तरकारी तथा फलफूल खेतीको प्राविधिक ज्ञान	प्रयोगत्मक सिप	• विद्यालय नजिक लगाइएका तरकारी तथा फलफूल खेतीको भ्रमण गराउने, • नजिकका किसानहरूसँग सोधीखोजी गरी तरकारी तथा फलफूल खेतीको तरिका विधि र उत्पादन सम्बन्धी विवरण तयार पार्ने परियोजना कार्य गराउने, • गाउँपालिकाको कृषि शाखा प्रमखलाई आमन्त्रण गरी गाउँपालिकामा लगाईने तरकारी तथा फलफुल खेतीको बारेमा प्रशिक्षण गर्न लगाउने, • गाउँपालिका भित्र गरिने तरकारी तथा फलफुल खेतीको नमुना पोस्टकार्ड निर्माण गर्न लगाउने र राम्रा पोस्टकार्ड बुक कर्नरमा राख्ने,	तलका प्रश्नहरूका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ▪ आफ्नो क्षेत्रमा गरिने तरकारी तथा फलफूलहरूको पाँच पाँच ओटा नाम भन्नुहोस् । ▪ तरकारी खेतीबाट हुने कुनै ४ ओटा फाइदा बताउनुहोस् । ▪ फलफुल खेतीका नयाँ तरिकाहरू बताउनुहोस् ।	४
		४. गाउँ पालिका भित्र रहेका साना परम्परागत उद्योगहरूको परिचय दिन,	१.गाउँपालिका भित्र रहेका साना परम्परागत उद्योगहरूको परिचय २.हाम्रा उद्योगहरू :ग्रिल उद्योग, आरन, फर्निचर उद्योग, दुग्ध डेरी	जीवनोपयोगी सिप	▪ आफनो घरमा प्रयोगमा आउने दैनिक सामानहरू कहाँ बाट आउँछ भनी सोध्दै प्रशनोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गरी उद्योगको परिचय दिने, ▪ परम्परागत उद्योगका बारेमा तयार पारिएका पाठ्य सामग्राी प्रदान गर्दै जोडीमा अध्ययन र जोडीमा सारांश क्रियाकलाप गराउने, ▪ स्थानीय स्तरमा सञ्चालित कुनै एक परम्परागत उद्योग भ्रमण गराइ सञ्चालकबाट तथ्याङ्क लिने गरी परियोजना कार्य गराउने, ▪ उद्योगको नाम र उत्पादित वस्तु झल्कने चार्ट देखाउने,	तलका प्रश्नहरूका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने, ▪ गाउँपालिका भित्र भएका कुनै पाँच ओटा परम्परागत उद्योगहरूको नाम लेख्नुहोस् । ▪ फर्निचर र ग्रिल उद्योग गाउँपालिकाको कुन कुन ठाउँहरूमा रहेका छन् ? ▪ कुन कुन वडाहरूमा डेरी उद्योगहरू रहेका छन् ?	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	५.स्थानीय पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थानको पहिचान, महत्व र संरक्षणका उपायहरू अवलम्वन गर्न,	१.पर्यटकीय स्थानहरू(चियाबारी पिकनिक स्पोर्ट, छेलो भञ्ज्याङ, राजाजी मन्दिर मेला, पञ्चावती माइ, उदयपुरगढी) २.भौगोलिक अवस्थिति ३.विशेषता ४.महत्व	सद्भाव सिप	• चियाबारी पिकनिक स्पोर्ट, छेलो भञ्ज्याङ राजाजी मन्दिर मेला को पुरावलोकन गराउने, • उपरोक्त पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी सङ्कलन गर्न लगाउने, • उपरोक्त पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणका चुनौतीहरू उल्लेख गर्न लगाइ संरक्षणका उपायहरू खोज गर्न लगाउने, • उक्त स्थलहरूको प्लेकार्ड बनाउन लगाउने,	१.निम्न प्रश्नहरूका आधारमा मुल्यांकन गर्ने । ▪ हाम्रा कुनै ३ वटा स्थानीय सम्पदाहरू बताउनुहोस् । ▪ धार्मिक सम्सदाहरू कसरी संरक्षण गर्न सकिन्छ ? उपायहरू भन्नुहोस् । ▪ हाम्रा स्थानीय सम्पदाहरूको महत्व उल्लेख गर्नुहोस् । **प्रयोगत्मक कार्य** ▪ उक्त स्थलहरूको प्लेकार्ड बनाउन लगाउने,	४

		६. गाउँपालिका भित्र पाइने स्थानीय जडिबुटीहरूको परिचय दिई महत्व बताउन,	१.हाम्रा जडिबुटीहरू २.जडिबुटीको परिचय ३.जडिबुटीको फाइदाहरू ४.जडिबुटीको उपयोग ५.जडिबुटीको संरक्षण	जडीबुटी साक्षरता	● गाउँपालिका भित्र पाइने जडीबुटीहरूको बारेमा कृषि विज्ञसँग अन्तरक्रिया गराउने, ● गाउँपालिकामा पाइने जडिबुटहिरूको स्पेसिमिन देखाइ विवरण तयार पार्न लगाउने, ● जडिबुटीको महत्वको बारेमा प्लेकार्ड तयार पारी समुदायमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्न लगाउने, ● जडिबुटीको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ सो सम्बन्धमा बुँदा चार्ट मार्फत विषयवस्तु प्रस्तुत गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ गाउँपालिकामा पाइने ५ वटा जडिबुटीहरूको नाम भन्नुहोस् । ▪ गाउँपालिकामा पाइने जडिबुटीहरूले गाउँपालिकालाई पुचाएका फाइदा भन्नुहोस् । **लेखन कार्य** ▪ कुन ठाउँमा कुन जडिबुटी पाइनेछ ? तालिकामा देखाउनुहोस् ।	४

q m = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	७.स्थानीय हाट बजारको परिचय र महत्व बारे बताउन,	१.स्थानीय हाट बजारको परिचय :नयाँ बजार हजारे, शनिबारे बजार नेपालटार, जरुवा मानसिंटार बजार, कुरकुन्टार हटिया २.हाट बजारका महत्व र फाइदा ३.हाटबजारका प्रवर्द्धन	सहभागिता सिप अवलोकन सिप	▪ उल्लेखित बजारहरूको फोटो देखाइ पहिचान गर्न लगाउने, ▪ उल्लेखित बजारहरूको बारेमा पाठ्य सामग्री प्रोजेक्टर मार्फत प्रदर्शन गरी वर्णन गरी दिने, ▪ उल्लेखित बजारहरूबाट स्थानीयलाई पुगेको फाइदाका बारेमा छलफल गराउने, ▪ उल्लेखित बजारहरूको प्रवर्धनका लागि स्थानीय तहले गरेका प्रयासहरू उल्लेख गरिदिने,	**प्रश्नोत्तर क्रियकलाप** ▪ नयाँ बजार हजारेमा के कस्ता सामानहरू किनबेच गर्न सकिन्छ ? ▪ शनिबारे बजार नेपालटारमा कुन कुन वडाका मानिसहरू बजार भर्न आउँछन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँ पालिकामा हाट बजार सम्बन्धी समस्याहरू के के छन् सूची तयार गर्नुहोस् । ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा भएका हाट बजारले गाउँपालिकालाई के कस्तो फाइदा पुचाएको छ ? बताउनुहोस् ।	३
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	१.गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका गतिविधिहरू उल्लेख गर्न ,	१.सरसफाई तथा फोहर मैला व्यवस्थापन २.परिचय ३.गाउँपालिकामा फेहोरमैलाका व्यवस्थापनका अवस्था ४.सरसफाइ सम्बन्धी समस्या र समाधानका उपाय ५.सरसफाइ तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नागरिकको भूमिका ६.फोहोरमैला व्यवस्थापनका फाइदाहरू	जीवनोपयोगी सिप	▪ सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापन, विषयमा TPS क्रियाकलाप गराउने, ▪ गाउँपालिका भित्र सरसफाइ तथा फोहरमैला सम्बन्धीको अवस्थाका बारेमा स्वास्थ्यकर्मीसँग अन्तरक्रिया गराउने, ▪ गाउँपालिका भित्र सरसफाइ तथा फोहरमैला सम्बन्धी स्थानीय स्तरामा रहेका समस्याका बारेमा छलफल गराइ समाधानका उपाय प्रस्तुत गर्न लगाउने, ▪ सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी नागरिकले गर्नुपर्ने कार्यहरू बताइ दिने, ▪ फोहोरमैला व्यवस्थापनका फाइदाहरू उल्लेख गरी दिने ।	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ फोहर मैला व्यवस्थापन भित्र के कस्ता कार्यहरू पर्दछन् ? ▪ फोहर मैला व्यवस्थापनले पुचाउने फाइदाहरू बताउनुहोस् । ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा सरसफाइ सम्बन्धी के कस्तो समस्या रहेको छ ? ▪ सरसफाइका क्षेत्रमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाले के कस्ता कामहरू गर्दै आएका छन् ?	४

q m = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	२. पोषणको परिचय र पोषिलो खानामा हुने तत्वहरू वर्णन गर्न,	१.पोषण र पोषक तत्व २.परिचय ३.पोषणका प्रकार ४.पोषणको महत्व	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	● दैनिक रुपमा विद्यार्थीहरूले के कस्ता खाना खान्छन् सो बारेमा छलफल गराउने र बुँदाहरू बोर्डमा टिपोट गर्ने, ● खानामा पाइने पोषण तत्वहरूको तालिका निर्माण गरी व्याख्या गर्ने, ● विभिन्न प्रकारका खाना र उक्त खानामा पाइने पोषणका प्रकारका पोष्टरहरू टाँस गरी छलफल चलाउने, ● पोषणको महत्वको बारेमा वतृत्व कला गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● पोषिलो खानामा के कस्ता तत्वहरू पाइन्छन् ? ● पोषणका प्रकार बताउनुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** ▪ पोषिलो खानामा ध्यान दिए नदिएको आधारमा व्यवहार अवलोकन गरी उपलब्धि मापन गर्ने,	३
		३. गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको परिचय दिन,	१.गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरू २.परिचय ३.स्वास्थ्य संस्थाको वर्गीकरण ४.स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाबाट पाइने सेवाहरू ५.स्वास्थ्य संस्थाको महत्व	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	● गाउँपालिका भित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थाका फोटोहरू प्रदर्शन गरी पहिचान र छलफल गराउने, ● गाउँपालिकाको स्वास्थ्य प्रमूखलाई आमन्त्रण गरी सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूको संक्षिप्त परिचय दिन लगाउने, ● स्वास्थ्य संस्थाहरूको नाम र सेवाहरू झल्कने चार्ट तयार पारी व्याख्या गर्ने, ● गाउँपालिकामा स्वास्थ्य संस्थाको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने, ● गाउँपालिकाको नक्सामा स्वास्थ्य संस्थाहरूको नाम भर्न लगाउने,	● **प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा रहेका स्वास्थ्य र्संस्थाहरूको नाम बताउनुहोस् । ● स्वास्थ्य संस्थाबाट के कस्ता सेवाहरू पाइन्छन् सो को विवरण भन्नुहोस् । ● स्वास्थ्य संस्थाले उदयपुरगढी गाउँपालिकालाई गरेको सहयोग बताउनुहोस् ।	४
		४.स्थानीय स्तरमा खेलिने खेलहरूको परिचय दिन,	१.स्थानीय स्तरमा प्रचलित खेलहरू : कवड्डी, दौड, हाईजम्प, लङ जम्पको परिचय	खेलकुद सिप	● गाउँपालिका भित्र खेलिने खेलहरूको बारेमा विद्यार्थीहरूको पूर्वज्ञान जाँच्न ***घुलमिल स्थिर जोडी क्रियाकलाप*** गराउने, ● गाउँपालिकामा रहेका खेलकुद शाखा प्रमुखलाई खेलकुदका बारेमा जानकारी दिन श्रोत कक्षा सञ्चालन गराउने, ● खेलकुदको सामान्य अभ्यास गराउने,	● **प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा खेलिन प्रचलित खेलहरूको नाम बताउनुहोस् । **लेखन कार्य** ● खेलाडी सङ्ख्या, खेलिने स्थान र खेलले पुचाउने फाइदाको बारेमा तालिका बनाउन लगाउने, थप सहजीकरण गर्ने,	३

q m = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f

६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाइ तथा खेलकुद**	५.गाउँपालिका भित्र अपनाइएका प्राथमिक उपचारका तरिकाहरू उल्लेख गर्न,	१. **प्राथमिक उपचार** २. पानीमा डुब्नु ३. आगोले पोलेको ४.मर्किएको ५. घाउचोट लागेको ६. प्राथमिक उपचार बिधि	स्वास्थ्य सचेतना	● चोटपटक लाग्दा, लड्दा, वहोस हुँदा त, हात खुट्टा मर्किदा आगोमा पोल्दा तपाईँहरू के कस्तो उपचार गर्नुहुन्छ विद्यार्थीमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने । ● प्राथमिक उपचारका बारेमा तयार पारिएका भिडियोहरू देखाउने, ● स्वास्थ्य सम्बन्धीका पोष्टरहरू टाँस गरी कक्षामा छलफल गराउने, ● प्राथमिक स्वस्थ्य उपचारका बारेमा लेख लेख्न लगाउने,	● **प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ प्राथमिक उपचार भनेको के हो ? ▪ पानीमा डुबेको मानिसको प्राथमिक उपचार कसरी गरिनेछ ? ▪ कसैलाई घाउचोट लागेमा के कस्तो उपचार गर्नु पर्छ ?	४
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	१.तावा खोलाको बाढी, हनुमाने पहिरो, धप्पर पहिरो, बलान खोला बाढी प्रकोप, हावा हुरी, परिचय दिन ।	१.बिपद् परिचय र व्यवस्थापन २.आगलागी ३.डडेलो ४.बाढीपहिरो ५.हावाहुरी ६.भुइँचालो ७.सडक दुर्घटना ८.करेन्ट ९.चट्याङ	व्यबस्थापन सिप	● कथा, पोष्टर, भिडियो समाचारमा लेलिखएको घटना आदिको प्रदर्शन गरि बिपद्को परिचय दिने, ● तावा खोलाको बाढी, हनुमाने पहिरो, धप्पर पहिरो, बलान खोलाको बाढी, सडक दुर्घटना, करेन्ट लागेको, भुईँचालो, हावाहुरी आदिको फोटो देखाइ तिनीहरूले पुचाउने क्षतिका बारेमा वर्णन गर्ने, ● विद्यालयको वरिपरि एक बर्षभित्र घटेका बिपद्का घटनाहरूको सूची तयार गर्न लगाइ त्यसको कारण सम्बन्धमा छलफल गराउने, ● उपरोक्त बिपद्हरू मध्ये नजिकको बिपद्ग्रस्त स्थानको स्थलगत भ्रमण गराउने र क्षति विवरण टिपोट गराउने,	निम्न प्रश्नोत्तर गर्ने , - बिपद् भनेको के हो ? - बिपद् व्यवस्थापन किन आबश्यक छ ? -आगलागीबाट बच्न कस्ता उपाय अबलम्बन गर्न सकिन्छ ? -बाढीपहिरो रोकथामका लागि तत्काल गर्न सकिने तिन उपायहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् । -	३

q m = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	२.बिपद् प्रतिकार्यका लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका उल्लेख गर्न,	१.बिपद् प्रतिकार्य तथा व्यवस्थापनमा लागि विद्यालय र समुदायको भूमिका २.बिपद् व्यवस्थापनमा विद्यालय र समुदायले गरेका कार्यहरू	व्यव्स्थापन सिप	▪ बिपद् आउनु पूर्व, आई रहेको बखत र आईसकेपछि गर्नु पर्ने कार्यहरूको सूची तयार पारी बिपद् प्रतिकार्य र व्यवस्थापनका परिचय दिने, ▪ बिपद् प्रतिकार्य तथा वयवस्थापनका लागि विद्यालय समुदायको भूमिका विषयमा पाठ्यांश अध्ययन गराउने, ▪ बिपद् व्यवस्थापनमा विद्यालय र समुदायले गरेका कार्यहरू सम्बन्धमा बुँदा टिपोट गराउने ▪ डक कभर होल्ड को अभ्यास गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलार्प** ▪ बिपद् आउनु अगाडि के के गर्नु पर्छ ? ▪ बिपद् प्रतिकार्यका लागि विद्यालयले के गर्नु पर्छ ? ▪ बिपद् आई सकेपछि समुदायले के के गर्नु पर्छ ? **प्रयोगत्मक कार्य ।** ▪ डक कभर होल्डको नमुना अभ्यास गराइ सिप परीक्षण गर्ने,	३

कक्षा ७

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	१.गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार बताउन,	१.गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार २.विकासात्मक कार्यहरू:शिक्षा, स्वास्थ्य, सडक, खानेपानी, उर्जा, विघुत, सिंचाइ ३.व्यबस्थित बसोबास ४.वातावरण संरक्षण ५.बिपद् व्यवस्थापन ६.न्यायिक निरुपण ७.पञ्जीकरण ८.सिफारिस प्रदान	तथ्याङ्क सङ्कलन सिप	• विद्यार्थीलाई गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकारको बारेमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा छलफल गराउने, • बिकासात्मककार्यहरू:शिक्षा, स्वास्थ्य, सडक, खानेपानी, उर्जा, विद्युत, सिंचाइ, व्यवस्थित बसोबास, वातावरण संरक्षण, बिपद् व्यवस्थापन, न्यायिक निरुपण, पञ्जीकरण आदि विषयमा तयार पारिएका विवरण तालिका कक्षामा टाँस गरी गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार विषयमा छलफल गराउने, • सिफारिस प्रदान गाउँपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकारको चार्ट कक्षामा टाँस गरी व्याख्या गर्ने, • गाउँ पलिकाको काम कर्तव्य र अधिकारको सूची तयार पारी कक्षामा टाँस गर्न लगाउने, • गाउँपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमूखको भूमिका अभिनय कक्षामा गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ गाँउपालिकाको बिकासात्मक कार्यहरू के के हुन् ? ▪ गाउँपालिकाको कुनै ५ ओटा अधिकारहरू बताउनुहोस् । ▪ गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा गर्ने कुनै ३ ओटा कामहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।	५
		२. विभिन्न शाखाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरू उल्लेख गर्न,	१.शाखाहरूको विवरण २.शाखाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरू ३.सेवाका प्रकारहरू ४.सेवा प्रबाहमा जन प्रतिनिधिको भुमिका ५.सेवा प्राप्त गर्ने प्रक्रिया	तथ्याङ्क सङ्कलन सिप	• गाउँपालिकाका कर्मचारीसँग अन्तरक्रिया गरी विभिन्न शाखाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको विवरण तयार पार्न लगाउने, • गाउँपालिकाको शाखागत संरचना प्रस्तुत गरी मिल्दोजुल्दो संरचना तयार पार्न लगाइ शाखागत रंग भर्न लगाउने, • गाउँपालिकाको शाखाहरूले गर्ने कार्यको बारेमा भूमिका अभिनय गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ गाउँपालिकाको कृषि शाखाका कामहरू के के हुन् ? ▪ गाउँपालिकाको महिला विकास शाखाका कुनै ५ ओटा कामहरू बताउनुहोस् । ▪ गाउँपालिकाको रोजगार शाखाको कुनै ३ ओटा कामहरू उल्लेख गर्नुहोस् ।	५
		३.गाउँपालिका भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरू उल्लेख गर्न ,	१.गाउँपालिका भित्र रहेका सङ्घ संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरू ▪ सामाजिक कल्याण ▪ आय आर्जन तथा जीवनस्तर सुधार ▪ वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम ▪ शैक्षिक सहयोग ▪ सिपमुलक कार्यक्रम सञ्चालन ▪ जनचेतनामूलक कार्यहरू	तथ्याङ्क सङ्कलन सिप	• गाउँपालिकामा कार्यरत सङ्घ सस्थाहरूको बारेमा समूहमा छलफल गराइ समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने , • गाउँपालिकामा कार्यरत विभिन्न सङ्घ संस्थाहरूको नाम र सेवाका सूची प्रोजेक्टरबाट प्रदर्शन गरी सपष्ट पार्ने , • विभिन्न सङ्घसंस्थाहरूको सेवाको बारेमा बुलेटिन तयार पार्न लगाइ सूचना पाटीमा टाँस गर्न लगाउने ,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाँउपालिकामा कुन कुन सङ्घ संस्थाहरू कार्यरत छन् ? ▪ नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको कुनै ५ वटा कामहरू बताउनुहोस् । **लेखन कार्य** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा कार्यरत सङ्घसंस्था र तिनीहरूको कामको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गर्न ,	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	४.गाउँपालिकामा उपलब्ध विकासका पूर्वाधारहरू बताउन,	१.गाउँपालिका भित्र सञ्चालित विकासका कार्यक्रमहरू २.शिक्षा, स्वास्थ्य, यातयात, खानेपानी, विद्युत आदि विकासका पूर्वाधारहरू ३.पूर्वाधारका क्षेत्रमा भएका कामहरू ४.पूर्वाधार विकासमा समस्या ५.पूर्वाधार विकासमा देखिएका समस्याको समाधानका उपायहरू ६.विकासका पूर्वाधारको महत्व	तथ्यङ्क सङ्कलन सिप	● गाउँपालिकामा भएका विकासका पूर्वाधारहरूको भ्रमण गराउने र टिपोट गर्न लगाउने, ● गाउँपालिकामा भएका विकासका पूर्वाधार उल्लेखित पाठ्य सामग्री प्रस्तुत गरी समूहमा अध्ययन गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● गाउँपालिकामा भएका सडक खानेपानी आदिका क्षेत्रमा भएका कामका बारेमा गीत लेख्न लगाइ गाउन लगाउने, ● विकासका पूर्वाधारका क्षेत्रमा भएका समस्याहरू र समाधानका उपायहरूका बारेमा छलफल गराउने, ● पूर्वाधारको महत्व बुँदा चार्टमा प्रस्तुत गरी महत्व प्रष्ट पार्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा कुन कुन विकासका पूर्वाधारहरू अगाडि बढेका छन् ? ▪ तपाईंको समुदायमा कुन कुन पूर्वाधारहरूको क्षेत्रहरूमा काम भइरेहका छन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा विकासका पूर्वाधारमा देखिएका समस्याहरू के के हुन् ?	५
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१. गाउँपालिका भित्र वसोवास गर्ने जातिहरूको परिचय दिन,	१.गाउँपालिका भित्र वसोवास गर्ने जातिहरू २.बाहुन, क्षेत्रि, सन्यासी ३.अल्पसंख्यक जातिहरू :मधेसी, भुजेल, जोगी ४.स्थलगत(रैथने/जनजाति : राई, मगर, तामाङ, नेवार, ५.अन्य जातिहरू प्रति गर्नुपर्ने सम्मान	सामाजिक सिप	● गाउँपालिकामा भएका जातिहरूका बारेमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा KWL क्रियाकलाप गराउने, ● गाउँपालिकामा भएका जातिहरूका बारेमा विवरणत्मक तालिका भर्न लगाउने,	**व्यवहार अवलोकन** ▪ अन्य जातिका मानिसहरूसँगको मेलमिलापपूर्वक वसोवास गरेको आधारमा उपलब्धि मापन गर्ने, रुजू सूची प्रयोग गर्ने, थप सिकाइ गराउने,	४
		२ वडाभित्र हुने मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरूको परिचय दिन,	१.वडा भित्रका मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरू ▪ मुडा, बाँसका टेबल कुर्सी, डोको, डालो, घुम, राडी, हला २.मौलिक/स्थानीय उत्पादनको महत्व ३.मौलिक/स्थानीय उत्पादनका चुनौतिहरू ४.मौलिक/स्थानीय उत्पादनप्रति गर्नुपर्ने प्रोत्साहन कार्य	सामाजिक सिप	● गाउँपालिकाभित्र हुने मौलिक उत्पादनहरूको चित्र देखाइ सो सम्बन्धमा छलफल गराउने, ● आफ्नो गाउँटोलमा पाइने र गाउँपालिकाभित्र पाइने मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरूको सूची तालिकामा भर्ने, ● गाउँपालिकामा मौलिक/स्थानीय उत्पादन गर्ने व्यवसायीहरूलाई आमन्त्रण गरी मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरूको परिचय झल्कने लेख तयार पार्न लागाउने, ● मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरूको संरक्षणका समस्या र उपायहरूको बारेमा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने, ● मौलिक/स्थानीय उत्पादनलाई प्रोत्साहन दिने विषयमा अन्तरक्रिया गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● मौलिक/स्थानीय उत्पादन भन्नाले के बुझिन्छ ? ● तपाईंको समुदायका उत्पादित मौलिक/स्थानीय उत्पादनहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । ● मौलिक/स्थानीय उत्पादनलाई कसरी बढवा दिन सकिन्छ ?	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{306f
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	३.आफनो वडा भित्रका मानिसहरूको जीवनशैली उल्लखे गर्न,	१.सामाजिक परम्परा र संस्कार २.सामाजिक संस्कारहरू : जन्म, छेवर, ब्रतबन्ध, बिबाह, मृत्यु ३.धार्मिक संस्कारहरू आराधना, भक्ति, प्रार्थना, पूजा, ब्रत, दान, अहिंसा ४.वेषभुषा, गरगहना, चाडपर्व, खानपान उत्सव, जात्रा, झाँकी, नृत्य,	सामाजिक सिप	• आफ्नो वडाभित्रका मानिसहरका जीवनशैलीका बारेमा TPS क्रियाकलाप गराउने, • गाउँ घर भ्रमण गराइ वडा भित्रका मानिसहरूको जीवनशैलीको जानकारी लिन मिल्ने गरी प्रश्नावली तयार गर्न लगाउने र गाउँमा सोधपुछ गरी जीवनशैलीका बारेमा विवरण तयार पार्न लगाउने, • जीवनशैलीका बारेमा निबन्ध लेखन प्रीतियोगिता गराउने • वेषभुषा, गरगहना, चाडपर्व, खानपान उत्सव, जात्रा, झाँकी, नृत्य आदिका बारेमा अवलोकन गराइ नाटक तयार पार्न लगाउने,	**मूल्याङ्कनका लागि निम्न प्रश्नहरू सोध्ने** • चाडपर्वहरू किन मनाइन्छ ? • तपाईंको वडामा मनाइने उत्सब तथा जात्राहरू के के हुन् ? • तपाईंको वडामा मनाइने चाडपर्वहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । ▪ तपाईंको वडाभित्र जन्म सम्बन्धी गरिने संस्कारहरू के के हुन् ?	५
		४. गाउँपालिका भित्रका भाषा, संस्कृति र धर्म प्रतिको आपसी मेलमिलाप कायम गर्न,	१.गाउँपालिका भित्रका भाषा, तामाङ, मगर, नेवारी २.मुख्य भाषाभाषीहरू: राई तिलुङ, नेवारी, मधेसी, मगर ३.साँस्कृतिक पर्वहरू: माघी, बालान, चण्डी, सेलो ४मुख्य धर्महरू: हिन्दु, बौद्ध, ईस्लाम, क्रिस्चियन ५ सामाजिक कार्यमा सहभागिता ६.धार्मिक सहिष्णुता ७.भाषिक विविधता र सम्मान ८.संस्कृतिको संरक्षण	साामाजिक सिप	• भाषा, धर्म र संस्कृति विषयमा Brain storming क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • गाउँपालिका भित्रका भाषा धर्म र संस्कृति, पर्व विषयको श्रव्य दृश्य सामग्री प्रस्तुत गरी विस्तृत वर्णन गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई नोट बनाउन लगाउने, • सामाजिक कार्यमा सहभागी हुने क्रियाकलाप गराउने, • नेपाली भाषाको कुनै २ ओटा शब्द दिई अन्य स्थानीय भाषाहरूमा अनुवाद गर्न लगाउने, विभिन्न भाषामा सम्वाद तयार पारी बोल्ने अभ्यास गर्न लगाउने, • धर्म र संस्कृति सम्बन्धी गरिने निश्चित क्रियाकलापहरूको अभिनय गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा बोलिने मुख्य भाषाहरू के के हुन् ? ▪ धार्मिक सहिष्णुता भनेको केहो? ▪ सामाजिक कार्यमा सहभागी हुँदा के फाइदा हुन्छ ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ अन्य धर्म र संस्कृति प्रति विद्यार्थीको सद्भावका आधारमा श्रेणी मापनका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४
		५ आफनो वडाभित्रको मौलिक कलाहरूको परिचय दिन,	१.मौलिक कला परिचय २.गीत (लोक गीत,संगिनी,सोरठी) ३.नृत्य (लोक नृत्य, बालुन नृत्य, चण्डी नाच) ४.चित्रकला, हस्तकला, काष्ठकला, गजुर: चौतारा निर्माण ५.मौलिक कलाको महत्व ६.मौलिक कलाको बिद्यमान अवस्था	सृजनात्मक सिप	• स्थानीय मौलिक गीतहरू गाउन लगाउँदै मनोरञ्जनात्मक रुपमा कक्षा सञ्चालन गरी मौलिक कलाको परिचय दिने, • स्थानीय स्तरमा गाइने गीतहरूको भिडियो देखाउँदै अभ्यास गाराउने, • मौलिक कलाको विद्यमान अवस्था, महत्व तथा संरक्षणका उपायहरू तालिकागत रुपमा प्रस्तुत गर्ने, • नृत्य लोक नृत्य, बालुन नृत्य, चण्डी नाचको परिचय दिई नाचको अभ्यास गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ तपाईंको वडामा के कस्ता मौलिक कलाहरू रहेका छन् ? ▪ तपाईंको वडामा के कस्ता बाजाहरू बजाइन्छन् ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ मौलिक कलाप्रति विद्यार्थीको सद्भावका ▪ आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f

३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	१. गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुपको नक्सा अध्ययन गरी नक्सामा उतार गर्ने,	१.गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुपको नक्सा निर्माण कार्य २.धरातलीय स्वरुपको आधारमा हावापानी ३.नक्सा अध्ययन ४.नक्सामा सङ्केत ५.उदयपुरगढीको धरातलीय स्वरुप • नेपालटार बैंसी • चुरे क्षेत्र • ढुङ्ग्रे तोरी भन्ज्याङ लेक	प्रयोगात्मक सिप	• नक्सामा प्रयोग हुने विभिन्न सङ्केतहरूको बारेमा उदाहरण सहित प्रष्ट पार्ने, • चुरेदेखि दक्षिण तर्फको तराई क्षेत्र, बैजनाथ र तावा खोलाको किनारी भित्री मधेसको क्षेत्र र मध्य पहाडी भाग गरी तीन क्षेत्रमा विभाजन भएको उदयपुरगढीको धरातलीय स्वरुप भएको नक्सा प्रदर्शन गरी यी तीन क्षेत्रका विशेषताहरू वर्णन गरी दिने, यहाँ तीन प्रकारका हावापानी पाइने कुरा प्रष्ट पार्ने, • सब भन्दा होचो भाग कोल्टेदेखि उच्च भाग ढुङ्ग्र, तोरी भन्ज्याङ भनी विवरण दिने, • ट्रेसिङ विधिबाट उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण र रङ भर्ने/सङ्केत निर्माण गर्ने अभ्यास गराउने, • उदयपुरगढीको धरातलीय स्वरुपको बारेमा अर्को पालिकामा बस्ने साथीलाई चिठी लेख्न लगाउने,	**निम्न प्रयोगात्मक अभ्यास गराउने** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकाको भौगोलिक नक्सा कोरी निम्न स्थानहरू देखाउन लगाउने, क.तावा खोला ख.बाहुनीटार ग.उदयपुरगढी घ.ढुङ्ग्रे ङ.बैजनाथ खोला च.कपिलेश्वर महादेब मन्दिर **लेखन कार्य** ▪ उदयपुरगढीको धरातलीय स्वरुपको बारेमा रौतामाइ गाउपालिकामा बस्ने साथीलाई चिठी लेख्न लगाउने,	४
		२. गाउँपालिकाको राजनैतिक नक्सा अध्ययन गर्ने,	१.गाउँपालिकाको राजनैतिक नक्सा अध्ययन २.राजनैतिक नक्सा अध्ययन ३.नेपालको नक्सा अध्ययन ४.उदयपुर जिल्लाको नक्सा ५.नक्सामा जिल्लाका स्थानीय तहहरू ६.उदयपुरगढी गाउँपालिका ७.वडा कार्यालयहरू र सिमाना ८.गाउँपालिकाको अवस्थिति	प्रयोगात्मक सिप	• नक्सामा प्रयोग हुने सदरमुकाम, सिमाना, वडा कार्यालय, पालिका छुट्टयाउने सङ्केतहरूको बारेमा प्रष्ट पार्ने, • वडागत रुपमा विभाजन भएको उदयपुरगढीको नक्सा प्रदर्शन गरी वडाको सिमाना, क्षेत्रफल, गाउँपालिकाको सदरमुकाम कार्यालय रहेको स्थान, वडा कार्यालय रहेको स्थान र गाउँपालिकाको सिमानामा रहेको अन्य पालिकाहरूको बारेमा प्रष्ट पार्ने, विद्यार्थीहरूलाई विवरण तयार पार्न लगाउने, • ट्रेसिङ विधिबाट उदयपुरगढीको राजनैतिक नक्सा निर्माण र रङ्ग भर्ने तथा सङ्केत बनाउने अभ्यास गराउने, • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकाले कतिओटा पालिकासँग सिमाना कायम गरेको छ ? • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको ८ वटा वडाहरूमा सबै भन्दा बढी क्षेत्रफल भएको वडा कुन् हो ? • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको सदरमुकाम कति नम्वर वडामा पर्छ ? **प्रयोगात्मक कार्य** • ट्रेसिङ बिधि बाट उदयपुरगढी गाँउपालिकाको नक्सा कोरी गाउपालिकाको केन्द्र, वडाहरू र सिमाना देखाउन लगाउने,	४
qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	३.गाउँपालिकामा भएका वडागत हावापानीको तुलनात्मक अध्ययन गर्ने,	१.हावापानीको विविधताको अर्थ २.हावापानीको प्रकार :उष्ण मनसुनी, न्यानो समशितोष्ण ३.वडागत हावापानीको अवस्था	प्रयोगात्मक सिप	• हावापानीको विविधताको अर्थ स्पष्ट पारी दिने । • धरातलीय स्वरुप र हावापानीको विच केकस्ता सम्बन्ध रहन्छ सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने र बुँदा टिपोट गर्न लगाउने, • चुरेदेखि दक्षिण तर्फको तराई क्षेत्र, बैजनाथ र तावा खोलाको किनारी भित्रि मधेसको क्षेत्र र मध्य पहाडी क्षेत्र गरी तीन क्षेत्रमा :उष्ण मनसुनी, न्यानो समशितोष्ण,ठण्डा समशितोष्ण हावापानीको विवरण समेटिएको पाठ्य सामग्री प्रोजेक्टरबाट प्रदर्शन गरी समूहमा अध्ययन र समुहमा प्रस्तुती क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • वडा गत हावापानीको विवरण समेटिएको चार्ट टाँस गरी	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ तपाइँ बसोबास गरेको वडामा कस्तो प्रकारको हावापानी पाइन्छ ? ▪ उष्ण मनसुनी र लेकाली हावापानीमा कस्तो भिन्नता पाइन्छ ? ▪ जाडो ठाउँका मानिसले बाक्लो कपडा लालाउनुको कारण के हो ? ▪ उदयपुरगढीको तराई क्षेत्रमा कस्तो हावापानी पाइन्छ ? ▪ नेपालटार र ढुङ्ग्रेको हावापानी किन फरक भएको होला ? कारण दिनुहोस् ।	५

					तालिका निर्माण गर्न लगाउने ।		
		४. गाउँपालिकामा पाइने वनस्पतिहरू वर्णन गर्न,	१.गाउँपालिकामा पाइने मुख्य वनस्पतिहरू :साल, सिसौ, चिलाउने, साज, बोट धयँरो, हाडे, करम, भलायो, कटुस, सल्ला आदि । २.वनस्पति वर्गीकरण: उष्ण प्रदेशीय सदाबहार, समशितोष्ण पतझर, समशितोष्ण ३.वनस्पतिको उपयोगिता र संरक्षण	योजना निर्माण सिप	● गाउँपालिकामा पाइने विभिन्न वर्गीकरणका उष्ण प्रदेशीय सदाबहार, समशितोष्ण पतझर, समशितोष्ण कोणधारी, वनस्पतिका बारेमा तयार पारिएका पाठ्यांशका आधारमा जिग्स क्रियाकलाप गराउने, ● शिक्षकबाट विषयवस्तुको सारांश प्रस्तुत गरिदिने, ● गाउँपालिकामा पाइने अग्ला वनस्पतिका बारेमा संवाद तयार पारी भूमिका अभिनय गराउने, ● गाउँपालिकामा पाइने वनस्पतिका विवरण समेटिएको चार्ट तयार पारी टाँस गर्न लगाउने, ● हामी कुन कुन काममा वनस्पतिको उपयोग गर्छौं भनी छलफल गर्दै वनस्पतिको उपयोगिताबारे प्रकाश पार्ने, ● वनस्पतिको संरक्षण गर्ने उपायहरू भएको चार्ट देखाइ अन्तरक्रिया गर्नु	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ गाउँपालिकामा पाइने मुख्य मुख्य वनस्पतिहरू के कस्ता रहेका छन् ? ▪ पतभर र सदावहार वनस्पतिमा के भिन्नता रहेको छ ? ▪ नेपालटारमा पाइने र ढुङ्ग्रेमा पाइने वनस्पति किन फरक भएको होला ? ▪ उदयपुरगढीको कुन कुन ठाउँहरूमा कोणधारी वनस्पतिहरू पाइनेछन् ? **लेखन कार्य** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने वनस्पतिहरूको विवरण झल्कने तालिका बनाउन लगाउने र ठीक बनाए नबनाएको चेक गर्ने,	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] lf]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
३	**उदयपुरगढीको भूगोल**	५. गाउँपालिका भित्र भएका नदीनाला, पोखरी, भरनाको वर्णन गर्न,	१.उदयपुरगढीका नदीनाला, पोखरी झरना ● नदीहरू :तावा खोला, बैजनाथ खोला, बलान खोला, पौवा, वलान खोला, झिररी खोला, बकुवा खोला, छौडे खोला	योजना निर्माण	● गाउँपालिकाको प्राकृतिक नक्सा प्रदर्शन गरी गाउँपालिका भित्र भएका नदी, ताल, पोखरी, भरना आदिको नक्सामा समूहगत रुपमा खोजी गर्न लगाउने, ● वैजनाथ खोला, तावा खोला, पौवा खोला, वलान खोला, झिररी खोला, बकुवा खोला, छौडे खोला, ईन्द्रावती पोखरी, परेवा झराना, तीन तले झरना, अंधेरी खोलाको झरना आदिको बारेमा विवरण तयार पारी श्रव्य दृश्य रुपमा प्रस्तुत गरी स्पष्ट पार्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख नदिनाला, पोखरी र झरनाहरूको सूची दिनुहोस् । ▪ तावा खोलाबाट त्यस क्षेत्रका मानिसहरूलाई कसरी फाइदा पुगेको छ ? उल्लेख गर्नुहोस् ।	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
			● ईन्द्रावती पोखरी र परेवा झरना, तिन तले झरना, अँधेरी खोलाका झरना २.नदीनाला र झरनाको उपयोगिता ३.नक्सामा नदिनाला, पोखरी, झरना भर्ने कार्य	योजना निर्माण	● नदी, पोखरी र झरनाले गाउँपालिकालाई पुचाएको योगदानको बारेमा चर्चा गर्ने, ● उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण गरी नदी, भरना र पोखरी भर्न लगाउने, ● उपरोक्त नदी, भरना र पोखरीको बारेमा लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	■ नदीनाला संरक्षण गर्ने उपायहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् । ■ परेवा झरनाले उदयपुरगढीको सौन्दर्य कसरी बढाउन सक्दछ ? ■ बिश्व सम्पदा सूचीमा सिफरिस गर्नु पर्दा तपाइँ कुन पोखरी वा झरनालाई सिफरिस गर्नुहुन्छ ? कारण प्रस्तुत गर्नुहोस् । **सिप परीक्षण** ■ उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण गरी प्रमुख नदी, पोखरी र झरनाहरू भर्न लगाउने ।	
४	**हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा**	१.उदयपुरगढीको इतिहास उल्लेख गर्न,	१.उदयपुरगढीको इतिहास २.पुरानो सदरमुकाम गढी ३.टुडिखेल, माइस्थान, पुरानो गढी ४.ब्रम्हचारी जोगी धारा ४.ऐतिहासिक विद्यालय : (पञ्चावती माध्यमिक विद्यालय) ५. गढी दरबार	सञ्चार सिप व्यवहार प्रदर्शन	● इतिहास अध्ययनको लागि इतिहासका श्रोतको प्रकार र महत्वको बारेमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप गराउने, ● उदयपुरगढीको इतिहासको वर्णन गर्ने श्रोतहरू उपलब्ध गराइ बुँदा टिपोट गर्न र समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● उदयपुरगढीको इतिहास वताउँदै साथीलाई चिठी लेख्न लगाउने,	**मूल्याङ्कनका लागि निम्न प्रश्नहरू सोध्ने** ■ उदयपुरगढीको ऐतिहासिक महत्व बोकेको स्थलहरूको नाम दिनुहोस् । ■ टुँडीखेलमा के कस्ता ऐतिहासिक कुराहरू पाउन सकिन्छ ? ■ पञ्चावती माध्यमिक विद्यालयलाई ऐतिहासिक विद्यालय मान्नु पर्ने कारणहरू खुलाउनुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** ■ ऐतिहासिक स्थलहरूप्रति विद्यार्थीहरूले देखाउने प्रतिक्रियाका आधारमा श्रेणीमापन तालिका प्रयोग गरी उपलब्धि मापन गर्ने,	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf]	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
४	**हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा**	२. गाउँपालिका भित्रका प्रेरणदायक स्थानीय व्यक्तित्वहरू को पहिचान गरी सम्मान गर्न,	१.स्थानीय व्यक्तित्वहरू (लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गाना, काशीनाथ काफ्ले, टंक खतिवडा र रामबहादुर केप्छाकी) २.जीवनी परिचय ३.योगदान ४.ऐतिहासिक व्यक्तित्वप्रति सम्मान तथा सद्भाव	सामाजिक सिप	● लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गाना काशीनाथ काफले, टंक खतिवडा र रामबहादुर केप्छाकीको फोटो देखाउँदै उनीहरूका बारेमा शिक्षण गर्न Structure Overview क्रियाकलाप गराउने, ● लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गााना काशीनाथ काफ्ले, टंक खतिवडा र रामबहादुर केप्छाकीको जीवनीको विवरण दिँदै Hot Chair Game खेल खेलाउने, ● लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गाना काशीनाथ काफले, टंक खतिवडा र रामबहादुर केप्छाकीप्रति कसरी सम्मान गर्न सकिन्छ सो सम्बन्धमा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ■ लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गानाको जन्म कहाँ र कहिले भएको थियो ? ■ रामबहादुर अछामे र काशीनाथ काफ्लेले गरेका राम्रा कामहरू के के हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** ■ स्थानीय व्यक्तित्वहरूको जन्म दिवस मनाउन लगाइ क्रियाकलापका आधारमा व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि श्रेणी मापन तालिकामा मापन गर्ने,	५

<table>
<tr><th>qm = ;=</th><th>ljifoj:t'sf]</th><th>l;sfO pknlAw</th><th>ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f</th><th>;Defljt Jojxf/ s'zn l;k</th><th>;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk</th><th>d"Nofª\sg</th><th>sfo{ 306f</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>● लक्ष्मीप्रसाद ढुङ्गानाको भूमिका अभिनय गराउने,</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>३. विभिन्न धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा स्थलहरूको पहिचान गरी तिनको महत्व र संरक्षणका उपायहरू बताउन,</td><td>१.हाम्रा धार्मिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू (हाडेटार गुफा, कोञ्जेसुम बौद्ध गुम्बा,
केउरेनी मन्दिर, ईन्द्रावती, राधाकृष्ण मन्दिरको परिचय)
२.अवस्थिति
३.विशेषताहरू
४.महत्व
५.संरक्षणका उपायहरू</td><td>संरक्षण सिप</td><td>● सांस्कृतिक सम्पदाको शाब्दिक अर्थ प्रष्ट पारि दिने र हाडेटार गुफा, कोञ्जेसुम बौद्ध गुम्बा, केउरेनी मन्दिर, ईन्द्रावती, राधाकृष्ण मन्दिर आदि केकती कारणले सांस्कृतिक सम्पदा भए सो सम्बन्धमा आधार प्रस्तुत गरिदिने ।
● हाडेटार गुफा, कोञ्जेसुम बौद्ध गुम्बा, केउरेनी मन्दिर, ईन्द्रावती, राधाकृष्ण मन्दिर आदिका अवस्थिती, विशेषता तथा महत्वका बारेमा श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गरी विवरण प्रस्तुत गर्ने ।
● उपरोक्त स्थानहरू मध्ये नजीकका कुने एक स्थानमा भ्रमण गराई विवरण तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।
● ती सम्पदाहरूको संरक्षणका उपायहरूका बारेमा अन्तरक्रिया गराउने ।</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
▪ हाडेटार गुफा र कोञ्जेसुम बौद्ध गुम्बाको ठेगाना र महत्व उल्लेख गर्नुहोस् ।
व्यवहार अवलोकन
▪ स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाप्रति व्यवहार अवलोकन गरी व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि श्रेणी मापन तालिका प्रयोग गर्ने ।
<table>
<tr><td>विद्यार्थीको नाम</td><td colspan="3">अग्रसरता</td><td colspan="3">संरक्षण कार्यमा सहभागिता</td></tr>
<tr><td></td><td>सामान्य</td><td>राम्रो</td><td>धेरै राम्रो</td><td>सामान्य</td><td>राम्रो</td><td>धेरै राम्रो</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
</td><td>४</td></tr>
<tr><td>५</td><td>हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप</td><td>१.गाउँपालिकामा रहेका पेशाहरूको वर्गीकरण गर्न,</td><td>१.गाउँपालिकामा गरिने पेशाहरूको वर्गीकरण: खेतीपाती, पशुपालन, सिकर्मी, डकर्मी, शिक्षक, डाक्टर, कर्मचारी)
२.विभिन्न पेशाका विशेषताहरू
३.कामको सम्मान
४.पेशा व्यवसायको महत्व
५.पेशाको संरक्षण</td><td>सामाजिक सिप जीवनोपायेगी सिप</td><td>● गाउँपालिकामा गरिने विभिन्न पेशाहरूको बारेमा तयार पारिएका घट्ना अध्ययन गराइ पेशाको परिचय दिने,
● सिलाइ, कटाइ, फलामको आरान, सिकर्मी, डकर्मी, नकर्मी, इलेक्ट्रिसियन, प्लम्बिङ, ग्रिल कारखानाको भिडियो देखाउँदै पेशाको वर्गीकरण गर्दै उक्त पेशाहरूको विशेषताको सूची तयार पार्न लगाउने,
● गाउँपालिकामा रहेका उक्त पेशाहरूका बारेमा सम्मान झल्कने गीत तयार पारी गाउन लगाउने,
● उक्त पेशाहरूको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ सो सम्बन्धमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,</td><td>- प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा मानिसहरू कुन कुन पेशा गर्छन् ?
व्यवहार अवलोकन
▪ गाउँपालिकामा विभिन्न पेशा गर्ने मानिसहरू विद्यार्थीहरूले गर्ने व्यवहार अवलोकन गरी व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि श्रेणीमापन तालिका प्रयोग गर्ने,</td><td>४</td></tr>
</table>

qm = ;=	ljifoj:t'sf]	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	२. पशुमा लाग्ने रोगहरूको पहिचान गरी रोकथामको उपाय बताउन,	१.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पालिने पशुहरूमा लाग्ने रोगहरू : पि.पि.आर, सायने ज्वरो, खोरेत, मुहालो, थुनेलो, नामले जुका, खुर कुहिने, २.रोगका कारणहरू ३.लक्षणहरू ४.रोकथामका उपायहरू ५.उपचार विधि ६.पशु रोग रोकथाममा व्यक्तिको दायित्व ७.पशु रोग रोकथाममा गाउँपालिकाको भुमिका	पशु चिकित्सा साक्षरता	• आफूले पाल्ने पशुमा के कस्ता रोगहरू लाग्छ सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप गराउने, • उदयपुरगढी गाउँपालिकाका पशु शाखाका प्रमूखलाई श्रोत व्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पशुमा लाग्ने रोगहरू र रोकथामका उपायहरू बारे श्रोत कक्षा सञ्चालन गर्न लगाउने, • पशुमा लाग्ने रोग र रोकथामका उपायका बारेमा तालिका निर्माण गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लागाउने, • रोकथाममा व्यक्तिको र गाउँपालिकाको भूमिका माथि छलफल गराउने,	**- प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पशुमा के कस्ता रोगहरू देखा परेका छन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पशुमा लाग्ने रोग कसरी नियन्त्रण गर्न सकिन्छ ? ▪ तपाईंको समुदायमा पशु रोग नियन्त्रणमा गाउँपालिकाले चालेका कदमहरू के के देख्नु भएको छ ?	५
		.३ गाउँपलिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरूको परिचय दिन र महत्व उल्लेख गर्न,	१.स्थानीय साना उद्योगहरू :फर्निचर उद्योग , ग्रिल उद्योग. ,दालमोट , पाउरोटी, चाउमिन,कुटान पिसन मिल २.स्थलगत उद्योगहरू ३.साना उद्योगका महत्व ४.साना उद्योगका प्रवर्द्धनका उपाय	उद्यमसील साक्षरता	• घरमा प्रयोगमा आउने साना उद्योगबाट आयातित सामानहरू कहाँबाट आउँछ भनी विद्यार्थीहरूलाई प्रश्न गर्दै घरेलु अथवा कुटिर उद्योगका बारेमा परिचय दिने, • गाउँपालिकाका कुन कुन स्थानमा कुन कुन उद्योगहरू सञ्चालित छन् सो सम्बन्धमा तयार पारिएका सन्दर्भ सामग्री समूहमा अध्ययन गराइ र समूहमा बुँदा प्रस्तुत गर्न लगाउने, • गाउँपालिकामा सञ्चालित स्थानीय उद्योगहरूका बारेमा तयार पारिएका श्रव्य दृश्य सामग्री मार्फत विषयवस्तुको निष्कर्ष दिने, • स्थानीय उद्योगको महत्व र प्रबर्धनका उपायका बारेमा बुँदा चार्ट मार्फत वर्णन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा के कस्ता साना तथा घरेलु उद्योगहरू सञ्चालित छन् ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा सञ्चालित उद्योगहरूबाट के कस्ता सामानहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ ? **व्यवहार अवलोकन** ▪ गाउँपालिकामा,सञ्चालित उद्योगहरूप्रति विद्यार्थीहरूले गर्ने व्यवहार अवलोकन गरी व्यवहार मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि श्रेणी मापन तालिका प्रयोग गर्ने,	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	४.स्थानीय पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थानको पहिचान, महत्व र संरक्षणका उपायहरू	१.उदयपुरगढीका पर्यटकीय स्थानहरू : चुनीया झर्ना, महादेव थान, ईन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा हाडेटार आदि पर्यटकीय स्थलहरू २.अवस्थिति	संरक्षण साक्षरता	• पर्यटनको शाब्दिक अर्थ प्रष्ट्याउँदै चुनीया झर्ना, महादेव थान, ईन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा आदि पर्यटकीय स्थलहरूको पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा वर्णन गर्ने, • चुनीया झर्ना, महादेव थान, ईन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा आदि पर्यटकीय स्थलहरूको अवस्थिति र विशेषताका र महत्वका बारेमा श्रव्य दृश्य सामग्री मार्फत व्याख्या र वर्णन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ पर्यटन भनेको के हो ? ▪ हाम्रो ठाँउमा भएका पर्यटकीय स्थलबाट स्थानीय समुदायलाइ के फाइदा पुग्दछ ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पर्यटनको सम्भाबना बोकेका	४

		अवलम्बन गर्न,	३.विशेषता ४.महत्व ५.संरक्षण र प्रबर्द्धन		• उपरोक्त स्थलहरू मध्ये कुनै एक वा दुई स्थलको भ्रमण गराइ विवरण तयार पार्ने परियोजना कार्य दिने, • उपरोक्त स्थलहरूको संरक्षण र प्रवर्धनका उपायहरू बुँदा चार्ट मार्फत प्रष्ट पार्ने,	स्थानहरूको सूची तयार गर्नुहोस् ।	
		५.स्थानीय जडीबुटीहरू को संरक्षण, उत्पादन तथा प्रसोधन सम्बन्धी जानकारी दिन ।	१.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने जडीबुटीहरू :हर्रा, बर्रा, अमला, गुर्जो, चिराइतो, बोझ्रो, निम, घ्यु कुमारी, टिमुर, तुलसी, पाँचऔले, २.परिचय ३.पाइने स्थानहरू ४.विशेषता ५.उपयोगिता ६.प्रशोधन कार्य ७.संरक्षणका उपायहरू	प्रयोगात्मक सिप	• उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने स्थानीय जडिबुटीहरूको स्थान, विशेषता, उपयोगीता, संरक्षण, उत्पादन तथा प्रसोधनका बारेमा KWL क्रियाकलाप गराउने, • विद्यालय वरिपरि भ्रमण गराइ स्थानीय जडीबुटीहरूको नमुना देखाउने तथा विवरण तयार पार्न लगाउने, • स्थानीय जडिबुटीहरू पाँच औंले, तीतेपाती, गुर्जो, टोटोला, हर्रो वर्रो, अमला, काली बनमारा, अँबारो, असुरो, आदिको स्पेसिमिन तयार गरी सङ्ग्रह गर्न लगाउने, • स्थानीय जडीबुटीहरूको संरक्षणका उपायहरूबारे समूहमा अध्ययन गरी समूहमा निष्कर्ष प्रस्तुत गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ तपाईंको विद्यालय भएको क्षेत्रमा पाइने कुनै ५ जडिबुटीहरूको नाम लेख्नुहोस् । ▪ गाउँ घरमा पाइने जडिबुटीको प्रयोगबाट के के फाइदा हुन्छ ? ▪ गाउँ घरमा पाइने जडिबुटीको संरक्षण गर्ने उपायहरू के के हुनसक्छ ?	४
		६. स्थानीय हाटबजारको बारेमा वर्णन गर्ने,	१.हाम्रा हाटबजार :नेपालटार बजार, बाहुनिटार बजार, बुधबारे पिढिवास हाट, २.परिचय ३.विशेषता ४.महत्व ५.प्रबर्द्धनका उपायहरू	सामाजिक सिप	• बुधबारे पिढिवास हाट, नेपालटार बजारमा व्यापार गर्ने व्यापारीले तयार पारेको घट्ना अध्ययन प्रस्तुत गरी उक्त बजारहरूको समूहमा विवरण तयार पार्न लगाउने र कक्षामा प्रस्तुत गराउने, • बुधबारे हाट, पिढिवास हाट, नेपालटार बजार र बाहुनीटार बजारको परिचय, विशेषता र महत्वका बारेमा तयार पारिएको श्रव्य दृश्य सामग्री प्रस्तुत गर्दै उक्त स्थानहरूको विवरण प्रस्तुत गर्ने, • उदयपुरगढीको नक्सा तयार पारी उक्त बजारहरूको सङ्केत भर्न लगाउने, • उपरोक्त बजारहरूको प्रवर्धन गर्न गाउँपालिकाले चाल्नु पर्ने कदमहरूको बारेमा गाउँपालिकाको प्रमुखलाई सुझाव पत्र लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ बुधबारे पिँढीवास हाटमा के कस्ता सामानहरू किनवेच हुन्छ ? ▪ नेपालटाार बजारमा कुन कुन वडाका मानिसहरू सामान किनमेल गर्न आउँछन् ? **सिप परीक्षण** • नेपालटार बजार र पिँढीवास बजारका विवरण तालिकामा देखाउनुहोस् ।	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	१. गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाइ तथा फोहर मैला व्यवस्थापनका चुनौतिहरू उल्लेख गर्न,	१.उदयपुरगढी गाउँ पालिकामा सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनको अवस्था २.सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका चुनौतिहरू ३.सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा व्यक्तिको भूमिका ४.सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा समुदायको भूमिका ५.सरसफाइ तथा फोहरमैला	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	• सरसफाइ तथा फोहर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धीको फोटो देखाइ छलफल गराउने र धारणा प्रष्ट पार्ने, • गाउँपालिकाको स्वास्थ्य शाखाको प्रमुखलाई फोन गरी सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका विषयमा गाउँ पालिकाले गरेका कार्यहरू तथा अवस्थाको विवरण लिन लगाउने, • गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनको चुनौति र समाधानमा व्यक्ति र समुदायको भूमिका विषयमा गोष्ठी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापन कसरी गर्ने गरिएको छ ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा फोहोरमैला व्यवस्थापनका चुनौतिहरू के के हुन सक्छन् ? **व्यवहार अवलोकन** • फोहोरमैला व्यवस्थापनमा	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
			व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाको भूमिका		• गाउँपालिकामा भएका सरसफाई तथा व्यवस्थापनका विषयमा गाउँपालिकाको भूमिका उल्लेख गर्दै गाउँपालिका प्रमूखलाई सुझाव पत्र लेख्ने,	विद्यार्थीको व्यवहार अवलोकन गरी मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि रुजुसूचि प्रयोग गर्ने,	
		२.स्थानीय तहमा उपलब्ध पोषणयुक्त खाना र यसले पारेको सकारात्मक प्रभाव बताउने,	१.गाउँपालिकामा उपलब्ध पोषणयुक्त खानाहरु : दाल, मकै कोदो, धान, फलफुल, गहुँ, फापर, दलहन, विभिन्न अर्गानिक उत्पादन भएको तरकारी, दुग्ध जन्य उत्पादन २.पोषणयुक्त खानामा पाइने तत्वहरू ३.पोषणयुक्त खानाको विशेषता ४.पोषणयुक्त खानाको महत्व ५.पोषणयुक्त खानाको भण्डारण तथा संरक्षण ६.पोषणयुक्त खानाको उपयोग विधि	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	• पोषण युक्त खानाको परिभाषा र अर्थ स्पष्ट पारी पोषणयुक्त खाना र सामान्य खानाको विचमा रहेको अन्तरको छलफल गराउने, • गाउँपालिकामा उत्पादित अनाज तथा फलफुल र तरकारीको विवरण उपलब्ध गराइ पोषणयुक्त खानाको सूची तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, • पोषणयुक्त खानाको विशेषता, खानाको महत्व, प्रयोगका तरिका र भण्डारण तथा संरक्षणका बारेमा पोष्टरहरू सङ्कलन गरी कक्षामा टाँस गराउने, आवश्ययक भिडियो क्लिपहरू देखाउने, • पोषणयुक्त खानाको बारेमा नारा बनाइ नजिकको गाउँसम्म विद्यालयबाट चाली गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ पोषणयुक्त खानामा के के तत्वहरू पाइनेछ ? ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने पोषणयुक्त खानाहरूको सूची तयार गर्नुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** • पोषणयुक्त खानाको प्रयोगमा विद्यार्थीको व्यवहार अवलोकन गरी मूल्याङ्कन गर्ने,	३
		३. गाउँपालिका भित्र स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरू उल्लेख गर्न,	१.कमजोर पूर्वाधार २.स्वास्थ्य जनशक्तिको अभाव ३.स्वास्थ्यमा लगानीको कमी ४.यातायातको समस्या ५.जनचेतनाको कमी ६.पोषणयुक्त खानाको कमी	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	▪ स्वास्थ्य समस्या झल्काउने फोटो देखाउँदै मस्तिष्क मन्थन क्रियाकलाप ▪ स्वास्थ्य सम्बन्धी भिडियो क्लिप देखाइ छलफल गर्ने, ▪ स्वास्थ्य समस्यासँग सम्बन्धित पाठ्यांश अध्ययन गराइ बुँदा प्रस्तुत गराउने, ▪ नजिकको स्वास्थ्य संस्था भ्रमण गराइ समस्याहरूको सूची तयार पार्न लगाइ समाधानको उपायहरू प्रस्तुत गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ गाउँपालिकामा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरू के के रहेका छन् ?	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
६	**स्वास्थ्य , पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	४.भलिबल, बास्केट बल, छेलो, ज्याभिलिन थ्रो आदिको खेलको परिचय दिने,	१.भलिबल, बास्केटबल, छेलो, ज्याभिलिन थ्रो आदि खेलको परिचय २.खेल विधि ३.खेल सामग्रीहरू ४.खेलको महत्व	प्रयोगात्मक सिप	• विभिन्न खेलहरूको फोटो देखाइ फोटाको आधारमा खेलको पहिचान गराउने, • आफूलाई खेल्न आउने र नउठाउने खेलहरूको वर्गीकरण गर्न लगाउने, • आफूले जानेका खेलहरूको नियम र तरिकाको सूची बनाउन लगाउने, • जानेका खेलहरू प्रयोगत्मक खेलेर प्रदर्शन गर्न निर्देशन दिने, • भलिबल, बास्केटबल, छेलो, ज्याभिलिन थ्रो आदि	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरूको सूची दिनुहोस् । ▪ ज्याभलिन थ्रो खेल कसरी खेलिन्छ ? तरिका बताउनुहोस् । **सिप परीक्षण** ▪ छेलो तथा बास्केटबल खेल खेल्न लगाइ सीप परीक्षण गर्ने,	**३**

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
					खेलहरूको भिडियो देखाइ खेलको नियम र तरिकाको सूची बनाउन लगाउने, ● भलिबल, बास्केटबल, छेलो, ज्याभिलिन थ्रो आदि खेल खेल्न सामान्य अभ्यास गराउने, ● खेलको नाम, खेलको सामग्री, खेलाडीको सङ्ख्या र मैदान आदिको बारेमा तालिका बनाइ भर्न लगाउने, ● खेल सम्बन्धी समाचार तयार पारी बुलेटिनमा प्रकाशन गर्न लगाउने,		
		५. योगका परिचय दिन र योगाभ्यास गर्न	१.योगको परिचय २.योगाभ्यास विधिहरू ३.योगको महत्व ४.योगको सामान्य अभ्यास	प्रदर्शन सिप जीवनोपयोगी सिप	● योगको बारेमा विद्यार्थीहरूमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा ***घुलमिल स्थिर जोडी क्रियाकलाप*** गराउने, ● योगको परिचय, आसन र महत्वका बारेमा तयार पारिएका पाठ्य सामग्रीका आधारमा योगको परिचय स्पष्ट रुपमा दिने र विद्यार्थीको बुझाइलाई आफ्नो भाषामा लेख्न लगाउने, ● विभिन्न प्रकारका योगाभ्यासको परिचय दिदै सामान्य रुपमा अभ्यास गराउने, ● अभ्यासपछि कस्तो अनुभूति भयो भनी सो का बारेमा सोधी टिपोट गर्न लगाउने र सोका आधारमा योगको सामान्य फाइदा उल्लेख गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ■ योग भनेको के हो ? ■ कुनै २ वटा योगासनका विधिहरू बताउनुहोस् । **सिप परीक्षण** ■ प्रणायाम आसन कसरी गरिनेछ ? अभ्यास गरेर देखाउनुहोस् ।	३
		६ सामान्य दुर्घट्ना वा चोटपटकमा गरिने प्राथमिक उपचारका परिचय र तरिकाहरू बताउन,	१.सामान्य दुर्घटना वा चोटपटकमा गरिने प्राथमिक उपचारको परिचय : सर्पदंश, पानीमा डुब्नु, रक्तश्राव, आगोले पोल्नु, चोटपटक लाग्नु २.उपचार बिधि ३.उपचारका सतर्कताहरू ४.प्राथमिक उपचारको महत्व	प्रदर्शन सिप जीवनोपयोगी सिप	● सर्पदंश, पानीमा डुब्नु, रक्तश्राव, आगोले पोल्नु, चोटपटक लाग्नु आदि सामान्य दुर्घटनाका फोटो देखाइ दुर्घटनाका रुपमा परिभाषित गर्ने र दुर्घट्नाको रुपमा नोट तयार पार्न लगाउने, ● स्वास्थ्य चौकीका स्वास्थ्यकर्मी बोलाइ सर्पदंश, पानीमा डुब्नु, रक्तश्राव, आगोले पोल्नु, चोटपटक लाग्नु आदिका बारेमा अपनाउन सकिने प्राथमिक उपचारको बारेमा ***श्रोत कक्षा सञ्चालन*** गर्न लगाउने, ● सर्पदंश, पानीमा डुब्नु, रक्तश्राव, आगोले पोल्नु, चोटपटक लाग्ने आदि दुर्घट्ना हुँदा गरिने प्राथमिक उपचारका बारेमा छलफल गराउने, ● सर्पदंश, पानीमा डुब्नु, रक्तश्राव, आगोले पोल्नु, चोटपटक लाग्नु आदि दुर्घटनामा के गर्न हुने र के गर्न नहुने सो को चार्ट तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ■ सर्पले टोक्दा अस्पताल लानु अगाडि के के गर्नु पर्छ ? ■ पानीमा कोही मानिस डुबेमा कसरी प्राथमिक उपचार गर्नु पर्छ ? ■ आगोले पोल्दा कस्तो उपचार विधि अपनाउनु पर्छ ?	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	१.गाउँपालिका भित्रका बिपद् र यसबाट सिर्जित समस्या पहिचान गरी समाधानमा सहयोग गर्न,	१.आहालटार, कुईभिर पहिरो, हलेदे पहिरो, साईपाको पहिरो, गेर्खे सिरवानी पहिरोको परिचय र यिनीहरूले निम्त्याउने जोखिम, २.पहिरो व्यवस्थापन ३.भूकम्पबाट हुने क्षतिहरू	बिपद्, व्यवस्थापन सिप	• आहालटार, कुईभिर पहिरो, हलेदे पहिरो, साईपाको पहिरो, गेर्खे सिरवानी पहिरो आदिको फोटो देखाइ विद्यार्थीहरूलाई उक्त बिपद्युक्त स्थानहरूको जानकारी दिलाउने • आहालटार, कुईभिर पहिरो, हलेदे पहिरो, साईपाको पहिरो, गेर्खे सिरवानी पहिरो मध्ये कूनै १ स्थानमा भ्रमण गराइ उक्त बिपद्वाट भएको क्षतिको विवरण तयार पार्न लगाउने, • आहालटार, कुईभिर पहिरो, हलेदे पहिरो, साईपाको पहिरो , गेर्खे सिरवानी पहिरो व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरूको सूची गाउँपालिका सँग माग्न लगाउने, • आहालटार, कुईभिर पहिरो, हलेदे पहिरो, साईपाको पहिरो, गेर्खे सिरवानी पहिरो व्यवस्थापनका लागि गर्न पर्ने कार्यहरूको सुझाव तयार पार्ने, • भूकम्पबाट हुने क्षतिको बारेमा छलफल गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ बिपद् व्यस्थापन भनेको के हो ? ▪ आहालटार पहिरोले के कस्तो क्षति पुचाएको छ ? ▪ हलेदे पहिरोले के कस्तो समस्या सिर्जना गरेको छ ? ▪ गेर्खे सिरवानी पहिरोलाई बिपद् मानिनुका कारणहरू के के हुन् ? ▪ भुकम्पले कस्तो बिपद् निम्त्याउन सक्छ ? बताउनुहोस् ।	३
		२. बिपद् प्रतिकार्यका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरू बताउन र सहयोग गर्न,	१.बिपद् प्रतिकार्यका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरू : • स्थानीय बिपद् व्यवस्थापन समिति गठन • बिपद् जोखिम न्यूनीकरण सचेतना कार्यक्रम • राहत तथा उद्धार • बाढी पहिरो नियन्त्रण • पुनःर्निर्माण • सिफारिस	बिपद् व्यवस्थापन	• पहिरो, बाढी, आगलागी ज्वरो, भुकम्प आदिको प्रतिकार्यहरू के के हुन सक्छ सो को सूची तयार पार्न लगाउने, • गाउँ पालिकाले बिपद् व्यवस्थापनका लागि गरेका कार्यहरूका बारेमा गाउँ पलिकाको बिपद् व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षलाई बोलाइ अन्तरक्रिया गराउने, • गाउँपालिकाले गरेका प्रयासहरूको सूची तयार पार्न लगाउने, • समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्दै समूहगतरुपमा मूल्याङ्कन गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ▪ पहिरो जानु अघि र पछि के के गर्नु पर्छ ? ▪ भूकम्प गइरहेको बेला के के गर्नु पर्छ र के के गर्नु हुँदैन ? ▪ स्थानीय बिपद् व्यवस्थापन समिति गठन प्रक्रियाका बारेमा बताउनुहोस् । ▪ बिपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरूको सूची दिनुहोस् । **व्यवहार अवलोकन** ▪ बिपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा विद्यार्थीको व्यवहार अवलोकन गरी सो का आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने, यसका लागि रुजु सूची तयार गर्ने,	३

कक्षा :८

q m = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	१.गाउँपालिकाको गठन प्रक्रिया उल्लेख गर्न,	१.गाउँपालिका गठनको नीतिगत व्यवस्था २.गाउँपालिकामा हुने पदाधिकारीहरू ३..गाउँपालिकामा हुने पदाधिकारीहरू छनौट गर्ने चुनावी व्यवस्था	सञ्चार सिप	• गाउँपालिकामा के कस्तो काम हुन्छ सो सम्बन्धमा प्रश्नोत्तर गराउने, • गाउँपालिकामा रहको पदाधिकारीहरू को को हुन्छन् भनी प्रश्न गर्दै समूहगत रुपमा सूची बनाउन लाउने, • सङ्गठन तालिका मार्फत गाउँपालिकामा हुने पदाधिकारीहरूको बारेमा वर्णन गर्ने, • चुनावी प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराउँदै गाउँ पालिकाको गठन प्रक्रियाको बारेमा नमूना निर्वाचन गराउने, • जनप्रतिनिधि आमन्त्रण गरी सो सम्बन्धमा थप जानकारी दिने, • गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरूको सङ्गठन तालिका निर्माण गर्न लगाउने, • पदाधिकारी चयनका लागि चुनावको बारेमा लेख्न अभ्यास गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रिपाकलाप** • गाउँ पालिकामा हुने पदाधिकारीको नाम लेख्नुहोस् । **सिप परीक्षण** • कक्षामा गाउँपालिकाको पदाधिकारीहरूको नमुना गठन गरी भूमिका अवलोकन गर्ने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने,	३
		२. गाउँपालिकाको प्रमूख र उप प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकारको सूची बनाउन,	१.गाउँपालिकाको अध्यक्ष र उपाध्यक्षको काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था ▪ : नेपालको संविधान २०७२ को भाग १७ धारा २१७को उपधारा २ ले तोकेको र अनुसूची ८ र ९ मा उल्लेख भए बमोजिम २..गाउँपालिकाको अध्यक्षको काम, कर्तव्य अधिकार । ▪ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को नियम १६ मा जम्मा १३ वटा अधिकार ३. उपाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार ▪ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा ९ वटा अधिकार	बौद्धिक सिप	• गाउँपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकारको बारेमा विद्यार्थीहरूलाई प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप गराउने, • गाउँपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमुखको काम कर्तव्य र अधिकारको सूची बोर्डमा प्रदर्शन गर्दै दृश्यावलोकन गराउने र उक्त अधिकारको सूची delete गरी एक एक गरी प्रत्येक विद्यार्थीलाई भन्न लागाउने, • शिक्षक आफुले गाउँपालिकाको प्रमुखको रुपमा भूमिका अभिनय गरी आफनो काम कर्तव्य र अधिकार वाचन गर्ने, • गाउँपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमूखको काम कर्तव्य र अधिकारको बुँदा चार्ट बनाइ कक्षामा टाँस गर्न लाउने,	**पश्नोत्तर क्रिपाकलाप** • गाउँपालिका अध्यक्षले गर्ने कुनै ३ वटा कामहरू बताउनुहोस् । • गाउँपालिका उपाध्यक्षले गर्ने कुनै ३ वटाकामहरू बताउनुहोस् **लेखन कार्य** • वडाध्यक्षको काम कर्तव्य तालिकामा लेखेर देखाउनुहोस् ।	५

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
		३ गाउँपालिकाको महत्व र औचित्य दर्शाउन,	● गाउँपालिकाको महत्व ▪ जनतालाई सरकारको अनुभूति दिलाउनु , ▪ सेवा र सुविधाको विकेन्द्रीकरण गर्नु , ▪ साना विकास निर्माणका कार्यहरू गर्नु , ▪ छिटो छरितोतवरले न्याय सम्पादन गर्नु , ▪ सबै स्थानमा समान तवरले विकास गर्नु ,	बौद्धिक सिप	● गाउँपालिका हुँदा र नहुँदा के फाइदा र के वेफाइदा हुन्छ भनी विद्यार्थीहरूमा छलफल गराउने , ● गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने सेवाका आधारमा गाउँपालिकाको औचित्य पुष्टि गर्ने , यसका लागि जनप्रतिनिधिलाई विद्यालयमा आमन्त्रण गर्ने , ● **"हाम्रो गाउँपालिका, हाम्रो गौरव"** शीर्षकमा गीत लेख्न लगाउने ,	अवलोकन कार्य ▪ गाउँपालिकाको अध्यक्षको फोटो कक्षाामा टाँस गर्ने र उक्त फोटोप्रति उनको सम्मानको आधारमा उनको गाउँपालिकाको बताउन लगाइ सोको मूल्याङ्कन गर्ने ,	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
१	**हाम्रो उदयपुरगढी**	४. गाउँ पालिकामा न्याय सम्पादन प्रक्रिया बताउन ,	१ . गाउँ पालिकामा न्याय सम्पादन प्रक्रियाको नीतिगत व्यवस्था ▪ नेपालको संविधान २०७२ को धारा ११७ मा स्थानीय तहको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय एक न्यायिक समिति रहने व्यवस्था , २.गाउँपालिकामा न्याय सम्पादन प्रक्रिया ▪ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को नियम ४७ मा १४ वटा अधिकारको व्यवस्था गरिएको , **जस्तै** : पानीको बाँडफाँड बाली नोक्सानी गरेको ,घरपालुवा जनावर हराएको, विषयमा छलफलको माधयमबाट न्याय सम्पादन ▪ उदयपुरगढी गाउँपालिकामा न्याय सम्पादनको वर्तमान अभ्यास क. न्यायिक समित गठन ख. निवेदन दर्ता र छलफल ग. न्यायिक सल्लाहकारको नियुक्ति	बौद्धिक सिप	● आफू विद्यालयमा , घरमा , गाउँमा अन्यायमा परेमा कसलाई र कहाँ उजुर गर्छौं भनी विद्यार्थीलाई छलफल गराउने , ● गाउँपालिकामा कोही अन्यायमा परेमा कहाँ जाने र कसले न्याय दिन्छ भनी प्रश्नोत्तर गराउँदै गाउँपालिकामा गरिने न्याय सम्पादन प्रक्रियाको बारेमा पाठ्य सामग्री बोर्डमा प्रस्तुत गर्ने , ● गाउँपालिकामा कोही अन्ययामा परेको र उसले न्याय कसरी प्राप्त गऱ्यो भन्ने आधारमा तयार पारिएको घट्ना अध्ययन गराउने , ● न्याय सम्पादन प्रक्रियाका चरणहरूको तालिकामा उतार गर्न लगाइ समूहगत रुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने , ● गाउँपालिकामा न्याय सम्पादन प्रक्रियाको बारेमा सोधखोज गरी लेख्न लगाइ प्रस्तुतीकरण गराउने ,	**तलका प्रश्नका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ● गाउँपालिकामा पर्ने उजुरीको छानविन कसले गर्छ ? ● न्याय सम्पादन समितिमा कतिजना पदाधिकारीहरू हुन्छन् ? ● स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा कतिवटा अधिकार न्याय सम्पादन समितिलतई दिइएको छ ? ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा भइरहेको न्याय सम्पादन प्रक्रियाको बारेमा लेख्नुहोस् ।	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
		५.गाउँ पालिकामा रहेका विकासका पूर्वाधारहरूको अवस्था बताउन,	१.गाउँपालिकामा रहेका विकासका पूर्वाधारहरू ■ विद्यालय: सङ्ख्या : ६६ जम्मा, मा.वि., १२, आ.वि.५३ ■ सडक : आठवटै वडामा सडक पुगेको पालिका भित्र कालो पत्रे सडक पनि भएको ■ खानेपानी : ढुङ्ग्रे उदयपुरगढी खानेपानी आयोजना, हजारे लिपे खानेपानी आयोजना, नेपालटार फाँट खानेपानी आयोजना, पलाँसे खानेपानी आयोजना, अजिङ्गरे पिँढिवास खानेपानी आयोजना ■ विद्युत : सबै वडामा पुगेको ■ सिँचाई : साना कुलो र ठुला नहरहरू निर्माण भएको, नेपालटार ठाडो कुलो सिँचाई आयोजना, अर्ने सिँचाई आयोजना, हाडेवास सिँचाई आयोजना	योजना निर्माण सिप	● गाउँपालिकामा रहेका ठूला सडकहरू कुन कुन हुन, खानेपानीका ठुलाठुला योजनाहरू कुन कुन हुन, विद्यालयहरू कहाँ कहाँ छन्, सिँचाइका योजनाहरू कुन कुन हुन् सो सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गराउने र सूची तयार पारी समूहगतरुपमा प्रस्तुत गर्न लगाउने ● गाउँपालिका भित्र रहेका ठुला योजनाहरूको सूची प्रस्तुत गरी विकासका पूर्वाधारका अवस्थाको वर्णन गर्ने : कोल्टे माथिल्लो चुरुम्फा सडक, बाहुनीटार सिन्कौले भञ्ज्याङ सडक, नेपालटार तरिगाना सडक, गढी ढुङग्रे सडक, नेपालटार कुर्कुनटार सडक, गढी ढुङग्रे खानेपानी योजना, हजारे खानेपानी योजना, नेपाटार फाँट खानेपानी योजना, उदयपुरगढी अस्पताल, तावाखोला सिँचाई योजना, वैजनाथ सिँचाई आयोजना ● उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण गरी उक्त स्थानहरू भर्न लाउने र कक्षामा प्रस्तुत गर्न लाउने,	**प्रश्नोत्तर त्रिक्रयाकलाप** ● गाउँपालिकामा रहेका ठुला सडक तथा खानेपानीको कार्यक्रमहरू के के हुन् ? ● उदयपुरगढी गाउँपालिकाको सबै वडाहरूमा खानेपानीको कार्यक्रम पुगेको छ ? ● उदयपुागढी गाउँपालिकामा कतिओटा विद्यालय सङ्ख्याहरू रहेका छन् ?	४

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn ;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	१.गाउँपालिका भित्रका सामाजिक विविधता बताउन,	१.सामाजिक विविधताको अवधारणा २.उदयपुरगढीको सामाजिक विविधता ■ मिश्रित जातिको वसोवास ■ मिश्रित धर्म ■ मिश्रित भाषा ३.अनेकतामा एकताको अवधारणा ■ धार्मिक सहिष्णुता ■ भाषिक सहिष्णुता	सामाजिक सिप	● उदयपुरगढी गाउँपालिकाभित्र बस्ने मानिसहरूको बारेमा पुनरावलोकन गराउने, ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा बस्ने मुख्य जातिहरूको वसोवास स्थान र विशेषताहरू नक्सा मार्फत अध्ययन गराउने, ● यी मुख्य जातिहरूको अनेकतामा एकता बताउने, ● एकताको परिचय दिने, ● विविधता सम्मान के हो भनी प्रष्ट पार्दै यसका लागि	अवलोकन कार्य विविधताको सम्मान गरिरहेका छन् की छैनन् श्रेणी मापन बनाइ मूल्याङ्कन गर्ने, व्यवहार | उत्तम | मध्यम | सामान्य सम्मान | | | केलकिलाप | | |	४

<table>
<tr><th>qm= ;=</th><th>ljifoj:t'sf] If]q</th><th>l;sfO pknlAw</th><th>ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f</th><th>;Defljt Jojxf/ s'zn ;k</th><th>;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk</th><th>d"Nofª\sg</th><th>sfo{ 306f</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>निभाउनु पर्ने कर्तव्यहरूको सूची वनाउन लगाउने,</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>२. गाउँ पालिका भित्र हुने मौलिक उत्पादनहरूको परिचय दिन,</td><td>१.मौलिक उत्पादनको अवधारणा
२..गाउँपालिका भित्र हुने मौलिक उत्पादनहरू
▪ नाम्लो, डोको, डालो, नाङलो, थुन्से, हलो, जुवा, महला, मान्द्रो, छपनी, दाम्ला आदि
३.मौलिक उत्पादनका विशेषताहरू
४.मौलिक उत्पादनको आवश्यकता र महत्व</td><td>जीवनोपयोगी सिप
बौद्धिक सिप</td><td>● नाम्लो, डोको, डालो, नाङलो, थुन्से, हलो, जुवा, महला, मान्द्रो, छपनी, दाम्ला आदिको चित्र देखाउँदै यिनीहरूको छोटो परिचय लेख्न लगाइ प्रस्तुत गर्न लगाउने,
● स्थानीय उत्पादनकर्ताहरू आमन्त्रण गरी विद्यार्थीहरूलाई अन्तरक्रिया गराउने र सिप सिकाउन लगाउने,
● यी स्थानीय उत्पादनहरू विद्यार्थीहरूलाई सङ्कलन गर्न लगाउने र नामाकरण गरी भण्डारण गराउने,</td><td>तलका प्रश्नहरूका आधारमा मूल्याङ्कन गर्नुहोस् ।
● गाउँपालिकामा उत्पादन हुने कुनै २ वटा मौलिक उत्पादनहरूको नाम उल्लेख गर्नुहोस् ।
● कुनै ३ ओटा स्थानीय सामानहरूको नाम र उपयोगिता बताउनुहोस् ।</td><td>४</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td>३. गाउँपालिका भित्रका मानिसहरूको जीवनशैली उल्लेख गर्न,</td><td>१.जीवनशैलीको अवधारणा
२.गाउँपालिकाका मानिसहरूको जीवनशैली
<table>
<tr><th>जाती</th><th>कपडा</th><th>भाषा</th><th>धर्म</th><th>चाड</th><th>खाना</th></tr>
<tr><td>बाहुन</td><td>दौरा सुरुवाल, सारी चोला</td><td>नेपाली</td><td>हिन्दु</td><td>दशैं तिहार</td><td>दाल भात खिर</td></tr>
<tr><td>राई</td><td>कमीज गुन्यु फरिया</td><td>राई</td><td>राई क्रिस्चियन</td><td>चण्डि,उधौली, उभौली, साउँने स.क्रान्ति</td><td>दाल भात,</td></tr>
<tr><td>मगर</td><td>कमीज गुन्यु फरिया,घलेक</td><td>मगर</td><td>हिन्दु</td><td>माघि</td><td>दाल भात</td></tr>
<tr><td>नेवार</td><td>दौरा सुरुवाल</td><td>नेवारी</td><td>बोद्ध</td><td>ईहि, बेल विवाह</td><td>क्वाँटि</td></tr>
<tr><td>तामाङ</td><td>दौरा सुरुवाल,</td><td>तामाङ</td><td>बोद्ध</td><td>ल्होसार</td><td>दाल भात</td></tr>
</table></td><td>सामाजिक सिप
जीवनोपयोगी सिप
सामाजिक सिप</td><td>● विभिन्न प्रकारका जीवनशैली झल्काउँने चित्रहरूको बारेमा छलफल गराउने,
● समूहगत रुपमा प्रस्तुत गरी समूहगत रुपमा मूल्याङ्कन गर्न लगाउने,
● खानपान, दैनिक क्रियाकलाप, वेषभुषा चाड आदि विभिन्न प्रकारका जीवनशैली झल्काउने वृत्तचित्र प्रस्तुत गरी वर्णन गर्दै विद्यार्थीहरूलाई बुँदा चार्ट तयार गर्न लगाउने,
● विद्यार्थीले प्रस्तुत गर्ने बुँदा चार्टमाथि उपयुक्त पृष्ठपोषण दिने,</td><td>प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप
● गाउँपालिकामा रहेका तपाईं बाहेक कुनै २ जातिले लगाउने कपडा र मान्ने चाडपर्वको बारेमा उल्लेख गर्नुहोस् ।
लेखन कार्य
गाउँपालिकामा बस्ने मानिसहरूको जीवनशैलीका विवरण खुल्ने तालिका निर्माण गर्नुहोस् ।</td><td>५</td></tr>
</table>

qm = ;=	ljifoj:t's f] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
२	**हाम्रो समाज र संस्कृति**	४. गाउँपालिकाभित्र भएको धार्मिक तथा भाषिक सहिष्णुता बताउने,	१.सहिष्णुताको अवधारणा २.गाउँपालिका भित्र भएको धार्मिक तथा भाषिक सहिष्णुता ३.अर्काको धर्मको सम्मान गर्ने, ४. आफ्नो बाहेक अरुको भाषाको सम्मान गर्ने	सामाजिक सिप	• गाउँपालिकामा मानिने धर्म र बोलिने भाषाका बारेमा विद्यार्थीलाई के जानकारी छ सो सम्बन्धमा घुलमिल स्थिर जोडी क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • कुनै एक गन्तव्य तयार पारी पुग्ने विभिन्न बाटाहरूबाट विद्यार्थीलाई हिड्न लगाइ गन्तव्यमा पुचाइ जुन भाषा बोले पनि र जुन धर्म माने पनि मान्ने ईश्वर एकै र आशय एकै हुने कुरा प्रष्ट्याउने,	**अवलोकन कार्य** अन्य धर्म सम्बन्धी सहिष्णुता अपनाएको छ की छैन सो को रुजु सूचीका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने,	४
		५.गाउँ पालिका भित्रको मौलिक कलाहरूको परिचय दिन,	१.मौलिक कलाको अवधारणा २.गाउँ पालिका भित्रको मौलिक कलाहरू • ढाका, खुकुरी, बाँस र वेतका सामानहरू, काठका सामानहरू, विनायो, मुर्चुङगा, बासुरी, मुरली ३. मौलिक कलाको विशेषता ४.मौलिक कलाको योगदान	जीवनोपयोगी सिप	• ढाका, खुकुरी, बाँस र वेतका सामानहरू, काठका सामानहरू, विनायो, मुर्चुङगा, बाँसुरी, मुरली आदिका बारेमा तयार पारिएका पठन सामग्री उपलब्ध गराइ जिग्स विधिबाट क्रियाकलाप गराउने, • नजिकका स्थानीय कलाकार आमन्त्रण गरी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, • स्थानीय कलाको प्रयोगका बारेमा अभ्यास गराउने, • स्थानीय कलाको संरक्षणका बारेमा गाउँ पालिका प्रमुखलाई सुझाव पत्र लेखाउने,	**प्रश्नोत्तर** • मौलिक सामान भनेको के हो ? • तपाईंका पालिकामा पाइने मौलिक सामानहरू के के हुन् ? **लेखन कार्य** मौलिक कला संरक्षणका लागि पालिकाले अपनाउनु पर्ने कुनै पाँचओटा कार्यहरू लेख्नुहोस् ।	५
३	**उदयपुरगढी को भूगोल**	१उदयपुरगढी गाउँपालिकाको भू-सूचना प्रणालीको पहिचान गरी व्यवहारमा लागू गर्न,	१.क्षेत्रफल :३६९.७१ वर्ग कि. मि. २.देशान्तर विवरण :८६° २६'५९.२२ देखि ८६° ३७'४.७५" ३.अक्षांस विवरण:२६° ४६'५३.४६" देखि २७° ०२'४९.८६" ४.सामुद्रिक उचाई :८६ मिटर देखि १९०० मिटर सम्म ५.छिमेकी स्थानीय तहहरू ६. सिमाना :पूर्व : रौता, त्रियुगा , पस्चिम : कटारी उत्तर : ताप्ली, दक्षिण सिरहा जिल्ला ७.जनसङ्ख्या : ३०७३१।-जनघनत्व ११०	बौद्धिक सिप	• नक्सा अध्ययनमा भू सूचना प्रणालीको बारेमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा विद्यार्थीसँग अन्तरक्रिया गर्दै सूचना प्रणालीको बारेमा जानकारी दिने, • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको अक्षांश, देशान्तर र सामुद्रिक सतहबाट उचाइका विवरण पावर प्वाईन्टबाट प्रदर्शन गरी छलफल र वर्णन गर्ने, देशान्तरले प्रधान मध्यन्ह रेखादेखि कुनै पनि स्थान कति पूर्व र अक्षांशले कुनै स्थान भूमध्यरेखादेखि कति उत्तर रहेको भनी प्रष्ट पार्ने, • सामुद्रिक उचाइले कुनै पनि स्थान समुदिक सतहबाट कति माथि रहेको छ सो को जानकारी दिने तथ्य बताइ दिने, • गाउँपालिकाको प्रोफायल उपलब्ध गराइ उदयपुरगढी गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या, जनघनत्व अध्ययन गर्न लगाइ प्रस्तुत गर्न लगाउने, • नक्सामा अक्षांस देशान्तर र सामुद्रिक उचाइको विवरण भराउने,	**तलका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** • उदयपुरगढीको क्षेत्रफल कति रहेको छ ? • उदयपुगढीको देशान्तर विवरण बताउनुहोस् । • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या कति रहेको छ ? • उदयपुरढीको पूर्वमा कुन कुन स्थानीय तहहरू रहेका छन् ? **लेखन कार्य** उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सा निर्माण गरी प्रमुख भौगोलिक तथ्यहरू विवरण भर्नुहोस्	५

qm = ;=	ljifoj:t's f] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 30 6f
		२ गाउँपालिकाको धरातलीय स्वरुपको विवरण तयार पारी नक्सा उतार गर्ने,	१. धरातलीय स्वरुपको आधारभूत पक्षहरू : जमिनको प्रकृति, उचाइ, ढल्काइ, जमिनको ढाल, माटोको प्रकार २.उदयपुरगढीको धरातलीय स्वरुप ● चुरे दक्षिणको समथर भुभाग ● वैजनाथ खोला र तावाखोलाको किनारी समथर भुभाग ● मध्य पहाडी क्षेत्र	वौद्धिक सिप । नक्सा सिप	● गाउँपालिकाको मुख्य मुख्य भूखण्डहरूको बारेमा पुनरावलोकन गर्ने, ● गाउँपालिकाको मुख्य मुख्य भूखण्डलाई उदयपुरगढीको नक्सामा राखेर देखाउने, ● ट्रेसिङ विधिबाट उदयपुरगढीको नक्सा निर्माण गर्न लगाइ भूखण्डहरू भर्न लगाउने, ● भूखण्डमा रङ्ग भर्न प्रतियोगिता गराउने,	**तलको प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ● उदयपुरगढीका अग्ला र होचा ठाउँहरू भन्नुहोस् । ● उदयपुरगढीको उत्तरी भागमा कुन पहाड रहेको छ ? ● कुन भाग समथर रहेको छ ? **सिप परीक्षण** ● उदयपुरगढीको नक्सा ट्रेसिङ विधिबाट निर्माण गर्न लगाउने र चेक गर्ने,	३
३	**उदयपुरगढी को भूगोल**	३. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा हावापानीले मानिसको जनजीवनमा पारेको प्रभाव उल्लेख गर्न,	१.हावापानी र मानिसको जनजीवन विचको सम्बन्ध २.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा हावापानीले मानिसको जनजीवनमा पारेको प्रभाव : ▪ तीन प्रकारको भुखण्ड र तीन प्रकारको जीवनशैली ▪ खेतिपाती र रहन सहनमा फरक ▪ शिक्षा आर्जन र सामाजिक जीवनमा फरक	प्रतिकार्य योजना निर्माण सिप सामाजिक सिप	● ढुंग्रेका मानिसले बाक्लो कपडा लगाउनु र कोल्टेको मानिसले पातलो कपडा लगाउनुको कारणका सम्बन्धमा छलफल गर्दै हावापानी र मानिसको जनजीवनको बिच सम्बन्ध वर्णन गर्ने । (स्थानीय उदाहरण दिने) ● चुरेको दक्षिण खण्ड, वैजनाथखोला र तावा खोलाको आसपास र मध्य पहाडी भूभागमा बसोबास गर्ने मानिसको जनजीवनका बारेमा ***WATA*** क्रियाकलाप गर्ने, ● चुरेको दक्षिण खण्ड, वैजनाथखोला र तावा खोलाको आसपास र मध्यपहाडी भुभागमा वसोवास गर्ने मानिसको जनजीवनका बारेमा ● तुलनात्म्क तालिका निर्माण गरी समूहगत रुपमा छलफल र प्रस्तुति गराउने,	**तलका प्रश्नहरूको आकारमा मूल्याङ्कन गर्ने ।** ● चुरेका मानिसहरू किन पातलो लुगा लगाउँछन ? ● वैजनाथ खोलाको किनारमा बस्ने मानिसको जीवनस्तर के कारणले राम्रो भएको छ ? बताउनुहोस् ।	**५**
		४.गाउँपालिका भित्र पाइने जडीबुटीको बारेमा वर्णन गर्न,	१.गाउँपालिका भित्र पाइने जडीबुटी बिरुवाहरू : तिन औँले, एक्ले गलेनी, हर्रो, वर्रो, अमला, चिराईतो, गुर्जो, निम, काली वनमारा, तितेपाती, असुरो, टोटोला, १.प्राप्त जडीबुटीका उपयोगिता २.उत्पादन, प्रसोधन र प्रयोगको अवस्था	व्यवहार प्रदर्शन सिप जीवनोपयोगी सिप	● गाउँपालिकाभित्र के कस्ता जडीबुटी पाइनेछ सो सम्बन्धमा TPS क्रियाकलाप गराउने, ● गाउँपालिकाभित्र पाइने जडीबुटीको बारेमा तयार पारिएको वृत्तचित्र प्रस्तुत गरी सो का बारेमा विवरण तयार पार्न लगाउने, समुहगत रुपमा प्रस्तुत गरी समूहगत रुपमा मूल्याङ्कन गराउने, ● गाउँपालिका भित्र पाइने जडीबुटीको बारेमा ***Semantic Map*** क्रियाकलाप गराउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा पाइने कुनै ३ ओटा जडीबुटीहरूको नाम बताउनुहोस् । ● जडीबुटीका कुनै ३ वटा उपयोगीताहरू के के हुन् ?	५

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
		५.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा नदीले जनजीवनमा पारेको प्रभाव बताउन,	१.नदी र मानव जीवन विचको सम्बन्ध ▪ नदीको किनारमा खेतिपाती राम्रो हुने । ▪ ठुला शहरहरू नदीको किनारमा नै विकसित भएको, ▪ शितल र शान्त वातावरण हुने , २.उदयपुरगढी गाउँपालिकामा नदी पोखरी आदिले जनजीवनमा पारेको प्रभाव ▪ वैजनाथ खोल, तवाखोला, वलान खोला, पौवाखोला र छौडे खोलाको आसपासमा राम्रो अन्नवाली हुने । ▪ विकासका अन्य पूर्वाधारहरू विकास भएको,	व्यवहार प्रदर्शन सिप	• वैजनाथ खोला आसपासका मानिसहरू र वर्रेका मानिसहरू के कस्ता खेतिपाती गर्छन सो का कारण के के हुन् सो सम्बन्धमा छलफल चलाउने, • बैजनाथ खोला, तावाखोला, पौवा खोला चुरेको दक्षिणी खण्ड र मध्य पहाडी खण्डको मानिसको रहन सहन, वेशभुषा, आर्थिक क्रियाकलाप आदिका बारेमा सोधखोज गरी सामूहिक रुपमा प्रतिवेवदन तयारी र प्रदर्शन गराउने, अन्तरसमूह मूल्याङ्कन गराउने, • नदी आदि समेटिएको उदयपुरगढीका नक्सा तयार पार्न लगाइ मानिसको जनजीवन झल्कने चित्र कोर्न लगाउने,	**लेखन कार्य** • उदयपुरगढीको हावापानी र सो अनुसार मानिसले गर्ने क्रियाकलाप तालिकामा देखाउनुहोस् ।	४
४	**हाम्रो इतिहास र साँस्कृतिक सम्पदा**	१.उदयपुरगढीभित्र रहेका महत्वपूर्ण ऐतिहासिक स्थलहरू उदयपुरगढी पञ्चावती मन्दिर , राजाजी मन्दिर , ककनी थान , अठासी धामको विवरण दिन ,	१.उदयपुरगढीभित्र रहेका महत्वपुर्ण ऐतिहासिक स्थलहरू **क**. उदयपुरगढी पञ्चावती मन्दिर : स्थापना मितिः .... ठेगाना : उदयपुरगढी ५ वार्षिक रुपमा दर्शन गर्न आउने मानिस २,०००।- **ख. राजाजी मन्दिर :** स्थापना मिति: ७०० वर्ष पहिले ठेगाना :उदयपुरगढी ७ वार्षिक रुपमा दर्शन गर्न आउने मानिस ५००।- **ग.ककनी अठासी धाम** स्थापना मितिः: २०६६ ठेगाना :उदयपुरगढी ५ ▪ वार्षिक रुपमा दर्शन गर्न आउने मानिस १०००।- **घ. धुवाजन बाहुनीटार**	विगत प्रतिको सम्मान	• उदयपुरगढीको इतिहास, राजाजीको मन्दिर, ककनी मन्दिर, अठासी धाम आदिको फोटो देखाउँदै विषय प्रवेशकालागि Structure Overview क्रियकलाप गराउने, • उदयपुरगढीको इतिहास, राजाजीको मन्दिर, ककनी मन्दिर, अठासी धामको बारेमा तयार पारिएको वृत्रचित्र देखाइ वर्णन गर्ने, • उदयपुरगढीको इतिहास, राजाजीको मन्दिर, ककनी मन्दिर, अठासी धामको मध्ये पायक पर्ने स्थानमा भ्रमण गराइ वृत्तचित्रमा प्राप्त विवरण र उक्त स्थान भ्रमण गर्दा प्राप्त विवरण विच तुलनात्मक अध्ययन गराउने, • उदयपुरगढीको इतिहास, भलायडाँडा गाउँ, राजाजीको मन्दिर, धुवाजन बाहुनीटार गाउँको लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	**तलको प्रश्नहरूको आधारम मूल्याङ्कन गर्ने ।** • पञ्चावती मन्दिर कहाँ पर्छ ? • ककनी अठासी धाममा वार्षिक रुपमा कति आउछन् ? • धुवाजन गाउँमा मानिसहरू कहिले देखि बस्न थालेका हुन् ?	६

qm = ;=	ljifo j:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f

qm = ;=	ljifo j:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
४	**हाम्रो इतिहास र सांस्कृतिक सम्पदा**	२.उदयपुरगढी गाउँपालिकाका ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरुको जीवनी बताउन,	१.मोहन सिंह. ग्राङ्जा, गम्भिर बहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको व्यक्तिगत जीवनी २. मोहन सि. ग्रांजा, गम्भिर बहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राइले गरेका महत्वपूर्ण कार्यहरू ३. मोहन सि. ग्रांजा, गम्भिर बहादुर थापा, तुल बहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईले समाजमा दिएका योगदानहरू	नायक प्रतिको सम्मान र संरक्षण सिप	• मोहन सिंह ग्रांजा, गम्भिर बहादुर थापा, तुल बहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको फोटो देखाइ Brain Storming क्रियाकलाप गराउने, • मोहन सि. ग्रांजा, गम्भिर बहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको बारेमा तयार पारिएको पाठ अंश जोडीमा अध्ययन र जोडीमा बुँदा प्रस्तुति क्रियाकलाप मोहन सि. ग्रांजा, गम्भिरबहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको काम र समाजमा पारेको प्रभाव सम्बन्धमा गोष्ठी सञ्चालन गर्ने, • मोहनसिह ग्रांजा, गम्भिरबहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको सम्मान कसरी गर्न सकिन्छ भनी सो बारे छलफल गर्ने, • मोहन सिंह. ग्रांजा, गम्भिरबहादुर थापा, तुलबहादुर खपाङ्गी र तुलसी राईको तस्विर कोर्न लगाइ सङ्ग्रहालयमा टाँस गराउने, • उदयपुरगढीको इतिहास, भलायडाँडा गाउँ, राजाजीको मन्दिर, धुवाजन बाहुनीटार गाउँको लिफलेट तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • मोहनसिंह ग्राङजा को जन्म कहिले भएको थियो ? • गम्भिर बहादुर थापाले गरेका कुनै २ वटा मूख्य कामहरू बताउनुहोस् । **व्यवहार अवलोकान** • विद्यालयमा हाम्रा ऐतिहासिक व्यक्तित्वहरू भन्ने विषयमा सम्मान कार्यक्रम राखी उनीहरूले गर्ने व्यवहारका आधारमा श्रेणीमापन तालिकामा मूल्याङ्कन गर्ने,	८
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	१.गाउँपालिकामा रहेका पेशाहरूको वर्गीकरण गर्न,	**१.**पेशा वर्गको आधार : श्रम, आम्दानी, कामको प्रकृति, काम गर्ने स्थान २.पेशाहरूको वर्गीकरण : सरकारी जागिर, कृषि, पशुपालन, वैदेशिक रोजगार, सङ्घ संस्थामा जागिर, मजदुरीको काम, निर्माण व्यवसायी, व्यापार, विद्युतको काम ३.गाउँपालिकामा रहेका पेशाहरूको वर्गीकरण : सरकारी जागिर, कृषि, पशुपालन, वैशेशिक रोजगार, सङ्घ संस्थामा जागिर, निर्माणका काम, निर्माण व्यवसायी, व्यापार, विद्युतको काम	सञ्चार सिप , योजना निर्माण सिप, प्रयोगात्मक सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफ्ना गाउँपालिकामा मानिसहरूले गर्ने पेशाका बारेमा सूची बनाउन लगाउने, • पेशाको वर्गीकरणका अधार र प्रकारका बारेमा छलफल गराउने, • गाउँपालिकामा मानिसहरूले अपनाउने पेशाका बारेमा भिडियो देखाउने, • विभिन्न पेशा र कामका बारेमा तालिका निर्माण गर्न लगाइ प्रदर्शन गराउने, • पेशा र व्यवसायका विच भेद देखाउने, • पेशालाई मर्यादित र आयमूलक बनाउन गाउँपालिकालाई दिइने सुझाव पत्र तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • उदयपुरगढी गाउँपालिकामा अपनाइएका कुनै ५ वटा पेशाहरूको नाम बताउनुहोस् । • पशुपालन अन्तरगत तपाईंको गाउँपालिकामा के कस्ता पशुहरू पालन गरिन्छ ? • पेशा र व्यवसाय विच के कस्तो अन्तर छ ?	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	२. गाउँपालिकामा पालन गरिएका पशुमा लाग्ने रोगहरूको पहिचान गरी रोकथामको उपाय बताउन,	**१.पशुमा लाग्ने रोगहरू** खोरेत, अरुची, ज्वरो आउने, पेट फुल्ने, कब्जियत किर्ना, लुतो, पखाला, लम्पि **२. गाउँपालिकामा पशुमा लाग्ने रोगहरू** (खोरेत, अरुची, ज्वरो आउने, पेट फुल्ने, कब्जियत, किर्ना, लुतो, पखाला, लम्पि) **३.गाउँपालिकामा पशुमा लाग्ने रोगहरूको रोकथामको परम्परागत उपाय** क) अरुची : नुन, ज्वानो र खुँदो मिसाएर ख्वाउने, ख) ज्वरो आउँने :खुदो, चिराईतो, निमको पात ग) पेट फुल्ने, : तोरीको तेल र लुगा धुने पाउडर खुवाउने, घ) किर्ना, नरिवलको तेल, गन्धक, सुर्तीको झोल लगाइ दिने । ङ) कब्जियतः केराको पात, घिउ कुमारी, काँचो आलसको तेल आदि खान दिने, च) पखाला : अदुवाको धुलो, नुन र चिनी खान दिने, छ) लुतो : बकाईनोको बिउ, गन्धक र तेल मिसाएर लगाइ दिने, ज) खोरेत : केरा, केराको पात र फिटकिरी खान दिने निलो तुथो र निमको पात खान दिने, झ) लम्पि : पशु डाक्टरबाट उपचार गराउने,	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आफना घरमा पालिएका पशुहरमा लाग्ने रोग र रोगका लक्षणहरू बताउन लगाउने, • पशुमा लाग्ने रोगहरू र रोकथामका बारेमा तयार पारिएका भिडियो देखाउने, • गाउँपालिकाभित्र पालिएका पशुहरूमा लाग्ने रोगहरूको लक्षण र रोकथामका उपायहरू न्युजप्रिन्टमा टाँस गरी समूहगत रुपमा तयार पारी प्रस्तुत गर्न लगाउने । • घरमा पशुहरूको हेरचाहमा कसरी संलग्न हुन सकिन्छ सो सम्बन्धमा योजना बनाइ प्रदर्शन गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • खोरेत रोगका लक्षणहरू बताउनुहोस् । • गाउँपालिकामा पशुमा लाग्ने कुनै ५ वटा रोगहरूको नाम बताउनुहोस् । • पशुलाई लाग्ने कुनै २ वटा रोग र उपचारका तरिकाहरू बताउनुहोस् । • पशुलाई पखाला लागेमा के औषधी खुवाउनु पर्छ ?	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेशा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियमकलाप**	३.स्थानीयस्तरमा गरिने तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग र तिनको रोकथामको उपायहरू उल्लेख गर्न,	१. स्थानीय स्तरमा तरकारीमा लाग्ने रोगहरू मोज्याक भाईरस, विषणु जनित कालो कुहिने रोग, डढुवा रोग २.फलफूलमा लाग्ने रोग : • सुन्तलाको फलमा लाग्ने औंसा, हरियो पतेरो ,डाँठको गँवारो, पात खन्ने किरा, लाही • आँपमा लाग्ने कोत्रे रोग, धुलो ढुसी, कालो पत्रे आँप फुट्ने रोग • केरामा लाग्ने घुन, ओइलाउने रोग, बन्चि टप, कोत्रे गानो	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप	• विद्यार्थीहरूलाई आ आफनो घरमा तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किराहरू र तीनको रोकथामका लागि गरिएका प्रयासहरू बताउन लगाउने, • विद्यार्थीहरूलाई आ-आफनो घरमा तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किराहरू र तिनको रोकथामका लागि गरिने कार्यहरूका बारेमा तयार पारिएका श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने, • विद्यार्थीहरूलाई मुख्य मुख्य बुँदाहरू टिपोट गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने, • शत्रुजीवि र मित्रजीवि किराहरूको पहिचान गरी	प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप • आँपमा लाग्ने रोगका लक्षणहरू बताउनुहोस् । • सुन्तलामा केकस्तो रोगहरू लाग्छ ? • लिचीका पात डढेमा के कस्तो उपाय अपनाउनु पर्छ ? • तरकारीमाा लाग्ने मौज्याक भइरहेको लक्षणहरू बताउनुहोस् । • तरकारीमा लाग्ने रोगहरूको उपचार विधि बताउनुहोस् । **प्रयोगत्मक कार्य**	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
			कुहिने ● लिची : पात डढ्ने, ओइलाउने, फल कुहिने ३. तरकारीमा लाग्ने रोगहरूको उपचार विधि ४. फलफूलमा लाग्ने रोगहरूको उपचार विधि		रोकथामका उपायहरू सूचीकृत गर्न लगाउने, ● गाउँपालिकाबाट कृषि शाखा प्रमूख बोलाएर अन्तरक्रिया गराउने,	● रोग लागेको तरकारीमा औषधी प्रयोग गर्न लगाइ अवलोकन गरी रुजु सूचीमा सिप परीक्षण गर्ने,	
		४.गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरू फर्निचर उद्योग, टेलरिङ, ईलेक्ट्रिसियन, अन्न पिसाउने मिल परिचय दिई महत्व उल्लेख गर्न,	१.स्थानीय उद्योगहरूको परिचय २.गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरू (फर्निचर उद्योग, टेलरिङ, इलेक्ट्रिसियन, अन्न पिसाउने मिल) ३.गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरूको आम्दानी र गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा योगदान ४. गाउँपालिकामा रहेका स्थानीय उद्योगहरूको महत्व	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप	● कृषि पेशा र उद्योगको विचाको फरक विषयमा छलफल गर्ने, ● साना उद्योग र मझौला उद्योगका विचमा फरक देखाइ गाउँ घरमा चलेका साना उद्योगहरूको विवरण तयार पार्न लगाउने, ● गाउँपालिका भित्र रहेका फर्निचर उद्योग, टेलरिङ, ईलेक्ट्रिसियन, अन्न पिसाउने मिल आदिको बारेमा सोधी खोजी गरी विवरणात्मक प्रतिवेदन तयार पारी कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● विद्यार्थीहरूले प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदन उपर आवश्यक पृष्ठपोषण दिने, ● गाउँपालिकाको नक्सामा उपरोक्त उद्योगहरू संकेत दिई भर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● गाउँपालिकामा रहेका कुनै ४ ओटा स्थानीय उद्योगहरूको परिचय दिनुहोस् । ● गाउँपालिकामा भएका उद्योगहरूको फाइदा बताउनुहोस् । ● स्थानीय उद्योगले गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा के कस्तो मद्दत पुचाउँछ बताउनुहोस् ।	४

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	५.चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा आदिका बारेमा विवरण दिन,	१.चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थानको परिचय क) चुनिया झर्ना : ख) महादेव थान : वडा नं ५ मा रहेको, वार्षिक रुपमा ५०० मानिस भ्रमण गर्ने, ग) इन्द्रावती मन्दिर: वडा नं ७ मा रहेको, वार्षिक ३०० मानिस भ्रमण गर्ने, घ) शिव पार्वती महादेव थान : वडा नं ५ केउरेनी गाउँमा रहेको, वार्षिक रुपमा ७०० मानिस भ्रमण गर्ने, २. चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थानको	योजना निर्माण सिप जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप	● चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा आदिको चित्र देखाइ चित्र छलफल गराउने, ● चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थान चुलाढुङ्गा आदिको बारेमा तयार पारिएको वृत्त चित्र प्रस्तुत गरी बुँदागत रुपमा तालिका बनाउन लगाउने, ● उपरोक्त स्थानहरूमध्ये पायक पर्ने स्थानको भ्रमण गराइ वृत्त चित्र र वास्तविक भ्रमणबाट प्राप्त विवरणहरूको तुलना गर्न लगाउने, पर्यटकीय विशेषताहरू टिपोट गर्न लगाउने, ● पावर प्वाईन्टबाट स्थानीय पर्यटनको महत्व	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● चुनीया झर्नाका बारेमा तपाईंलाई जानकारी भएको कुनै ३ ओटा कुरा बताउनुहोस् । ● महादेव थान कहाँ पर्छ ? ● शिव पार्वती महादेव स्थानमा वार्षिक रुपमा कति मानिस दर्शन गर्न आउँछन् ? ● इन्द्रावती मन्दिरको छोटो परिचय दिनुहोस् ।	४

			पर्यटकीय विशेषता बताउने, ३. चुनीया झर्ना, महादेव थान, इन्द्रावती मन्दिर, शिव पार्वती महादेव स्थानको महत्व बताउने,		बताउने, • स्थानीय पर्यटन विषयमा लिफलेट बनाउन लगाउने,		

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
५	**हाम्रो पेसा, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप**	६. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा पाइने जडीबुटीहरूको संरक्षण, उत्पादन तथा प्रसोधन सम्बन्धी जानकारी दिन ।	१. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा जडीबुटीहरूको परिचय (पाँच औले, अँवारो, टोटोला, काली वनमारा, असुरो, एक्ले गलेनी, हर्रो वर्रो, गुर्जो, निम) २. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा जडीबुटीहरूको संरक्षण गर्ने तरिका ३. उदयपुरगढी गाउँपालिकामा जडीबुटीहरूको उत्पादन तथा प्रसोधनको तरिका	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	• स्थानीय जडीबुटीहरूको नमुना देखाउँदै जडीबुटीको बारेमा विद्यार्थीमा भएको पूर्वज्ञानको जाँच गर्न प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, • पाँचऔले, अँवारो, टोटोला, काली वनमारा, असुरो, एक्ले गलेनी, हर्रो वर्रो, गुर्जो, निम आदिको उत्पादन, प्रशोधन र संरक्षणका बारेमा पाठ्यसामग्री तयार पारी समूहगत रुपमा अध्ययन गर्न लगाउने, • गाउँपालिकामा भएका आयुर्वेद विज्ञ झिकाइ अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • गाउँपालिकामा पाइने कुनै ३ वटा जडीबुटीको नाम भन्नुहोस् । • गाउँपालिकामा पाइने जडीबुटीहरूको संरक्षण गर्ने तरिकाहरू लेख्नुहोस् । • जडीबुटीहरूको उत्पादन तथा प्रसोधन कसरी गर्न सकिन्छ ?	४
		७. नेपालटार बजार , बुधबारे हाट पिँढीवास आदिको वर्णन गर्ने,	**क) नेपालटार बजार** ठेगाना : उदयपुरगढी-६ नेपालटार स्थापना : वि. स.२०२० पसल सङ्ख्या : १०० ओटा बजार भर्न आउने वडाहरू : उ. गा. पा.का ३, ४,५,६,७,८ वडाका मानिसहरू **ख) बुधबारे हाट पिँढिवास** क) बुधबारे हाट पिँढीवास बजार ठेगाना : उदयपुरगढी ७ पिढिवास हाडे स्थापना : वि सं २०६६ . पसल सङ्ख्या : २० ओटा बजार भर्न आउने वडाहरू : उ. गा. पा.का ७	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप	• नेपालटार बजार र पिँढीवास बुधबारे हाटका बारेमा तयार गरिएका घट्ना अध्ययन प्रस्तुत गरी यी बजारहरूको बारेमा विवरण प्रस्तुत गर्ने, • उदयपुरगढीको नक्सामा उक्त स्थानहरू भर्न लगाउने, • यी बजारहरूको ठेगाना, सेवा क्षेत्र, घरधुरी सङ्ख्या, कारोवार परिमाण, व्यापारिक वस्तुहरू आदि विवरण राखी तालिका निर्माण गर्न लगाउने, • उक्त बजारहरको बारेमा संवाद तयार पारी अभिनय गर्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • नेपालटार बजारको बारेमा तपाईंलाई जानकारीमा भएको कुनै ४ ओटा कुरा उल्लेख गर्नु होस् । **सिप परीक्षण** • उदयपुरगढी गाउँपालिकाको नक्सामा नेपालटार बजार र बुधबारे पिँढीवास बजार भरेर देखाउनुहोस् ।	३

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाई तथा खेलकुद**	१.गाउँपालिकाभित्र भएका सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका	१.गाउँपालिका भित्र भएका सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका चुनौति/समस्याहरू • कमजोर नाली तथा ढल • स्वच्छ खानेपानीको अभाव	जीवनोपयोगी सिप	• सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी पुनरावलोकन गराउने , • घरायसी फोहोरको व्यवस्थापन गर्न विभिन्न विधिमध्ये कम्पोस्ट मल बनाउने , गड्यौला	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • गाउँपालिका भित्र सरसफाइ सम्बन्धी समस्याहरू के के छन् ?	३

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
		समस्या र समाधानका लागि गाउँपालिकाको भूमिका उल्लेख गर्न,	• सबै घरमा शौचालय नहुनु • सार्वजनिक शौचालय नहुनु • सचेतनाको अभाव • फोहर प्रशोधनको व्यवस्था नहुनु • डम्पिङ साईटको अभाव		मल बनाउने विधिबारे श्रव्य दृश्य रुपमा प्रस्तुत गर्ने र प्रयोगत्मक अभ्यास गराउने , • बजारमा हुने ढल , नाली , सार्वजनिक शौचालय ,डम्पिङ साईट आदिको बारेमा जानकारी दिदै सरसफाइ र फोहरमैला व्यवस्थापनका अवयवको रुपमा यिनीहरूलाई परिभाषित गर्ने र हाम्रा गाउँ	• गाउँपालिकामा सरसफाइ सम्बन्धी गरिएका कार्यहरू के के हुन् ? **व्यवहार अवलोकन** • सार्वजनिक स्थलका सरसफाइ तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यार्थीका गतिविधिका आधारमा रुजुसूची प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गर्ने,	
			२.सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका समाधानका लागि गाउँपालिकाको भूमिका • व्यवस्थित बजारको शुरुवात • बजारमा शौचालयको व्यवस्था • जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन • स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थाको शुरुवात , • व्यवस्थित वस्ती विकासको शुरुवात	सञ्चार सिप बौद्धिक सिप	घरमा यिनीहरू भए नभएको सम्बन्धमा टिपोट गर्ने, • एउटा आदर्श वस्तीमा हुने सरसफाइको मापदण्ड प्रस्तुत गरी हाम्रो गाउँपालिकामा तिनीहरू के कति छन् र के कति अपुग छन् सो सम्बन्धमा विवरण लिन लगाउने, • गाउँपालिकाको जनप्रतिनिधिलाई आमन्त्रण गरी सरसफाइ तथा फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धमा गाउँपालिकाले चालेका कदमहरूबारे अन्तरक्रिया कार्यक्रम गराउने,		
		२.पोषणयुक्त कृषिजन्य उत्पादनका लागि पालिकाले गरेका कार्यहरू बताउन,	१.पोषणयुक्त कृषिजन्य उत्पादनहरू २.पोषणयुक्त कृषिजन्य उत्पादनहरूका लागि पालिकाले चाल्नु पर्ने कदमहरू • कृषकलाई प्रोत्साहन दिने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, • कृषिजन्य उत्पादनमा बजेट बढाउने, • स्थानीय उत्पादनको खपतमा जोड दिने • सहुलियत दरमा किसानलाई ऋण दिने, • प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने, • सस्तो मूल्यमा मल बिउ उपलब्ध गराउने, • कृषि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप बौद्धिक सिप	• पोषण के हो र यसमा पाइने तत्वहरू के के हुन् सो सम्बन्धमा छलफल गरी बुँदा टिपोट गराउने, • कृषिजन्य उत्पादनहरू धान, मकै, कोदो, दलहन फलफुल, तरकारी आदि पोषणयुक्त कृषिजन्य उत्पादनको स्पष्ट पार्दै गाउँपालिकाले के कस्तो कार्यक्रमहरू गरेमा यस्ता उत्पादनहरू वृद्धि गर्न सकिन्छ सो बारे छलफल गराउने, • योजनारहित गरिने काम र योजना सहित गरिने कामका भिन्नताका बारेमा छलफल गर्दै पोषणयुक्त कृषि जन्य उत्पादनका लागि गाउँपालिकाले के कस्ता योजना निर्माण गर्नु पर्ला सो सम्बन्धमा राय टिपोट र प्रस्तुत गर्न लगाउने,	निम्न प्रश्नहरूका आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने, • कृषिजन्य उत्पादनका कुनै ३ वटा उदाहरणहरू दिनुहोस् । • कृषि जन्य उत्पादन वृद्धिमा गाउँपालिकाले चाल्नु पर्ने कदमहरू उल्लेख गर्नुहोस् । • कृषिजन्य उत्पादनबाट स्वास्थ्यमा पुग्ने फाइदाहरू बताउनुहोस् ।	३

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[tLs/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f
६	**स्वास्थ्य , पोषण सरसफाइ तथा खेलकुद**	३ गाउँपालिका भित्र स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरू समाधानका लागि गाउँपालिकाले चालेका	१.गाउँपालिका भित्र स्वाथ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरू समाधानका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरू : • स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन • नि:शुल्क खोप र औषधी वितरण • प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान • गर्भवती जाँच र उपचार	जीवनोपयोगी सिप	• स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल नहुँदा के कस्ता समस्स्या आउन सक्छ सो सम्बन्धमा अन्तरक्रिया गराउने, • स्वस्थ खानेपानी नहुँदा आई पर्ने समस्याहरू के के हुन सक्छन् सो सम्बन्धमा वर्णन गर्ने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • गाउँपालिकामा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित समस्याहरू के के छन् ? • स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका समस्याहरूका समाधानका लागि गाउँपालिकाले चालेका कदमहरू	
		कदमहरू उल्लेख गर्न,	• स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम • स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी नीति निर्माण • स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था • फोहरमैला व्यवस्थापन • रक्त सञ्चार सेवा • परिवार नियोजन र मातृशिशु कल्याण	सञ्चार सिप बौद्धिक सिप	• एउटा आदर्श समाजमा हुने स्वास्थ्य संस्था र खानेपानी आदिको मापदण्ड प्रदर्शन गरी गाउँपालिकामा उपलब्ध रहेको स्वास्थ्य संस्था र खानेपानीको विवरण प्रस्तुत गर्दै स्वास्थ्यसँग समस्याहरू प्रस्तुत गर्ने, • स्वास्थ्य शाखाको प्रमुखलाई बोलाइ गाउँपालिकाले स्वास्थ्य सम्बन्धमा गरेका कामका बारेमा विवरणहरू प्रस्तुत गरी श्रोत कक्षा सञ्चालन गर्न लगाउने,	के के छन् ? कुनै ३ वटा भन्नुहोस् ।	३
		४. गाउँपालिकामा खेलिने खेलहरू (फुटबल, टेबल टेनिस, ब्याडमिन्टन, चेसको) परिचय दिन,	१.फुटबल : खेलाडी सङ्ख्या : ११ जना समय : ९० मिनेट खेलिने स्थान : मैदान, खेलको प्रकार : घर बाहिर २. टेबल टेनिस खेलाडी सङ्ख्या : २ जना समय :	खेल सिप जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप बौद्धिक सिप	• विभिन्न खेल खेलेको अभिनय गर्दै guessing game खेलाउने र खेलको विषयमा प्रवेश गराउने, • विभिन्न प्रकारको खेलको विवरण भएको पाठ्य सामग्री प्रस्तुत गर्दै खेलको नाम, खेलाडी सङ्ख्या, खेलको नियम, समय, खेलको सामग्री आदि विवरणयुक्त तालिका भर्न लगाउने, • खेलको भिडियो देखाइ खेलको तरिका र नियम अझ स्पष्ट पार्ने, • केही खेलको सामान्य अभ्यास गराउने,	**तलका प्रश्नहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने** • फुटबलमा कति जना खेलाडी हुन्छन् ? • चेसको बोर्डमा कति वटा कोठाहरू हुन्छन् ? **प्रयोगत्मक जाँच** • टेबल टेनिस र ब्याडमिन्टन खेल खेल्न लगाई सिप परीक्षण गरी रुजु सूचीमा उपलब्धि मापन गर्ने ।	३

qm= ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306f

qm = ;=	ljifoj:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{306f
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाइ तथा खेलकुद**	५.योगका तरिका तथा फाइदाहरू उल्लेख गर्न,	**१.योगका तरिकाहरू** • योग गुरुको निर्देशन लिएर मात्र गर्ने, • सूर्योदय भन्दा पहिला गर्ने, • योग गर्नु अघि नुहाउने, • खाली पेटमा गर्ने, • सुतिको कपडा लगाएर योग गर्ने, • तन र मन स्वच्छ राख्ने, • योग गरी सकेपछि ३० सेकण्ड सम्म केहि नखाने • प्रणायाम जहिले पनि आसन अभ्यास पछि मात्र गर्ने,	योगाभ्यास सिप	• योग अभ्यास गरिरहेको चित्र देखाउँदै विषयवस्तुमा प्रवेश गराउने, • योग गर्दा र नगर्दा हुने फाइदा र वेफाइदाको बारेमा के जानकारी छ सो सम्बन्धमा समूहगत छलफल र प्रस्तुति गराउने, • योगका बारेमा विकासानन्दको प्रवचन सुनाउने, • विभिन्न प्रकारको योगासनको फोटो देखाउँदै सोही अनुसार अभ्यास गराउने, • योगका फाइदाको बारेमा आफना नजिकका साथीलाई पत्र लेख्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • योग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुने ४ वटा कुराहरू बताउनुहोस् । • योगका कुनै ५ वटा फाइदाहरू उल्लेख गर्नुहोस् । **सिप परीक्षण** प्रणायामको अभ्यास गराइ अवलोकन गर्ने र कार्यकुशलताका आधारमा उपलब्धि मापन गर्ने, यसका लागि श्रेणी मापन प्रयोग गर्ने,	३
			२.योगको महत्वहरू • तनाव र रोग निवारण हुने, • शरीरको शक्ति बढ्ने, • रक्त सञ्चार प्रणाली, मृगौला, मुत्र प्रणाली, पाचन प्रणाली, श्वास प्रश्वास प्रणाली आदिमा सहजता हुने, • शरीरको प्रतिोशोधात्मक शक्तिमा वृद्धि हुने, • शरीरको लचकतामा वृद्धि हुने,	जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप बौद्धिक सिप			
		६. गाउँपालिकामा हुने विभिन्न प्रकारका दुर्घटनाहरूको प्राथमिक उपचार विधि उल्लेख गर्न,	१.गाउँपालिकामा हुने सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्नु, बेहोस हुनु, लँैक लाग्नु, लु लाग्नु, हात खुट्टा मर्कनु आदिको प्राथमिक उपचार क) सडक दुर्घटना : रगत बगीरहेका ठाउँलाई जोडसँग दबाउने शरीर र मुटुको चाल जाँच गर्ने हात खुट्टा मसाज गरी दिने ख) बेहोस भएमा पिडितलाई खुला हावामा राख्ने	योजना निर्माण सिप जीवनोपयोगी सिप सञ्चार सिप बौद्धिक सिप	• सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्नु, बेहोस हुनु, लँैक लाग्नु, लु लाग्नु, हात खुट्टा मर्कनु आदिको चित्र देखाइ छलफल गराउने, • नजिकको स्वास्थ्य चौकीको स्वास्थ्य कर्मी बोलाइ माथि उल्लेखित दुर्घटनाहरूको प्राथमिक उपचारका बारेमा अन्तरक्रिया गराउने, • सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्नु, बेहोस हुनु, लँैक लाग्नु, लु लाग्नु, हात खुट्टा मर्कनु आदि दुर्घतना र प्राथमिक उपचारका बारेमा तयार पारिएका पोष्टर कक्षामा टाँस गराउने, • सडक दुर्घटना, करेन्ट लाग्नु, बेहोस हुनु, लँैक लाग्नु, लु लाग्नु, हात खुट्टा मर्कनु आदि दुर्घटना र प्राथमिक उपचारका बारेमा बुँदा चार्ट तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** • कोही मानिस वेहास भएमा तत्काल उपचार के गर्नु पर्छ ? • कसैको हड्डी भाँचिएमा अस्पताल लैजान अगाडि के गर्नु पर्छ ? • कसैलाई करेन्ट लागेमा तत्काल के गर्नुपर्छ ?	३

qm = ;=	ljifo j:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
६	**स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाइत था खेलकुद**		घ.मुटुको समस्या भए ● आरामपूर्वक राख्ने ● नजिकको स्वास्थ संस्थामा लैजाने लँक लागेमा : ● प्रसस्त पानी दिने ● अक्सिजन दिने च. करेन्ट लागेमा : नआत्तिकन सुरक्षित तरिकाले तारबाट छुटाइ आराम गराउने,	जीवनोपयोगी सिप बौद्धिक सिप			
७	**बिपद् व्यवस्थापन**	१. सिम्ले पहिरो, सित्तले पहिरो, बैजनाथ खोलाको बाढी, झाडा पखाला, चट्याङ, मौसमी ज्वरो आदिको परिचय दिन,	**१.सिम्ले पहिरो ।** : ठेगाना : उदयपुरगढी -८, सिम्ले चुरुम्फा लम्बाइ : १००० मिटर क्षति : चुरुम्फा गाउँ जोखिममा पारेको छौडेलामा बाढीको जोखिम बढाएको **२.सित्तले पहिरो** ठेगाना : उदयपुरगढी ८, सित्तले लम्बाइ : ७०० मिटर क्षति : भदौरे र गैंडाखोर गाउँ जोखिममा पारेको वैजनाथ खोलामा बाढीको जोखिम बढाएको **३. बैजनाथ खोलाको बाढी** ठेगाना : उदयपुरगढी ४, ५, ६ र ८ सित्तले लम्बाइ : १२ किलो मिटर क्षति : नेपालटार, दनुवारवेँसी, गोहिया जोखिममा पारेको **४ झाडा पखाला**: प्रत्येक वर्ष वर्षा मौसममा लाग्नेछ चट्याङ ६, मौसमी ज्वरो	बिपद् व्यवस्थापन सिप सामाजिक सिप	● सिम्ले पहिरो, सित्तले पहिरो, बैजनाथ खोलाको बाढी आदिको चित्र देखाउँदै गाउँपालिकामा भएको बिपद्को पहिचान गराउने, ● झाडा पखाला, चट्याङ, मौसमी ज्वरो आदिको बारेमा पूर्वज्ञान मापन गर्न प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप गराउने, ● सिम्ले पहिरो, सित्तले पहिरो, बैजनाथ खोलाको बाढी आदिले पुचाउने क्षतिको विवरण उल्लेख गर्दै यिनीहरूलाई बिपद्को रुपमा परिभाषित गर्ने, ● झाडा पखाला, चट्याङ, मौसमी ज्वरो आदिले गर्ने हानीको बारेमा वर्णन गर्दै यिनीहरूलाई बिपद्को रुपमा प्रमाणित गर्ने, ● माथि उल्लेखित बिपद्हरूको बारेमा प्लेकार्ड तयार पार्न लगाउने,	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● सिम्ले पहिरोले के कस्तो क्षति पुचाएको छ बताउनुहोस् । ● बैजनाथ खोलाको बाढीले गर्ने क्षतिको विवरण उल्लेख गर्नुहोस् । ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा आउने मौसमी ज्वरोले के कति मानिस विरामी हुने गरेका छन् ? ● उदयपुरगढी गाउँपालिकामा आउने मुख्य मुख्य बिपद्हरू के के हुन् ? बताउनुहोस् । ● वार्षिकरुपमा उदयपुरगढी गाउँपालिकामा चट्याङबाट के कति क्षति हुने गरेको छ ? उल्लेख गर्नुहोस् ।	३
		२.बिपद् व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्था र उदयपुरगढी गाउँपालिकामा कार्यान्वयनको अवस्था वताउन,	१.बिपद् व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्था र उदयपुरगढी गाउँपालिकामा कार्यान्वयनको अवस्था ● गाउँपालिका अध्यक्षको अध्यक्षतामा बिपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने, ● बाढी र पहिरो नियन्त्रणको काम गरेको, ● विभिन्न महामारी नियन्त्रणको काम गरेको, ● बिपद् प्रतिकार्य योजना बनाइ काम गरेको, ● राहत वितरण कार्यक्रम सञ्चालन गरेको	बिपद् व्यवस्थापन सिप सामाजिक सिप	● बिपद् व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबारे पाठ्य सामग्री अध्ययन गरी बुँदा प्रस्तुत गर्न लगाउने, ● बिपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाले गरेका कार्यहरूको श्रव्य दृश्य सामग्री प्रस्तुत गरी विषयवस्तु प्रष्ट पार्ने, ● बिपद् व्यवस्थापन कार्यमा गर्नु पर्ने थप कार्यहरूको बारेमा गाउँपालिकालाई सुझाव पत्रको नमूना तयार पार्न	**प्रश्नोत्तर क्रियाकलाप** ● बिपद् व्यवस्थापन समितिमा कति जना पदाधिकारीहरू हुन्छन ? **लिखित कार्य** ● बिपद्को क्षेत्रमा उदयपुरगढी गाउँपालिकाले गरेका कार्यहरूको सूची तालिका बनाइ देखाउनुहोस् ।	३

qm = ;=	ljifo j:t'sf] If]q	l;sfO pknlAw	ljifoj:t'sf] lj:t[lts/0f	;Defljt Jojxf/ s'zn l;k	;Defljt l;sfO ;xhLs/0f lqmofsnfk	d"Nofª\sg	sfo{ 306 f
			• बिपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरेको • बिपद् व्यवस्थापनका लागि बजेट विनियोजन		लगाउने,		

परिच्छेद - चार
सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप

४.१ सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप

(क) कक्षा १-३ का लागि सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

आधारभूत तह अन्तर्गत कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम समग्रमा बहुविषयक ढाँचामा विकास गरिएको छ । यस अन्तर्गत चारवटा विषयहरू पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको छ भने एउटा विषय (स्थानीय विषय वा मातृभाषा) को पाठ्यक्रम विकास गर्ने जिम्मा स्थानीय सरकारलाई छ । तसर्थ यसलाई बहुविषयक ढाँचामा आधारित भई स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरिएकोले शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्दासमेत अन्य विषयसँग मिल्दाजुल्दा विषयवस्तु र सिकाइ उपलब्धीलाई सँगसँगै सहजीकरण गर्ने र नमिल्दा विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरलदेखि जटिलताको आधारमा सिकाइ सहजीकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि विषयगत सक्षमताहरू, सिकाइ उपलब्धी र समग्र पाठ्यक्रम संरचनाको अध्ययन गरी तिनको अन्तरसम्बन्ध पहिचान गर्नुपर्दछ । सिकाई क्रियाकलापका लागि विधिको छनौट गर्दा विद्यार्थीलाई सक्रिय बनाउने, सबैलाई सहभागी बनाउने, गरेर तथा छोएर वा चलाएर सिक्ने र सिर्जनात्मकताको अभिवृद्धि हुने प्रकारका र सबैले अवसर पाउने गरी निर्माण गरिनु पर्दछ । सिकाइ क्रियाकलापले विद्यार्थीमा विभिन्न व्यवहार कुशल सीपहरुको विकासमा सहयोग पुग्नुपर्दछ ।

आधारभूत तहको कक्षा १ देखि ३ सम्म विशेष गरी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा समावेश गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने माध्यमका रूपमा विकास गर्नुपर्दछ । सिकाइ सहजीकरण गर्दा विद्यार्थीहरूले गर्न सकेका र नसकेका कार्यहरूको नियमित रुपमा अवलोकन तथा लेखाजोखा गरी न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित गरी प्रत्येक विद्यार्थीलाई उच्चस्तरको सिकाइ सक्षमता प्राप्त गरी क्रमशः माथिल्लो स्तरको सिकाइ गर्न सक्ने बनाउन सहयोग गर्नुपर्छ ।

स्थानीय विषयको यस पाठ्यक्रममा निर्धारण गरिएका सिकाइ उपलब्धी पूरा गर्नको लागि सामान्यतया निम्न विधि र तरिकाहरू प्रयोग गर्न सकिन्छः

(अ) मस्तिष्क मन्थन
(आ) खेल विधि
(इ) नाटक तथा अभिनय विधि
(ई) प्रयोगात्मक विधि
(उ) परियोजना कार्य विधि
(ऊ) छलफल र प्रश्नोत्तर
(ऋ) खोज तथा समस्या समाधान विधि
(ए) अवलोकन विधि
(ऐ) क्षेत्र भ्रमण
(ओ) प्रदर्शन विधि
(औ) कथा कथन तथा गीत
(अं) स्रोतव्यक्ति आमन्त्रण विधि

(ख) कक्षा ४-८ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

स्थानीय सन्दर्भ, आवश्यकता र प्रयोगात्मक पक्षमा आधारित विषय क्षेत्रमा जिज्ञासु गराई दिगो सिकाइमा सहयोग गर्नका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यक हुन्छ । शिक्षणलाई प्रभावकारी र दिगो बनाउन सहजीकरणको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । तसर्थ शिक्षण सहजीकरणका लागि शिक्षण विधिको छनोट गर्दा विद्यार्थीको रुचि, क्षमता, स्तर, उमेर आदिलाई ध्यान दिई विद्यार्थीलाई नै सहभागी गराएर विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण विधि प्रयोग गरी बढीभन्दा बढी ज्ञान र सीप विकास गराउनु पर्दछ ।"गरेर सिक" (learning by doing) को सिद्धान्त अनुसार स्थानीय विषयका सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापलाई अर्थपूर्ण, रुचिकर र प्रभावकारी बनाउन विषयवस्तुको प्रकृति अनुसारको शिक्षण विधिको छनोट र प्रयोग गर्नुपर्दछ । शिक्षकले सहयोगीको भूमिका निर्वाह गरी

विद्यार्थीलाई स्थानीय विषय क्षेत्रमा केन्द्रित भई परियोजना कार्यका रूपमा सान्दर्भिक क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन भ्रमण, सामग्री सङ्कलन, अध्ययन तथा विश्लेषण, सिकाइलाई व्यवहारमा प्रदर्शन, सकारात्मक सोच र आचरणको अनुसरण जस्ता पक्षमा जोड दिन आवश्यक हुन्छ । सिकाइलाई बोधमा मात्र सीमित नराखी पूर्णता प्रदान गर्न पर्याप्त अवसर दिई सिर्जनात्मक प्रयोगका लागि स्थानान्तरण गर्न सक्ने अवस्थामा पुऱ्याउनु पर्छ । सहजीकरणका क्रममा विद्यालयमा उपलब्ध हुन नसक्ने सामग्री र तिनीहरूको प्रयोगका सम्बन्धमा सामुदायिक स्रोत र अभिभावकसँग सम्पर्क गर्नुपर्छ । यस्ता स्रोतहरूको प्रयोग गर्दा सम्बन्धित ठाउँमा नै लगेर तिनको प्रयोग र सञ्चालित क्रियाकलाप आवश्यकता अनुसार प्रदर्शन गर्नुपर्छ ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेका स्थानीय आवश्यकता र विषयवस्तुलाई समेटी स्थानीय विज्ञको सहभागितामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गएिको हुँदा यस पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका अधिकांश विषयहरू स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिसँग सम्बन्धित भएकाले सिकाइ सहजीकरण गर्दा बढी भन्दा बढी प्रयोगात्मक विधिको प्रयोग पठनपाठन गर्नुपर्ने हुन्छ । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रममा समावेश विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धी सहज र सरल तरिकाले विद्यार्थीहरूमा हासिल गराउन उपयुक्त सिकाइ वातावरणको सिर्जना गरी शिक्षक, विद्यार्थी र विषयवस्तुबीच सक्रिय अन्तरक्रिया गर्ने विधि वा प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया विद्यार्थी केन्द्रित, सान्दर्भिक र सिकाइका निम्ति सहयोगी हुनुपर्छ । यो योजनाबद्ध र सिकाइ उपलब्धीउन्मुख वा प्रतिफल केन्द्रित हुनुपर्छ । आधारभूत शिक्षा अन्तर्गत कक्षा ४-८ को यो पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका विषयवस्तुहरू प्रयोगात्मक प्रकृतिका भएकोले यसको सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया परम्परागत पद्धतिभन्दा फरक हुनुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिई कक्षालाई जीवन्त बनाउन र विद्यार्थीलाई क्रियाशील बनाउन शिक्षकले सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ क्रियाकलापबाट सिकाइ प्रभावकारी हुने विषयवस्तुलाई दैनिक जीवनका हरेक घटनाक्रमलाई बालबालिकाहरूले व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सीप आर्जन तथा विकास गर्न सक्ने र उनीहरूमा रहेको प्रतिभा प्रष्फुटन सहज हुने भएकाले सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित र बालमैत्री शिक्षण विधि अपनाउनु पर्ने हुन्छ । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रमका विषयवस्तुहरू स्थानीय ज्ञान, सीपको विकास गरी आवश्यकता अनुसार घर, विद्यालय, समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका भएकोले सैद्धान्तिक भन्दा गरेर सिक्ने प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस विषयको सिकाइ सहजीकरण गर्दा निम्न विधि र तरिकाहरू प्रयोग गर्न सकिन्छः

सिकाइ सहजीकरणलाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन उपयोग गर्न सकिने केही सम्भावित विधिहरू:

(क) प्रयोगात्मक विधि
(ख) अवलोकन तथा क्षेत्र भ्रमण विधि
(ग) प्रश्नोत्तर तथा छलफल विधि
(घ) समस्या समाधान विधि
(ङ) प्रदर्शन विधि
(च) परियोजना कार्य विधि

४.२ अन्य शिक्षण सिकाइ रणनीति

(अ) मस्तिष्क मन्थन
(आ) ग्यालरी हिँडाइ
(इ) सोच्ने जोडी बनाउने अनुभव आदानप्रदान गर्ने
(ई) केडब्लुएल चार्ट
(उ) टी र एम चार्ट
(ऊ) ग्राफिटी
(ऋ) जिग्स
(ए) परस्पर शिक्षण
(ऐ) स्रोतव्यक्ति आमन्त्रण विधि आदि ।

परिच्छेद - पाँच
विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

५.१ विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

मूल्याङ्कनले सिकाइ उपलब्धी हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई समेटेको हुन्छ र पाठ्यक्रमले पनि यसैलाई जोड दिएको हुन्छ । मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धी पूरा गराउनको लागि कक्षाकोठाको शिक्षणसिकाइको क्रममा गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरूलाई आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्र भ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत सलंग्न गराई सोही बमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धी हासिल गरे नगरेको एकिन गर्नुपर्ने हुन्छ र आवश्यकता अनुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनुपर्दछ । विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइस्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ । कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नु पर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी तथा कमजोरीहरूको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो । यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ । पहिलो चरण अन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने र दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धी हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धी प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्ता लगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु साथै पटक-पटकको सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि/प्रक्रिया

स्थानीय पाठ्क्रममा पनि राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोकेकै आधारमा मूल्याङ्नका विधि र प्रक्रिया अपनाउनु पर्दछ । यसका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम आधारभूत तह कक्षा (१-३) अनुसार नै जानु पर्दछ ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

मल्याङ्कनका विभिन्न तरिका र साधन हुन्छन्, के कस्ता तरिका र साधन उपयोगी हुन्छन् भन्ने कुरा विभिन्न पक्षले निर्धारण वा प्रभाव पारेको हुन्छ । यो पाठ्यक्रममा पनि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम आधारभूत तह कक्षा (१-३) अनुसारका तरिका र साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धी हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि अवलोकन, गृहकार्य, कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफलजस्ता तरिकाहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजुसूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्नजस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धी स्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

क्र. स.	उपलब्धीस्तर	मापन	उपलब्धीस्तरको सामान्य व्याख्या
१	सामान्य भन्दा कम (Below basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धी हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धीका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको ।
२	सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धी आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको ।
३	राम्रो (proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धी धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको ।
४	उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धी हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धी हासिल गरेको ।

प्रथम चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रुपमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धीको मूल्याकङन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नपर्छ । मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धी हासिल भए भएन भनी उल्लेखित तरिका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरु प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङकन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । यसरी अभिलेखीकरण सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भए सुधारामत्क सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धीस्तर ४ पुऱ्याउने प्रयास गर्नुपर्छ ।उपलब्धीस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पुऱ्याउन सहयोग गर्नुपर्छ । यसरी पटक पटकको प्रयासवाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धीस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्छ । सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धीस्तर निर्धारण गरेको पुनः अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषय क्षेत्रको सिकाइपश्चात सबै सिकाइ उपलब्धीको परीक्षण गरी प्रत्येक सिकाइ उपलब्धीमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर सहित विषय क्षेत्रगत औषत सिकाइ उपलब्धी निकाल्न सकिन्छ । त्यसैगरी मुख्य व्यवहार कुशल सीपमा विद्यार्थीको उपलब्धीस्तर पनि अभिलेख गर्न सकिन्छ । यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धीको प्रतिवेदन हुनेछ, विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धीको अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक विद्यार्थी अभिभावक तथा विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको सुनिश्चितता गर्ने सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने र भावी सिकाइका लागि योजना गर्नुपर्छ ।

विद्यार्थीको उपलब्धीस्तर मापन गरिसकेपछि उपलब्धी प्रतिशत र ग्रेड राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले तोके अनुसार नै गर्नुपर्दछ।

(क) क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धी प्रतिशत = उपलब्धीस्तरको अङ्कको जोड

४* मूल्याङ्कन गरिएका सिकाई उपलब्धीहरुको सङ्ख्या * १००

(ख) कक्षाको अन्तमा सबै सिकाई उपलब्धीमा प्राप्त उपलब्धीस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धीस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ ।

(ग) विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धी प्रतिशत = उपलब्धीस्तरको अङ्कको जोड

४* मूल्याङ्कन गरिएका सिकाई उपलब्धीहरुको सङ्ख्या * १००

प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छः

क.स.	उपलब्धी प्रतिशत	स्तरकृत अंक	अक्षरमा उपलव्धी स्तर	उपलब्धीस्तरको व्याख्या
१	९० र सो भन्दा माथि	४	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० सो भन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० सो भन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० सो भन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० सो भन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० सो भन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५सो भन्दा माथि४ ० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	

(ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन (कक्षा ४-८)

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धी हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन अवलम्बन गरिने छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो । सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरिका प्रयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप तथा कक्षा, विद्यार्थीका कार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, सामाजिक व्यवहार अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य तथा परीक्षा, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरू, स्वः तथा सहपाठी मूल्याङ्कन लगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । स्थानीय विषय अन्तर्गत रहेका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धीमा विद्यार्थीले हासिल गरेको उपलब्धीको मूल्याङ्कन गर्नको लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा आन्तरिक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको लागि अन्तिम मूल्याङ्कनलाई लिइएको छ । यसको लागि कक्षा ४ देखि ८ सम्मको प्रत्येक कक्षामा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनअन्तर्गत आन्तरिक मूल्याङ्कन (५० प्रतिशत भार) र अन्तिम परीक्षा (५० प्रतिशत भार) समावेश गरिएको छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत भारलाई समेत निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा समायोजन गरिने छ । विद्यार्थीको समग्र मूल्याङ्कन गरी प्रमाणपत्र अर्थात् ग्रेडसिटमा दुवै मूल्याङ्कनको नतिजालाई समावेश गरिने छ । आन्तरिक मूल्याङ्कन र अन्तिम मूल्याङ्कन निम्नानुसार गर्नुपर्ने छः

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्न लिखित पक्षमा तोकिए अनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ ।

क्र. स.	मूल्याङकनका पक्ष	अङक भार	कैफियत
१	सहभागिता	४	सहभागिता अन्तर्गत हाजिरी, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, समूह कार्य लगायतका अन्य पक्षहरूमा भएको सहभागिता र
२	प्रयोगात्मक/ परियोजना कार्य	३६	कक्षागत रुपमा प्रयोगात्मक र परियोजना कार्य सञ्चालनका लागि योजना निर्माण, सञ्चालन, अभिलेखीकरण, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्वार्ता लगायतका पक्षहरू समावेश गरी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०	पहिलो त्रैमासिकको लागि ५ अंकभार र अर्धवार्षिक परीक्षाको लागि ५ अंकभार रहनेछ । यसको लागि प्रत्येक परीक्षाको लागि ५० पूर्णांकको परीक्षा लिई प्राप्तांकलाई ५ मा परिणत गर्न सकिनेछ।
	जम्मा	५०	

(आ) अन्तिम परीक्षा

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्नेछ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान, बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन् । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य अनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सीप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निम्न लिखित विशिष्टीकरण तालिका अनुसार निर्माण गरी उपलब्धी परीक्षा लिनुपर्ने छ । यहाँ कक्षा ८ को विशिष्टीकरण तालिका बनाइएको छ । यसलाई आधार लिई स्थानीय विषय अध्यापन गर्ने शिक्षकले अन्य कक्षा (कक्षा ४,५, ६,७ र ८) को विशिष्टीकरण तालिका बनाई प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छः-

क्र.स.	उपलब्धी प्रतिशत	स्तरकृत अंक	अक्षरमा उपलव्धी स्तर	उपलब्धीस्तरको व्याख्या
१	९० र सो भन्दा माथि	४	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८०सो भन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७०सो भन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६०सो भन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५०सो भन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४०सो भन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५सो भन्दा माथि४ ० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	

विशिष्टीकरण तालिका

कक्षा : ४-८

विषयः हाम्रो उदयपुरको सेरोफेरो

पुर्णाङ्क : ५०

समयः १ घण्टा ३० मिनेट

एकाइ	क्षेत्र एकाइ	पाठ्य घण्टा	अङ्क भार	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्च दक्षता			जम्मा प्रश्न संङ्ख्या			जम्मा अङ्क भार			जम्मा अङ्क
				अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	अति छोटो	छोटो	लामो	
१	हाम्रो उदयपुरगढी	२०	८	१				१		१					१	२	१	१	२	२	४	८
२	हाम्रो समाज र संस्कृति	२०	८	१				१		१					१	२	१	१	२	२	४	८
३	उदयपुरगढीको भूगोल	२०	८		१	१					१						२	१		४	४	८
४	हाम्रो इतिहास र सास्कृतिक सम्पदा	१२	४	१	१		१									२	१		२	२		४
५	हाम्रो पेशा व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप	२६	१०	१	१	१	१							१		२	२	१	२	४	४	१०
६	स्वास्थ्य पोषण सरसफाई तथा खेलकुद	२२	८	१	१			१		१	१					२	३		२	६		८
७	विपद् व्यवस्थापन	८	४		१						१						२			४		४
		१२८	५०	६	५	२	२	३		३	३			१	२	१०	१२	४	१०	२४	१६	५०

विषयवस्तुको क्षेत्र तथा पाठ्यभार निर्धारण

विषयः हाम्रो उदयपुरगढीको सेरोफेरो

साप्ताहिक पाठ्य घण्टाः- ५ (कक्षा १-३) वार्षिक कार्यघण्टाः-१६०

साप्ताहिक पाठ्य घण्टाः- ४ (कक्षा ४-८) वार्षिक कार्यघण्टाः-१२८

क्र.स.	क्षेत्र	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.	कक्षा	पा.घ.
१	हाम्रो उदयपुरगढी	१	२४	२	२४	३	२४	४	२०	५	२०	६	२०	७	२०	८	२०
२	हाम्रो समाज र संस्कृति	१	२६	२	२६	३	२६	४	२०	५	२०	६	२०	७	२०	८	२०
३	उदयपुरगढीको भूगोल	१	२८	२	२८	३	२८	४	२०	५	२०	६	२०	७	२०	८	२०
४	हाम्रो इतिहास र सास्कृतिक सम्पदा	१	१८	२	१८	३	१८	४	१२	५	१२	६	१२	७	१२	८	१२
५	हाम्रो पेशा व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलाप	१	३२	२	३२	३	३२	४	२६	५	२६	६	२६	७	२६	८	२६
६	स्वास्थ्य पोषण सरसफाई तथा खेलकुद	१	२२	२	२२	३	२२	४	२०	५	२०	६	२०	७	२०	८	२०
७	विपद् व्यवस्थापन	१	१०	२	१०	३	१०	४	१०	५	१०	६	१०	७	१०	८	१०
जम्मा वार्षिक कार्यघण्टा			**१६०**		**१६०**		**१६०**		**१२८**		**१२८**		**१२८**		**१२८**		**१२८**

विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फारम नमूना

विद्यार्थीको वैयक्तिक तथा पारीवारिक विवरण

विद्यालयको नाम ....

ठेगाना .... विद्यार्थीको नाम...

जन्म मिति ....कक्षा रोल न..

विद्यार्थीको घरको ठेगाना ....

पारीवारिक विवरण आमाको नाम ....पेशा .... सम्पर्क नं........................... बाबुको नाम .... पेशा................................. सम्पर्क नं..

बाबु आमा बाहेक अरु कसैले अभिभावकत्व लिएको भएमा स्थानीय अभिभावकको नाम ....पेशा........................ सम्पर्क नं................................. विद्यार्थीसँगको नाता .... विद्यालय भर्ना मिति ....

स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण मितिः................. तौल के.जी.मा. .... उचाइ से.मि.मा. .... कुनै विशेष रोग वा शारीरिक अपाङ्गता भएमा भएमा सो बारे टिपोटः.. शिक्षकको नाम र सही .... मिति ....